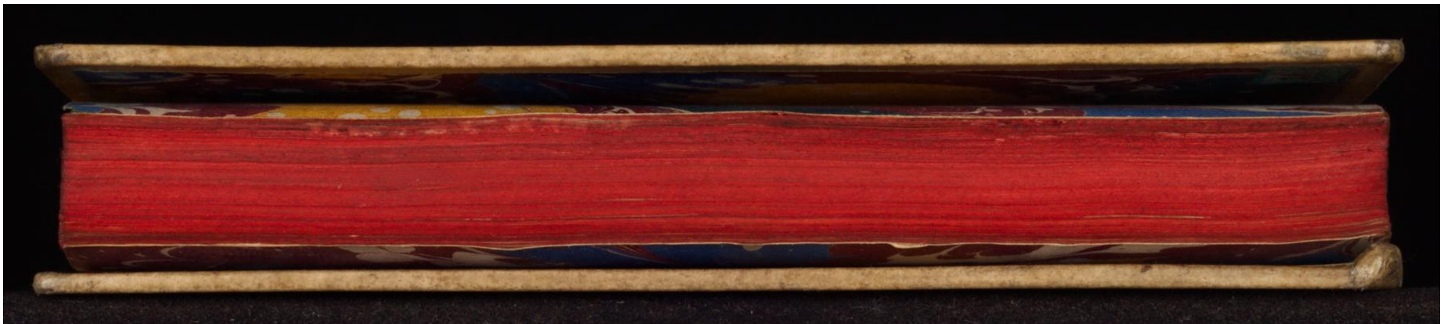

GABR. FALLOPPII DE MORBO GALLICO
1565







Gabriel Fallope
Le mal français.
Venise 1565
_ 2e édition _

GABRIELLIS FALLOPPII MVTINENSIS PHYSICI, ET CHIRVRGICI NOSTRORVM TEMPORVM EXIMII

De Morbo Gallico Liber absolutissimus

A Petro Angelo Agatho Materate, (eo legente) scriptus, iam in gratiam hominum editus, & scholijs marginalibus illustratus.

A quo etiam additæ sunt exercitationes quædam nobiles passim insertæ, passim hac nota ( ) à reliquo orationis contextu secretæ.

Additus etiam est in calce de MORBO GALLICO *tractatus,* ANTONII FRACANCIANI *Bononiæ in loco eminentis scientiæ Fæliciter legentis.*

Secunda Editio.



VENETIIS,

Ex Officina Francisci Laurentini, de Turino.

M D L X V.

ILLVSTRI AC REVERENDISS.
D. D. OCTAVIANO PRAECO-
NIO ARCHIEPISCOPO
PANHORMITANO.

Petrus Angelus Agathus. S. P. D.

VTINAM Fabri ueſtri Siculi in componendo homine ita elegans, atque omnibus abſolutum numeris extitiſſet opus, ut ſub Momi lucerna nullus accuſationis locus eſſet derelictus. ei & enim ſi pectus fabricaſſet feneſtratum, poſteritatis talia forent. & ego iam in explicanda mea erga te beneuolentia, alacritate, promptitudine, atq; denique obſeruantia non laborarem: Penitus aperti eſſent cordis affectus, & animi paſsiones oculis ſubiectas cerneremus. Sed poſtquam Vulcani fabrica defectum paſſa eſt, nec dignatus eſt artifex emendari, Socrates aliud nobiliſſimum excogitauit inuentum, quod Dii faxint, ut in me adimpleatur. Cupiebat enim, ut animæ noſtræ laminis aureis conſtructæ eſſent. ò quàm fœlix, quàm hilaris uiuerem, ſi animam in me aureis intextam filis palparem.

Tu nanque præciosissimus lapis lydius ipsam examinando aurum ab auricalco secerneres, puramque reddendo non argentum, non adamas, non æs, non stamnum, nec uilissimum plumbum, sed pura, clara, solique simillima moles in ea conspiceretur: Vnde ego secum libentissimè tuus tuos inter Thesauros recondi sinerem: at posteaquam Faber defecit in ambobus, quid ego efficiam ut animum meum vndequaque perspectum habeas? Anno elapso libellum de DIFF. DOCTR. omni labore, studio, cura, atque diligentia, editum dicaui, ambabusque manibus tradidi: in eo solus labor, solertia sola, ac in capita reductio mea erant: Iam annuum munus debens eisdem tuæ æternitatis aris Hunc sacro, in quo præter ista nonnihil ex propria officina additum est, & si cætera desint me ipsum inuenies tuum, quis enim Tibi se totum non traderet? quis hodie tecum certare potis est animi uiribus, authoritate inter Proceres, cordis sinceritate, pectoris fide, faciei hilaritate, vultus gratia, & maiestate? Quòd si ad amplificandam laudum tuarum gloriam, nostra, vtrumque valebit oratio, illud ea potissimum ratione efficere se facilè posse confidit, si præclara illa virtutis præmia,

quæ

quæ omnium, quibus nota ſunt oculis clarum tè, ac per illuſtrem reddunt, cunctis etiam iis, qui hæc aliquando legerint aliqua ſint ex parte perſpecta. MESSANA Siciliæ ciuitas nobiliſſima, ingeniorum Mater, eloquentiam, ſapientiam, ac tanti uiri Prudentiam non ſemel admirata, cum primum ſeſe obtulit rerum occaſio, Te unum nouit, quem ſibi ex multis deligeret, quem grauiſſimis in rebus dignum iudicaret. qui apud CAROLVM V. IMPER. Meſſanenſium Oratorem ageres Excepit Tè quidem gratiſſime Imperator ille, ut omnium maximus, ita quoque ſapientiſſimus, & audiuit ſæpiſſime cum hominum Oratorem diſertiſſimum tum uero diuini uerbi prædicatorem ornatiſsimum ubi quàm gratus ei fuèris, quanta cum dignitate, & Chryſtiana pietate in Aula Imperatoria uerſatus ſis, qua ingenii dexteritate, morum ſuauitate, ac ſermonis elegantia cuncta tractaueris, ex eo cuiuis notum eſſe poterit, quod Meſſanenſium rebus rite, optime, atque ex ſententia confectis, Monopolitanæ inſuper Eccleſiæ Epiſcopatu donatum te ultrò à ſe dimiſit CAROLVS. Qualem te deinde Antiſtitem, & Chryſti animarum paſtorem, Monopolis Fortiſsima illa, atque

fortunatiſſima urbs 14. annos experta ſit, uniuerſorum ciuium iuditium facile tandem omnibus indicauit, cum ſcilicet te ſuum Antiſtitem, ut Parentem patriæ, & Monopolitanæ Reipublicæ Patronum optimum rogarent, ut ipſorum nomine PHILIPPVM REGEM INVICTISSIMVM CAROLI Imperatoris filium adires, & quod ciuibus illis commodum eo tempore, ac neceſſarium eſſet, tua apud Regem Catholicum ac benigniſſimum auctoritate, & gratia impetrares: Et quid, vbi tè primum Ampliſſima Regia vidit, à REGE illo prudentiſſimo, & virtutum tuarum æſtimatore ſolertiſſimo non obtinuiſti? Breui Monopolis, ac ſua opinione longè amplius voti compos facta, reuerſum ad ſe Patronum ſalutauit, excepit, atque amplexa eſt. Sed quem te virum agnouit dum ſecum ageres ampliſſimus ille Regum, atque digniſſimus, quam animi tui formam, morum, & uitæ Ideam alta, regiaq; in mente effinxerit: quanti denique te fecerit, omnibus palàm eſſe uoluit, Nam perexiuo temporis interuallo tres deinceps uirtutum tuarum meritis manifeſtandis, augendisſque gradus, digna tanto Principe liberalitate conſtruxit. Monopoli enim

in

in Ariani Primum, deinde Cephalædij E-
piſcopatum euocatus, in eoque ſummi
PONT. benignitate, & auctoritate Ro-
mæ confirmatus, Tridentum inde, ubi ſan
ctisſimum Patrum concilium cogendum
erat, profectus es, ibique agens, breui Re
gis eiuſdem literis, tè omnino inſcio & ni
hil tale cogitante, in Archiepiſcopum
Panhormitanæ gregis electus, atque aſſum
ptus es, nec minore deinde ſtudio in TE-
PIVS IIII. PONT. MAX. cum uni
uerſo Illuſtriſſimorum CARD. conſen-
ſu, catholici, ac piiſſimi Regis iudicium,
uoluntatemq́ue comprobauit ſumma cum
laude, & amplitudine dignitatis tuæ, ſed
cur in laudando noſtræ fidei Præconio tàm
breuis, tamq́ue ineuruditus exiſto? quia
habet neſcio quid, quod mente concipi,
lingua pronuntiari, calamoq́ue ſcribi mi
nimè poteſt. ſatius erit ſi meæ orationi ſi-
lentium imponens Tè omnium humaniſſi-
me oratum uelim, ut Munera noſtra, qua-
liacunque ſint, recipias, atque defendas.
ego enim, & ipſa Tua ſumus. Vale da-
tum Patauij Idibus Nouembris 1563.

INDEX CAPITVM, QVAE IN TRACTATV GABRIEL. FALLOPP. de Morbo Gallico continentur.

Quòd

Quale

INDEX CAPITVM, QVAE IN TRACTATV ANT. FRACANC. continentur.

DEO O. M. SIT HONOR ET GLORIA.

GABRIELIS FALLOPPII MVTINENSIS IN TRACT. DE MORBO GALLICO.

Præfatio de origine eius. Cap. I.

HOC EST perpetuum, & æternum dogma; quod propter peccatum aduenit mors, & propter errorem pęna. Hin factum est, quòd Deus sæpe morbis castigauit peccata nostra. Nam legimus apud Scriptores plures fuisse ægritudines repente inuadentes nunc Italiam, nunc alias vel Europæ, vel cæterarum mundi partium regiones; incommoda ; tulere non pauca, & maximè quæ contagio disperguntur; & præcipuè quæ Veneris coniunctione, aut osculi suauitate infiguntur. Nam legimus in Historiis, ab Aegypto, Victorem Pompeum cum triumpho detulisse lepram. Tota Hebraica lex, omnis regio Aegyptiaca sciebat quid esset Elephanticus morbus, ignorabant Itali, Galli, Germani &c. Infecta est primùm Roma totius mũdi emporium, postea cæteræ regiones, mitior deinde est effectus morbus, non tamen adeò quin coniugem, & familiam omnem infectet. Non est dubiũ hi ante temporibus, cum Romanæ luxuriæ creuissent Imperante CLAVD. TIB. CAES. à Persino equite Rom. scriba Quæstoris delatam fuisse ab Asia impetiginem communicatam Hispanis, Gallis, & to-

Plin. lib. 26 ca. 1.

ti Europæ. In primis temporibus adeo sæuus erat morbus, ut ad ignis uenerint curationem; postea mitior factus, ac nobis magis familiaris sanari cæpit. Hinc miror de Fuch. alioquin homine doctissimo, qui secundo lib. parad. 17. reprehendit Plin. dicens Hippocr. pluries mentionem fe isse, impetiginis, ideoq; morbum nouum non fuisse tempore Tib. Cæs. Non est accusandus Plin. quoniam fuit diligentissimus historicus. Hippoc. fuit Cous. Coum autẽ inter insulas Asiæ à Ptol numeratur. Hippocr. igitur fuit Asiaticus, non Europeus, Morbus ergo antiquus Asiæ, nouus fuit Europæ, merito ergo cum Plin. teneo. Purunculorum aliquando genus contagiosum. dum uigeret adhuc Resp. Luc. PAVL. & QVINT. Mart. COSS. delatum pariter hoc nouum genus morbi ad alias nationes. Cum hoc factum uideamus superiori ætate, cumq; nostra tempora maiora peccatã habeant (causam huius explicandam relinquo Theologis, tã tùm hoc dico quòd propter peccata ægritudines) merito & DEVS tentauit castigare nos flagellis nouis, nouisq; generibus affectuum, inter quæ fuit illud quod Peticulas uocamus, neque est 40. annus, quo audita est lues ista, aderãt febres pestilentes, sed non cum puncticulis istis. Nouissimũ est, quod præ manibus habemus & morbum Gallicum, seù gallicam scabiem appellamus, missum à Deo ut timidiores facti, Veneris luxuriem relinquamus, & studiis non solum literarum, sed etiam bonarum artium incumbamus. Nec dubitandum est si nouus sit nec ne, quoniam tẽporibus nostrorum patrum nondum repertus, nondum auditus tunc temporis, elephantias crassabatur, Iam una excepta Gallia, in qua plurimi sunt Elephantici, In Italia, & reliquis regionibus rarissimi sunt. Instituta hospit alia Diui Lazari uacant ferè cuncta,

cta, Gallica ſcabies corrodit omnia. Hæc inuaſit nos anno. 94. ſupra 1400. & uidete originem. CAROL. Imperator ſummæ authoritatis, atque ingenii ardentiſſimi (Imperatorem uoco exercitus Ducem) cum gliſceret animis in bellum, conuocato eo anno maximo exercitu, inuaſit Italiam, & ſub eius Imperio ſub acto Mediolanenſi Ducatu, Hetruria tota, & cedentibus rebus publicis Florent. &c. Romam inuaſit, Inde Neapolim de iure hereditario ſibi putans competere cum exercitu maximo 80000 militum aggredi tentauit. Tunc temporis apparuit hic morbus. Et quoniam primùm milites Venerei ſunt, mala uictus ratione utuntur Galli & cibariis, & potibus indulgent, hinc factũ eſt, ut ita graſſaretur iſta lues in hoc exercitu, ut ferè omnes laborarint, Illinc diſſipata per Italiam, reuiſit Hiſpanos, atque Germaniam peragrauit. Quæret quis an ſub ortus in exercitu uel ipſi aliũde communicatus affectus? dico communicatum fuiſſe, nec ab eo cælo originem traxiſſe. Nam inter Ianuẽſes nobili ingenio fuit Chriſtophorus Columbus, qui Colonus a Petro Martire diligenti rerum Indicarum ſcriptore uocatur. Hic in re nautica exercitatus ualdè non ſolùm in his maribus, qui ambitum noſtræ terræ circuunt, ſed in latiori, & exteriori Oceano. Cum pelagus ingrederetur Atlanticum percipiebat uentos magnos flantes, & diuturnos, qui orti à partibus occiduis Europam uerſus aduolabant, Hiſpaniam, ſcilicet, atque Africam. Hac experiẽtia actus dicebat à mari attolluntur halitus, & fiunt uenti, ſed non diuturni, ueſpertina hora inſurgunt, & perdurant uſque ad mediam noctem, ſed quòd per tres, ſex, aut nouem dies perſeuerent hoc non fit à mari, ſed à terra, at ab illo mari occiduo etiam quindecim diebus durabant, ergo neceſſarium eſt oriri à

terrã, quæ distet quidem, sed non longè. Hæc ratio phylosophica est, & uera; quoniam non potest ab aquis exurgere sicca exhalatio diuturna uentorum materia, arguebat ergo est terra non ualde distans. ratio est, quoniam si huiusmodi terra ualde distaret dissiparentur uenti trium dierum, & non possent peruenire ad huiusmodi partes. Declaro; poterat esse ut pars nostra habitata, & India Orientalis produceret uentos, qui longo circuitu recurrerent ad Occidentẽ, sed longus est tractus, ideò dissipati essent à uapore longo maris, & continuo, ergo ultra Oceanum terra est non longè distans. Hoc ita constituto uir ille admirabilis satis sibi confidens, intrepidus, ad Ferdinandum & HELIS. Reges Castell. accessit, cõmunicauitq; concilium suum. Reges illi prudentes, & liberales cum cognouissent certa argumenta Columbi subministrarunt Liburnicam unam, & Celoces tres omni genere annonæ, armamẽtorumq; cõmunitas, & primus fuit qui Indiam uiderit occidentalem, quiq; nouam terram salutauit, Inuenit solidum, Infinitas Insulas, homines siluestres, atq; incultos, Auri argentiq; Thesauros, & sciatis quòd nisi tãta moles Auri illinc ad nos delata esset eius tam immensam copiam non uideremus, & quanuis Hispanis imponamus ex suis Indiis nihil boni delatum, tamen falsum est. Inuentum est certè preciosissimum metallum, inde delata est copia & ingens Margaritarum magnitudo, sed est etiam adiũcta spina, atque aleos melli admixta. Detulit enim Columbus triremes Gallica lue refertas. ibi mitis est morbus, & instar scabiei, sed ad nostrum ueniens orbem ita ferus, ita immitis factus, ut caput, oculos, nasum, palatum, cutim, carnem, ossa, ligamenta, ui cera tandem omnia, infestet, inficiat, corrumpat. Colum rediit in Hisp. 94. anno.

Munst. scribit Col. Reges derisisse eundem peractis annis 8. expertos hominis ingenium.

anno. Nam Kalendis ſeptemb. 92. caepta eſt nauigatio, duo anni abſumpti, partim eundo, partim inueſtigando, partim redeundo; & quia ecum reduxit milites non tanto auro quanto morbo onuſtos hi aliis partem mercis communicarunt, qui in Italicis expeditionibus ſtipendia ſumpſierunt, cum fieret illa maxima obſidio Vrbis Neapol. ubi pater meus affuit, Hiſpani calidiſſimi, atque cauti milites, qui gladiis hoſtes, dolis, & arte offendunt, nam dolus an uirtus quis in hoſte requirat? cum ipſi pauci, Gallorum numerus propemodum Infinitus, nocte egrediebantur, relinquentes propria præſidia, & puteos uenenabant, Nec ſatis hoc erat, Italos Piſtores in exercitu aduerſo degẽtes pretio corruperunt, qui gypſum pani admiſcebant. Tertio cum uim contagioſi affectus cognouiſſent. ob annonae caritatem gentem inutilem propellentes clam ſcorta, & ea quidem formoſiſſima ab urbe expulerunt. Galli affecti erga Mulieres, ducti pulchritudine, egeſtate coacti, illas exceperunt, libentiſſime luxuriarunt cum eis infrenes iuuenes, & ita paſſim totus exercitus infectus. Hac ratione apparuit ibi hoc nouum morbi genus, poſtea totam Europam infecit. Cuius tractationem ego iam inſtituto, & eam diſtinguam in quinque cap. primum erit de nomine morbi uario; ſecundum erit cum ego dixerim eſſe nouum, an ſententia eorum uera ſit, qui dicunt eſſe antiquam, & diſputabo an poſſit coniungi cum morbo antiquorum, aliquo, nec ne, Tertio diſputabo quid ſit, quæ forma ſſit, quæ cauſa ſit eius, & cur infinita habeat ſymptomata, & cum Proteus ſit in uarias atque uarias ſeſe mõſtrans figuras an ſit unus, uel plures. Præterea explicabo ſigna, & ſymptomata cognoſcendi morbum. in quarto docebo curationem integram eius potu, ſuffumigiis, exercitatione, &

 inunctionibus

inunctionibus. In quinto omnium symptomatum, quæ tot numero sunt, curationem perstringam, sed agamus iam de Nomine ipso.

De Nominibus uarijs morbi Gallici.
Cap. II.

IN materia morbi Gallici proposita sunt capita discutienda, inter quæ primum locum habent nomina eius, quæ sunt principium, fons, & origo omnis nostræ cognitionis. & hæc non simplicia sunt, sed sicut morbus uniuersæ Europæ communis, ita uarias sortitus est appellationes. Vnde Itali Gallicum uocant, & uariolam Galllcam ratione dicta, quia in Gallis primùm apparuit. Galli scabiem, uel morbum Italicum vocant, quia reuera in Italia primum infecti sunt, hincque tanquàm praemium uictoriae partae hanc praeciosam mercem in Regiones suas detulerunt, vocant quinetiam Hispanicam scabiem, quoniam affectus ab Hispanis communicatus est, Germani & ipsi habent proprias uoces; nam apud aliquos meuium reperietis, & ita ego legi apud aliquos scriptores Germanos. appellationis causa non ita constant, nisi dicamus, quòd meuium significet partes obscenas inuasas morbo. meuium enim obscenum est. Hispanicam etiam scabiem nominant. In Hispania morbum Neapolitanum, & huius audistis causam, quia primùm in obsidione Neapolis floruit morbus. Vocant etiam Patursa. fortasse est nomen hoc proprium in India, à quibusdam interpretatur morbus magnus, foedus, & uiolentus. Aliqui ad imitationem antiquorum scriptorum, (qui solebant lichenem Mentagram appellare eo quòd agresti modo mentum primum inuaderet

Magnã uariolam Galli non infacete nominant: Neapolitanum etiam ubi se inuenisse putant.

plin. li. 26. cap. 1.

deret postea faciem quidem collum, pectus manusque foedo quoddam furfure occupat) Pudendagram uocant, quia primum inficit putenda & foemina, & uirilia. Hieronymus Fracast. Philosophus, Medicus, Mathematicus, & Poeta excellentissimus (quæ species laudis non ita multis conueniunt) dum iuniori esset in ætate scripsit poema de morbo Gallico ita iucundum, ita venustum, vt plurimi cum antiquis conferant. Hic vocauit siphila morbum istum, quia ex amore, & coniunctio ne Veneris inter hominem, & foeminam ut plurimum suboritur. Et ita siphilis quasi concordiae & amicitiae Venereae partus appellatur. sed quicquid sit non refert dummodo sciamus his nominibus talem spetiem morbi significari.

Apud Malabatos morbus is pua dicitur.

An Nouus, an antiquus sit morbus iste, et primo an idem cum lepra arabum.
Cap. III.

Modo oportet ut secundum contemplemur, an scilicet hic morbus sit ex illis, de quibus antiqui tractarunt, uel non. Magna est lis inter meditos de hac re. Aliqui tenent non esse nouum, sed à ueteribus dependere, alii nouum defendunt. Et primi fuere dicentes graecorum esse elephantiasim, lepramque Arabum. Et quamuis mutarit uocem, non mutauit tamen naturam, & symptomata. Praecipuè autem hoc rethorico argumento mouentur, quòd in aduentu Gallici morbi cessauit elephantias. unde psenodochia Diui Lazari uacant, & instituta sunt santi Iobbi, in quibus colliguntur Gallico laborantes. Sed postea adsunt inditia, quae sumuntur à natura, & symptomatibus, & primùm eadem est ratio conta-

Ratione.

Secunda.

gii in utroque, si quis sudet in lecto cum infecto, si quis os ori iungat, si coiuerit cum muliere infecta, inficitur Gallico, sicuti lepra inficiebatur. Secundò si nos obseruemus quæ solent suboriri in elephantiasi (quanuis huiusmodi affectum non uiderimus) erunt eadem cum his, quæ in Gallico suboriuntur. si consulamus Bibliam inueniemus suboriri postulas albicantes exasperantes corium, & hoc etiam à scriptoribus notatur fieri in lue Gallica, & elephantiasi ergo non possumus negare esse idem genus morbi: Addatis tertiò quòd in lepra decidunt pili non solùm capitis & barbae, sed uniuersum corpus depile redditur, hoc autem symptoma in Gallica scabie deterret mulieres, & homines ualdè. Ideò merito dicimus vtrunque morbum unum & eundem esse. His rationibus colligunt aliqui ex superioribus medicis morbum Gallicum esse elephantiasim. Verùm mea sententia decipiuntur. quia uideo toto coelo distare morbos istos, & utinam elephantias ita periisset ut non reperiretur, quoniam arte insuperabilis morbus: Gallicus superatur, & nostris temporibus ita mitis, ita familiaris effectus, ut (sicut demonstrationibus probabo, licet doctissimi uiri aduersentur, atque propterea errent) ex toto, & maxima cum facilitate superetur. Hac igitur ratione colligo non esse unum, & idem genus morbi. Præterea morbo elephantiaco semper filii nascuntur infecti, at in Gallico raro hoc fit, ergo non est isdem morbus. Sed videte alias differentias, primo in elephantiaco sub lingua oriuntur tubercula, & Glandulæ sub auribus, at in Gallico non est hoc ergo. præterea in eleph. tota cutis redditur obstracosa, quae obducit uniuersum corpus, non oriuntur pustulæ tantùm, ut in Galico. addatis in eleph. superuenit Satiriasis, ardor quidam coeundi, unde elephantici

Trtia.

Quarta.

Impugnatio.

Scal. ad gar exe. 199. refert se disse linguam homini cui

tici

tici semper cupiunt coitum, viceuersa in Gallicis appetitus deperditur, non quia territi sunt, sed quoniam non adest tentigo, vt in leprosis frequenter accid[illegible] & ideò lepra satiriasis dicta est, quia Satirorum more luxuriant, uel quia facies turpis ut in Satiris. Qua ratione cum uideam hæc ideò nequaquam colligo morbum Gallicum esse lepram. Sed dicet quis superueniente Gallico cessauit eleph. sunt nugæ. nam quanuis in Italia non sint copiæ magnæ elephanticorum, tamen possumus uidere aliquos. Præterea accedat quis uestrum in Gallias, & uidebit copiosa hospitalia eleph. ego interea mirabar dum peragrarem regionem illam non erat minimus pagus, in quo non essent eleph. hospitia. & tamen in Gallia est infinita ferè gallicorum multitudo. Praeterea ratio illa non ualet morbus iste contagiosus est ut lepra, ergo lepra, ptysis, vlcus pulmonum, scabies quaeq; contagiosa est, & tamen istas lepras non appellamus. Addatis. in Gallico pustulae & squamae rotundae oriuntur, at in lepra in principio subrubrae, in fine albae, & ostracosae sunt. Addatis in morbo Gallico nunquàm omnes partes inficiuntur, aliquot sanæ reperiuntur particulae, quae corii naturam seruant, licet tota massa sanguinea, totumq; corpus inficiatur, at in lepra non inuenietis nisi cinercium colorem, & ostracosum in tota cuti, Addatis & rationem pilorum. uerum est quòd in morbo Gallico cadunt pili, barba supercilia, capilli, sed non axillarum, nec inguinum nisi rarissimè, in lepra cadunt omnes pili, imò incipit casus ab axillis, pariter à pudendis, & hoc in omnibus procedente morbo. ergo non colligemus à casu pilorum esse morbum eundem. In lepra cadunt pili, quia incipiunt crustae, quae sunt in causa, ut cadant pili; uel exasperatur cutis, at in morbo Gallico uidetis

dam adeo grandem ut mendacii suspicio silentium indicet praeterea manum foeminæ duplo altera maiorem ob eleph.

Ad rationes ad primam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

cutem lenem, leuigatam, imò pleniorem, turgidiorem. & superueniet defluuium pilorum. cum ergo nihil patiatur ad ſenſum corium gallici, in elephanticis patiatur quis erit tam ſtupidus, qui eundem eſſe affectum ſubſtentare audeat? itaque qui collegere morbum Gall. eſſe lepram decepti ſunt, mea ſententia, & ideò dicamus eſſe diſtinctum ab omnibus lepris.

Quod non ſit ſahafatum Auic. *Cap.* IIII.

Lib. 4. fen 7. tract. 3. cap. 1.

ALII fuerunt, qui cum viderent morbum Gallicum inficere capud dixerunt eſſe Auic. ſahafatū, de quo ego mentionem feci inter ſpecies ſcabei. Sahafatum dicebam eſſe duplex uel inficiens uniuerſum corpus, quod eſt lichen Græcorum, vel tantum capud, quod voluerunt eſſe Gallicum. mouentur hac ratione quoniam primum cruſtis inficitur capud, poſtea ſuccedit caſus pilorum, qui nunquàm renaſcuntur, demum ſuccedit dolor capitis, & granitas. Præterea eſt contagioſus affectus ergo eſt morbus Gallicus. Domini nec poſſum ſententiam hanc probare, & primum quod me mouet eſt, quoniam nos certò ſcimus quid ſit ſahafatum, iſti cum ignorarent ſahafatum, & Gallicum dixerunt eſſe eundem morbum, ſed ego hæc rectè noui. Sahafato omnis turba Heronum laborat, quae tinea vulgò appellatur. Nam in iſta primùm incipit rubere cutis, deinde exaſperari, tertiò feruere, quartò cruſta obduci, quintò fit deciſio pilorum, ſextò fiunt foramina parua, at in Gallico nō primū rubor apparet, non exaſperatur corium ſine ſubortu puſtularum, exaſperatur per accidens ratione cruſtarum ſupernaſcentium.

Impugnatio.

Prae-

Præterea cadunt pili, sed vt plurimùm renaſcuntur in ſahafato uerò difficilis eſt renatio, multos uidi, qui laborant Gallico nouas pennas induiſſe, licet in aliquibus nunquàm renaſci potuerint, at in ſahafato nunquàm renaſcu tur. Præterea multa ſunt ſymptomata Gallici, quæ non accidunt ſahafato, & ideò malè dicunt qui tenent Gallicum & ſahafatum idem eſſe.

An Gallicus cum Alboti ſit idem. *Cap. V.*

SVPERSVNT illi, qui volunt eſſe albotini, quae eſt ſpecies morbi, de qua Auic. li. 4. fen 7. tra. 3 quae eadem eſt cum Termintho Graecorum, de quo Aetius & Paul. & domini vocatur Terminthus hac ratione, quia ſuboriuntur cruſtulae in cruribus, quae videntur veluti grana Terebinthi, unde Arabes Terebenthinam uocant lachrimam albotis. Hanc voluere aliqui eſſe morbum Gallicum, quia in morbo Gallico circa crura quaedam ſubrubrae puſtulae oriuntur, quae aſſimilantur granis dictis. Quanuis hoc ſymptoma reperiatur in morbo Gallico tamen non eſt idem cum Alboti, quia in alboti tantum crura patiuntur. in Gallico corpus uniuerſum. deinde omnes Chyrurgi norunt quid ſit malum mortuum recentiorum, iſtud eſt albotis, de quo nos loquimur, omnes uno ore negabunt eſſe eandem ſpeciem morbi. ideo & hi decipiuntur. Quidam alii uoluere quòd eſſet ignis perſicu, ignis ſacer, pruna, antrax. Sed hi toto caelo errant, ideo eorum opinio contemnenda eſt, propterea neque etiam confutanda.

Tertia opinio.

Aet. li. 4. c. 62. Pau. li. 4. c. 24.

Impugnatio.

Quòd

Quòd non sit dolor articularis nec Variolæ, nec Psora.
Cap. VII.

IN morbo Gallico dolores articulorum insignes oriuntur, ideò aliqui uoluerunt esse morbum articularem, ratio probabilis uidetur. tamen aliis superuenientibus symptomatibus cognoscimus diuersos esse affectus. in podagrico enim morbo tofi sunt gypsei, in Gallico ossei. Gummata etiam differunt, & multa alia. Sunt qui hunc morbum uariolas appellarint, sed cum constet uariolas esse puerilem affectum, Gallicum uerò omnis ætatis, sed potissimum iuuentutis, ideo hi grauiter delinquunt. aliqui Psoram esse dixerunt ualidis colligentes hoc rationibus, primò quoniam pustulæ rotundæ, & subrubræ in vtroque oriuntur, secundò quia in ambobus decidunt squamæ. sed non adest pruritus ita insignis in Gallico. Prætere a in Gallico decidunt pili non ratione crustæ, ut in Psora. Præterea non desinit Gallicus in Elephantiasim sicut Psora male tractata. Præterea in Gall. adsunt dolores articulorum, ulcera pudendorum, tumores ateromatici, corruptio ossium, & putredo quæ in Psora non adsunt. Præterea crustæ Psoræ corrumpunt paenitus subiectam carnem. in Gall. sæpe cadunt manente illesa carne. Præterea in morbo Gallico sunt aliqui lichenes, qui non sunt in Psora.

Quod non sit communis nec æstiuus epidemialis contra Leon. *Cap.* VII.

Leon. opinio.

QVI maioris nominis sunt, ueluti Leon. qui ex inferis artem mèdicam reuocauit, quiq; cum summus esset philosophus multa docuit, multa scripsit, multaque illustrauit, cum quo quem confera

mus

mus non habemus, quoniam suis temporibus cæpit morbus hic pullulare, peculiarem edidit de hoc tractationem. & uoluit esse morbum communem, & epidemialem æstiuum, quia habet easdem causas, quas habent morbi epidemiales. hac ratione quoniã uidebat plurimos omniũ generum infectos esse, senes, uiros, iuuenes, & adolescentes, foeminas, & puellas, hinc colligebat esse epidemialem. æstiuum autem habebat ex Hippocr. 3. aphor. 21. ubi loquens de morbis æstiuis numerabat inter eos putredines pudẽdorum, Glans in Gallico exulceratur, præputium patitur, ideò morbus æstiuus est appellãdus. Vir iste doctissimus reperiebat etiã causam communem huius morbi, & dicebat inundationes aquarum corrumpere aerem, atque æstiuo tempore parere morbos. at temporibus Alexand. Pontif. in quibus apparuit hic morbus factũ est illud diluuium, quod penè totam Romam submersit, ideò aer putredine infectus iure hunc procreauit affectum. Quòd autem inundationes hos faciant morbos probatur. Nam Pelagio Pontif. regnante post diluuium pestis successit, & inuasit scabies, quam nemo medicus uincere poterat. Idem Bonif. 4. Pont. euenit. His igitur rationibus merito concludebat hunc morbum Epidemial. atque æstiuum esse. Sed addatis sententiam Astrologorum hoc confirmantium, dicunt enim hoc factum motu, & lumine astrorum. & ita cum genitus sit morbus ab astris, & aere corrupto non possumus negare esse epidem. Quod astra hoc fecerint probant, & dicunt quòd anno. 148 3. facta est constellatio pessima, & diabolica. nam Idibus octobris hora secunda post meridiem coiuere simul Mars, Iuppiter, Sol, & Mercurius in Libra, in octaua totius hemisphærii domo, quæ dicitur domus ægritudinis. Præterea aiunt

Astrolo. confirmatio.

Iouem

Iouem fuisse combustum, quod pessimum est. Præterea eodem anno Kalendis nouembriis. in eadem domo, & signo coniunctæ sunt Martis, & Veneris stellæ, præterea Iouis, & Veneris coitus factus est ibidem. Eodem præterea infelici anno Luna duas passa est Eclypses, alteram in Tauro. alteram in Scorpione, quæ maxima mala, & pessima tormenta portendunt Ideò hic morbus Gallicus cum malum sit, & pessimum genus affectus, & cum sequutus sit illa tempora, eundem prænunciabant astra illa, his igitur rationibus nos Leon confirmamus sententiam, quod sit epidem. Hæc sententia falsa est apud me. & primum ad causam Astrō. leuiorem dico quòd quamuis astra agant in inferioribus motu, & lumine. Lumine quia uariis reflexis, atque directis luminibus uariæ fiunt concoctiones in inferioribus, motu, quia dum mouentur rapiunt inferiora excepta terra, & ideò de necessitate fiunt attritiones, & collisiones, & ita excitatur leuis tepor, qui est in causa multarum generationum, & corruptionum, hoc ego credo, tamen postea quòd illos aspectus debeat medicus obseruare non credo, potest magis cantaros, & urinales contemplari quàm cælum. at dicetis uos. Hi futura præsentiunt, scitis quare? quia semper loquuntur. hinc Melancolici dicebat Arist. sæpe diuinant quia plurimum loquuntur, si pauca dicerent nunquàm fortasse diuinarent. Dico ergo quod quamuis sidera hæc agant metu, & lumine tamen ille aspectus 83. anni non fuit in causa Gallici, qui apparuit 94 anno. Mirum est quod astra ita prægnantem ederit naturam, ut partus non nisi post xi. annum apparuerit. Præterea demus quòd hoc aspectu hæc facta sint, nō uideo cur cum stellæ non sint in eodem coitu iam non cessat morbus iste, cum epidimicus sit debet habere

Impugnatio

Ludit.

re causam præsentem, aut saltem propinquam Ad datis tertiò si ab illo aspectu facta esset ægritudo hæc, & ab illo adhuc foueretur sequeretur quod omnes actiones, quæ proueniunt ab astris semper durarent, & tamen uidemus hoc non fieri agitur enim iam 80. annus fermē, & tamen adhuc perdurat ergo non ortus ratione aspectuum. Præterea si siderũ aspectus fuit huius ualetudinis causa quot boni aspectus succeßere? facti sunt plures aspectus in domo sanitatis, & optimi, cur morbus hic non est destructus ex toto ¿ De causa autem illa, hoc est de diluuio. audiatis quid sit dicendum, notandum quæ dicam, altiusculè tamen repetita. Nos diuidimus morbos in communes, & non communes, communes sunt duum generum. cõmunis, qui uniuersum corpus inuadit ueluti febris, lepra &c. febris enim est calor præter naturam accedens ad naturam ignis, quo primum læditur cor &c. Pariter lepra tota intima uiscera & corium exterius inficit. de hoc non loquimur. Praeterea est morbus communis apud Gal. in principio epidem. & est ille qui habet quandam coniunctionem, & societatem inter se exempli gratia, mille homines laborant eodem morbo puta febre, cum huiusmodi febris in isto, & in isto, & in illo habeat communitatem, & consensum uocamus communem morbum, & hi dicuntur in lib. de natura Humana communes, & ualdè communes à Gal. in praef. epid. ualdè populares. istorum communium morborum talis est natura, ut pluri mos homines simul, & semel, eodem tempore corripiant, & simul, & semel desinant, secundò ut hoc fiat in eadem regione, tertiò ut seruata communi quadam ratione, & natura reperiantur in omnibus. Epidemialis enim morbus communis est ut infra dicemus Huic morbo opponitur ille, qui uo

catur

catur à Græcis ſporadicus, id eſt diſperſus, quia diſpergitur, & diſſeminatur, Ita nos dicimus morborum alium eſſe communem, alium diſperſum. ſi plurimi laborant ægritudine in hac urbe cum tamen ſinguli ſuo infeſtentur affectu, iſti morbi nõ communes, ſed diſperſi ſunt, quia ſunt diſtinctæ ſpeciei, exemplum ſi hoc primo uere ſuboriantur febres tertianæ, & ſenes, uiri, Iuuenes, adoleſcentes, atque pueri, tam mares quàm fæmellæ his grauentur, ſiq; ſint ſimplices, idem principium, eundem inſultum, eaſdemque habeant declinationes, nos uocamus communes. ſi contra aliqui tertiana exquiſita, aliqui duplicata, aliquot quotidiana uexentur non communis morbus, ſed ſporadicus dicetur, id eſt diſperſus, ſed reuertamur ad communes. ex his aliquot ſunt perpetui, aliquot temporanei. Temporanei ſunt ut quùm æſtate plurimi uno morbo afficiuntur communi, qui poſtea ceſſat autumno ſuperueniente, ſi uerò non ceſſat perpetuus eſt. exempli gratia Piſis Tumor, & durities ſplenis perpetuò durant. In portu laboris qui dicitur uulgo portolabrone nemo eſt, qui non laboret regio morbo, ex 100. hominibus uix unum immunem eximes. Viceuerſa annis ſuperioribus Patauii craſſabatur peſtilens febris in æſtate, at hieme ceſſauit. Hæc temporanea fuit affectio, illa æterna, & perpetua. Sed quæ eſt cauſa iſtius perpetuitatis? non niſi perpetuitas & præſentia cauſæ, exiſtente cauſa perpetua, morbus perpetuo tempore durat, ſi cauſa abeat, ceſſa ægritudo. Sed quæ ſunt cauſæ, quæ potiſſimum faciunt morbos communes? Ego reperio in Hippocrate tria. oblata ſcilicet ipſi corpori, actiones humanas, & extrinſecus aduenientia. ſi hæc perpetua ſunt perpetuò conſeruant affectum ſed oblata quæ ſunt? Reſpondeo ex authoritate

Hippoc.

Hippoc. esse aquam potissimùm. causa est, quia hac aluntur plantæ quibus uescimur nos, & bruta, hac abluuntur corpora, hanc bibimus, hac fercula paramus. Addatis inter extranea est ambiens aer, atque locus. de actionibus multa dici possunt; sed non solent actiones esse causæ potissimæ morbi communis. si igitur hæc adsunt necessariò fiunt morbi communes. Nam si aer alicuius regionis perpetuò crassus, solum humidum, aqua perpetuò mala, semper perseuerant diuturnæ ac inextinguibiles affectiones. aer Pisis semper malus est ratione cuiusdam reflexionis, quæ fit à Montibus sancti Iuliani à tergo positis. ex his enim reflectitur aer aquæ Maris. Præterea Arnus stagnat ibi diu lacus putres generans ob miscelam aquæ marinæ cum fluuiatili. addatis quòd etiam solum ipsum malum est, & nisi quot annis putei expurgentur semper cænum redolent, & malum sapiunt odorem, ideò cum hoc perpetuum perpetui sunt ibi morbi communes, qui Endimici à Gal. & aliis scriptoribus appellantur, uel Endimiales, non dico Epidimicos. sed accidit ut istæ tres causæ non perpetuæ sint, sed ab aduentitia natura mala, quæ desinit fiunt morbi communes non perpetui, & sunt illi, qui à Gal. Epidimi, Epidimii, & epidimici uocãtur, à nobis epidemiales. cessant hi, quoniam perpetuæ non sunt causæ, cum autem communes sint causæ, communes sunt morbi. ista tria communia sunt aqua, aer, locus, & quia non perdurant istæ causæ, ideo neque perdurant affectus. Videte igitur differentiam inter Endimicum, & Epidimicum morbum, Endimicus est communis perpetuus. Epidimicus est communis non perpetuus. Verùm sciendum quòd rursus epidemialis morbus distinguitur ratione tempestatum anni, quoniam alio morbo epidem. corripietur

populus æstate, alio hieme, & ideo quidam æstiuales, quidam dicuntur hiemales, quidam autũmales &c. Iterum distinguimus huiusmodi morbos ratione ipsius moris, & naturæ ægritudinis, aliquæ enim sunt benigni moris, ita ut non interficiant, breues, & acutæ, & uel longæ & mites, & hæ dicuntur epidemiales simpliciter, uel sunt pessimi moris interficientes, uel corrumpentes saltim aliquam partem, præterea etiam contagiosæ sunt, & istæ non simpliciter epidemiales, sed malignæ. & pestilentes dicuntur. Vnde omnis pestilentia epidemialis morbus est sed interficiens, & unà cum pernicie coniunctum habens contagium, & dicuntur pestes epidemialcs, hac ratione, quia omnis morbus, qui pernitiosus est pestis dici debet, & qui citò sua natura inducit mortem, nam interficit hominem sicut uenenum extra assumptum, itaque quoties epidemialis morbus corriperit regionem, & simul interficiat homines uocamus epidemialem pestilentem, uel pestem epidemialem. Hæc autem exemplo pateant si uer ualde austrinum, calidum, & humidum, & æstas successerit ardens ex Hippoc. orietur lippitudo, uel scabies, quae inuadunt uniuersnm populum. si autem populus bibat aquam bonam, quae postea inficietur oritur epidemialis morbus ueluti accidit saepe. ac saepius in castris. Praeterea si aliquando ducitur populus. uel exercitus de una regione in aliam corripitur morbo epidemiali. Hoc patuit superioribus annis ex diluuiis qui uniuersam Italiam occuparunt, post sex annos semper epidemiales morbi insurrexere. Hoc ego collegi ex Gal. His constitutis ueniamus ad rem nostram. isti dicunt morbum Gallicum esse epidemialem aestiuum. Epidemialem, quia nullam habuit rationam aetatum, ideò morbus communis

Primo de ratione uictus

nis

nis est concedo, & est epidemialis, nego hoc, quoniam non habet illas causas, quas morbi habent epidemiales. causae morborum epidemialium tres sunt, aqua, aer, & regio, Gallicus morbus non a solo, non ab aqua, non ab aere ergo non epid. Dicent hic ortus est ab astris, quae infecere aerem, praeterea ab aquis infectis in exercitu Gallorum, Rursus diluuium corrupit solum, fontes, & puteos Tempore Alexand. Praeterea exercitus Gallorum ex Gallia migrauit in Italiam ergo propter mutationem loci orta est lues illa. Ad astra dicebam ꝙ cum constellatio fuerit ante xi. annum quomodo potuit tandiu perdurare? Imo dico quòd nulla particula illius elementi aeris 83. anni. potuit reperiri in 94. quoniam denuo, ac denuò aqua conuertitur in aerem, & aer absumitur ab igne. De ueneno, quo aquae infectae sunt, dico quòd orta est pestis grauissima, & febres malignae in exercitu, & sicut febres, & pestis non fuit perpetua ita debuisset esse morbus gellicus, at iam perdurat, nec adhuc aboletus. Ad inundationem dico quòd fuit Romæ tantum, & si fuisset per totam Italiam non ne tunc orta est pestis? & demus quòd gallicus eodem partu enixus fuerit cum peste illa, non ne una cum peste desiisset? & ideò colligimus falsum esse Gallicum epidemialem esse. Addatis si ex inundatione oritur morbus Gallicus, cur tempore Pelagi, & aliis in quibus fuerant inundationes non denuò ortus est morbus Gallicus? non ne 33. uel 34. anno Clem. Pontif. factum est diluuium Romæ, quod maiorem partem edium dirupit? Dicent non fuere constellationes concomitantes, dico quòd sic. non ne erat prædictum hoc ita ut omnes crediderint futurum uniuersale diluuiũ, & supplicationes factæ per totam Italiam? tunc aderat morbus Gallicus, & nõ

in morb. ac com. 9. et in præf. in primum epid.

renouatùs, nec ſæuior factus, imò mitior. Nonne ſuperiori anno Diluuium fuit inſigne in tota Flã minia, Hetruria, & Romæ? Quomodo ſe habuit Vincentia, Verona, Bergomum, & Mediolanum, quæ paſſæ ſunt epid. morbum, & tamen denuo Gallicus non apparuit? nonne fuit mira aquarum copia. 51. 52. 53. & 54. anno, & tamen non proritatus eſt iſte affectus? colligamus igitur non poſſe dici Epidemialem. Neque eſt dicendus æſtiuus, quoniam morbi æſtiui breues ſunt, & acuti, & ſi producuntur ultra æſtatem ſemper mutant naturam. exempli gratia ex ſimplici tertiana fiet duplicata, & nota, uel quotidiana, uel quartana, nec ſine permutatione æſtiuæ ægritudines longo tempore durant. at in morbo Gallico eſt ſtatus 20. & 30. annorum uideo eundem affectum, eademq; ſymptomata. Sed ui deatis quid deceperit iſtos. Fuit affectio pudẽdorum quæ incipit, At caries gallica non eſt illa putredo, quam refert Hippoc. Sed iſti uiderant ſuis temporibus oriri ulcera circa pudenda, quæ calefactiones uocantur, nam ante morbi Gallici ortum ſcriptores, ut Guido &c. locuti ſunt de his, uel cum Iuuenis non mundat glandem, uel quia habet rem Veneream cum muliere mẽſtruata, & tunc oriuntur calefactiones iſtæ. uiderat Leon. has ante Gallicum affectum, quæ æſtiuæ sũt, uidit poſtea has prænũtias morbi Gallici, ideò eum dixit eſſe æſtiuum. at ego dicam eſſe maximam differentiam inter cariem, & calefactiones ut infra patebit, Diſtinguatis igitur ea ratione, quam uos docebo. Itaque colligatis morbum Gallicum non poſſe coniungi cum aliquo antiquorum.

Quòd

Quod Gallicus sit morbus nouus communis contagio inductus. Cap. VIII.

SED iam receptui canentes concludamus esse morbum communem, quia habet causam communem, non communissimam, non aquam, non aerem, nec locum, sed actiones hominum, & hæ sunt contactus, & confri atio hominum inter se. Ideò morbi communes alii patrii, alii epidemiales, alii oriuntur ab actione communi hominum, scilicet à contagio, cuius generis est iste morbus, & ob hanc causam nouus erit. Iam non possumus nouum dicere, quia fermè 100. agitur annus, quo hoc laborat Italia. dicitur autem Nouus, quia eum non cognouerunt anti ui Medici. Dictum ergo hucusquè est qua ratione primùm eruperit morbus, qui ue fuerint primi medici. qui talem luem nouerunt, & nomen affectui imposuerunt. & quoniam controuersia est an nouus an antiquus rationes quibus probabant antiquum adduxi. Impugnaui, deleui: oppositas probantes nouum roboraui. & dixi delatum morbum ab Indiis, & per contagium toti Europæ communicatum; nunc relinquitur ut descendamus ad rem ipsam ad naturam, scilicet eius; sed præstat prius subiectam speculari materiam.

De parte quæ primo, & per se laboret, & quod non est communis toti corpori. Cap. IX.

VIDENDVM est quid nam sit ista, lues, sed quoniam ueluti Hydra apparet, quæ non unum capud sed septem habebat, & uno resecto multa renascebantur sic merito istius morbi laborat, capud, facies, crura, articuli, pudenda &c. ideò necessario

quærendum quæ nam ſit pars, quæ primò, & per ſe laboret; deinde ſuccedet facilis naturæ morbi inquiſitio. Poſſet quis dicere quòd uniuerſæ partes corporis ſint ſubiectum. Quod falſiſſimum eſt. nã ſicut in febre, & aliis communibus morbis audiſtis, ſunt communes morbi, aut reſpectu corporis uniuerſi, aut reſpectu ſpeciei, reſpectu ſpeciei, qui uno & eodem tempore, & ſenes, & pueros, & uiros, & foeminas aggreditur. Præterea dicitur communis reſpectu corporis, ut febris, quæ inuadit totum corpus, nam licet cor primò patiatur tamen totum patitur corpus. At Gallicus morbus corripit omnes particulas corporis ergo communis eſt. Sed habetis inſtantiam, quia aliquando capud, aliquando pudenda ut in pueris aſſumentibus lac Gallicarum mulierum non patiuntur, ideò non poſſumus tutò affirmare morbum eſſe communem.

Prima opinio quod totum corpus ſit ſubiectũ.

Impugnatio.

Quod pars quæ primo & per ſe patitur non ſint pudenda. Cap. X.

SI igitur morbus non eſt communis quæramus quæ ſunt particulæ, quæ primò inficiantur ab ipſo morbo? In hoc diſſentiunt ſcriptores, qui uariè multa obſeruarunt. quidam tenent eſſe pudenda, & mouentur hac ratione ualida, quoniam primum quod inficitur uel eſt ſedes ipſa, uel pudendum mulieris, aut uiri, cum igitur uideant quod ſæpiſſimè per has uias concipitur morbus, & ſemper remanet ueſtigium circa pudenda, niſi ex toto tollatur lues ideò illa primò, & per ſe ſunt ſubiectum. Et quod eſt hoc ueſtigium? Fermè ſemper niſi ſanentur hanc habent conditionem, ut quoties cum muliere digladiantur etiam ſi munda ſit. exorietur ſaltim glans. Hoc eſt genus reliquii. Præterea ſanatur caries, poſt hanc ſuccedit

Secunda opinio quod ſint pudenda.

dit caro dura, callos durus qui ad annos producitur, nisi ex toto liberetur aeger. hoc est secundum. tertium est quoniam in aliquot reperietis, qui ulcere, uel carie Gallica laborarunt, quod suboritur in pudendo, uel per dorsum, uel ad latera ueluti neruus, pars quaedam dura & oblonga usque ad finem ualetudini perseuerans. Cum hoc obseruarint Medici collegerunt partem praecipuam, atque Regiam affectus huius sedem esse pudenda. Pręterea Gonorea decidit, caries erodit, prorumpunt bubones. Hæc sunt principia, & ueluti milites leuis armaturæ victorem Gallicum exercitum præcedentes, quis ergo dubitabit subiectam partem primam esse pudenda? Verùm quamuis hæc sententia probabilis sit, à me non probatur ratione hac ducto; quoniam multos uidi lue hac laborantes non infectos circa pudenda, nam per intromissam ori linguam, per oscula, & suauia, per sudores, contactus, & amplexus communicatur aegritudo ista. Praeterea solet mulier patiēs cariem in palato communicata saliua, & sanie inficere amicos. cum igitur tot uisi introducatur morbus ergo pudendum non est subiectum proprium. Praetera obseruabitis in Praxi puerulum lac matris infectae suggentem infici, & tamen pudendum nihil pati. Praeterea uidebitis puerulos nascentes ex foemina infecta, ut ferant peccata parentum, qui videntur semicocti ueluti Gambari elixi, non habere pudenda infecta ergo pudenda nō propria sedes morbi. Incipit per pudenda; concedo, sed incipit etiam per omnes partes, per quas fit communicatio, sed maior communicatio fit in re Venerea per has vias, ideò ut plurimum pullulat morbus per partes istas, non autem proprium subiectum sunt. (causa autem cur hæ viæ præbeant ut plurimum huic infectioni aditum est quia tum

Impugnatio.

propter motum, & fricationem incaleſcunt partes, & rarefiunt, tùm quia obſcenæ ſunt calidæ atque humidae, & ideò facilius putredini uiam ſubminiſtrant.)

Quod non ſit capud proprium ſubiectum Gallici.
Cap. XI.

ALII non leuis authoritatis dixerunt capud eſſe partem propriam, quae conficitur morbo, & (ut ingenuè fatear) capud ut plurimùm laborat, licet non ſemper, & videmus circa capud maiora ſymptomata, quoniam ſtatim ibi dolores, qui non cedunt medicamentis, ibi flores, & gemmæ orientales, ſcilicet puſtulæ, ibi caſus fit capillorum, ibi gummata luxuriant, inde galea, qua cerebrum regitur aufertur, & uidetis pulſantes membranas, ueluti ſi non adeſſet corium. Præterea in naribus, & faucibus ulcuſcula ſuboriuntur, in ore multa habentur foramina, Tinnitus aurium inſuperabilis ſentitur, ego non habeo ſymptoma, quod magis hoc me cruciet & teſtor ignorantiam meam nunquàm potui eius certam inuenire ablationem. ſuperaui aliquando uel hoc, uel illo decocto, ſed certè nou habeo proprium medicamentum. Cum igitur tot ſymptomata capud infeſtent ergo capud eſt primò, & per ſe ſubiectum. Hæc vera ſunt ſed quod ſit primò & per ſe ſubiectum capud verum non eſt, quoniam multi Gallico laborant, & nō circa capud. Praxis docebit uos. multi enim gonoream, dolores, & gummata circa crura patiuntur capite ſemper illæſo. Praeterea doloroſus lichenes circa pedes, & manus ſuboritur, & capud non laborat ideo huiuſmodi affectio non eſt propria capiti.

Impugnatio.

Quòd

Quòd non sit cutis nec crura proprium subiectum, contra Leonicenum.
Cap. XII.

Leon. opinio.

LEONICENVS dicebat esse morbum cutaneum ut in scabie, lichene, & similibus affectibus appa-ret, ideò tenebat cutim esse proprium subiectum. Pili hærentes cuti cadunt, & sunt adnati cuti. Præterea pustulae, lichenes, cutim afficiunt ergo cutis propria pars subiecti. Tamen non uidemus hæc omnia in omnibus. quot sunt laborantes à defluuio pilorum immunes? Præterea circa capud fit fluxus iste, non circa alias partes ergo non dicere possumus uniuersam cutim pati. Quare cum non probemus sententias alias, multò minus, probabimus crura esse subiecta (ut falsò quidam persuadent) quoniam perpetuum non est, ut semper quamdiù duret morbus duret affectio illa. Propria pars subiecta morbi semper necessariò patitur donec adest morbus.

Impugnatio.

Ponitur opinio propria & concluditur esse hepar.
Cap. XIII.

SI igitur uolumus reperire subiectam partem opportet eam semper laborantem isto morbo inuenire. si unus est morbus, & non communis necesse est, ut sit unius partis semper laborantis, aliter non esset unus morbus, nec una pars laborans opus est ergo ut habeatur pars ista affecta semper. & ad inuestigandum hoc absque Gal. præsidiis frustrà laboraremus, quæ tria sunt in primo de loc. affec. & in libr. de const. art. primò est natura partis affectæ, secundò sunt causæ efficientes morbum, tertiò sunt symptomata consequentia morbum. Videamus primum. Quoties cernimus constitutio-

nem,

nem, vel naturam partis esse corruptam, illam mor bosam esse colligimus. Videamus hoc in morbo Gallico, Non possumus tutò, & certò ad sensum hoc in eo iudicare, nos videmus cutim exulcera tam, quis erit, qui non dicat laborare cutim si amisit propriam vnitatem? dolet capud, cadunt, pili, corrumpitur os cerebri quis erit qui non di cat capud esse subiectum? igitur cum Gal. haec tria proposuerit qui ad hoc vnum tantum respexe re decepti sunt, concludunt enim illas particulas esse subiectum, sed non proprium, primum, per se, & necessarium, quoniam contingit aliter se habe-re. ideò non ueniunt in cognitionem radicis inti mae, quae verè est morbus. Praeterea obserue mus adnata, cadunt pili dicemus laborare cutim, tamen non est verum, quia non semper hoc acci dit. Praeterea veniamus ad partes partium. so let per contagium introduci, non ne oculi, pul mo, corium, cor &c. laborant per contagium sicut etiam pudenda? nulla pars est propriè subiecta morbo Gallico, quia nulla perpetuo laborat, sed aliquando haec, aliquando illa, ideo ista via non praebet nobis cognitionem loci affecti, Venia mus modo ad causam. Quae est causa? conta gium. & quamuis puerulus qui suggit lac malum nutricis inficiatur, tamen magis contagium infi-cit, quàm lac, pariter natus ex matre infecta infi-citur, sed contagium magis potest. Et quàmuis quidam summae auctoritatis voluerint defendere castas matronas dicentes aqua benedicta infectas. Infectio illa habuit originem per vnum asperges, scio ego. non concedatis ergo oriri nisi contagio. Videamus ergo an à contactu possimus inuenire partem propriam. Non possumus certe, quoniam cum sit contagium, quod aut afficit pudenda, aut corium, aut cor, aut pulmones, aut oculos,

non

non eſt particula praeter iſtas, quae per cõtagium laboret, igitur aliqua erit ex his, quae erit uerum ſubiectum, ſed nullum horum perpetuò infectum igitur cauſa non poterit indicare nobis locum affe ctum. Reſtant laeſae actiones. Videamus in morbo Gall. quae actiones leduntur; & duum ge nerum ſunt, alterum continet laeſionem, quae non durat, vt cum adeſt triſtis ſenſatio circa capud, cir ca neruos, & circa crura. ſed non perpetuò, quo niam aliqui non laborant, & ideo de his non con ſiderandum cum perpetuus non ſit morbus in illis particulis, nam nos quærimus partem, in qua perpe tu reſidet morbus. alterum genus eſt actionum læſarum, quae perpetuae ſunt. Inſpiciamus ca-pud, uos uidebitis in eo nullam laeſionem perpe-tuam, nec quæ pertineat ad facultates intimas, nec quæ continet ſenſus exteriores ergo non eſt læſio cerebri, ergo nec capitis. Veniamus ad cor. in corde perpetua læſio non adeſt, nec circa actio-nem eius, idem dico de pulmonibus, idem de reli quis partibus quæ eſt ergo læſio? Actio natura-lis ſemper eſt affecta, qua attrahitur alimentum, retinetur, & concoquitur, apponitur & aſſimi-latur, & quicquid excrementi eſt excernitur. In-dicant hæc primùm grauitas corporis, torpedo quæ dam, hæc non dependet niſi à laeſis particulis ſi-milaribus, vos videtis colorem immutatum ab im mutatione humorum qui pendent à naturali fa-cultate. Videmus nigrum, pallidum, album, & mortuum colorem. Præterea fit congeſtio ex-crementorum in omnibus particulis, vnde oriun-tur gummata, tubercula in oſſibus, & perihoſtiis, vnde hæc, niſi ex labefactata virtute naturali, quae decoctum non apponit, crudum non con-coquit, excrementum per debitas, & conſuetas vias non expellit? Hinc fit etiam læſio in defluuio

pilorum,

pilorum, hinc generantur infinita excrementa, hinc sanguis à naturali statu recedens immutatur. si igitur hoc perpetuum est, ideò necessarium est hunc morbum afficere fontem fouentem hanc facultatē, & hoc est epar, in quo tanquàm in propria parte oritur morbus. Confirmat sententiam hanc auctoritas grauissimorum uirorum, quorum maxima pars declinat in eam. Huius opinionis fuit Antonius Musa præceptor meus. Brassauola, Montanus, Antonius Gallus, qui scripsit de ligno Guaiaco libellum. Nicol. Massa medicus Venetus, Petrus And. Matt. Cum igitur vnus sit morbus, qui habet varia symptomata cum vnam particulam requirat illud epar erit, colligimus autem hoc à laesione actionis naturalis, cuius principium, & fons continetur in epate. sequitur ut naturam morbi iam prosequamur.

De Natura morbi an simplex an compositus et primo contra Bras. Cap. XIIII.

Cvm viderimus partem affectam, videamus naturam morbi, an simplex, an compositus, an unus, uel plures. Quidam dixere esse plurium specierum. Vnde praeceptor meus voluit 234. species explicare. sed labor fuit vanus, & inutilis. Quidam Nicolaus Matheolus, quem secutus est. Io. Suessanus Neapolitanus fuit huius sententiae, quòd esset congeries omnium malorum simul. Quae opinio suspecta est, quoniam ægritudo haec non superatur à multitudine medicamentorum, nec oportet totum pharmacopolium accipere, sed simplicissimis tollitur auxiliis, ideò vnicam naturam habet. & quanuis simplicia ista diuersas habeant partes, tamen Salsaparilia, Guaiacum, argentum viuum vniformia sunt, nec diuersas habent

partes

partes & his ſanatur, ideò nullo pacto dicenda eſt multiplex affectio ſed ſimplex.

Contra Manard. *Cap.* XV.

QVAE ergo erit? Io. Manardus Ferrarienſis opinabatur eſſe ſolutionem continui, quam ſententiã imitari viſus eſt Montanus, in libro, qui ſcriptus ſub Montano editus eſt; libri enim qui circunferuntur non ſunt Mont. ſed partim ſui, partim ſui diſcipuli, Mont. nihil edidit, res ab illo proditae ita integrae erant, ut nihil limitatius nihil doctius, & quàmuis affectarit paradoxa, tamen tanta eloquentia aſtruaebantùr vt uiſa ſint axiomata. ſi iam edita conſpicitis Paradoxa falſiſſima apparent, quae vera ſunt inuenuſtè, atque ineleganter ſcripta ſunt omnia. iſti ſuae gloriae intendentes eam deturparunt, & profitentes eſſe paúones Montani nihil intelligunt. Ideò oro vos vt non imponatis illi viro, quae olent artis ignorantiam, ſed quae & elegantiam, & ingenium acerrimum, & peritiam ſapiunt ſua dicito, quae minus, pedagogis illis qui noctuae turpes magnanímam in cathedris aquilam repreſentabant, imponito. In eo igitur libello de morbo gallico uidetur Mont. conſentire cum hac ſententia Manardi. At hoc falſum eſt. quoniam in epate, non tumoris, non ulceris, non vulneris adeſt veſtigium, ego volui per anathomen hoc experiri, & ſecui in no anno pluſquam 50. homines, & nunquàm reperiui ſolutionem continui in epate. Indicatur etiam à curatione, quia non eſt curatio ſolutae unitatis, quoniam ſoluta continuitas ſemper indicant exiccationem cum unione partium, & adſtrictione, modò adſtringentia potius obſunt, quàm proſint in gallici curatione. ſed Mont. hac ratione mouetur, quoniã morbus

bus incipit cum ulcere & cum ulcere definit ·Hoc uerum est de partibus exterioribus, tamen ob id non dicemus vlcus esse morbum gallicum, quoniam vlcus non est perpetuum. defluunt pili, adest Gonorea sine vlcere, & tamen adest morbuus gallicus sunt symptomatici affectus consequens, tamen non est propria natura gallici.

Quòd non sit frigida et humida intemperies.
Cap. XVI.

3. opinio.

QVIDAM dicunt esse intemperiem frigidam, & humidam epatis, quia abundant talia excrementa. vos uidetis robustissimos iuuenes, qui nunquàm expuunt, posteà adeò expuere, vt sit incredibile. Praeterea uentriculus, & omnes venæ explentur hac materia pituitosa, ideò necesse est vt dicamus epar pati intemperiem frigidam, & humidam. Domini si ventriculus esset locus affectus reuera potuissent colligere hoc, quoniam abundat pituita. Epar frigidum, & humidùm gignit sanguinem sapiens pituitæ naturam, non veram pituitam, quæ gignitur in ventriculo, si est mucus gignitur à cerebro uel male affecto, vel in quo materia multa luxuriet. non igitur ualet, abundat pituita ergo est intemperies frigida, & humida epatis. Vos uidetis homines laborantes calida epatis intemperie, & siccissima, expuere lagenas pituita plenas·

Impugnatio.

Quod non sit calida et sicca intemperies.
Cap. XVII.

ALII etiam intemperiem calidam & siccam autumant. & qui Nobilioris sunt authoritatis istius sunt sententiæ. Aliqui addunt materiam

coniun-

coniunctam, aliqui non addunt. Montanus, & alii hoc tenent, & hanc intemperiem dicunt esse verè morbum, à quo omnia pendent, qua praesente omnia adsunt, & remota remouentur. Mouentur his rationibus primùm, quia nascitur affectio cum vlceribus, & desinit in his; hæc autem fiunt à materia acri, & erodente, quae gignitur in epate, quod non fit nisi epar sit distemperatum in caliditate, & siccitate, quoniam humor in hepate generatur. Secunda ratio, abundant excrementa copiosissima, quae calida sunt, tanta est copia materiæ biliosae, & exustae, vt nihil maius, ergo epar est exiccatum, & excalefactum. Tertiò in morbo hoc succedit defluuium pilorum, quia eroduntur radices ipsorum, non ob siccitatem cutis, quia non renascerentur, hæc erosio fit à phlegmate salso, quod quatenus phlegma salsum ab epate oritur calido, & sicco. Videtur probabilis haec sententia, tamen non possum dicere eam esse veram ratio me mouens est, quoniam curatio tota toto cælo distat ab isto morbo. ego erubesco quomodo docent curare calefacientibus, & siccantibus morbum calidum, & siccum? hoc contrarium est methodo. Sed dicent medicamenta ista digerunt, & materiam euacuant. Hoc est falsum. primò quia non est verum esse morbum cum materia. secundum falsum est quòd necessariò sequitur, quòd intemperies ista foueatur à materia, & sequatur materiam. Nam uidemus, quòd in erisipelate est intemperies calida, & sicca in parte, si euacuemus sanguinem statim cessat caliditas, & intemperies, quæ concomitabatur materiam, & dependebat à materia. & ideo euacuata materia cessat intemperies, quod non est dicēdum in morbo gallico. quae est ista materia quae morbum istum praecessit? Videmus iuuenem dormientem una hora cum

amasia

Prima rō.

2. ratio.

Impugnatio.

amaſia infici, quæ eſt materia iſta, quæ defluit ad epar? nulla, ergo falſum eſt per continuatam euacuationem fieri ſanationem morbi. Præterea eſt neceſſarium quòd ſi ſit morbus cum materia adſit tumor; Intemperies cum materia eſt quãdo materia non adeſt in uenis, ſed in loco affecto, ut uerbi gratia, in manu eſt materia dupliciter uel in uaſis, uel extra uaſa, ſi in uaſis; non facit morbum, ſi extra uaſa; facit morbum, locum autem affectum uoco propriam ſubſtantiam particularum, non uenam. iſta docentur à Gal. qui dicit, quòd ueluti ros diffunditur materia per particulas ipſas. ſi multa eſt facit tumorem, & ſic reuertemur ad primam ſententiam, quòd ſit ſolutio continui; tumor autem iſte cum intemperie calida, & ſicca eſt eriſipelas ergo gallicus morbus eſt eriſip. hoc eſt falſum, ergo falſum eſt eſſe intemperiem, calidam, & ſiccam. Præterea curaremus ſine indicatione Nam lignum Guaiacum ſalſaparilia ſuffumigium ex cinabrio, exercitatio, uictus ratio tenuiſſima, calefacientia ſunt, & ſiccantia, & tamen ſanatur epar, & à gallico penitus abſoluitur, ergo ratione contrarietatis, neceſſariò igitur concludimus, quòd affectus aut ſit frigidus, & humidus, aut non calidus, & ſiccus. Ad Rationes, incipit cum ulceribus, hoc non eſt uerum ſemper. ſed ſi fit, hoc fit quia labefactantur naturales actiones epatis, ideò ſubnaſcitur feruor ex inconcoctione. & ſic fiunt ulcera. & ſi incaleſcit epar ob id non eſt intemperies calida, & ſicca. Ad ſecundũ accidunt excrementa billioſa. frequentiſſimè eſt hoc, non ſemper, accidit autem hoc ex feruore excitato, tamen feruor eſt ſymptoma morbi, non autem natura morbi. Ad illud de defluuio pilorum, hoc uerum eſt, ſed non ſemper, ſed cum fit eſt propter humores acres qui oriuntur ab epatis intemperie

Secundo de cauſ. ſym. cap. xi.

Ad primã rationem.

Ad ſecũdã

Ad tertiã.

temperie, non autem ſunt morbus. At incipiente morbo gallico ſemper opinatus ſum, quòd ſenſim, ac ſenſim incaleſcat, & ſiccetur epar, hæc autem non natura morbi, ſed conſequitur de neceſſitate affectum, qui eſt cauſa feruoris, feruor eſt cauſa caliditatis & ſiccitatis, quæ ſenſim, ac ſenſim fit. Ego quæro ab iſtis huiuſmodi caliditas, & ſiccitas epatis eſt æqualis intemperies, vel inæqualis? ſi eſt intemperies aequalis ergo eſt altera Natura, non igitur erit morbus, quia morbus naturam deſtruere intendit. Per intenteperiem ſiquidem æqualem intelligimus temperaturam am introductam in particulam, quæ eſt uelut altera natura. Exempli gratia, epar in iuuene eſt calidum, & humidum, in ſene frigidum, & ſiccum. iſta eſt intemperies, ſed aequalis, quia ſenſim, ac ſenſim introducta eſt, & haec eſt illa intemperies, de qua ſaepe fit mentio: & hinc eſt, quòd naſcuntur quaeſtiones in conſultationibus, clamantes digladiamur, & ſumus concordes. quis dicet temperaturam eſſe calidam, & ſiccam, aliquis uerò frigidam, & hi ad varia reſpicientes varia enunciant. hic & enim innatam, ille aduenientem conſiderat temperaturam, ſi eſt intemperies inaequalis eſt mutatio temperaturae, quae nondum facta eſt naturalis parti, & praeter naturam eſt, & nondum aequaliter inuaſit omnes minimas particulas, & haec eſt morbus. Quaero ego an caliditas in epate ſit inaequalis intemperies? Gal. ſecundo de cauſ. ſymp. volebat hanc non fieri ſine dolore, at in epate non ſentiunt aegrotantes talem dolorem. Dicent epatis ſubſtantia non habet ſenſum, ſed ſenſus eſt in membrana exteriori. Verum eſt quòd parenchima, caro illa epatis non habet ſenſum, quia non eſt conſtans ex ſubſtantia neruoſa, non habet neruum admixtum. At ego dixi in Anathome con-

tra alios; neruorum infinitas propagines disſeminari per totum epar, ergo epatis ſubſtantia habet ſenſum. Nego conſequentiam, quia non ſufficit hoc, ſed requiritur ut diſſeminentur in ſubſtantia nerui mixti. dices ergo non ualet ratio. Valet ratio, quoniam non ſolum in morbo gallico epatis ſubſtantia patitur ſed venae, alteriolae & neruuli ſibi coniuncti laborant, quoniam ſi laborat epar, quod eſt fons laborant exteriores actiones naturales, & communicatur per particulas illas habentes neruulos coniunctos, ergo ſi intemperies iſta inæqualis eſt, & magna, epar ſentiet dolorem, quoniam morbus gallicus intenſiſſimus, quia effectus intenſiſſimus ergo in principio morbi huius ſentiri neceſſe eſt dolorem grauem, at non ſentitur ergo non eſt intemperies inæqualis. Conſtitutum ergo ſit morbum gallicum non eſſe intemperiem frigidam, & humidam epatis, pariter neque calidam, & ſiccam tamen in morbo iſto, & diuturno epar ſenſim, & ſenſim contrahit intemperiem æqualem calidam, & ſiccam, quæ non eſt morbus, quoniam ſanamus luem Gallicam & non remouetur intemperies. hoc autem accidit, quia ex affectu feruor oritur, hoc autem conſequens eſt morbum, non morbus.

Quod non ſit calida, & humida intemperies, nec putredo.
Cap. XVIII.

ALII opinati ſunt epar pati intemperiem calidam, & humidam, & huiuſmodi eſſe Gallicum, neque ſolùm hoc, ſed putredinem addunt illi intemperiei admixtam. huius ſententiæ fuit Io. Gallus uir doctiſſimus, cuius opinionem ſequuti ſunt alii doctiſſimi & grauiſſimi doctores, mouenturque

turq; hac ratione, & dicunt morbus gallicus est cõtagiosus, at omnes huiusmodi morbi habent putredinem, & corruptionem substantiæ illius partis, in qua est morbus, ergo iste morbus habet dissolutionem substantiæ secum epatis, at in putredine semper adest caliditas, & humiditas, ideò affectio Gallica erit intemperies humida, & calida epatis, uel eius putredo. Ratio ista assumpta à putredine ratione contagii laudabilis uidetur, tamen non tanta est, ut nos possimus adhærere huic opinioni. Nam quamuis deductio huius argumentationis sit à caliditate, & humiditate, & à putredine; tamen distinctissimæ res sunt, ideò opus est dicere uel esse intemperiem calidam & humidam, uel putredinem, cum enim morbus sit unus necessarium est ut sit unus per unam formam, hic adest gemina forma, hoc non potest esse. aliud est putridum esse, aliud est esse calidum, & humidum. Dicet quis omnia calida, & humida facile putresciuit, uerum est. Panis in sanguinem uertitur, tamen non sunt idem, sed formæ diuerse sunt, sed primùm loquamur de intemperie, & dicamus morbus contagiosus est, concedo, contagium, putredinem sapit, concedo, at facilius putrescit quod calidum est, & humidum, concedo ergo morbus est intemperies calida. & humida. & humida, nego consequentiam, Nescio in qua figura concludat hæc argumentatio; aliud est quòd subiectum corpus sit calidum, & humidum, & putrescat, & morbus fiat cõtagiosus, aliud est quòd morbus sit calidus, & humidus. intẽperies calida, & humida non est putredo, igitur nõ est morbus. sed est causa morbi, exempli gratia, in materia calida, & humida fit putredo, si est alicuius membri dicitur gangreua, si alicuius particulæ dicitur nome. quæro si hæc pars putrescat quo morbo laboret? non

Ratio.

Impugnatio.

est intemperies calida, & humida, haec est causa morbi non morbus, si est contagiosus morbus, & nomen alias partes corrumpit, non reddit eas humidas, & calidas, sed facit putrescere humores, quibus putrescentibus putrescit pars ipsa. putrescit hepar in morbo gallico ergo communicatur intemperies calida, & humida, nego hoc, quia morbus iste non est calidus, & humidus, communicatur natura morbi, putredo ipsa, combustio ignis, putredinalis, qui concipitur in humiditate calida partis praeexistente. Praeterea quomodo poterit in instanti introduci intemperies calida, & humida? de calida non dubito, quia citò agit, sed de humida. nos videbimus iuuenem spacio quartae partis horae coeuntem cum muliere infici gallico, quomodo in tam breui tẽpore potest introduci humiditas, quae est qualitas passiua? humectatio partium dupliciter vel per se, vel per accidens, per accidens fit per per eliquationem, & haec concretionem, & congelationem praeexistentem requirit, vt seuum, & cera eliquantur ratione caloris, hoc non potest dici in hepate. quia non est congelatum, nec liquatur, ergo humectabitur per se, hoc est per admixtum corpus humidum, quomodo breui spacio temporis tanta humiditas introducetur in hepate, ut intemperetur? non possum ergo colligere hanc opinionem esse veram, scilicet Gallicum esse intemperiem calidam, & humidam. De putredine, nam qui asserunt esse intemperiem dicunt quasi quandam adesse putredinem. Videamus, in hepate duplex potest esse putredo, aut in humore existente in vasis, aut extra vasa, in propria substantia solida, quaero de qua putredine intelligũt, si de humorum putredine loquuntur hoc non quaerimus, sed quaerimus naturam propriae substantiae hepatis secundò si in humoribus proponunt

putredinem

putredinem ergo proponunt perpetuam caufam febris, quia in vifcere tanti momenti fi funt hu mores putridi communicatur vapor cordi. Pof funt dicere. inter figna morbi Gallici connumera tur febricula inditium eft igitur quòd aliqua ad eft minera, putredinis, quae non eft nifi in epate. Haec febris non eft perpetua, nec frequens indi tium huius morbi, ergo fequitur quòd haec non eft forma morbi. fi autem volunt putredinem effe in fubftantia nos haberemus nome, vel sfacelum in hepate. Hoc non dicendum ideò non eft pu tredo. eft contagiofus morbus, fed non ob id eft putridus, quia non omnis affectio contagiofa, pu tredinem coniunctam habet, fed propriae fubftan tiae alterationem, & immutationem, ifta altera tio aut eft materialis, aut formalis, materialis cum corrumpitur fubftantia, & diffipatur, exem pli gratia in fcabie ab humore aci eroditur fub-ftantia corii, ego quaero corium quid patitur? dico quòd patitur in fubftantia ratione materiei, ifta eft una paffio, quae pertinet ad materiam, in NO me patitur ipfa fubftantia quo ad formam, non quo ad materiam, quia corrumpitur habitus uitalis, & naturalis, denigratur vel liuefcit pars, remanet inta cta caro, os, neruus, & materia, & corium ad mini mum redactum non poteft feruare formam corii, in fcabie morbus eft contagiofus, quia corrumpitur fubftantia corii, corpufcula quaedam educuntur, & oritur feruor colliquans corium, & exedens cu tim. fcabies non eft putredo, quia non perit forma fubftantiae partis, licet exedatur corii materia. ecce quod omnis morbus contagiofus non eft pu tridus, in quo non pereunte materia fubiecta perit tantum forma materia remanentis tandem poftea perit materia. quod eft nouum genus morbi quod non poffum dicera, habeo enim multa, & ideo di

gredi minimè valeo. Sed addunt vnum quòd ista intemperies calida, & humida postea processu temporis sicca euadit & calida hoc potest probari non esse verum rationibus dictis, ò Dii boni. non vnus esset morbus sed duo. nos quærimus an unus morbus à principio ad finem, & hoc concludimus esse verum. Quomodo ergo eadem affectio erit in principio calida & humida in fine calida, & sicca intemperies? Præterea si hoc esset nunquàm sanaretur morbus gallicus, quia nunquām superabitur ista intemperies? Nos per calefacientia, siccantia, & quæ feruorem inducunt luem hanc uincere tentamus, qui volunt esse calidam, & siccam intemperiem saltem postea superarent per medicamentum refrigerans, sed omnia desinunt in suffitus lignum Guaiacum, & salsamperiliam. non uideo saccarum uiolaceum, nec exhibitum refrigerans aliquod ipsum hepar. Haberem multas alias rationes, sed quoniam leuiores sunt, & à uobis ipsis excogitari possunt, ideò concludo affectum hunc non esse intemperiem calidam, & humidam, neque frigidam, & siccam, neque calidam, & siccam, quoniam hoc non possum indicare ex aliquo.

Quòd affectio gallica non distinguatur ratione quatuor humorum. Cap. XIX.

NESCIO quid uolunt illi, qui distinguere intendunt morbum hunc ratione humorum, quoniam uident in homine aliquando hos, aliquando illos abundare humores, faciunt hi quatruplicem morbum, & non uident quòd multiplicant entia sine necessitate. cum autem maior pars doctissimorum consentiat unum esse, & vnius partis affe-

ctum, ideò necessarium est asserere non esse ueram sententiam horum. Quid ergo erit? non ulcus, non tumor, non intemperies, non putredo, ergo nihil? vtinam Dii hoc facerent, non enim oporteret homines excruriare, & miseros iuuenes nunc hoc nunc illo medicamento vexare. ideò aliquid est & maximum. videamus ergo ueram eius naturam, & modum generationis, sed prius an sit morbus.

An affectio Gallica Morbus sit necne. & si morbus in quo genere.
Cap. XX.

MORBVS Gallicus nouus est, quia nulla habetur eius mentio apud antiquiores, non à caelo delapsus, nec exurgens ab inferis, sed per contagium ex occiduis Indiis communicatus, vnam habet partem, quam propriè affectam dicimus; & hepar est. non est intemperies calida, & humida non calida, & sicca, non frigida & humida, nec frigida, & sicca, non solutio continui, non tumor præter naturam, non aliqua passio in con ormatione, & numero, vt facilè quis coniicere potest. relinquitur vt nos inuestigemus an morbus sit. Nam cum omnis natura morbi aut sit partium similiarum, & hoc consistit in temperamento, aut partium instrumentalium, & consistit in conformatione, numero, & situ, aut sit communis ambobus, & consistit in unitate soluta, cum mor us Gallicus non sit ex istis, ergo non est morbus. Tamen credo esse morbum, & omnes mecum in hoc consentiunt, sed quis nam erit morbus? omnis alteratiò, & immutatio qualitatum naturalium laedens actiones partium morbus est, nam color mutatus,

frigiditas & caliditas actualis nunc accedens nunc recedens à partibus, quia non laedunt actiones non erunt morbi, sed immutatio laedens necessariò est morbus, haec est definitio Galeni, & naturae, & est velut axioma in medicina Videamus iam quot nam sint genera rerum in corpore humano, quae possunt fieri morbi, illae erunt à quibus nascuntur opera in corpore naturaliter existent; color cutis, quia nullam edit certam operam, siue mutetur, siue non, non est morbus, sic dicendum de caliditate, & frigiditate moderata, quia ex ipsis non dependet opus. Hoc dixi ut reuocetis in mentem causam cur in natura morbi necessariò laesa actio requiritur, quia actione integra pars non erit laesa necessariò. Hoc stante videamus quot nam sint in particulis ipsis ad quae consequantur necessariò actiones, ego reperio tria; sunt temperaturae manifestae, tẽperatura formalis, & omnia, quae pertinent ad confirmationem Prima est caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas. Istae sunt causae quarundam operationum in particulis siue sint simplices, siue compositae. Vnde os sua frigiditate, & sua siccitate agit. secundum erat harmonia resultans ex quatuor qualitatibus, nam quando dicimus os esse frigidum, & siccum non est formalis temperatura ossis, est proportio, quae latet sensibus, quae est forma ossis, ab hac oritur operatio, & haec est ut os generet os. tertium genus est, numerus quantitas, conformatio, figura scilicet collocatio particularum, & vnio, & dissolutio; ista cau itate hoc efficimus, quod angustiori non possumus; & hoc non est, quod ego probem, ista ergo tria sunt, in quibus omnes morbi continentur; morbus gallicus est morbus ergo debet contineri in vno ex his capitibus, non est primi generis, quia non est caliditas non frigiditas, non siccitas, ne humiditas

simplex

ſimplex nec compoſita, nec tertii generis, quia non eſt conformatio &c. ergo pertinet ad ſecundum genus, hoc eſt ad formam, & ſubſtantiam rei, nam cum dico temperaturam, & harmoniam illud eſt ac ſi dicam ſubſtantiam totam. ſi igitur dantur iſti morbi ergo neceſſe eſt, ut Gallicus contineatur ſub hoc tertio genere. Sed quis dubitabit an detur hoc tertium genus cum in lib. de diff. morb. & cauſ. morb. & in principio Meth. non inueniatis hanc diuiſionem factam à Galeno de hoc ſecundo genere, ideò uana diuiſio, & non dantur morbi iſti; Quòd dentur hi morbi in tota ſubſtantia probatùr, quoniam tria genera rerum reperiuntur, & hoc probatum eſt; quòd autem temperatura ſit diuerſa ab illis qualitatibus conſtat ſenſu, ratione, & operibus. nam nos habemus manifeſtè haec omnia in medicamentis. Accipite Reubarbarum, ſiccat, & calefacit. quaero ego qua ratione id facit? dicetis quia habet hanc facultatem ſiccantem & calefacientem. poſtea educit bilem, qua ratione? non niſi ſua forma, ſua temperatura, quæ quamuis reſultet ex contrariis qualitatibus, in quibus uincit calidum, & ſiccum; tamen eſt diſtinctum quoddam. ut quamuis grauis ſonus, atque acutus concentum conſtituant, aliquando tamen ſymphonia non eſt grauis, nec acuta; ſed eſt con entus, harmonia ex graui & acuto reſultans, ita à forma Reub. prouenit coleræ eductio, & eſt diuerſa hæc temperatura à qualitatibus. Ecce patet quòd diſtincta ſunt opera, aliud eſt ſiccatio oſſis, aliud eſt generatio alterius oſſis, primum à qualitate oſſis, ſecundum à natura, & ſubſtantia propria originem ducit. laeditur ergo forma, uel ut actio diminuatur, uel ut aboleatur, uel vt intendatur, & hic eſt morbus; ut quando caro non poteſt gignere carnem, ob corruptam formam, non ne corruptè, & deprauatè agit? non

Dubitatio.

Solutio.

ne

ne corruptè, & deprauatè agit? non eſt caro illa? ec ce quod caro cum deberet generare carnem ex toto aboletur, vel carnem malam gignit, & ſic læditur actio in forma tota, ergo dantur morbi in forma, in quo conſentiunt recentiores medici & Gal. approbauit læſiones a tota ſubſtantia, licet de hoc tertio genere mentionem non faciat; nam morbi prouenientes à veneficiis, venenis, & maleficis aſpectibus infiniti ſunt, & non poſſunt referri niſi ad formam, non ad qualitates, & ideo petũt diſtinctas partes, & ab aliquibus uocantur morbi in ſubſtantia, quia tota ſubſtantia laborat. at Gal. non fecit de hoc mentionem in dictis locis, quia non cadit ſub rationem methodi, & ideo cum ipſe Methodũ inſtituere vellet omiſit. Secundo quia rarum eſt genus morbi, ideo propoſuit frequentia tantùm, non quia fuit ei ignotum, quia ſexto Methodo, & 3. de temp. hoc meminit. colligo igitur quòd dãtur morbi in tota ſubſtantia, & ſunt a ueneficiis, a uenenis a maleficis aſpectibus, & per contagium. & hi morbi immanifeſti ſunt, cæteri ſunt manifeſtiſſimi. poſſunt ne agnoſci? tribus inditiis, primum eſt, quia non cedunt alicui medicamento inuento ratione, quoties videtis aliquod genus morbi tractatum à medico diligenti, in quo ex arte medicamenta applicentur, & quod non ſanatur, Præterea alius Medicus alia tentat ſecundum rationem, & in vanum laborat, dicatis eſſe naturam morbi occulti conſiſtentem in tota ſubſtantia, & neſcimus eam metiri, ſecundum inditium eſt ex longa obſeruatione obſeruatum a doctiſſimis viris partium ex ſua experientia, partim ex ſcriptis aliorum, partim ex hiſtoriis, dicimus in tota ſubſtantia conſiſtere peſtilentiam ipſam, uel febrem peſtis, non dico febrem peſtilentialem, ſic dicimus in tota ſubſtantia conſiſtere venenum, vel ictum venenatũ, faſcinationes

omnes

omnes, quæ fiunt puerulis. Et medici teſtantur hos morbos afficere partem nobilem vel cerebrum, vel cor, vel hepar, tertium ſignum eſt vt non indeterminatè nec indiſtinctè afficiat aliquam partem, ſed iſtæ determinatè afficit hanc, ille illam. & ita cognoſcimus analogiam, ſeu proportionem iſtius affectus in tota ſubſtantia ad aliquam præcipuè partem nobilem, & ad aliquam ſpiritum. nam tres ſunt ſpiritus, animalis, qui à cerebro, vitalis, qui a corde, naturalis, qui ab hepate (in quo ſatis dubiè propoſuit Gal.) originem ducit. Ego diuertendo non poſſum probare hoc, quia non eſt locus, teneo tamen quòd datur; ſi ergo aliquis morbus habet analogiam ad aliquam partem, pariter habebit analogiam ad ſpiritum illius partis, & iſtæ ad ſpiritum epatis, ille ad ſpiritum cordis, vel cerebri. quòd hoc ſit verum dicimus, quòd venenatus morſus dicitur affectio in tota ſubſtãtia alicuius viſceris, hoc eſt cordis, perit homo ex ictu venenato, quia ſtatim laborat cor morbo in tota ſubſtantia, quia morbus habet analogiam ad ſpiritum vitalé. eſt hic mulier quæ veſtitur indumentum peſte laborantis, primum quod tangitur eſt corium, primum, quod recipit ſunt venæ, & poroſitates, afficitur primum cor ergo non indifferenter omnes partes. Præterea eſt iuuenis veſtem induens phtiſici, & breuiter inficitur pulmo, quia affectio iſta habet præſcriptam illam partem nobilem. His ita conſtitutis videamus modò an iſtæ notæ adſint in lue gallica. & primum hæc eſt vna potiſſima conditio, quod non cedit medicamentis inuentis ratione. teſtantur medei, qui aderant in principio, qui deſperarunt in arte, cum viderent Methodo nõ potuiſſe inuenire rationẽ curãdi, & erãt ĩ maximo deſpectu medici tũc tẽporis apud omnes, & niſi Hiſpani illi ſuperueniſſent docti quomodo ibi mor-

bu

bus ſanatetur . & niſi caſu chirurgici audaciſſimi inueniſſent Hydrargyrum adhuc rebellis eſſet mor bus, adhuc ſæuiret. Præterea hepar eſt quod infici tur, & hepar eſt pars nobilis ergo adeſt ſecunda cõ ditio. De tertia qu d tantum hepar & non aliæ partes, patet. ego uideo puerulum conceptum in utero matris ex materia gallica, illi per ſpatium nouem menſium non eſt infectum niſi epar, non ne potuit infici cerebrum, & cor in illa colluuie? Ergo ſciatis quòd Empirica eſt morbi huius curatio, cum habeat læſionem partis nobilis, & determinatæ, cumq; ſit affectus in tota ſubſtantia, ſed quidam uolunt reddere cauſam cur hepar in hoc morbo inficitur. & hæc eſt. nos uidemus quòd inficitur homo per contagium aut oſculo, aut coitu, aut attritu communicatio iſta primum fit ad uenas, quam ad arterias, quoniam copioſiores uenæ repe riuntur, & in coitu, & frictio e, aperiuntur, dilatatæ admittunt ſaniem illam, & materiam gallicã, & quia uenæ iſtæ pertingunt ad hepar, non ad cor, ideò primò, & per ſe hepar inficitur. at arteriæ ſunt ſolidiores, nec ſunt frequentes in exterioribus, & hæc eſt ratio cur leditur primum hepar non cor. Pulcherrimum quiddem eſt hoc com mentum, atque inuentio ſubtilis, & placet his, qui uolunt certas rerum reddere cauſas. ſed ego uolui credere hoc, quia ſi eſſet uerũ ſequeretur, quod in ictu ueneno ſo non primò cor, ſed hepar laboraret, pariter in uſu ueſtimentorum phtiſici, & peſtilentis hominis, tamen uidemus infici cor. Pungitur cuticula in ictu uenenoſo, & tamen uenula ali qua perforatur, præterea uenenum epotum pertranſit per hepar, & ſæpe non lædit hepar, ſed cor, ad quod ſecundò uenit, in puerulo quem dixi nutri ri in utero per nouem menſes poſſibile non eſt quòd aliquando non communicetur cordi cum ſit

puer

puer inclusus in sacculo gallico, sed quia morbus hic habet analogiam ad spiritum, & totam substantiam hepatis, ideo hic morbus occulto modo intro ducitur, & est ex tota substantia hepar inficiens, cuius mensuram scire, aut uerbis explicare non possumus, sicut nec etiam formarum, at actus, & passiones in tota substātia notos dico antiquioribus, & etiam Gal. nam si legamus eum tertio de temp. cap. primo, uidebimus certò, quòd dum loquitur de medicamentis inquit, quòd nullum medicamentum calefaciens, aut siccās, refrigerans, aut humectans agit à propria substantia, ex quo loco colligimus quòd dantur actiones, & passiones, & alterationes in corporibus nostris, quæ nihil habent cōmune cum temperiebus, idem 13. medi. 6. loquēs de dolore inquit, quòd nos debemus tentare inuentionem medicamentorum sedantium dolorem, si illud quod facit dolorem à tota substantia facit, debemus inuenire medicamentum à tota substantia sanans. ego uideo Gal. supponere alterationem à tota substantia lædentem. Venenum à tota substantia facit dolorem, non quia calefaciat, aut siccet, uel alia qualitate aggrediatur. ideò ex his colligere possumus Galenū cognouisse alterationem, & immutationē à substantia propria, & quòd morbus gallicus sit in hoc genere morbi prò concluso, & declarato habeatis, quod autem habeat analogiam ad spiritus naturales, hoc est quòd primò, & statim illos corrumpat, atque inficiat probo. Nisi inficeretur primò spiritus sæpe, & sæpius non gigneretur, & tamen gignitur, Nam ego uidi homines nunquàm passos, ulcera, nùnquàm gonoream, quæro ego quomodo infectum est hepar, quomodo potuit pertransire huiusmodi affectio ad hepar? nam si uos dicetis infectum est hepar quia infecti sunt humores, qui sunt circa partes, ego dicerem

cerem quòd oporteret partes illas etiam esse infe-
ctas,necessarium est igitur,ut spirituali modo pe-
netrarit labes ad hepar. Ego curaui quatuor, aut
quinque passos gallicum, gummata, & pilorum de
fluuium, & nunquam sensisse pruritum circa pu
denda,nec ulcusculum minimum,nisi ergo ipsi spi
ritus sint primi, qui instrumentum proprium uisce
ris, recurrentes ad proprium fontem inficiant,
ego nescio quid dicam. Præterea homines uno coi
tu infecti sunt pessimè, ita quòd sequenti die ap-
paruerit bubo,erant 12.scolares,qui duxerunt me
retricem in domum quandam,ut experirentur an
eius esset appetitus insatiabilis.ex his tres infecti
sunt, inter quos unus fuit, qui semel tantum co-
gnouit scortum illud,nihil tunc apparuit in pu·
dendo;sequenti die statim cæpit erumpere bubo,
& postea tota barba, supercilia, & capilli euanue
runt, laborauit doloribus intensissimis, cur ergo
hic potuit infici ita ualidè ut sequenti mane hepar
materiam ad pubem transfuserit? ego non ualeo
aliam assignare causam,nisi quia spiritus succen-
si sunt cum sint agentia ualdè uelocia, ideò potue
runt inficere hepar. Reuocetis in mentem quomo-
do fieri potuit ut medicus accedens ad lectum pe-
stilentis post duas horas grauetur eadem febre pe
stilenti uix attracto aere per fauces, in quo labo-
rans fuerit, post spatium duarum horarum uidebi
tis erumpentem Carbunculum ad axillas, uel in
guina Præterea quòd huiusmodi affectus primò
spiritus inficiat uos hac ratione cognoscere pote
stis. Nos uidemus plurimos pati intemperies he-
patis, & nō uidemus signa dissipationis spirituum,
ut in Gallica lue. primum enim fiunt malæ conco
ctiones in uentriculo,cerebro, & cæteris partibus
similaribus, unde hoc, nisi quia fiunt spirituum
dissipationes? nā uera, & immediata instrumenta
actionum

actionem sunt spiritus, uitalium uitales, animalium animales, naturalium naturales. unde labefactata actio spiritus indicat labefactatos. Præterea statim concidunt in torporem uniuersi corporis, immutatur color faciei in gallicis, unde est hoc nisi, quia dissipati sunt spiritus? præterea cessat appetitus coeundi. ego noui infinitos iuuenes robore uirium ualentes, atque semper astantes mentula erecta, satiriscos istos, uix primùm gallicum libantes decidere ex hoc appetitu, & nullam aliam ob causam nisi quia dissipati sunt spiritus. Ideò colligo gallicum esse affectionem hepatis in tota substantia dissipantem spiritus.

De modo generationis morbi.
Cap. XXI.

Ex quo modum generationis affectus colligere possumus. Nam fit per contagium, omnis morbus qui fit per contagium fit per communicatã substantiam, quæ communicatur uel immediato contactu corporum seinuicem tangentium, uel per commune corpus ambiens, scilicet aerem. Docebo. cum omnis morbus contagiosus sit collocatus per totam substantiam, ideò opportet ut inficiatur tota substantia, exempli gratia in phtisi adest uis ista contactus, quoniam à pulmonibus continuò exhalat uapor, hic autem uapor sunt corpuscula quædam minima illius saniei, quæ exhalãt cum aere, & diffunduntur, per ambientem aerem, qui attrahitur ad pulmones alterius, & si reperiunt materiam præparatam inficiunt, & communicant morbum, dem accidit in febre pestilenti, in morbo oculorum. fit autem contagium per contactum corporum, non per ambientem; est mulier labo-

rans

rans ſcabie, habet corium exulceratum, tangit iuuenem, ſimul corpora fricantur, fuligo exhalans à cute eius ſcabioſa inficit cutim, ſtatim repertum humorem fermentat, fermentatio facit ebullitionem, & ita fit contagium, fit etiam communicato uapore, qui attrahitur ultro citroq; in corpora noſtra, cum incaleſcunt, & extenduntur arteriæ, & uenæ. Cum igitur iuuenis cum muliere infecta dormit, ſimul ſudant, incaleſcunt corpora, fit euaporatio, quæ communicatur, cum mulier infecta eſt abſorbetur à corpore calefacto euaporatio eius, & cum habeat analogiam ad ſpiritus naturales, ſtatim per eos communicatur ſanies hepati, Si mulier habet pudendum infectum tunc communicatur ſanies; & ideo quidam ſtatim abluentes ſe ab iſta calamitate liberantur, & eo magis ſi urina, uel aliquo alio abſtergente ſe mundent, ſed ſi detineatur acris ſanies olet præputium ulcerare, ſiue glandem, & inficere demum ſpiritus. Hinc eſt quod tres coeunt cum Gallica, unus inficitur, reli qui uero immunes à tanta lue liberantur. Domini ratio eſt quia non omnibus æqualiter communicatur, ſecundò quia aliqui habent corpus priapi denſius, atque ſolidius, aliqui rarius, & mollius, tertiò quia aliquot ſunt mundiores in actu uenereo, & facilius, & commodius ſe expurgant. ſed ſciatis quod potiſſima cauſa eſt illa communicatio, quoquoniam alicui plurimum, alicui minimum communicatur, & hoc euenit ex uoluptate foeminæ, ſi quis pulchrior eſt, & magis excitet uoluptatem mulieri, molliciesq; addatur, ille certe inficitur alii uero aliquando ſic aliquando non. Hic eſt modus generationis huius affectus, modò ad cauſarum inueſtigationem properemus.

De

De causis.
Cap. xx*II.*

QVA ex causa oriatur gallicus iam dicendum est, cum sit certum non esse morbum, qui ortum ducat à causis communibus, ab aere, aqua, & sole, cum non sit epidemialis affectus, præterea cum non oriatur ex interna humorum colluuie à rebus non naturalibus facta Verum omnis occasio in contagium refertur; & primùm sunt causæ externæ. secundò internæ. inter externa est contactus per communicationem substantiæ, communicatio fit communicata sanie, uel fuliginosis uaporibus ex infecto corpore ortis, sed non una est ratio extrinseca, qua huiusmodi substantia communicari possit, neque omnis pars est apta ad recipiendam communicationem. Partes aptæ primùm sunt pudenda, quæ requirunt hæc duo; primùm, ut molles sint, deinde ut per actritionem incalescant, & rarefiant; Hinc est quod qui non admodum duri sunt in coitu, hoc est qui nó tardè emittunt semen difficilius inficiuntur; qui verò tardè illud iaculantur, faciliùs, quia incalescunt magis, rarefiunt partes, & præbetur aditus morbo. Præterea oportet ut pudenda sint admodùm mollia, nam dura, & callosa non ita facilè admittunt uaporem caliginosum, Hinc ego inter mille homines non credo quòd uiderim duos qui habeant detectam glandem, & præputium decurtatum infectos Gallico. ratio est quoniam detectæ glandis durius corium redditur, atque callosius. At qui oblongum habent præputium, glandemq; obductam facilius infectos uidi, quia glans, uidi, & interna pars præputii mollior est. Praeter pudendas partes additur etiam os ob molliciē ipsius, & raritatē substātiae, quae facilè admittit saniē; un-

lis, & linguæ, & saliuæ communicatione lues alteri infigitur. Præterea tota cutis quoties est rarefacta uel receperit scabiem gallicam, si quis cum ipso scabioso dormiet, scabiei pruritum sentiet, atque luis gallicæ morsum. Hinc coitus inter extrinsecas causas connumeratur, sicut exosculatio, contactus, & fricatio. Verum adduntur & usus uestium, nam si quis gallici caligas induatur gallico inficitur; Hocq; maximè erat temporibus nostrorum parentum, & iam agitur 20. annus, quando non ita liberè accedebant ad Hebræos ad emenda uestimenta, sed nunc non ita facilis est occasio indumentorum. si quis uteretur caligis sanie imbutis inficeretur certe, sed non ita facile, scio autem ego eos qui curati sunt a Gallico atque eisdem ubi sint calciamentis iterum in luem incidisse. De ablutis non est timendum. Istæ sunt causæ extrinsecæ, inter quas addatur mammillarum suctio. Primis temporibus credebant ex usu uitro um, atque poculorum posse nasci affectionem istam. & ego locutus sum cum sene, qui habebat domi duos laborantes, habentes partes posteriores ulceratas, & asserebat se infectum ob usum eiusdem latrinæ. Videte quanta morbi istius erat rabies; Hodie non est timendum de hoc. Inter causas internas connumeratur primum uis imbecilla spirituum naturalium, nam non omnis communicatio substātiae inficit exempli gratia est hic laborans pestilenti morbo, omnibus nobis communicatur eadem fuligo, & tamen hic inficietur peste, ille, uero non huius causa intrinseca est non extrinseca, quia eundem attrahimus aerem, & est quia cordis spiritus istius imbecillus est, illius verò robustus. Ita in morbo gallico sunt decem coeuntes cum gallica, quorum sex nō inficiuntur, quoniam hepar habent robustū, & spiritus potentes, non facilè aptos pati,

ſed paratos hoſti reſiſtere. Addatis dilatationem uaſorum, nam niſi venæ, pori, & meatus dilatentur nulla fiet communicatio, ut poſſit fieri tranſitus uaporibus, & saniei. Hinc eſt quòd qui habent pe nem ſolidum, & durum, non ita facile corripiuntur. Addatis accenſionem facilem humorum. ego obſeruaui quòd qui ſunt frigidioris habitus non ita facilè corripiuntùr, neque frigidiores aeta te ut ſenes, quia in his non facile humores inflam mantur, ſenes coeunt fortaſſe frequentius, quam iuuenes, & licet non ita prompte, coeunt tamen. Ego obſeruaui ſenes, adeuntes meretrices publicè infectas, & nunquàm infectos, ego non poſſum da re aliam cauſam niſi quia humores non facile inca leſcunt, quia habitus, & ætas non facile incaleſcit. (poteſt etiam referri occaſio ad duriciem cutis, ad ſiccitatem, ad paucam quam cum eis habent foe minae delectationem, ad duritiem glandis, & inter nae cutis praeputii eorum, quoniam cum in tot congreſſibus uſi ſint ſuis lãceis qui fieri potuit, ut nõ obduruerint? quae omnia in cauſa ſunt ut hoſti impetum facienti reſiſtatur.) Addatis, & ſubſtan tiae naturam, mollicitem, & lenitatem partium. Ad datis ultimò animi affectionem, nam non eſt dubium, quòd ſi quis affectione intenſa, coiuerit cum muliere, & agatur amore nimio non inficiatur. (Et haec erit fortaſſe alia cauſa cur ſenes nõ infici antur ita facilè quoniam friget Venus in eis, & amor frigidis eſt infixus medullis, curis animum implicitum habent, familiae, filiorum, atque nepo tum ſollicitudine uexantur, non ita ut iuuenes co gitationibus expertes non niſi praeſentibus uolu ptatibus intenti, totos ſe brachiis meretricum at que earum amplexibus dedunt.) Hinc eſt cur repe riamus tot maritos infectos gallico nõ inficere cõ iuges & e cõtra. conſulatis nobiliſſimos, atq; excel

lentiſſimos viros in praxi exercitatos . Vnde hoc? ego credo quòd prouenit ex animi paſſione : quu m Adultera cognoſcit amaſium feruet amore , & ideò inficitur . non amat virum , non feruet animus, non incaleſcit cum eo,ſed frigida iacet,atque moroſa . Præterea fortaſſe morſus adeſt conſcientiæ teſtans eſſe adulteram,ideò ſine amore coit , & potius timet; ob id multi credunt habere coniuges honeſtas, & caſtas, quæ tamen lue gallica plorant. Præterea contracta eſt conſuetudo coeundi ideò in vtroque deeſt affectio animi . Ego nunquàm vidi hominem galllcum in primis nuptiis non inficere vxorem, quia tunc in illis primis diebus Amor adeſt , ſed in his , quae pepererunt , in quibus antiquata eſt conſuetudo coeundi ceſſat hæc cauſa . Videamus iam ſigna quibus morbum iſtum cognoſcere poſſimus atque ab aliis ſecernere.

De ſignis. *Cap.* XXIII.

COGNITA ea gallici Natura , quæ ex conſequentibus affectibus cognoſci poteſt, atque patefacta cauſa , hoc eſt contagio , ſupereſt ut loquamur de ſignis , quibus cognoſcimus talem luem adeſſe corpori humano . Et quoniam ſigna,aut fumuntur a natura affectionis , aut a cauſis morbi , aut a conſequentibus morbum , aut ab analogia , ſi nos naturam morbi capiamus nullo modo poſſumus cognoſcere ; quoniam latens eſt hepar in penitioribus partibus. Præterea morbus eſt in ſubſtantia, autem non patet ad ſenſum . ab ipſa cauſa poſſumus reuera coniectari aliquid , ſed non eſt certa , & neceſſaria cauſa , ut quoties quis coiuerit cum infecta , neceſſario contagium ſentiat , miſerrima eſſet iuuentus, ſi hoc eſſet ; aliquando centum adoleſcentes ſcortum infectiſſimum , atque turpiſſimum

mum causa ioci cognoscunt, & tamen vix vnus inficitur. facit quidem, si cognoscimus mulierem laborasse gallico ad coniecturam, sed non ad demonstrationem, & ad certam fidem. ab analogia non expectemus signa. omnia quæ possunt demonstrare continentur sub effectibus, & consequentibus morbum, qui sunt duum generum, alia sunt pura accidentia, & symptomata, alia sunt morbi; symptomata sunt, defluuium pilorum, dolores capitis, & arctuum, leuissimae infectiones cutis. Morbi sunt ulcera saeuissima, tumores inguinum, & aliarum partium, pustulæ &c. quæ velut vmbra corpus, gallicum consequuntur. Verùm cum in morbis diuturnis dentur tempora, principium, incrementum, status, & declinatio, & cum morbus gallicus diuturnus sit meritò distinguitur in sua tempora. & ratione istius mutatæ ætatis fiunt symptomata propria morbi principiãtis, quiescentis &c. hac ratione ego distinguam omnia symptomata in duas partes, in illam quæ continet affectus consequentes ad gallicum principiatum, & in illam quæ continet affectus inueterati morbi. Prima continet hæc signa. statim cum adolescens infectus est sentit leuem lassitudinem spontiuam omnium membrorum sæuum morbum pronuntiantem, cum tamen prius robustissimus, & animosissimus esset. Percipitur grauitas in corpore toto, & præcipuè à somno. sentit torporem, grauitatem, segnitiem in uniuerso corpore. ratio huius est, quia infecti sunt spiritus naturales, qui sunt immediatum instrumentum facultatis substẽtantis corpus, & ideò grauius hoc quam antea videtur, Præterea adest dolor vagus, paruus per vniuersas partes, post lassitudinem corporis nũc dolet capud, statim cessat, aditq̀ue humerum nunc dextrum, nunc sinistrum, linquit hos, reuidet crus vnum, aut alterum,

Leuis lassitudo.

Dolor uagus.

& sic facit de singulis mẽbris. Causa est uapor quidã, qui incipit eleuari ab hepate. nondũ genitus est humor malus morbi, sed ratione hepatis efferuescẽtis ob cõmunicatum morbũ gignitur vapor paruus ideo dolores sunt uagi. Tertiò incipiente morbo, & aliquantisper ingrauescente, immutatur color faciei. Videbitis angelicã, uiuacẽ, splendidam faciem iuuenis mutatã in deterius spatio triũ, aut quatuor dierum. Quæ mutatio? Falloppius ignorat. sufficit quòd sit mutatio, toto cælo distat facies posterior à priori, immutatur color, & spiritus oculorum. os, labia, genæ subuertũtur. & notate signũ, quod potest explicari, & est quòd sub oculis apparet circulus liuidus, qualis apparet in mulieribus menstruatis. obseruate an ebrius sit, an uigiliis laborarit, an somno imbutus nimio, an curis uexarit animum: si hoc nõ est laborat morbo gallico. Quartò solet suboriri calor insignis in vestigiis manuum & pedum etiam in hieme. Hæc causa patet quoniã in facie animum cognoscimus. ob spiritũ uaporosum, qui ortũ ducit ab hepate, quo laborante laborat facies, hinc extrema hæc feruent grauiter affecto viscere, hinc ille liuor. Quintò addatis somnolẽtiã sæpe interruptã, & quasi corporis inertiã. Ratio est ob turbulentum vaporem, qui ob contractũ morbum, & feruorem, augetur. Addatis mæstitiẽ. erit lætus iuuenis festiuus, hilaris, atq; iocosus, cras erit infectus gallico subitò mæror succedit. vnde hoc? nisi quia affectio exoriẽs adurit sanguinẽ, qui ad animũ vapores turbulentos eùehit? Solet aliquando febricula adiũgi ob feruorẽ circa uiscera feruẽtia. sed hoc rarò fit. Octauo in loco est caries moderata, hocq; est signũ Patocnomicum quasi; quoties ergo videtis ca iem quandã gallicã, leuẽ tamen, circa pudendũ, & quòd occasio præcesserit, dicatis esse Gallicũ morbum quæ est ratio? Non potest suboriri caries, nisi duabus causis, aut quia

mutatio coloris.

dolor in manibus & pedibus.

somnus interruptus.

Mæror.

Febricula

Caries.

aut quia saniespudendi fæminei sua acredine erosit pelliculã, uel cõmunicato contagio hepati per spiritus naturales; hepar propellit eos infectos, & contagiosam saniem ad pudendum. de carie quomodo cognoscitur quando est gallica, & quando nõ est gallica, dicam postea. Nono in loco succedũt bubones moderati coiuit adolescens cum fæmina, superuenit torpor, maestitia, & post duos dies apparet bubo paruus, non dolorosus, nõ ualidè crescẽs, significatur, quòd morbus lenis est, & incipiens. Sed causa istius est, quoniã inguina sunt partes emulgentes hepar, & ideo excrementa hepatis mala excernunt; hepate igitur infecto insurgens uis eius ad repellẽdum simul, & semel excrementum casu in uiscere repertum excernit, & ita fit bubo. Vltimum signum est Gonorea gallica signum incipientis morbi, quæ nobis indicat istius Protei Naturam. Primis illis diebus per spatium 40. annorum, non erat defluuiũ pilorum agitur iam 30. annus, quo hoc defluuium incaepit, non sunt 15. anni, quibus obseruata est Gonorea gallica. Ex quo colligimus ùariam esse naturam morbi, & possumus expectare noua symptomata; Vtinam leuia sint. quomodo autem cognoscenda haec gonorea postea docebo, ne hic aggregem omnia. Causa autem eius est labefactatio spirituum, qui regunt facultates testium, & ita dissipatur robur illarum partium, & sic non possunt continere semen, sed continuò stillat. At iam progressi & confirmati morbi signa inuestigemus. Primùm sunt pustulae in uniuerso corpore durae, & graues in capite, & barba. aliquando cum crusta, aliquãdo non; aliquando cum sanie, aliquando non & sciatis non posse esse morbum nisi sex, aut ad minus quatuor mensium, quando huiusmodi symptoma pullulat. Qui incipit hieme producet crustas principio eastatis, qui vere, autumno, &c. Suboriuntur

Bubo.

Gonorra.

signa confirmati morbi et primum sunt pustula.

autem pustulæ; quoniam materia infecta transmittitur ab hepate; secundò quoniam pars laborans pustulis non benè cōcoquit sua excrementa, & ideò congerit ea. Secundò suboriuntur ulcuscula in pudendis callosa, vel fiunt callosa, quæ incæperant. Quoties uidetis sanatam cariem, & quòd remanent calli circa cicatricem, tenete esse confirmatum gallicum, ideo moneo uos, vt hoc recordemini in curationibus; quoniam calli illi sunt manifestissima, & demonstrantia signa morbi confirmati. Tertiò in loco est uueæ molificatio. in faucibus gurgulio dependet, quem uueam uocamus, quæ si humida fiat pendet, & humectat fauces, Vnde fit raucedo vocis, aperite os, quum audietis uoces istas raucas, & uidebitis uueam humectatam. & non est catarrhus distillans. dicite esse gallicum confirmatum. (causa huius humectationis est spiritus naturalis labefactatus, qui vnà cum sanguine infectus mediātibus uenis ambitum totius corporis circuit, & ideò imbecilles eius functiones subministrat. in uentriculo prauè concoquit, ideò pituitam, in cerebro mucum, in uenis sanguinem pituitosum generat, quae si adurantur processa morbi acria fiunt, & ideò ratione huius humidæ humorum lacunæ non est mirum si uuea humectatur, si ratione acredinis sanguinis scabies cutim infestat, si radices pilorum erodens eorundem defluuii causa existit, palatum vlcerat, os, atque nasum, cum galea cerebri conterit, atque fons est, & principium multorum aliorum symptomatum. raucedinis autem uocis causa est humiditas, atque excrementa canales impedientia.) Quartò addite tumores glandularum in faucibus, quum hoc est non dubitare de infectione gallica iam confirmata, quoniam communicatur materia infecta capiti, quae excernitur ab emunctoriis. Addite corruptionem palati, & dentium.

Vlcuscula in pudendis. Not.

Vueæ mollificatio, & raucedo uocis.

Tumores glandularū in faucibus. corruptio palati, & dentium.

dentium. quùm hæc adſunt nõ poſſunt reperiri gradus morbi intenſiores. Adduntur ſexto in loco dolores firmi, & clamoſi, (ut iſti dicunt;) 22.hora incipit dolor, non peruenit ad mediam noctem, & clamor percutit auras. Nam dolores iſti fiunt à vapore quoddam noxio, & maligno, qui attollitur ab hepate, & ab excreméto ingeſto per malam nutritionem in particula qualibet, & præcipuè circa perihoſtia cuiuslibet partis. Præterea addatis corruptionem oſſium capitis, & bracchiorum antè quàm appareat aliquod ulcus. Quomodo autem cognoſcitur os corruptum integro corio remanente dicam poſtea. Addatis 8.tumores ateromaticos, (quæ gumbata vocantur aſſumpta ſimilitudine ab arboribus quoniam in morbo gallico creſcunt tubercula emulantia gummas arborum) fiunt autem aut quia pars ipſa non benè nutritur, & coaceruat excrementum, uel quia hepar communicat materiam infectam. Addatis.9.in loco vlcera maligna uniuerſum corpus obſidentia, quae exulcerant totum corium, caput, & uniuerſas partes ob copiam materiae peccantis. Sed commune illud ſymptoma, defluuium pilorum ſæpius etiam infeſtat. Iam eſt tranſactus 40.annus, quo non radimur ob vituperium noſtrum, antea non erat defluuinm pilorum, & radebamur. Hiſpani induxere Tirannidem in Italiam, Gallicum, & barbae longæ uſum. Caſus autem pilorum cauſa eſt materia ſalſa, & erodens SED pulcherrima inſurgit quæſtio animaduerſione non indigna; quare eſt, quòd pili capitis, & barbæ tantum concidunt, & non ex aliis partibus uniuerſi corporis. ſed locus hic non requirit iſta. Addamus cruſtas quaſdam, uel callos, rhagades dictos, vel impetigines, & praecipuè in uola manuum, & planta pedum. Hæc ſunt doloroſa ualdè, adſunt enim rimæ

corruptio oſſium cap. et brachiorum.

Gummata.

ulcera maligna per totum. defluuium pilorum.

Imo Rex Philippus atque Pater Carolus ueram conati ſunt introducere Monarchiam quæ primas tenet in tribus ſpẽbus

[…]ernationum unde Arist. 12. me. pluralitas entiũ mala, unus ergo princeps. […]t.

rimæ quædam, & ulcera ſerpentia, & horum cauſa eſt materia peſſima pituitoſa ualdè exuſta, quæ confirmata lue ualida in hepate, oritur. Accedit penultimò id, quod præ cæteris me ſummopere grauat, & eſt tinnitus aurium, Vltra 10. annos nunquàm audiui ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu, ego primus obſeruaui, iam 8. agitur annus, rari ſunt, qui huiuſmodi tinnitum non habeant in ualdè confirmato Gallico. obſeruetis diligentiſſimè hoc, cum ſcriptum non reperiatis ab aliis. hic tinnitus ſolet ob alia ſuboriri, ſed etiam fit ex Gallico. (Sed hic obſeruans effectum ſatur cauſam ſpreuit, uel fortaſſe tanquàm ex dictis hauriēdam; Non ad eam properemus. cum conſtet ab hepate uapores noxios ad capud attolli, cumque continuò & continuò ſubminiſtrentur, uis capitis expellens tentat per omnes debitas propellere uias, deducit ad cutim, ut ratione pororum exalent, hinc cadunt pili ob eriſionem; demittit ad os, & ideò palatum corrumpunt, atque dentes; per nares fugat, & ideò eum vlcerant; vltimò conatu per aures tentat detrudere, cumque flatus, vapor hic infectus ſit, atque craſſus violentia ciectus ſonitum facit) Vltimò ſuccedunt aliquando quædam affectiones veluti aſtma, quae ſuperueniens indicat morbum incurabilem, non crucieris ægrum aſtmaticum, quia non ſanabitis. De his omnibus ſymptomatibus ego poſtea lenitionem, atque curationem tradam, & licet difficillima ſint tamen polliceor me inueniſſe medicamenta, quæ certò, citò, & tutò (quantùm fieri poteſt) curant.

De cu-

De curatione morbi, et primum de exercitatione.
Cap. XXIIII.

INTER cap. proposita in hoc tractando negotio quartum curationem morbi continet post cognitam affectus naturam, causas, atque signa, quæ curatio multiplex est, & uaria, hac præcipuè ratione, quoniam non habet uim collocatam in Methodo ipsa, semper fuit empirica, quia casus, & experientia simul iuncta remedia subministrarunt, & quoniam casu inuenta sunt remedia uaria, ideò uariæ sunt rationes curandi morbi. prima ratio est illa, leuis tamen, quae est maxima corporis agitatio, & exercitatio, & haec valet in Iuuenibus robustissimis, qui solo sudore facta simplici corporis expurgatione, sanati sunt, aut lucta, aut Iaculo, aut saltu, aut lusu pilae, tantus calor cressit, tanta; discussio fit excrementorum, renouantur spiritus, & fiunt puriores apti ad superandam labem. & hoc non est mirum si aliquando uiscus per sese ipsum sanat lue nondum radices iactas habente. Vnde febris putrida cessare solet absque medicamento, quia nondum hæret partibus solidioribus. in febre ethica sanantur corpora per medicinam, quia humectamus, & frigefacimus partes, Ita in gallico, quando incipit nondum haesit in intimis particulis fieri potest vt per se restituatur spiritus, affectio & enim illa spiritualis est. Ad rem igitur reuertamur, solent aliqui excitato uehementissimo sudore sanari. sed hoc tantùm fit in primo principio morbi in robustissimis corporibus, & etiam in plurimis robustis non ualet. succedit modo suffumigium.

Exercitatio.

In quo proponitur ſuffumigium. Cap. XXV.

Suffumigium.

ALIA eſt ratio empiricorum per ſuffumigia; Inuentum eſt antiquorum, ut ſuffitibus ſanemus varios affectus. Empirici tentarunt omnia, & tandem inuenere ſuffitum ex cinabari præſtantiſſimum, ſepiſſimè tamen nocet, ſed inter genera curationis connumeratur, & non dubitate, quod ſanatur aliquando. tamen duplex eſt ſuffumigiorum ſpecies, altera benigna, altera grauis. de quibus ſuo loco.

In quo proponitur Hydrargyrum. Cap. XXVI.

Hydrargyrum.

TERTIA ratio pulcherrima eſt per Hydrargyrum purum, quod abſorptum ſuperat morbum deferens excrementa ad palatum, hoc facit mihi admirationem. Tria ſunt quæ valdè turbant mentem meam primum magnes, ſecundum medicamentum expurgans, tertium Hydrargyron. in quo obſeruo miracula naturæ. Hydrargyro hoc parantur unguenta quæ internodiis applicata ſanant, & de hoc ſuo loco dicemus. Hæc ratio empirica eſt, quia multa ſolent incommoda ſubſequi, ſic caſu ex toto non ſanet, quoniam nunquàm iunctus uir vir remanet, affectus prorıratur, & peior redditur.

In quo proponitur præcipitatum. Cap. XXVII.

Præcipitatum.

QVARTA ratio eſt cum Hydrargyro præcipitato, in quo miraculum apparet, uos uidetis argentum viuum conuerti in præcipitatum, in puluerẽ, tamen iterum poteſt in Hydrargyrum reduci; videtur

tur species resurrectionis, miraculum Deo reseruatum. hoc exemplo apud incredulos possumus confirmare, ut verbo Dei ex nostro cinere resurgamus. plures ergo usus istius pręcipitati in columes fecit. sed hæc ratio plurima habet coniuncta incõmoda. de quibus postea. ego docebo hæc non quòd semper utamini, sed contra obstinatos, & ut incommoda sequentia cognoscatis.

De curatione per Methodum, et primo de uictus ratione.
Cap. XXVIII.

Alii tentant Methodo rem hanc aggredi, (quanuis ab empirica principium sit, subministrata à casu, & experientia) ista est uera, & regia ratio, de qua primò tractare tentemus. Proponatur Iuuenis laborans morbo Gallico, & morbus adhuc crescat, proponuntur tres indicationes tres scopos constituentes. Nam diximus morbum esse affectum in tota substantia hepatis, cui succedit ebullitio spiritum, ad quam intemperies calida, & sicca adueniat, quæ non est natura morbi, sanatur morbus, & tamen relinquitur caliditas, & siccitas. Tertiò diximus, quòd stante ægritudine succedit generatio excrementorum in omnibus partibus. Hoc constituto prima indicatio respicit excrementa; secunda feruorem illum; tertia naturam morbi; opus ergo est ut nos totam affectionem auellamus, contemperemus intemperiem, & euacuemus excrementum. sed quoniam excrementorùm copia solet esse impedimento curationi, ex secundò & tertio Meth. habet rationem causæ, sine qua non, ideo sine eorum euacùatione curationem aggredi non tentemus. secundò cum habeamus intemperiem calidam, & siccã, ideò eam auferamus, postea quam excrementa ex-

Methodus.

creta sunt. nondum autem factam ne fiat prohibeamus. ista autem ratio erit methodica poenitus, empirica tantum in curatione leuis. Hoc autem fieri non potest nisi ita muniamus corpora, ut nihil officere possit, & primò castigemus res non naturales, quæ prosint curationi, non obsint; & ideò moneo uos, ut in principio statim habeatis rerum non naturalium curam, quia morbus longus est, & ualidus, ideò oportet optima diligentia uti, inter quas primum locum habet aer, in quo non uidetur aliquid notandum, quoniam experientia docet, ut Gallico laborantes non prohibeantur ab hoc, uel illo aere, tamen aer attrahitur continuò à nobis, ideo potest uariare affectum. & hoc notaui ego experientia ductus, aer marinus (dummodò sit in loco salubri) est præstantissimus omnium in morbo Gallico. Crebra est mercatura Gallici Venetiis, sed aer saluberrimus est, secus oporteret relinquere locum inhabitatum, & aliunde nouos colonos expiscari; rarò uidi adolescentem euntem illuc cognoscentem mulierem, qui non redeat infectus, sed aer marinus prohibet, ut non corrumpantur homines pænitus. Romæ sunt meretrices, sed non adeò uiget morbus hic. At Bononiæ aer pessimus est quia frigidus, & acutus, statim morbus ibi petit capud, atque palatum inficit, idem Florentiæ accidit; licet ibi per aliam uiam reuertẽtibus scorta sint infestissima. Patauinus aer mediocris, & salubris est, morbus enim non nisi hepar petit, ideò possum monere uos, ut si amicus inficitur gallico, & fuerit in aeri frigidiori, & tenuiori, moneatis, ut eat ad crassiorem, & calidiorem saluberrimum tamen; Ratio etiam ciborum habenda, sed præcipuè detur, qui resistat putredini, & impediat feruorem. Fugite fructus præter modum quia faciunt sanguinem frigidum quidem,

sed

Res non naturales.

Aer.

Cibus & potus.

Fructus.

sed aptum ad ebullitionem, ueluti mustum sanguinis, quoniam aquosus est. Carnes humidas fugiant. pessimæ sunt agninæ. suillæ carnes humidæ sunt, sed non adeo ut pisces, & agninæ, sed tamen ita pro itant morbum, ut mirum sit, non dico salitas carnes, sed recentes, quoniam administratur hepati humor fouens morbum. fugiendi pisces in lacunis nati. Veruecinæ, & uitulinæ hædinæ etiam bonæ sunt. addo auiculas. Arietinæ, caprinæ, & bouinæ pessimæ, & in summa tam carnes, quàm pisces saliti à mensa gallicorum profliganda. Inter illa, quæ comedantur, si quod noxium est tria sunt, quæ principem locum obtinét. Cæpe communes, cæpe ascalonitides, quas scalognas uulgo appellamus, & allia. Nihil magis proritat præter coitum his tribus. Radices Rauani addite, sed non adeo crudeles sunt, crescit lichenes, tinnitus aurium, uidetur ardere hepar, itaque facite ut fugiant isthæc uestri agri. Vsus aromatum bonus est, & malus. est bonus ueluti Garyophillum, Nux moscata, cardamomum, cinnamomum, & similia habentia uim roborandi uiscera, quia absumunt excrementa. Verum quia aliquando fit nimia ebullitio in hepate, ideò non nimis laudo. sed si uentriculus laboret date parum piperis non in puluerem contracti, sed tamen crasso modo confracti; si autem adsint ulcera circa sedem abstinebitis ab omnibus aromatibus, & pipere. Præterea panis sit optimus. sed unum uidetur considerandum, an biscottum panem exhibeamus nec ne? aliqui dant in principio, aliqui in exhibitione decocti, aliqui nolunt, ut aliquo modo dentur panes isti, & dicunt primùm, quòd non conficitur; talis panis, est duræ concoctionis, si fugimus carnes bouinas ob difficilem concoctionem ergo & hunc. Præterea siccat humorem naturalem,

Carnes. *Pisces.* *Salita.* *Cæpe.* *Allia.* *Rauani.* *Radices.* *Aromata.* *Garyophyllum.* *Piper.* *Panis an biscoctus exhibendus.* *Prima ratio quod non dandus sit.* *2. ratio.*

ralem, & absumit, inutilis ergo est hic panis. Tamen ego alterius sum & fortasse melioris sententiae, non quòd panem biscottum necessario demus in principio; mihi probaretur, si etiam daretur quia nō uideo sequi aliquod incommodum. Quod difficilius conficiatur, uerum est, sed si benè triceturdentibus, facillimè potest concoqui. accipite panem biscottum, & ponatis in humido, uidete an humidum absorbeat; qui potibus oblectantur solent facere offam optimam, molem, & teneram, ut facillimè absorbeatur cum pane biscotto, quia melius, & citius emollitur. Dico tamen quod non debemns durum praebere biscottum sine alio sed si postea bibatur facilius digeritur, quoniam per duplicem concoctionem uiscidum absumitur. Hinc Arist. quaerit in problematibus cur pisces pingues, & carnes semper ascend[illegible]t per fauces, & diu sunt in ventriculo? Respondet, quia adest tenacitas ipsa, quae superata est per duplicem concoctionem, uis videre? quia facilius fit maceratio. Ideo colligo si bene emollitus sit panis biscottus, quòd benè concoquitur; Ad secundam rationem dico uel sumitur ut alimentum, uel ut medicamentum, si agit ut alimentum humectabit corpus humiditate, quae magis sicca est, quàm illa, quae resultat ex humidiori pane; sed illa humidita praestantissima est, quia inde resultant spiritus & humores minus apti ad ebullitionem, & ad fouendum morbum. si verò vt medicamentum propinetur ergo absumet humiditatem praeter naturalem, non naturalem, sicut facit lignum Guaiacum. sed quid de uino dicendum? uinum calidum, & robustum inimicum est gallicis, ideò exhibeatur impotens, & imbecille, quod à Galeno oligophoron dicitur; & si possent bibere aquam bonum esset. Fercula sint ex illis, quae sine obstructione

Ad primam.

Not. sol. probl. Arist.

Ad secundam.

Vinum.

Fercula.

ne

ne refrigerant ſpinachia, lactucae, piſces petroſi, fercula ex hordeo & ex zea. Acetaria ex cicorio, ex cicerbita. Feniculi radix coquatur cum his. Aſparagi lacuſtres dulces boni, montani amari inimici, acetum bonum, & omnia non calefacientia, dummodo vẽtriculum non offẽdãt, bona ſunt.

Acetaria. Leon. uult cicerbitam eſſe ſonchon Dioſc.

De motu, et quiete ſomno, animi paſſ. excrementis. *Cap.* XXIX.

IN inſtituenda recta ratione rerum, quæ quidem non naturales ſunt, quæ ue impedimento eſſe poſſunt medicamentis adhibendis cum explicauerimus ordinem in uictus ratione ſcilicet cibo, & potu, & aere eligendo, relinquitur ut de motu, & quiete loquamur. Quies ſemper noxia eſt, niſi ex crucientur partes & doleant artus, ſemper motus oportunus eſt. Cùm autem duplex ſit motus, alter, qui ſatis eſt ad excitandum calorem uiſcerum, alter uiolentus, fiet motus primus, aut luſu pilæ, aut ſaltu; aut iaculatione; imo ſi fieri poſſit, ut ſumentes lignum Guaiacum obambulent per talamum, præſtantiſſimum erit, dummodo conſiſtere poſſint, Motus uiolentus erit contrarius, quoniam valde reſoluit calorem innatum. Somnus longus, quamuis faciat ad concoctionem excrementorum, tamen malus eſt quia replet capud, & laxat omnes artus, & licet poſt aſſumptum ſyrupum matutinum, & veſpertinum concedamus ſomnum, tamen exceptis illis temporibus uigiliæ oportunæ ſunt, quoniam ſiccant, & feruorem extingunt, ſed animi paſſiones, & immutationes notandæ, Qui læti ſunt, qui derident morbum, licet cadat his barba, & capilli nunquam. animus affligitur, hi duplo citius ſanantur, quia uiget tunc calor naturalis, contra moerores moleſtiæ,

Quies et motus.

Somnus.

Animi paſſio.

ſtiæ,timores excruciant homines,& impediunt me dicinarum actiones.Vnde quum furioſos , deſperatos uideo ægros ſemper malum profero iudicium de his;quia producitur longo tempore morbus. At conceſſus amicorum , concentus , ſonus animique tranquillitas faciunt multum pro ſanitate recuperanda.Habenda quoque excrementorum ratio, ne uapor efferatur ad capud,ideò cliſteribus aut glandibus lenimus aluum. De excrementis ſeminalibus not.quòd quidam ſunt,qui niſi coiuerint nunquam ſanantur,tamen rari ſi ſint.Et ideo omnibus mandate,ut caueant à venere,quia omnia proritantur, & ſi poſſem meminiſſe exemplorum numeros eſſet infinitus eorum, qui curati à morbo gallico poſt quindecim dies coeuntes exacerbato morbo cruciati ſunt.(Huius affectus cauſam modò hilares adeamus,ſi uerus eſt,quoniam fortaſſe dubitamus;ſunt qui niſi coiuerint non liberantur, & ſunt ſalaces,robuſtiſſimi iuuenes, atque optimã refecti poſt potum decocti . An quia excrementum eſt ſemen retentum , & lætos iuuenes reddit coitus moderatus?hilaritas autem neceſſario requiritur his, qui citam, & tutam quærunt ſanationem , & natura liberata ab eo,quod eam grauabat fortior reddita reliquias morbi fugat?an quia dictum eſt exercitationem principiatum propellere morbum quia auget calorem naturalem & hic coitus(ſi moderatus ſi his)idem facit,& propterea unitus ſuſcitatus affectus reliquias expellit, at ſæpius proritatur morbus , ſi liberatus à Gallico quamprimum adit ſcortum . quoniam Natura continuatis medicamentis,Ieiuniis longis,potu aquæ, ciboq; tenuiſſimo labefactata , coitu duplo imbecillior reddita non poteſt quod reliquum eſt morbi propellere, Natura enim ſanat, non medicus,nec medicamenta.& eo magis ſi coitu utantur immoderato ; ſpiritus

Excrementa.

Semen.

tus enim,& calor innatus ſupramodum reſoluitur humidumq; radicale,quo natiuus alitur calor exic catur Dubito autem an verum ſit,ſanatos à morbo gallico poſt 15·dies redeuntes ad coitum exacerba to morbo infeſtatos eſſe. Coſtus enim ſolus per ſe, (ſi homo liberatus eſt extoto)non poteſt luem illam introducere.quare enim introduceret?an quia homo imbecillus eſt,emaciatus cruciatus?at multi morbi imbeciliorem reddunt emaciant magis, cruciant grauius,poſt quorum ſanationem ſi coeat non inficitur gallico. ſed dices corpora hæc ſunt neutra regreſſus ideo facilius poſſunt in eundem morbum redire ob inordinatum coitum, uel alias ob cauſas, antequam extolo, & ſincere conualeſcant.Dico quod in morbis a ſubſtantia,qui contagio tantum diſſeminatur ſicuti eſt gallicus non accidit hoc;cum enim uir liberatur ab his ex toto non timet amplius eorum reditum, ſed alterius morbi aduentum,ut ſi quis poſt guaiaci decoctum aſſumpum(ut in omnibus ferè euenit)inordinato uictu utatur fient inconcoctiones, obſtructiones, & alia ſymptomata parientia morbos ut febres, ulcera,tumores præter naturam, & id genus ſimilia ſi coiuerit ſequetur uirium ingens labefactatio, quæ lædens actiones morbus erit, uentriculi imbecillitas,atque ſpirituum diſſipatio,non morbi gallici reuerſio. Hæc uolui dixiſſe non vt verum vero addam, ſed ut per tranſcenam occurrentia tranſcribendo ſilentio non prætercam)de illis taceo, qui dum curantur coeunt,quoniam duplatur morbus.

De euacuatione materiæ. *Cap.* XXX.

Euacuatio materiae.

His ita constitutis deueniemus ad primum sco pum propositum, qui erat, ut euacuaremus materiam præsentem; habemus morbum in substantia, cum quo feruor adiungitur, ex quo intemperies ca lida oritur & excrementosa, ideò euacuemus primo humores. & ita not.quòd omnis tractatio mor bi gallici debet ab hac auspicari. & Empirici etiã id faciunt. Humores autem præsentes cum peccent uel in qualitate, uel in quantitate, uel in utroque. diligenter ergo obseruandum. Nam si peccant in quantitate secabimus uenam tantùm; sed rarum est, ut non peccent etiam qualitate. Cum igitur euacuandum corpus primò secamus uenam, lenitione tamen alui praecedente, uel per cassiam, uel per serum, uel per syr. ros. sol. secamus autem uenam, ut primo temperemus ebullitionem in hepate, secundo ut imminuamus materiam alterandam medicamentis, & euacuandam; Tertio cum morbus sit per contagium, & inficiat hepar, ad quod fit con cursus humorum. fiet reuulsio a partibus intrinsecis ad extrinsecas. Dimitto magnitudinem morbi. Haec tria sunt, quae indicant nobis sectionem uenae; & secãda est uena in cubito dextro propter rectitudinem uisceris. Sed not. quod saepe non possumus uti tali euacuatione, quoniam in principio morbi. ut plurimum solent adesse bubones, qui cum sint facti propter fluxionem ex hepate expel lent ad sua emunctoria, ideo secando uenam diuer timus materiam a bubonibus ad uiscera, & sic statum est ab omnibus quod non secetur, ne recurrat iterum materia per hepar, ideo sunt Medici, qui nunquam auderent seccare uenam praesente bubone,

Sectio uenæ.

An secanda uena si adsunt bubones.

opinio aliorum.

bone, cum uiderint sectam uenam fuisse causam de litescendi bubones, ex quo incrementum secutum est morbi, & exacerbatio. Ego semper fui istius sententiae, quod mediocria probabiliora sunt ualidis, & intensis. Quod non debeamus unquam secare non dixerim, quoniam ego uidi effectus mirabiles ex sectione uenae praesente bubone. quia statim bubones rebelles non potentes uenire ad capud caeperunt suppurari. Praeterea parui incrementum accepere, & concoctionem tuberculi, & abscessus. aliquando uisi sunt delituisse. haec ego uideam, ideo aliquando seco uenam, aliquando non. Videatis bubonem si adhuc fluxio sit ne secetis uenam, quoniam dum natura est in motu, & tentat uacnationem per loca conuenientia debemus auxiliari, non impedire; Cum ergo natura per emulgentia tentet uacuationem, ideo ne eius opera retardemus, non secanda est uena. sed si cessauit fluxio uenite aduacter ad sectionem & non dubitare, quoniam ego infinita habeo experimenta in hac materia; Imò expectate celeriorem maturationem, & noua fiet fluxio. Qua ratione? quia cum per sectionem uenae exoneremus hepar a materia in massa existente, secundo cum demus impetum in materia; tertio cum feruor cessare incipiat, tunc uires crescunt hepatis, & facit maiorem expulsionem; concoquuntur etiam bubones facillimè quoniam concoctio illa necessarium est, ut fiat ratione caloris alterantis et immutantis; sed cum in bubonibus materia fluens sit frigida solet haerere partibus ut siri; siri autem difficile putrescunt; si secamus uenam retrahitur aliqua ex parte materia crassa, ita quod pars tenuis sanguinis calida concurrit ad locum, & calefacit materiam frigidam, & uapores gignit; uapores suffocati putredinem pariunt, & sic tubercula

opinio propria.

1. Aph. 21

per perfectionem uenæ memini esse maturata; Ego quando primus volui facere hanc sectionem fui di scors cum excellentissimo huius Gimnasii doctore. Clàm curaui secandam, & statim secuta est maturatio. Sed quando cognoscemus fluxionem non addesse? Ex colore, dolore, & incremento bubonis. Tribus diebus obseruemus bubonem, & mandemus, ut obambulent uel in talamo, vel extra do mum; si a prima die ad tertiam nihil creuerit bubo fluxio non adest; quia si adesset fieret incrementum; fluxio .n. est ad partem imbecillem substantia, Natura, consuetudine; substantia rara est, sunt siquidem glandulæ aptæ ad receptionem. Natura, frigida, consuetudo, quoniam solet accipere. ergo non adest fluxio. Secundò obseruate dolorem; si interea dum quiescit æger adest dolor non dubitan dum est, quod aliquid fluat adhuc; Idem de colore. si erit semper ruber tribus diebus ibi est calor multus faciens ad actionem, & tunc non secemus venam, nisi tanta sit fluxio, ita magnus tumor fiat, ut timeamus successuram aliquam corruptionem; hoc autem rarum est. ego in toto temporis curricu lo vix semel, aut bis habui occasionem istam cum non adest fluxio secare basilicam dextri lateris au dacter.

De præparatione humorum. *Cap.* XXXI.

Humorum præparatio

SECTA vena pro ratione virium præparandi sunt humores; & quoniam in principio morbi non semper adest eadem humorum miscellanca sicut in fine, in quo pituita adest, & exucta materia. Voco autem excrementum in principio non solum gallici, sed repertum in habitu factum alia de causa; & est pituita ipsa, ideo oportet præparare, primum per illa, quæ uim habent attenuandi, & detergen-

di,

di, atque ex obſtruendi, & ita ad ſyrup. huius facultatis deſcendamus; ſed ego obſeruaui(cum opus ſit accelerare ne morbus firma iaciat fundamēta(uſum relinquendum communem in exhibitione ſyr. tantum matutina hora. ſed ſoleo exhibere electuarium aliquod cum ſyr. Matutina hora, & ante cænam per duas horas; Exhibeo ego ante ſyr. coclear electuarii, vel ad caſtanaæ quantitatem, & in hoc obſeruo non ſolum, quæ faciunt ad attenuationem, & digerendi uim habent, ſed exhibeo ea, quæ habent antidoti naturam, ut ſemper robur uiſcerum tueamur. & quamuis infinita ſint antidota, tamen quando frigidi humores, & pituita alteranda ſunt utor calidioribus. ſi humores calidi ſint utor frigidioribus. in ſyrup. ergo ad præparandam pituitam primum accipio mell. roſ. oximel. ſimpl. ana. unc. s. ſyrup. de cicor. unc. i. decoct. cicor. beton. fumiter. quantum ſufficit. hæc ſunt detergentia, & incidentia. Antidota ſunt huiuſmodi, ſcordii, unc. iiii. admiſſeo ſcordium huic decocto, qui habet uim roborandi, & conſeruandi hepar. Pro elect. ego accipio ſaccari borag. roſati, bugloſſati ana. unc. i. Mithridaticae confect. drach. i. miſceo, & ita exhibeo quotidie quantitatem auellanae, uel caſtaneae matutina hora immediatè ante ſyrup. ueſpertina hora ante caenam per duas horas, aliquando loco electuarii has pillùlas do. ſucci concreti ſcordii, ſucci concreti cicor. & cum parte Mithridaticae confec. efficio pill. ponderis drac. 5. ego impediui hoc genere medicamenti defluuium pilorum, ſoleo aliquando in iſta pill. admiſcere pulu. lig. guaiaci, uel corticis eius, & ita cum ſuccis, uel ſaccaris illis addo.

Syrupi.

Electuarium.

Pillulæ.

De Medicamentis euacuantibus pituitam. Cap. XXXII.

[E]uacuantia pituitam.

TANDEM apparentib. signis concoctionis adhibeo medicamenta euacuantia, quæ sunt agaricum, turbit, hermodactilus, & coloc. & hæc in usu sunt apud omnes. sed duo postrema potissima sunt. vnde empir. puro hermod. puluere vtuntur cum iure, vel vino dulci, & felici cum successu. Vnde pillul. de hermodact. pill fetidæ, pill. cochiae simplices sine ueratro optimæ sunt. Praestantissima autem est hiera pachii. Facta prima euacuatione oportet iterum euacuationem aggredi, & in hoc casu ego non soleo nouos dare syr. ne grauem ægtotantes; sed aut lingendum liquorem, aut electuarium solum exhibere. aliquando syrup de fumot. comp. mel rosat. & oximel simul mixta quantitate trium aut quatuor coclearium matutina hora, & uespertina ante cænam duabus horis cum electuario dicto, & cum iterum præparauerim iterum euacuo, ut dictum est.

Hermodactilorum puluis.
Pil. uariæ
Hiera.

De euacuantibus bilem. Cap. XXXIII.

[E]uacuantia bilem.

VERUM si materia ista non pituitosa existat, sed biliosa quid agendum? si uidemus biliosum habitum, urinas, fecesque citrinas, prægresse ægritudines à bile ortum duxerint, anguis sit tenuis, tunc oportet bilem educere. & ut facilius id fiat solemus praeparantia exhibere, quia rarò accidit, vt non sint obstructiones, & dum materia egreditur solet excoriare, & dysenteriam producere. Interea dum volumus corpus praeparare oportet propositam naturam antidori recordari, & ideo frigida in hoc requiruntur. cum syr. de fumot. de cicor. cum illo de pomis solemus admiscere sonchum,

quia

quia malignitatem hepatis sedat, his addimus de coct ex fumot. & ex citri semine, & cortice factum. Præparato corpore deuenimus ad purgationem, quæ per se patet, ex medicamento ducente bilem. Reubarb. præstantissimum est; & quamuis calefaciat hepar quia tamen roborat, ideo ex eius infusione, & syr viol. uel ros. sol conficimus pharmacum, Postea iterum eisdem syr. præparamus, atque iterum purgamus, sed solemus ascẽdere ad scamon. cum infus. reubarb. & castigamus. cum elect de psillio, uel de succo ros. & cum syrup. ros sol. propinamus. Sed ego semper in morbo gallico soleo vti rebus, quæ ex rosis constent. si volumus elect. demus de succo ros vel rosatum Mesu. si volumus solutiuum, demus rosaceum.

Reubarb.

Rosæ.

De elect. bili conferente. *Cap.* XXXIIII.

Elect.

AT ELECTVARIVM quod est? solemus accipere saccar. ros saccar. uiol. ana unc. 3 & addimus pulueris corallorum rub. pulu. ebor. pulu. sem. citri ana. drac i. succi concreti ex soncho succi conc. scordii ana. scrop. ii. his conficimus elect. & exibemus matutina hora cum syrup. vespertina ante caenam per duas horas. & haec de elect. ad bilem conferente dicta sint iam ad melancoliam transeamus.

De præparantibus melanc. *Cap.* XXXV.

VERVM si casu fiat (ut plurimùm accidit) quòd natura uacuanda sit humor melancolicus existens ex habitu corporis in principio, in progressu uerò propter hepar infectum. Montan. d. quòd si habemus morbum, in quo sit feruor, & intemperies calida, & sicca, & humores crassi. & to

ſti, poſſumus duo efficere, primùm attenuare, & incidere, & aptum reddere ad euacuationem, ſecundò poſſumus diluere, & concoquere. d. primùm diluendus eſt humor, poſtea attenuandus, quoniam attenuatio fit ſiccantibus, & ideò ſi primò fieret, humor aut augeretur, aut fermentaretur, & ſic morbus augeretur, & ideò Hipp. vbi loquitur de oximelite, dicit quòd acetum uel attrahit in molem humorem melancolicum, uel generat illum, hoc medicamentum eſt attenuans, ſiccans, & frigidum, quantò magis læderet ſi eſſet calidum, & ſiccum. Ideò laudat Montanus, ut in morbo, in quo melancolicus humor abundat primò diluamus humorem, poſtea attenuemus, demum euacuemus. Quo modo autem concoquendus humor iſte? per concoctionem intelligimus rem non ordinariam, nam praeparatio humorum, attenuatio, &c. eſt concoctio, de hac non loquimur, ſed intelligit Mont. con coctionem, ideſt eliquationem, & dilutionem, Quomodo autem eliquantur humores iſti? veluti omnia alia ab arte. quædam enim à uiolento calore veluti metalla, quædam ab humido calore, & tenuiſſimo, & eſt quoddam genus metalli, quod talcum uocatur, ſi hoc eſſet in fornace uitraria per ſpatium trium menſium non eliquaretur, & vocatur à Plin. Talconium, tamen balneo mariæ eliquamus ductum in puluerem. (Sed poſtquàm Talci huius mentio facta eſt, eius naturam, atque deſcriptionem hauriamus, cauſamque inueſtigemus cur humido calido liquetur, non humido frigido, aut calido ſicco? hoc autem facimus, quò res uerè, & per cauſam, non ſophiſtico modo ſciantur. Ideò altiuſculè repetentes, quæ ab Ar. 4. meteo. cap. de eliquatione, & congelatione dicta ſunt capiamus, Alchimiſtarum, atque metallicorum opiniones non aſpernantes, qui operibus, ſenſu, & experimentis

3. de ratio. uict. in auct. in ultima parte.

Talcum.

mentis

mentis penitiùs rem indagarunt. Dicimus ergo quòd quæcunque à calido coagulantur ab humido dissoluuntur, hæc autem terrena sunt. vt sal, & nitrum, quæ fuere à calido coagulata, puta à Sole, licet de his dubitet Ar. quæ uerò à frigido coagulantur, igne liquantur, & vt plurimùm æquæ potius subiiciuntur, hæcque sunt aurum, argentum, æs &c. De adamante dubitatur, qui igni positus frigidus semper manet, & resistit, & tamen à frigido congelatus est, apparet enim glacies quædam. at hoc est aut quia pori eius adeò compressi sunt, ut ignis quantumuis subtilissimus penetrare non possit, aut quia sulfure caret (ut Alchimici tenent) & ideò accensa flamma non potest pabulum habere, quo mediante uiscera eius penetret. Hinc est d. Ar. quòd later coagulatus a calido non potest ab humido dissolui, angustia enim pororum impedit introitum aquæ ad interiora lateris. habet autem later angustos poros. quia calor agens in materiam eius conuertit humidum in vapores, qui per poros arctos exhalant, per quos non potest aqua introduci, quia crassior. Modò ad Talcum deueniamus cuius descriptionem non uidi apud aliquem, ego eam inueni cum calcinatione, præparatione, & multiplici eius condimento in manuscripto codice D. Petri Agathi mei Genitoris patrui, solertis naturalium ac supernaturalium rerum inuestigatoris, secretorũque Naturæ mirabilis inuentoris cuius opera plurima apud me extant, plurima tempus atque Italiae calimitates abstulerunt. Dicit ergo, Talcus est lapis terreus duum generum Lunae, atque Solis. lucidissimus, foliatus, naturaliter compactus ex mercurio, & flore terrae sine sulfure, cuius folia minuta ex parte utraque sunt perlucida, peruia, subtilissima, quae motu digitorum uelut in arenam minutissimam resplendentem rediguntur.

Hæ

Hæ ſunt notæ talci, multa ſubdit alia pro lapide Philoſophorum, quæ quia non faciunt ad rẽ ideo omittenda cenſui. Nec omnes particulas deſcriptionis declarabo, ſed tantùm eas aſſumam quæ pro cauſæ faciunt inuẽtione, hic fuit fortaſſe illius ſententiæ, quam uiſus eſt ſequi Alb. Auic. & Hermes, quòd metalla fiunt ex argento uiuo tanquàm ex ſanguine menſtruo, & ſulfuræ tanquàm ex ſemine uiri, ſed quia Talcus non eſt uerum mettalum completum ideò d.eſſe lapidem terreum abſque ſulfure. liquatur ergo balneo Mariæ, ideſt humido calido. humido, quia à calido fit, & terminatur, & ab eo congelatur, unde humidum eius abſumptum eſt & comminutus in arenulam redigitur, at oportet humidum calidum eſſe, quia anguſti eius ſunt pori; hinc ſplendor, hinc lux, quia ſuperficies leuigata compreſſa; modo calidum ſtrictos aperit poros, & dat aquæ uiam, ut in intimas partes penetret, eum liquefaciat; lateri autem aqua non ſufficit calida, quia uiolento calore abſumptum eſt humidum cõuerſum in uapores, & arctiſſimæ relictae ſunt uiæ, ex quibus tranſitus non patet aquæ; Hinc prouerbium uulgatum exiit de eius ablutione, quoniam ſuperficies tantum abluitur; interna humorem non ſentiunt. adde quod ſicciſſimo exiſtente latere, cumq; diu ignis in eo laboratit, ſicut in calce ſeruatur minera ignis, atque ueſtigium flammæ & hinc eſt quod in calce accenſio fit, atque ebullitio in latere quoties proicitur aqua, quia quaſi ſeminarium ignis relictum erat in eis, & in illa ſiccitate latebat; ſunt ergo ueluti flammullæ latentes quæ liquefari non poſſunt. At calx liquefit, dico quod humido diſſoluitur, atq; calido in ſe excitato cauſa eſt humidum in eo, & tenacitas penitus conſumpta, qua corpora termino conſiſtunt ſuo, & amiſſa alienum quærunt; in latere continuãs illud

humidum,

humidum, quo later consistit, & est, relinquitur & & desius compactius redditur; & ideo non dissolui tur. Haec dicta sint breuiter, ut ingenia aliorum ex citentur, non ut profitear esse nouarum causarum inuentor, arcanorumq; perscrutator, Haec relinquo Gardano qui nouit arcana aeternitatis. modo ad rem nostram descendamus) sicut ergo in metallis e terrae uenis exhaustis, ita in humoribus nostris uidere licet. melancolici humores à magno calore assantur, non eliquantur, at à tenui calore actenuantur, atque liquantur, hoc autem primum fit per rationem uictus, calefacientem, & humefacientem, inter humectantia sunt carnes tenerae, ptisana ordeacea, & exzea, & tritico, sed quia ptisana refrigerat, ideo opportet cinnamomum admiscere. Vinum pauciferum, oligophoron, & sub dulce facit calorem concoquentem. frictiones moderatae cum inunctis manibus ol. amigd. dulc. Aliquando fouendus uentriculus fomento tepido, ol. mastic. uel uino dulci, in quo decoctum sit camem. & folia maluarum, & flor. borag. Potiones etiam sint huiusmodi, est syr. de duabus radicibus sine aceto, hic calefacit, nulla ratione siccat. syr. bisantinus simpl. syr. dè pomis pariter simpl. decocta autem sint, quae non siccent, & erunt ex liquiritiae radice, ex borag. bugloss. capill. uen. cicor. & endiu. ista possunt fouere, & excitare calorem muderatum, ut nulla fiat assatio Hoc facto cum credimus eliquatos humores, tunc uenimus ad praeparantia vera, quae habent uim actenuãdi, & tũc mutãdi syrup. sumimus enim syr. de fumoterræ cõpositum, & si nolumus hunc accipimus bisantinum cõpositum. syr. Sabor Regis praestans erit. Praeterea non dimittemus usum elect. quod constabit ex saccaro buglossato, boraginato, atque rosato aequis portionibus sumptis ad unc. ii. puluer.

Victus ratio in humore melancolico.

Vinum.

frictiones.

Syrupi.

Decoct.

Electuar.

scord.

ſcord.drac.ii.ſucci concreti ſonchi drach.i. ſpecie-rum Diarod.Abb.ſcrop.iiii.

De euacuantibus humorem melancol.
Cap. XXXVI.

EXIBITO ſyr.atque facta præparatione euacuamus per medicamentum educens melancolicum humorem. ſed potiſſimæ purgationes ſunt ſena, epithymum, & elleborus niger, Nos habemus hanc foelicitatem in his regionibus, quoniam abundat Elleb.niger. Habemus inter composita quaedam praeſtantia ueluti confectionem amech.elect. diacatolicon, & elect.lenitiuum,quae leuia ſunt medicamenta.Pillul.praeparatis ex lapide lazuli Braſſauola praeceptor meus faelici cum ſucceſſu utebatur. Habemus electuar. In dum maius, & minus. Habemus uarias ſpecies hierae;ſed pillul. cochiae preparatae cum ueratro habent principatum in hoc, & ſemper his, aut conf.amech utimur.Montanus uti erat vir ſummi ingenii.ita excogitauit compoſitionem ſyr.qui vulgò dicitur ſyr.Montani, in euacuanda materia Melancolica.ſyr.hic impreſſus eſt in tractatu de morbo Gallico. ſed uti omnia ſcripta eius corrupta ſunt,ita deſcriptio huius ſyr.non habet artem,non doſes, Vt igitur habeatis deſcriptionem, qualem ego ab ipſo fonte vberrimo habui, vobis eã communico. Exhibemus huiuſmodi ſyrup. ſine moleſtia exeuntibus domo.ſolemus enim dare quinque, aut ſex ſyr.qui aluum mouent. Recipe ergo mirabol. omnium ana unc.s. contundantur craſſo modo & infundantur in 7.lib.aquae fumit.& quando volumus medicamentum robuſtius ſolemus accipere ſuccum fumit. depuratum pondere 7.lib. infunduntur ſpatio 24. horarum, additur polipodii, fol.ſenae,epithym.ana vnc. i.liquir. raſae, gario

Syr. Mont. corrupte habetur deſcriptus.

Syr. Mont. de ſcrip.integra.

ph semin. citri. ana drach. ii. cortic. elleb. nigri vnc.s. ego aliquando soleo admiscere agarici drach.i.s.aliquando hermod.un.s.prout mihi uidetur quod sit urgens phlegma si non est phlgma dimitto hæc. Quæ omnia simul bulliunt ad consumptionem medietatis, colantur, & leuiter expriniuntur, & diuiditur in 6.syr.totum decoctum, & unicuique adiungimus syr.de fumot.unc.i.s. syrup.de ortic. citri unc.s.ita ut sex sint unciæ.decoct. & duæ syr. aliquando ego accipio decoct.unc.V.syr.ros.sol. unc.ii.sed sincera descriptio Montani prima fuit. Vos potestis exhibere sine dubio hoc medicamentum, scio aliquos damnare, sed hi male, faciunt, quia ex hoc nullum sequitur incommodum. Bras. qui experimenta plurima semper habebat solebat ad euacuandos humores melancolico in Gallico conficere uinum solutiuum. Ego præter dicta cõmunia mentionem facio istorum, quæ magistralia sunt, opus enim est semper Medicum habere aliqua recondita, & ego eo libentius uobis communico, quò mihi cariora existunt. Vini huius descriptio est ista, Recipe.fol.senae, & folliculorum senę ana lib.ii.polipod unc.6.mirab.omnium ana unc. i agarici, Rhabarbari ana unc.i.s.macis, masticis ana unc.s.gummi arab.ligni aloes ana drach.iii. fumiterrae epithymi ana unc.ii. corticum hellebori nigri unc.ii.s.zinigib.drach.v. Haec simul misce, & teruntur, & infunduntur in sufficienti quãtitate uini albi dulcissimi, & si non habetis aliud sumite maluaticum & infundite per 24.horas.postea addimus oliorum borag.bugl.rosar.florum uiol. flor.mali cicri ana unc.s passul. lib.ii.coriand.præparatorum unc.ii.Hæc simul parum bulliunt, postea colatur uinum, & uase uitreo obturato seruatur, & quotidie assumatur ciathus matutina hora ante cibũ 4.horis, exit domo æger, & habet aluuũ solutam.

Vinum Brasau.ad hu.mel.

ſolutam. hoc autem fit per aliquot dies, ſed ſolet accidere, quod poſt illas in principio euacuationes uincitur morbus leui alteratione & ideò non uenimus ad lignum guaiacum, ſed exhibemus elect hoc per 30. dies. accipe ſac horag. roſ. bugloſ. uiolat. ana un. iii. ſucci ſcord. ſucci cic cócr. an. drac i. mithridati optimi drac. ii. ſpecierum diarod. abb. ſpecierum diatr ſandal. ana drac. i. s. corti. guaiac. pulueriza-ti unc. s ſyr. roſ. recentis quátùm ſuff. miſce in mortario, & tunde diligenter, & ita paratur elect. quod exhibetur matutina hora, quando ſurgit à lecto quantitate unius auellanæ, & multi ſanati ſunt, & expertus ſum in quamplurimis, at quia multoties fallit, aut quoniam inueteratus eſt morbus, & confirmatus, aut alia de cauſa, ideò ad ueram antidotũ deſcendere oportet, quod quidem lignum eſt Guaiacum, in qua ratione curationis oro uos ut oculis, atque actentis auribus aſtetis.

In quo proponitur uera antidotus. *Cap.* XXXVII.

IN morbo gall. facta euacuatione alteratis uiſceribùs atque exhibito ſyrup. uel uino præparato, ualidè expurgato corpore, & elect. roborato, ut dictum eſt, ſi uidemus confirmatum morbum debemus uenire ad ueram, & certam uiſcerum alterationem, & hoc eſt, quod poſſit immutare hepar, & reſtituere. Medicamentum hoc eſt decoctum ligni ſanti uel guaiaci, quod caſus inuenit, experientia confirmauit, inſtituta dieta per tenuiſſimam uictus rationem, & potu decocti, in quo eſt uis attenuans, & facultas ſuperans morbum. Fuere quidam boni uiri, qui cum uidiſſent uim guaiaci, & tenuiſſimum uictum, credidere, quòd totum, quod agit medicamen um agit exiccando, digerendo, & ſudorem prouocando, & ſic æquè ſicabit, & digeret

Guaiacum.

gerec

geret aliud genus ligni. & ita aliqui tentarunt decoct. ligni iuniperi, aliqui ligni ex pinu uetuſtiori, alii ex cupreſſo, teda, citro, radicibus aceris, ſanaſſeq; affectum. Ego vidi aliquos curatos ligno fagi, qui coniecti in triremes, atque inſtituta victus ratione tenuiſſima laborantes ex toto liberantur. ſed iſte non eſt vſus medicus, ſunt nugæ omnes, quòd guaiacum ſanet, quia ſiccet, vel digerat, uidemùs enim quòd nullum alium lignum præter indicum facit hoc, quod quærimus; qui recte curare volunt aſſumant guaiacum, non ut ſudorem tantum cieant & ſiccent ſolùm, ſed vt tota ſubſtanria tanquàm antidotus morbum expellat, videamus igitur quidnã ſit hoc lignum. ſecundo quas facultates habet. tertiò quot generum ſit, quartò quomodo eligendum, quintò qua ratione exhibendum decoctum factum ex hoc ligno.

Vbi examinatur iuniperus & ſoluuntur problemata quædam. *Cap.* XXVVIII.

(SED poſtquam facta eſt Iuniperi mentio noluí in medio cap. aliquid addere, ne curſum lectionis impediam, ſed obiter hæc paruula dicenda occurrunt in hoc cap. incluſa, quæ curioſi uideant, atque rerum cupientes cognoſcere cauſas, tetrici uerò, ac aliis negotiis fortaſſe maioribus impediti currant ſine his. Scribit Scalig. in lib. quem ad Gardan. ſcribit exec. 180. cap. 10. Grandiorem Iuniperum, quæ Cedrum maximè æmulatur, Harar vocãt Arabes, Afri nominat Ettalch. eius medulla in Numidia, candida, in Aethiopia, nigra, in Libia, purpurea, qua in ſcobem comminuta dicuntur Afri Medici feliciſſimo ſucceſſu vice Gaiaci ad morbum indicum profligandum uti; Aliud etiam præſtantiſſimum remedium inuenit hominum curioſitas, atq;

mali acerbitas, quòd qui eo laborant, in Africa nisi remediis sanantur, si in Numidiam, aut Nigriticam sese conferant Aethiopiam solius coeli beneficio sine ullis medicamentis conualescere dicuntur. Et ne gratis hoc dixisse videamur (vt plurimi faciunt meri recitatores Historiarum) vtriusque addere liceat rationes, atque prius subtilitates quasdam in Medicum proferre. Iuniperi decoctum salutare est, in quod succi sanè traiectio facta est, ramenta (iudice Dioscorid.) necant deuorata. Idem fit in colochinthide; multum enim pinsendam, & cribrandam tenuissimo in cerniculo iubent ne homines enecet; è contra Hiuchæ succus lethalis, farina salubris, porri succus perniciosus, porrum ipsum editur sine noxa. Videamus omnium istorum causas. si morbus Gallicus est inficiens hepar à tota substantia, Iuniperus eum non nisi qualitate occulta, & substantia propria sanat; licet sui siccitate, & vi excalfactoria dici possit humores illos putridos fouentes morbum, naturæque obsistentes temperare, quemadmodum enim humiditas mater est putredinis, ita siccitas ei reluctatur; an quia aeris est, & erodit humores illos putres, & digerit ex Dioscorid. libr. 1. Plin. lib. 16. capit. 25? an quia cariosam senectam non sentit, atque tanta eius cum igne familiaritas, ut multi asserant ex Iunipero factos carbones tanta esse ui, ut per annum integrum ignem seruent integrum ignem seruent incorruptum? fortasse Prometheus fur solaris ignis auxilio Mineruæ huiusmodi ligni facula usus est, & uestales uirgines absque labore ignem annum his carbonibus seruabant. at ignis erodit omnia, conterit quæcunque ei afferuntur, ita decoctum iuniperi oblatum humorem putrem resecat, excedit, atque vindemiat. Decoctum autem salubre est, Ramenta læthalia,

ratio eſt haud abſimilis ei,quæ in coloquintidis ap paratu circunfertur; ſi.n.optimè non trituratur, & cribratur hæret,atq; vlcerat, ſic iuniperi ſcobes ob ſiccitatem adhærẽdo ſoffocat. ſuccus autem hiucæ & porri interficit. Ratio pẽdet à duplici cauſa una eſt partiũ tenuitas unde eſt facilitas penetrationis, altera eſt libera qualitas,& facultas ad nocendũ in ſucco ipſo,poſteaquã ſoluta eſt ſocietas, quam inie rat cum parte terreſtri, quæ pars eius ferocitatẽ co hibebat qualitate aduerſa, quemadmodũ eius craſ ſitudine tardabat celeritatẽ. At quare eſt quod Afri tranſeuntes in Numidiam,aut Nigriticam Aethio piam ſolius coeli beneficio à lue gallica liberãtur? an quia Numidiæ hodie Arabes dicti incolẽtes Me diterraneneas Africæ oras, montib.aſſueti, Noma des dicti à Pli.lib.5.cap.3. & 34. a permutandis pa bulis circunferentes domos plauſtris ductilibus vn de vagi dicuntur,vagabundis.n.populationibus de diti ex equo, & lancea ſolis vectigalia hauriũt cur runt ſemper,ſemper armis vacantes in Regionibus illis calidioribus ſudant,atque continuò laborant, & ideò ſi exercitatione liberamur ab hmõi morbo tranſeuntes in Numidarũ aciebusvbi non niſi exer citati,non niſi graues viuunt Prouincias adeuntes poſſibile eſt,vt ab hoc morbo liberentur. Præterea in Nigriticam Aethiopiam accedentes ſub Aequa tore, & Zona torrida poſitam liberantur à lue iſta, quia caliditas aperit poros,ex quibus difflant va- pores putridi. Hinc eſt ꝙ Neapoli,& in Iapigiæ re gionibus calidioribus non ita ſæuit morbus, ſicut Patauii,atq; in aliis,frigidioribus locis,inde.n.dif flat vapores à materia putrida eleuati,nõ congerũ tur,non ſimul coaceruantur,ſicut his, vbi frigidita te ſtipante, & cutim denſante intus detinentur, cõ tinuò creſcũt,vniũtur validius,agunt fortius,obſi- dent viſcera, atq; erodunt;neq; homines ita citius

in regionibus frigidis aduertunt hoc morbo laborare, quia malum intus occluditur diù ſeruatur, medullis infigitur, & eius curam non habent, niſi quando radices firmas iecit, & robur habet uirium validiſſimum, ita vt facilè, quouis remedio ſuperari non poſſit. Additur etiam quòd Neapoli, ubi prius apparuit mitior fortaſſe redditus eſt, & magis naturæ familiaris, aut quia ibi meretricum fugiunt amplexus, & non ſunt ita ſcortis dediti, ſicut alibi. Hæc problematice, & probabiliter dicta ſint, non demõſtratiue, quia curſim nõ eſt poſſibile demonſtrare, modo ad [ligni indici examen deſcendamus, & de hoc iſthæc dicta ſufficiant.)

De natura ligni Gaiaci.

Cap. XXXIX.

Gaiacum

PRIMO ergo de Natura Gaiaci loquamur. vno excepto Io. Gallo, atque conſaluo ouido, omnes alii ignorarunt eius naturam. Io. Gallus ſcripſit de uſu ligni ſancti; Conſaluus fuit Hiſpanus nobilis, qui ſcripſit hiſtoriam Indiarum Hiſpano Idiomate ad CAROL. V. hic erat doctus, & acumine ingenii excellens. Communis eſt opinio quòd lignum hoc ſit vna planta, cum geminas eſſe conſtet, Non vna eſt arbor, ſed duæ ſunt, & diſtinguntur in propria Patria uariis nominibus, & id, quod ſoleo dicere lignum nouum, & lignum uetus referatis ad duas ſpecies. Vna eſt, quæ uocetur in propria regione Guaiaan, nos Guaiacum, uel Gaiacum uocamus, & eſt lignum ex una ſpecie. habemus præterea palum ſanctum, uel lignũ ſanctum quod differt à priore, & adsũt notæ, effectus, ſapor, diuerſiſſima; quoniã autẽ palus sãctus deſiit ferri ad nos, ideo doleo nõ poſſe uobis oſtẽdere. Qualis eſt arbor Guaiacus? à Cõſaluo ita deſcribitur primò

Gaiaci deſcriptio.

mo in summario cap. 86. secũdò in historia integra lib. 10. cap. 2. est (inquit) arbor altissima, et maxima, quæ ad Iuglandis altitudinem pertingit, aliquando paulò minor est, cortice prædita est pullo, & uiridi macula maculato, ita ut subalbidus sit color, Folia habet Arbuti. (plantam hanc uidere potestis in collib. istis, nos utimur fascibus ad ignes, & quãdo exornãt ædes pro nuptiis, uel sacris, frõs est ueluti lauri, corbero appellant, & producit fructus rubros, qui comeduntur à pueris) fructus luteos profert per maturitatem, qui sunt ueluti gemini lupini simul coniuncti (ego habui hos fructus à quoddam Monaco) lignum durum, ponderosum, & in media substautia nigrũ, circũquaq; subalbidum. Hæc est uera descriptio illius scriptoris, qui fuit in Indiis, & ea quæ uiderat literis mandauit. con eratis hãc cum descriptione Io. Leonis Aphricani, qui in ultima parte descriptionis loquitur de ligno gallico, quo utuntur Aphricani, & est lignum habens folia spinosa, uti Iuniperus, unde colligo esse spetiem cedri, & si sanat sanat digerendo morbum, non quod uerè sanet, secũdum lignum est Palum sanctum toto uelo distans à priori Arbor ista est magnitudinis Fraxini non uastissimæ, folia habet Arnoglossi foliis simillima, ita pleniora, ita pinguia, & tamen crassiora, & breuiora, Flores luteos producit, quos saccaro condire solẽt soluunt aluum, figuram non potui cognoscere, nã à Mercatore donatum mihi est uasculum cum his floribus, assumebã mane coclear, & soluebant aluũ bis, & ter fructus rotundi sunt iuglandum nucũ forma, aliquãdo magnitudine, crassitudine præueniũt nucum iuglandum maiorem, cortex est coloris cinericii, & æmulatur fraxinum, in interna parte color pullus. Habemus igitur Gaiacum, & lignum sanctum, quanuis in consultationibus indifferen

Lignum sãctum & eius descriptio.

ter ſumamus has arbores;licet eadẽ ſit uis utriuſque ciatis tamẽ quod in aliis morbis diuerſæ ſunt facultates; & primò authoritatem Conſalui teſtor, ſecundo experientiam Refert Conſaluus quòd quanuis uſus utriuſque ligni ſit ad Gallicum, tamen lignum ſanctum habet maiores uires ad alios morbos. Præterea ego ſuperioribus diebus obſeruaui quòd in podagra, in articularibus morbis, & in iſchiatico affectu, atque in roboratione uentriculi parum,aut nihil prodeſt Guaiacum, & prius obſeruaui, quòd palum ſanctum nimis præſtans eſt in his, & in arctuum etiam doloribus. Iam non inuenitur lignum indicum ſanctum, & ideo ne miremini ſi medici tantum tribuunt ligno Guaiaco, & eo vtuntur in omnibus morbis forſan docti experientia, iam 20. annis ſuperioribus, quando lignum ſanctum copioſum erat,iam non amplius de illo affertur, aut parum, Guaiacum facit quidem aliquid ad hos morbos, ſed non plenè, in ligno ſancto non adeſt color niger, credebant ſuperiores, quod pars nigra eſſet uetuſta,alba,noua arboris.ſed decipiuntur & ego deceptus ſum cum his;ſed poſtea cum adhibuerim diligentiam, & fuerim iu loco,ubi uidi ſtrues magnas horum lignorum potui obſeruare omnia, & ſic cognoui etiam differentiam inter lignum Guaiacum, & ſanctum. Ego uidi fruſtrum Guaiaci paruum,& habebat nigrum interius, contra uero uidi craſſitudiue mea lignum ſanctum non habens nigrum in ſe,ideo dico eſſe naturas lignorum diuerſas. ſemper in Guaiaco eſt nigredo in medio,circumquaque adeſt color ſubalbidus,ſapor amarus cum acredine quadam,in Gaiaco continetur pinguedo parua, tamen, ut ex ipſa olenm educere poſſimus,Hæ ergo ſunt notæ Gaiaci nigre

do

do in medio, ſubalbida circunſtantia intercurren rentibus lineis ſubnigrioribus, ſapor amarus, acre do quædam, & in eo pinguedo contenta. Notæ pali ſancti. tota ſubſtantia flaua eſt odor ſuauis certè, pinguedo copioſſiſima, ita ut duplicatum oleum extrahamus, ſapor acer magis, & minus amarus, unde decocta pleniora, pinguiora, & acriora ualdè; ſentimus ſuauem odorem, Talis eſt Natura lignorum, At habemus vetuſtum, & nouum. ſi Guaiacum vetus, cortex craſſus, truncus magnus amaror, & acredo parua. Iuueneſcentis inditia ſunt amaror maior, & inſignior acredo, & amplitudo trunci tenuis, & gracilis, quòd dico de Guaiaco, intelligo etiam de ligno ſancto, ſed magis odoratum, magis pingue, magis acre, & minus flauum eſt iuueneſcens ſanctum lignum. nos tenerrimum accipere ſolemus, & ita in indicis regionibus accipere ſolent ex tenera arbore.

Not. de hoc oleo loquitur Scalig. ad Car. excr. 161.

Pali ſancti notæ.

Verum quoniam ex his arboribus vna ſpecies defertur ex inſula Hiſpaniola, uel ex inſula Beata, quæ diſtant à noſtra Regione, altera defertur ex inſula Diui Ioannis, ideo ligna rancida fiunt, quia nauigationes longe, ideo non poſſumus uti recentioribus lignis, & quoniam uirtus magis ſeruatur in arbore maiori, ſemper eligere ſolent lignum maius. Nunquam utemur in Italia Guaiaco, quod non fuerit ab arbore reſectum ante quatuor, aut quinque annos, & ideo ſemper maiorem truncum laudamus. ſed Not. in primis diebus ſolebant exhibere tantum lignum, & nõ erat uſus corticis, repertũ eſt poſtea corticem habere maiorem uim exiccandi, & ideo mercatores caepere corticis mercaturam facere, quoniam cortex plúrimi uenditur, nã lingum uno Mocenico uenditur pro ſingula libra,

Electio ligni ſancti.

cortex duobus, propterea lignum ob defectum teg menti corrumpitur, & ex hoc non habemus Guaia ci decoctionem bonam. isti mercatores exdoriant li gnum, sicut caetera; Quoties ergo cum cortice ha bere potestis capite, quia in eo adest maior, uis quam in excoriato.

An Guaiacum notum Antiquis. *Cap.* XL.

2. lib. tra. 2. ca. 384.

SVNT aliqui, qui opinati sunt antiquos de hoc locutos. & uoluere esse inuentum Arabum, & lignum Auic. quod Karon appellat, & d esse lignum indum, uocat quinetiam Kallem, confirmant hoc quia huiusmodi medicamentum facit ad affectus articulorum sicuti Guaiacũ. Decepti sunt hi a uo ce ligni Indi. Nam temporibus Auic. non patebat haec india occidentalis. Et quamuis Mattheolus, & alii scripserint ex Taprobane, & calechut deferri, tamen quicquid ligni habuimus in Italia delatum est ex Hispanis Castiliensibus ab Indiis occiduis. Nunquàm Lusitani lignum Indicum ex Calechut asportarunt; Erat igitur lignum Auic. ex Idiis orientalibus, non tamen est Guaiacum, nec palus sanctus. Aliqui uoluere esse lignum descrip tum ab Auic. quod Hestdeen, uel hestebdehen uo cat; alii sunt qui uelint esse Ebenum, & isti non ualdè decipiuntur, minus decipiuntur in Gaiaco, at in Palo errant poenitus, quia Ebenus nigra est, palus est lignum flauum. at in Gaiaco adest nigre do, fundum petit aquae sicuti Ebenum; ergo idem sunt. Sed hi etiam delinquunt; quoniam Ebenus (excepto cortice) tota nigra est, ebenus facillimè maceratur in aqua, facilius igne destruitur, & odo rem fragrantem mittit, in Gaiaco non est intensa nigredo, difficilè ma eratur ob pinguedinem suam, & non nisi spacio 24. horarum, at ebeni fru-

2. li. trac. 2. ca. 335.

ſtra magna per 10. horas; fetet Gaiacum ſi aduratur, præterea difficilius uritur. Hac ratione huiuſmodi fui ſententiæ, quod hoc lignum ignotum fuerit antiquioribus Arabibus, atque Graecis, ſicut nec morbus Gallicus notus. Montanus credebat Guaiacum naſci in noſtris regionibus, & uolebat eſſe arborem, quam Eganum vocant, quia in medio eſt nigredo; & circumquaque ſubaldibus color. ſed qùia non habet amarorem, & acredinem hoc non obſtat (dicebat) quia hoc eſt ratione ſoli effeminati noſtri, in quo naſcitur. Sed grauiter delinquit Mont. uidete folia Egani, ſunt folia trifolii. cortex non habet eundem colorem, magnitudo ligni diuerſa, fructus Gaiaci ſunt ueluti gemini lupini, in egano eſt veluti quaedam ſiliqua, ideo diſtant, & forma, & figura, & toto caelo. propterea non uenite in hanc haereſim uos habere Gaiacum. Sed quaenam eſt arbor haec? eſt Laburnum Plin. & Victruuii, & domini conſentit deſcriptio, & appellatio, qua uocatur haec arbor in Italia; Bononiae, & Nutinae Lauorno dicitur Planta Egani. Reuertamur igitur ad noſtrum inſtitutum, & dicamus, quòd uera curatio affectionis propoſitae erit per decoctum ligni Indici, cuius duplex ſpecies, altera, quae eſt Guaiacum; alterà, quae eſt palus ſanctus; & quod utrunque aequaliter facit ad morbum Gallicum profligandum, ſed in reliquis affectibus frigidis articulorum, & uentriculi imbecillitate praeſtantius eſt Guaia o lignum ſanctum, ita fortaſſe dictum ob ſanctos & miros effectus, qui ab eo deriuant, ſed ambo a propria ſubſtantia ſanant Gallicum, caeteros autem ſedant morbos ſudorem excitando ſuperfluas humiditates exiccando, digerendo, atque hepar, & uentriculum roborando. Videamus modo, quae ſint qualitates, & uires eorum.

Mont. credebat guaiacum naſci in Italia.

Impugnatio.

De qualitatibus & uiribus ligni Indici. *Cap.* XLI.

Amaritudo ligni.
Acredo.
Mordicatio.
Calefacit lignum et uẽtriculum roborat.

PRIMVM si deradamus statim duo percipiemus, amarorem quendam, quo explebitur totum os, deinde acredinem insignem, quæ stimulat palatum, Tertiò si decoquamus in aqua decoctum primùm amarescit in ore, secundò mordicat, tertiò si ulcera abluimus valdè pungit, & mordicat. Quartò solet calefacere strenuè uétriculũ labefactatum, & est hæc communis opinio, & experimentum meum. Ita enim calefacit, quòd si in intemperiebus calidis detur fouet, & auget intemperiem. Ideò Guaiacum colligimus calidum esse, nam omnia amara necessariò calida sunt; & si frigida sint amara, illa constant ex duabus partibus, quarum altera, quæ est in superficie amara, & calida est; frigida autem latet, & plures sunt partes latentes, quàm manifestæ, ideò refrigerat, at in Gaiaco multae sunt partes amaræ, & non tantum superficiales, nam prima decoctione amarum est, in secunda remanet amaritudo, & propter hanc rationem assero totum amarum, & per consequens calidum. Acria omnia calida sunt, ut in pluribus, at in guaiaco semper acredo adest in primo, secundo, & tertio decocto ergo calidum est. præterea usus confirmat, quia calefacit. sed in quo gradu? est ualdè calidum, & quamuis quidam dicant esse temperatum, eo quòd sanat homines à multis morbis calidis, & frigidis, calidos tepore suo, frigidos etiam tepore suo dicunt morbos profligare, Decipiuntur tamen isti, & cerebrum non habent, cum testentur medicamentum amarum, mordax, esse moderatum. si Galeni artem callerẽt id non dicerent; nos uidemus amarorem ergo adest materia suffocata calida multa; abhorret sensus, ideo est calidum

Gradus caliditatis ligni

dum in principio tertii gradus, vel in secundo finiente. Calidum igitur sit. Præterea nos uidemus, quòd meditamentum hoc ualdè siccat, sæpe.n.capimus decoctum guaiaci, & madefacimus linteolum quo inungimus ulcera, & pustulas non solum gallica, & sanantur. Ego uidi in lappitudinibus, & perturbationibus ocùlorum, & lachrimas, & fluxiones desiisse ob decoctum Guaiaci, & maximè corticis, ergo medicamentum est siccans in eodem gradu. at in cortice maior adest uis siccandi, veluti caliditas aliquātisper cedit, maior enim est in ligno, quàm in cortice, in cortice siccitas maior, sed hic excessus ita paruus, ut insensibilis sit. Inter omnes alias facultates habet, quòd sanat Gallicum, non quia siccet, aut calefaciat, sed quoniam ligni natura talis est; Nam ad id, quod à tota substantia lædit requiritur medicamentum à tota substantia sanās. Hanc substantiam solus Deus sibi reseruauit, nos cognoscere non possumus.

Lignum siccat.

Cortex siccior.

An lignum indicum ualeat ad alias infirmitates. Cap. XLII.

An vero omnes morbos sanet nec ne? ego credo quod hoc medicamentum sit bonum ad alias affectiones, cum tota substantia agat. Exempli gratia ego uideo antiquos usos scamonio ad expurgandum, & etiam ad exiccandum, squama aeris ad expurgandum corpus, & etiam ad detergendū, siccandum, excalefaciendum. Idem dico de Veratro albo, & Nigro ad expurgandum humorem melancolicum, & ad calefaciendum. altera facultas pendet à toto temperamento, altera venit ab elemento prædominātе, Idem dico de hoc ligno quàm uis faciat ad Gallicum expellendum à tota substantia, tamē quoties siccandum, roborandū capud,

Scamon.

Squama æris.

Veratrum.

& ventriculus medicamentum est præstantissimũ, sed tamen non probo, quòd in omnibus morbis tribui possit. Ego sanaui uertiginosos, podagricos, dolores articulorum patientes, robaui uentriculum, & capud. & si hoc potest facere iua artetica, resina terebẽtina, potest etiam hoc decoctum. sed ego magis probo lignum sanctum quàm Guaiacum, quia habet pinguedinem maiorem, & uim fortiorem. Hæc sint satis de historia, speciebus, loco, & facultatibus ligni. Videamus iam usum.

De modo utendi ligno indico. *Cap.* XLIII.

VTVNTVR autem valdè uario modo, alii puluerẽ exhibent, & conficiunt confectionẽ ex saccaro, & pul. alii faciũt pastillos, & pilul. alii electuaria parant. alii flores exhibent saccaro conditos, quia habent vim soluẽdæ alui. alii germina tenerrima saccaro præparãt, alii syrupum ex succo foliorũ inde delatũ usui habent, alii radicẽ magnopere probant, & ex hoc colligimus medicamentum hoc habere in substantia sua nescio quid temperati respicientis humores corporis humani. quòd flores soluant aluum ego testis sum, quia à Laurentino Piscobaldo (dum essem Pisis) habui vasculũ ex floribus huiusmodi; color erat luteus cũ amarore deuicto à saccaro, sicuti fit in rosis & borag. Omnes autem, qui ibi scripserunt, ubi folia viridia habentur, testantur quòd succus foliorum plantæ exhibitus celerrimè sanat; & semper soluit aluum. Ideò non malè faciunt, qui continuatis per pharmacũ factis expurgationibus, dum bibitur decoctum, sanant ægros, licet quidam dicant, quòd impeditur actio ligni, imo cum nos habeamus lignum viride bonum erit admisceri aliquid, propterea Empirici decoctũ Guaiaci miscent cum uacuantibus præterea Mattheolus,

Flores aluũ soluunt.
Syr. ex foliis.
Radix.

theolus, Brasau. exhibent quoddam genus uini cũ ligno hoc. sed de his aliàs. aliqui sunt qui exprimunt ex teneris germinibus succum, Hispani aliquando syr. deferunt. Alii contendunt in radice efficacissima adesse uim, & ita decoctum parant, alii utuntur tantùm cortice, & sunt Empirici nostrorũ temporum. Bonus est vsus, sed potior ligni. Ego credo maiorem uim inesse ligno; quoniam ego uideo quòd in omnibus fermè uegetãtibus facultas potissima solet reperiri in humido radicali, & unctuoso, quod reperitur in eo, quod oleum appellamus, cum que in ligno copiosum contineatur hoc oleum, ergo copiosior uis in illo, quàm in alio, illa expurgant magis, quia recentia sunt; si haberemus lignum recens idem faceret. præterea in usu ligni si vnctuosum lignum capimus citius intentum assequimur. ergo uires in oleosa substantia cõtinetur. Reperitur etiam uis in radicibus, sed hæ plurimo scatent excremento, quia terræ infixa, & ex his pabulum non ad huc ita benè digestum sicut in ramis attrahitur. Vtamur ergo ligno.

Quale lignum sit eligendum. *Cap.* XLIIII.

Electio. ligni.

CVM igitur constitutum sit ex ligno vsum prestantissimum, necessarium est, ut veniamus ad modum vtendi ligno, in quo haec obseruare debetis, primum quale lignum, & qualis cortex eligendus, secundò praeparationem, tertio modum exhibendi, quarto rationem uictus in exhibendo ligno. Primùm ad electionem non est dubitandum, quod debemus praestantius eligere, & est palus sanctus, vel lignum sanctum, hoc est flauum pingue, nullam nigredinem habens. si hoc habere non possumus accipiamus Guaiacum, cuius maior est copia. In vnaquaque autem specie

medio-

mediocre præſtantius eſt. Nos habere poſſumus ex antiqua, mediocri, & iuueneſcente arbore. Mediocre lignum erit, quod non erit totum nigrum, nec maiori ex parte album, non tenue, non craſſum. ego eligo mediocre, quia magis uiget unctuoſitas in mediocri, quàm in ſeneſcente. In iuueneſcente, quàmuis maior ſit, eſt tamen excrementoſa. Præterea debemus præſtantiſſimum eligere ratione morbi. in ualentiſſimo ualentiſſimum eligimus, ut ſi affectus inueteratus capimus palum ſanctum mediocrem. ſi mitis morbus poſſumùs mitiori ligno uti in genere, & etiam in ſpecie. Præterea habenda ratio ætatis, nam in ſene utimur ſeneſcente planta, in robuſto mediocri. Quartò pro tempeſtatibus anni ſolemus eligere lignum, in frigida enim ut potè hieme, calidiori, acriori, & amariori, (hoc autem ſenſu percipimus) æſtate utemur minus acri, & minimus amaro, uel ex veteri, uel iuueneſcente arbore. Quæ autem ſunt notæ ut nos perfectum habeamus? Eligimus ſemper ex uetuſta arbore Guaiaci; quod habeat magnam quantitatem nigri, ſit craſſiſſimum, cortex ſit craſſus, & ita hærens ligno, ut uix ferro ſeparari poſſit, & quoties uidetis corticem facilè ſeparari à ligno (quoniam maceratum eſt lignum aqua falſa) peſſimum eſt. in mediocri ligno, mediocria ſint omnia. Sed curetis, ut abradatur porciuncula ligni, & inter abradendum ſi non percipitis odorem ligni dicatis eſſe vetuſtiſſimum, uel corruptum. Tertium ſignum eſt, ut dum abraditur pingue uideatur, ita ut præ pinguedine ſcobina gliſcat. Quartò guſtetis raſuram, & ſi mordicat ſtatim fauces, & poſtea amaritudinem ſentiatis præſtans eſt. Præterea admoueatis ſcobinam, uel ſerra, ſi lignum habet poros manifeſtos, & dum limamus apparent foramina parua,

Notæ ligni optimi.

ua, & superficies non remanet aequalis, & plena, pessimum est; hinc decoctum clarum fit, non amarum, non acre. Addatis quod sit ualdè ponderosum. Praeterea non habeat in parte albedine, quae non inclinet in pullum colorem, & recurrentes uenae per partem albam non sint nigrae, sed sub uirentes liuore infectae, quia secus esset corruptionis inditium. Experimentum demum ligni est ut abradamus, rasum cogamus. si decoctum turbulentum, ualdè amarum est, & acre, bonum est, corticis notae sunt primum ut sit ex mediocri, uel antiqua arbore, malus cortex ex tenuiori ramo; cognoscimus autem si ex arbore annosa sit, uel mediocri, quia habet frustra magna, & canales nimium patentes, secundo requiritur, ut cortex sit ualdè crassus; tertio ut sit ualdè durus; quartò ut interna superficie uideatur ueluti niger cinericio insperso colore. Talis color est color praestantis corticis, si frangatur uidetur niger, at non ut Ebenus. ista sunt corticis optimi indicia. sed notate unum. superioribus annis Hispani detulere corticem, qui erat similis in exteriori, & interiori parte cortici Guaiaci, sed cortex hic non uidebatur uestire plantam maiorem, quam quae duobus digitis simul iunctis comprimi possit; Hic cortex ita excitat, ut ad tabem homines reducat, & propterea Venetiis, Florentiae, & Ianuae fuit interdictus, & dubito ne cum cortice bono misceatur; Timete ergo illum diabolicum corticem, & abigite etiam corticem tenuiori Guaiaci cum eo, si canalis est angustus expellite, & non dubitate Gaiaci bonum corticem ex tenui trunco proicere, ut aegros uestros tutò, & sine noxa sanetis. istae sunt notae, quibus nos debemus huiusmodi corticem eligere. Iam ad praeparationem ipsam descendamus.

Corticis notæ.

Not.

De præparatione ligni. Cap. XLV.

COGNITA ligni Indici Natura, proposita etiam electione, qua possimus praestans cognoscere, atque ad usus eligere, sequitùr, ut ad secundum capud ascendamus, quod ad praeparationem pertinet, Morbus Gallicus post alterationem uniuersi corporis requirit antidotùm Guaiacum scilicet, Ex quo aliqui, cortices; aliqui, radices; alii, ligna accipiunt. Nos quia non habemus sylnas huius ligni, ligno sancto trunco, & cortice tantum utimur, ex quibus fit decoctum, sed potissimum ligno, cuius usus uarius, varia etiam est præparatio, sicuti accidit medicamentis aliis, aliquando facimus decoctum simplex, & purum, aliquando compositum, sic etiam ligni decoctio quædam simplex, quædam composita. simplici vtimur in leui incipiente Gallico, secundo in imbecillis corporibus, at in Gallico composito, recidiuam passo, inueterato, & in robusto corpore solemus vti composita decoctione, ac varia. Primùm loquamur de simplici decoctione, hæc solet fieri duplex, ita constitutum, & possitum in consuetudine est apud omnes medicos, & rari sunt, qui semper bis non coquant, & ita faciunt primum decoctum, quod yrupum uocant, secundum vero, quod Potum pro prandio, & cæna appellant. Verum aliqui tres parant decoctiones, tamen dimictamus hoc, quod non est in consuetudine, loquamur de certo, & frequenti usu. Illud decoctum fit primum præparando lignum, quæ præparatio fit per comminutionem ligni, vt possit optimè macerari, & decoqui. Sed non eadem ratione comminuitur lignum. In aliquot locis ascia, (sicut uos uidetis in ligno uerzino) in frustra secant minima; alii

Præparatio duplex

Simplex decoctio duplex.

apponunt

apponunt lignum torno, & cum instrumento cædente comminuunt; sunt aliqui, qui serrando sensim in minutissimas particulas reddunt; sunt qui scobina pestinaria; uos videtis istos, qui faciunt pectines osseos, habent scobinam asperiorem, qua collimamus lignum, & est lima lata quatuor digitis. & ita comminuitur lignum. Præstantior harum præparationum quæ est? Dico illam meliorem, quæ præparat lignum ad maturationem, secundò quæ non corrumpit lignum, & quæ breui temporis spacio terminatur. Illa quae est in usu Venetiis, qua limatur lignum ; praestantissima est ratio, quia citò agit; quia minutissimè limat. Praeterea quodammodo praeparat lignum ipsum. Hoc instrumentum scobinam uocant, eo quod scobem ligni faciat; uulgò, seoffina dicitur. hic Patauini solent uti Pectinariorum instrumento, sed non placet; Interea dum scobina comminuimus, lignum accipit teporem quendam, quo fit, ut quasi fermentetur; cum limatur lignum conspicite aceruum scobis crescentem ueluti aceruum formicarum, si imponitis manum teporem percipitis suauissimũ. Hac ratione comminuto ligno, duplo turbidior, dùplo acrior fiet decoctio, quam ex alio ligno aliter comminuto; Haec ergo sit prima praeparatio ligni: sequitur modò ut de ipsa decoctione tractemus.

Comminutio ligni uaria.

Melior præparatio est per scobinã

De decoctione ligni. *Cap.* XLVI.

FACTA hac praeperatione deuenimus ad decoctionem. In qua notare debetis, quod communis haec est ratio, ut pro qualibet uncia ligni limati detis libram aquae 12. unciarum. Verum tamen est quod si habeamus negotium cum tenero adolescente, calido habitu, & aestate tunc solemus

Decoctio.

mus pro qualibet uncia ligni accipere lib. unam cum dimidia aquæ; sed ut plurimum stata est consuetudo, ut pro qualibet uncia libram aquæ capiamus, at in conficiendo decocto solemus accipere. lib. 1. ligni, & 12. lib. aquæ, nisi fuerit æstas, quando non potest seruari syr. & tunc capimus ligni nūc 6. aquæ lib. 6. Hieme lib. 1. cum dimidio ligni, aquæ vero lib. 18. in mediis temporibus lib. 1. ligni. & lib. 12. aquæ. Sed assumptam scobem ligni oportet macerare per 24. horas aliquando tamen magis aliquando minus. Solent nostri seplasiarii macerare lignum in aqua frigida, sed non placet, ob- seruatæ differentiam inter decoctum, in quo maceratur lignum in aqua frigida, & in quo maceratur in aqua calida, nam duplo acrius, & amarius, atque turbidius erit decoctum, in quo lignum maceratum fuerit in aqua calida, Macerate ergo in calida, ita ut ferueat, Præterea obturetis optimè uas, quod collocetis in loco, ubi sint furfures, & sepelliatur usque ad medium in furfuribus, nam hac ratione seruat diu calorem; deinde operiatur uas pannis linteis, ut fiat maceratio optima, & decoctum bonum. Notanda est etiam ratio uasorum. Aerea non laudo, quoniam cum decoctum pingue fit, & omne oleum alteret aes, acquiret malam qualitatem; & malum saporem, ideo aut habeatis lapideum uasculum quod defertur ex lacu Lario uel Comensi, & dicuntur vulgo lauezzi, aut ollas testaceas vitro obductas, Præterea uasa aenea stamno oblinita optima sunt, Præterea uasa uitrea perfecta esse solent. Sed not. quod decoctio ista dupliciter fieri potest, aut in duplici uase, aut ad ignem siccum, consuetudo, facilitas, aegestas obtinuere, vt plurimum conficiamus ad ignem siccum, abundantia, & commoditas inuenit, ut coquatur in duplici vase, hoc est ut vas decoctionis ponatur

Maceratio.

Vasa in quibus paratur decoctū

natur

natur in caldario pleno aqua repleto quinetiam palea,ne fiala uaciller,& hæc eſt uera ratio deco-quendi,quoniã tunc fit vera elixatio quaſi naturalis,ex calore humido. Aliqui dicunt decoctum fieri dilutius hoc modo. iſta non ſunt dicenda, exemplo poſſumus hoc reprobare aquarum multarum in balneo mariae paratarum, quae praeſtantiores ſunt?nam per aduſtionem non fit melius decoctũ, ſed per maiorem eliquationem,atque mixtionem, quae a calido humido in balneo accidunt mariæ, neque partes unctuoſae,aut calidae ligni ita diſſoluuntur igitur decoctũm meracius ,turbidius , acrius,amarius, & ideo hunc vſum magis laudo, quàm in ſicco igne . Diligentiores cocuunt in uitreo vaſe ; & faeliciſſimo ſuceſſu ; quia fit puriſſimum decoctum ſine corruptione, & ſapore aliquo ; Praeterea cum vaſa illa ſint anguſtiora non multa fit exhalatio , & ideo magis elixatur , & concoquitur lignum,igitur in eligendo vaſe eligite habens anguſtiſſimum os, & ſemper coquatis cum operculo ſatis comprimente ne ita facile abſumatur aqua, & euaneſcat,Coquitur decoctum hoc lento igne. Primum ſelemus lignis excitare feruorem ; quum incipit feruere , parua flammula carbonum utimur, creptis lignis ; ſed continuata debet ſuccedere ebullitio Bulliat ad conſumptionem medietatis ; hoc eſt ex vſu communi , Verum ſi requirimus maiorem exiccationem , & uim medicamenti ualidiorem,deſcendimus ad conſumptionem duarum tertiarum, ſi minus exiccans quærimus , & dilutius,uenimus ad conſumptionem unius tertiae; Ita quod primo modo remanent ſex librae ; ſecundo,quatuor,tertio,octo, Haec eſt norma faciendae decoctionis ; quae ſolet aliquando refrigerari antequam coletur , aliquando bulliens colatur, panno mundo , & ſpiſſo , ne lignum turbet

Norma faciendæ decoctionis.

bet decoctum, sed non multum refert an frigidum an calidum coletur, nisi timeamus uasis prauum saporem, sin minus linquite. Hoc est primum decoctum. at inter coquendum spuma colligenda est ad vsum, qui patefiet. Secunda decoctio fit hoc modo; Accipimus idem lignum, neque amplius maceramus, & in eadem quantitate aquæ decoqui mus; & consuetudo òbtinuit, ut bulliat ad consumptionem tertiæ partis, ex 12. lib. reliquuntur octo, sed in hoc secundo decocto solemus augere quantitatem aquæ, quoniam aliquando addimus 18. lib. aquæ, aliquando 15.º hoc solemus facere quando bibaculum ægrum habemus, qui vult quatuor, & quinque ciathis explere sitim. secundo augemus dosim aquæ, si fuerit æstas, quoniam coguntur ægri tunc bibere inter coenam, & prandium; Præterea quando habemus habitum calidiorem, & quando calida tempestas adest. quum igitur 18. lib. aquæ capimus remanent 12. quum capimus 15. remanent 10. & hoc est in prandio, & cæna bibendum: Alii solent addita noua aqua ligno eidem facere tertium decoctum, quod fit pro ablutione manuum & faciei. aliquot sunt, qui consuetudinem habent attrahendae aquæ per nares pro ablatione muci, vel alterius vlceris; alii abluunt vlcera aliarum partium. aliquot habent rhagades in sede, aliquòt hemorroides, in hoc casu hoc tertio utimur decocto. Notate tamen, quod aliqui medici exhibent primum decoctum etiã pro prandio, & cæna & ita vnum tantùm faciunt, sed hoc raro est, & quãdo volunt nimis exiccare. Vnũ addo. solemus in emaciatis corporibus in imbecillis viribus præparare lignũ cum iure carnis vitulinæ, pulli, aut hædi, quod ius non sit pingue, & sic eodẽ modo coquitur & necessarium est scire hoc. Et hæc de simplici decoctione dicta sint, modo ad cõpositas transeamus.

2. decoctio.

3. Decoctio

De

De compositis decoct. ligni. *Cap.* XLVII.

DECOQVITVR lignum Indicum non solum simplici ratione dicta, sed etiam vario modo miscetur, & componitur, sed primò simpliciora, dein de composita magis proponam; Magis simplex decoctum est ex cortice, ligno, & aqua tantum, & hoc utùntur probatiores medici, quando uolunt habere decoctũ robustũ. Ratio conficiendi hæc est. ut accipiamus eandem quantitatem ligni, & eandem aquæ, & addamus corticem, qui non habet quantitatem determinatam, aliquando enim est duarum, aliquando trium, aliquando quatuor unciarum pro libra 1. ligni, at pro semuncia corticis addimus lib. iiii. aquæ; exempli gratia lignum erit unius lib. & duæ unciæ corticis aquæ lib. 16. quando uolumus robustius medicamentum, capimus ligni lib. 1. cort. unc. 6. aquæ lib. 18. uerum contundimus corticem in puluerem non tenuissimum; & postea maceramus 24 horis. coquimus ad consumptionem tertiæ partis, & eadem ratione, qua dictum est in simplici decoct. In aliquot locis parant huiusmodi decoctum cum vino. Hic non est in usu, at in Hetruria multis in locis. Huiuscemodi decoctio hoc modo paratur. Recipe scobis Guaiaci lib. 1. corticis eius lib. semis, aquæ lib. 18. infundantur hæc secundum artem, bulliant ad consumptionem duarum tertiarum, ita ut sex lib. relinquantur decocti, hoc facto addunt tres lib. uini potentis albi, subdulcis. Habent apud Ligures vinum præstantissimum in hoc casu, quod appellant Racesia, & est genus iucundissimi vini, & vinosi, sed habet hanc notam, ut superet omnia genera vinorum in excipiendam qualitatem, & substantiam medicamēto-

Decoct. ex ligno, & cortice.

Decoctum cum vino.

rum. Apud insubres,& in tota Gallia transpadana usque ad Pedemontanam regionem habent uernaciam uinum robustum.in partibus, quae circa Romam & in Neapolitano agro habent vinum Neapoli delatum dictum Greco di Somma . Habemus nos Romaniani. Maluaticum non est bonum; corrumpitur enim citò , & non admittit medicamenti qualitatem; additur igitur uini lib.iii.& post ebullitionem unicam eripitur ab igne , & seruatur pro syrupo. postea fit secunda decoctio usque ad medietatem, postea additur uinum, vt supra, quod exhibetur pro prandio, & coenas; & illud quod additur pro potu non habet certam normam . si uolumus suauiorem addimus maiorem copiam uini; Aliqui infundunt lignum in uino , & faciunt totũ decoctum ex uino; sed hoc pessimum est ; quia vinum non est apta materia ad macerationem ; Praeterea in longa ebullitione amarorem quendam acquirit , & hac ratione laudo communem usum macerandi in aqua , & demum additur uinum hoc , uel illud . Vinum autem additur dupliciter , uel ut satisfaciat medicamentum , uel ut non arescat , ut remaneat in uentriculo . aliquando accidit , ut totum decoctum expuatur , ideo ut citius penetret additur vinum . sed si potest fieri sine uino praestantius est . Habemus quinetiam compositius medicamentum estque. ligni Guaici lib. 1. corticis lib. semis, aquae lib. 18. macerantur haec secundum artem,deinde bulliunt ad consumptionem tertiae partis , postea addimus Cardui benedicti , cuius frequens est usus † Chamedryos, Betonicae Pentaphili ana manip 1. Iterum bulliunt ad medietatis consumptioné , ita ut totum decoctum nõ sit plusquam 6. lib. postea addimus uini lib. iii. & post unicam ebullitionem colamus , & exprimimus. Est alius modus. Recipe idem lignum, eundẽ cor-

Tertia decoctionis species composita magis.

† De hac Diosc. li. 3. c. 111. Pli. 24. ca. 15.

4. species decoctionis

corticem, & eandem quantitatem aquae, maceran tur, bulliunt, eodem modo, deinde additur Rorif mar. feniculis, ftecados, betonicae ana manip. I. femi. anif. Vncimm 1. bulliunt iterum ad confum ptionem dimidiae partis, ut relinquantur. 6. lib. & tunc adduntur tres lib. uini modo dicto. Vltimò conficimus alio modo. Recipe eandem quantitatem ligni, & corticis, & addimus poft macerationem, & ebullitionem radicum enulae campanae, radicum altea radicum ficcatarum irios ana unc. I. capill. ueneris, liquiritiae, ftecados, ana unc. fe mis bulliunt fimul ad confumptionem medietatis & demum adduntur li. iii. uini, & fit eodem modo, ifta funt decota in ufu apud Empiricos, & alios medicos; Qui folent haec exhibere non faciunt fe cundum decoctum, fed parant uinum ex Guaiaco, quod propinant in prandio, & caena, & hoc modo parant. Recipe ligni indici lib. 4. corticis puluer iz. lib. ii. capill. uener. cetrach, florum cordial. radic. bugloff. foliorum cicor. ana lib. I. faccari lib. iiii. uini albi maturi, ftomatici, impotentis lib. 150. ponuntur medicamenta omnia in aliquo uafe ligneo & accipitur uinum, & feruidum redditur, & poftea in cadum illum infunditur, ubi macerantur per tres dies claufo cado, poftea diligentiffime colato, & feruato pro potu in menfa lymphato cum decocto fimplici fecundo, aut etiam puro utimur pro potu. & ægri bibunt felici cum fucceffu ex confilio probatiffimorum medicorum, Præceptor meus Brafl. & Mattiolus folent in his decoctis admifcere medicamenta purgantia, & Venetiis fæmine, & Tonfores folent uti his. Admixtio medicamentorum purgantium in fyr. non difplicet; non utor tamen continuò, quia non eft tutum me dicamentum, fi enim Guaiacum recens, uel fuccus foliorum foluit uentrem, & fanat, ergo poflu-

Quinta fpecies decoctionis.

Vinum ex Guaiaco pro potu.

Mixtio ligni cum purgantibus an bona.

mus in syr. soluentia medicaméta admiscere, ideò, si ægri leuiter ferunt, atque ventriculus, laudo, Mouet me hæc ratio, lego enim in historiis, quòd non omnes Indi capiunt succum foliorum ratione solutionis alui, & ideò solent ipsi siccare lignum, & parare decoctum ea ratione, qua nos paramus, igitur hac ratione & probo, & improbo medicamenta soluentia cum syr. medicamenta purgantia mixta cum decocto, quod bibimus pro prandio, & cæna sunt diabolica, est enim admixta sena, hermodactili &c. fugite hæc medicamenta. Ad rem igitur rediens laudo in syr. admixta soluentia, quorum normam, atque modum quærite apud Mattiolum. Habemus ultimum decoctum pro pueru-

Vltimum decoctum pueris.

lis, & lactentibus, Nam sæpe nascuntur pueri infecti, uel solent à nutricis lacte infici. in eo casu primùm nos solemus mederi Nutrici, ut illa decoctum accipiat, secundò duo facimus pueris. Primùm est quoniam exhibemus iuleb factum ex decoct. Guaiaci. & ita Recip. guaiaci tenerrimi unc. iiii. equæ gram. lib. iiii. infunditur, maceratur secundum artem, & coquitur ad consumptionem duarum tertiarum, postea colamus, & accipimus medicamentum hoc, & cum sufficienti saccaro cõficimus iuleb. Vtimur autem aqua graminis, ut ratione aquæ, & ligni non succrescant vermes ratione saccari nascentes, Præterea secundo facimus

Secunda aqua pro pueris.

decoctum ex Guaiaco simplicissimum, & destillamus in balneo Mariæ, & istam aquam dulcem exhibemus pueris bibendam. istæ sunt rationes pręparandorum decoctorum, in quibus notate quod omnia conueniunt in morbo Gallico, at ego non utor, nec utar nisi simplici illo decocto, aut composito cum cortice, uel cum uino, vel sine uino. ego proposui uaria decocta, quibus nunquam utor; at quæ cum vino fiunt, qùia inflammant raro utor. Ego

si quid

ſi quid immuto eſt, quia loco aquæ communis ſumo aquam cicorii, uel ſonchi pro temperando hepate calido, & aliquando incoquo ſimul ſonchũ, uel cicor. aliquando ſoleo in vltima decoctione admiſcere paſſulas pro ſuauitate. Itaque ſciatis, quod in morbo Gallico ſimplex decoctio praeſtantiſſima, reliquis utantur reliqui medici, mihi non placent.

In quibus ægritudinibus utamur prædictis decoctis.
Cap. XLVIII.

VSVE ſum iſtis decoctis, ſed non in morbo Gallico. & primo ego utor illa vltima decoct. compoſita in aſtmate, in deſtillatione frigida à capite, atque in maximo lapſu uentriculi. reliquis nunc in cephalea ex materia frigida, nunc in epilepſia, addita poenia; aliquando in Iſchiade penultimo, & antepenultimo decocto. utor aliquando in paralisi, & in lippitudine oculorum, In fiſtulis lachrimalibus, & in ſumma in omni refrigeratione ventriculi, in refrigeratione articulorum, & podagricis affectibus ab intemperie frigida, vſus ſum huiuſmodi decoctis ſatis fælici cum ſucceſſu. Decoctum vero ſimpliciſſimum dico facere ſemper ad morbum Gallicum incipientem, non rebellem, in inueterato in vſu eſſe compoſitum ex ligno, & cortice, aliquando cum uino, aliquando ſine vino, concluſum ergo ſit hoc, atque reliqua decocta compoſita potius facere ad alios morbos frigidos uentriculi, cerebri, & articulorum, non ad morbum Gallicum, idque fit cum aquae ſulfureæ non poſſunt, & quamuis iuuenes optimi non videatis factā mentionem omnium iſtorum in conſultationibus hoc eſt, quia recurrimus ad Thermas tanquàm ad ſacras anchoras. verùm quia poteſtis eſſe in locis,

ubi

ubi hæ ſacræ aquæ deſunt, ideo docui vos, ut loco balneorũ ſubſtituatis. ſequitur modo tractatio quo tempore ſit decoctio iſta ptopinanda.

De tempore, quo exhibendum decoctum.
Cap. XLIX.

SED quo tempore exibendum decoctum? opor- *Ver.* tuniſſimum eſt Ver, quamuis enim nos calorem, ſudorem, & multam digeſtionem deſideremus, ta men nimius eſt calor æſtatis, reſoluta ſunt corpo ra. atque imbecilla. quare medium ueris, & princi- pium æſtatis oportuniſſimum tempus eſt, ſecundo *Autumnus.* eſt Autumnus, Aeſtas, & hiemis inoportunã ſunt, altera propter calorem nimium, altera propter fri giditatem, ſed ſi ex his eligere deberem, eligerem hiemem; fugite caniculares dies, habemus Hippo cauſta hieme, quibus temperatè calefacimus tala mos. primo ergo in loco uer, ſecundo autumnus, tertio hiems, quarto in loco æſtas. modo ad locum tranſeamus.

De loco. *Cap.* L.

NON in omni loco poſſumus exhibere decoctũ. Antiqui ultra 30. annos ſolebant carceribus de trudere ægros, in loco clauſo, atque umbris cim meriis obducto, & macerabant 40. diebus oſſa, & totum hominem, Benè agebant adeo ſæuus, adeo ferus, adeò immitis erat morbus, uerum cum mi - tior ſit factus non ita debent eſſe ſeueri medici, Ideò nos exponimus in Talamo ſicciori, non expo ſito uentis munitis feneſtris papiro; pariter fores non ſemper clauſæ ſeruantur, præterea cõcedimus

ægro

ægro domum exire, dummodò uenti fileãt, pluuiæ & nebulæ serenum, atque tranquillum aerem non perturbent; & præcipuè si æger maerore afficiatur, sequitur vt de quantitate decocti assumendi tractemus.

De quantitate decoct. assumendi. *Cap.* LI.

In quantitate ista seruamus has normas, primo *Quantitas decocti.* affectum quantus sit, si magnus, & rebellis magna quantitas exhibenda, sin minus contrà. In puero minorem exhibemus portionem, quàm in adulto. habenda etiam ratio complexionis, in calido habitu parum, in frigido multùm; hieme magis, aestate minus, si uentriculus debilis paucam damus quantitatem, si robustus immensam. Haec quantitas exhibetur, (quandò magna est) per duos syrupos, si pauca per unum syr. tantum. Praeterea à quator vnc. ad decem distendimur. in uentriculo puerili à 4. usque ad 6. in robusto ad 8. in robustissimo, & ualenti morbo ad 10. & 12. ascẽdimus, sed rarum hoc est. At seruanda est alia Norma. maior enim est dosis syr. matutini, quàm uespertini, quoniam matutina hora euacuatus est uentriculus, praeterea ob somnum adest maior uis, est quinetiam seruandum aliud, in primis tribus, aut quatuor diebus nõ exhibemus, nisi quotidie syr. unum, idem facimus in extremis quatuor diebus in fine, at in reliquis, duos propinamus matutina, scilicet; & vespertina hora, quae stata, & firma esse debet.

Quot diebus debet assumi decoctum. *Cap.* LII.

Vsvs obtinuit, ut decoctum Gaiaci exhibea- *terminus.* mus ad 40. dies, quoniam morbus gallicus longus est, ideò longam curationem requirit; uerum hoc

agimus

agimus in mediocri; in incipiente uix ad 30. uel 25. afcendimus, in veterato ad 60. peruenimus. Quis erit terminus certus? Quando videmus, quòd cessarunt omnia symptomata, si cessarunt 25. disista mus; sin minus perseueremus, quousque symptomata desint. sed si post 60. non cessent symptomata non linquatis, persistatis instituendo victum nobilium, & æger vsque ad 100. dies bibat syr. ne redeat morbus, aut confirmetur magis. Sed duo sunt symptomata rebellia, quæ si remanent, non sperate sanationem; sunt quædam cicatrices callosæ duræ, credo quòd bottones vulgò dictos habeatis; sunt illæ cicatrices veluti bottones; & nisi ad vltimam sanitatem biberit æger, semper periculum imminet recidiuæ. Alternm est Gonorea gallina, quæ si decocto, uel alio medicamento nō cessat (de quo loquar infra) seruatur etiam morbus. Ideo facite post 40. dies vt bibat syr. vnum.

Not.

De hora exhibeudi syr. & de seruandis.

Cap. LIII.

Hora sumēdi syrup.

AD horas verò exhibendi decocti accedentes, dicamus; Medici exhibent matutinum ante prandium per 4. horas, vespertinum ante coenam per 3. uel 4. horis post prandium, si autem euenerit, quòd non exhibeamus, nisi vnum syrupum matutina hora, non est tanta habenda ratio; Addatis quòd semper syr. debet bibi valdè calidus, ut cieat sudorem. secundò debet bibi ab ægroto declinante in lecto. ebibito syr. solent ægri superdormire, & hoc tentandum est, vt citius concoquatur, & diffundatur per habitum; sunt qui mandant cooperiendum capud, at de hoc dicam postea.

Syr. sit calidus.

De ijs, quæ uitanda sunt. *Cap.* LIIII.

SED debet uitari Venus potiſſimum quando exhibetur decoctum, ſunt qui ſemel utentes Venere non ſanantur, ſunt diabolicæ Ancillae, Venereae, excitantes deſiderii igniculos, dum decotum praebent, fugite has, propellite extra domos. ſecundo fugienda eſt animi excruciatio. ſed fugiendus luſus cartarum, interdicatis veſtris aegris luſum hunc, haec enim mercatura eſt cum fraude maxima.

Venus fugienda.

Animi paſſio.

De corrigendis Cap. LV.

ALIQVOT etiam ſunt corrigenda. & primum Nauſea quaedam ſuperuenire ſolet, ex qua interdicitur potus aegris huic occurrimus, ſi ſuauia cum decocto admiſcemus, & hoc eſt Iuleb, quod primis diebus cum eo infundimus. Aliqui praediti calido uentriculo Nauſeant, ideo paremus decoctũ in aqua frigida ſunci, uel cicorii. praeterea dilutum dandum eſt decoctum. Aliqui panem biſcottum comedere non poſſunt, his occurrimus dando panem communem praeterea ſolent ſuccedere dolores accerrimi poſt 4. uel 8. diem vſque ad 15. his duabus rationibus mederi ſolemus, altera hortando aegrũ, ut patienter ferat, quoniam haec eſt natura ligni, & quamprimum ceſſat. altera fouẽdo partes, & inungendo, hoc autem dicam fuſtus, quũ de dolore loquar. Succedit etiam ſuppreſſio alui, & tunc laſſitudinem percipit aeger, huic cliſteribus occurrimus alternis diebus. ſunt qui abhorent clyſteres, his ſemel in die exhibemus ſyr. cum duabus vnc. mellis roſacei; & ſi erit homo, qui non poterit detergi à melle roſ. cõmuni, admiſcemus mel

lis

Nauſea.

Abhorrentes biſcocti.

Dolores.

Suppreſſio alui.

lis rof.fol.unc.1.aliqui pillulam ex aloe praebent, sed mihi placet mel. Aliquando fuperuenit deliqui um animi, & hoc poft 24.dies accidere folet ratio- ne tenuis uictus, ideò concedatis ouum quotidie matutina, & uefpertina hora, aliquando offulam panis infufam uino obtuli. fed aegri aliquando cō cidere folent, quia non nutriuntur, uel quia bifco- ctus panis paucus. tunc ouo exhibito, uel pane in uino occurrimus, ut dictum; at fi uentriculns non concoquit panem bifcoctum tunc date communē. Cognofcetis autem hoc, quia quando datis phar- macum cum eo educitur infignis quantitas decocti fului, fublutei, turbidi cum qua fupernatant micae & fruftula panis integra, in eo cafu occurratis hu- ic fymptomati, & date panem purum, & minorem, decocti portionem, quam fi cum Iuleb mifcebitis melius erit. Haec funt fymptomata, atque eorū cor rectio. iam ad excrementa tranfeamus.

Deliquium animi.

De excrementis. *Cap.* LVI.

IAM tranfeo ad id, quod ad excrementa perti- net. & NOT. quòd duo funt genera excrementorum, quorum habenda ratio, unum eft ficcum de quo lo cutus fum f. feces. fecundum genus eorum, quæ fo- lent expurgare corpus tria continet, interea enim per lotium, interea per fudorem, interea per phar- macum educitur. & quamuis non fit neceffarium, ut materia expurgetur, fed ut alteretur uifcus, ta- men bonum eft, fi fiat per lotium, optimum quidē fed nullus Medicus illam uiam tentauit, quoniam quamuis expurgatio bona, tamen non tentandū de ferri materias calidas ad renes, & eo minus fi adfit gonorea, quia tunc proritabitur, & plus fequeretur incommodi, quàm utilitatis, per fudorem autem funt folliciti Medici quum, excitatur fudor co- piofus

Lotium.

Sudor.

pilosus semper soluitur morbus, vnde aliqui iuuãt hanc uacuationem simplicissimo modo, vt æger tegatur panis, ut sit in lecto calido, & calidum bibat syr. aliis capud operiunt, sed in hoc est difficultas, laudo in his, in quibus caput non æstuat, & in quibus pustulæ luxuriant, & defluuium timetur, Alii accipiunt panem calidum ex furno, & apponunt ad dorsum, & latera ægrotantis, vt percepto calore humido facilius sudent. Non placet, quia inficitur panis, estq; mala ratio. Alii laterem calidum inspersum vino obuolutum panno linteo ad pedes ponunt. haec est bona ratio, & laudo. seruata tamen hac norma, quod fugiatis in his, in quibus Rhagadibus pedes laborant. Vltima ratio est, vt per aluum excernantur excrementa. & Gaiacum solet aliquando soluere uentrem. sed aliquando non facit. Maior pars Medicorum Roman. Hetruscorum, Gallorũ, & Insub. laudat euacuationẽ interpollatam per pharmacum; unde, si non ualida sit eùacuatio per sudores, semper. 8. 10. uel. 12. quoque die aliquid uacuans exhibeatur. at si copiosus sudor adsit supersedeatis à pharmaco, siue sudor à natura, siue ab arte fiat· aliqui damnãt vsum Medicamenti. non laudo hos; omnia enim argumẽta, omnes rationes, quibus astruunt sententiam suam desumuntur ab immutata euacuatione; & certe non debemus immutare euacuationem naturae, cum igitur per lotium, aut sudorem natura euacuet, non debemus pharmacum propinare. haec est ratio demonstrans. sed quum dicunt, si sudor non adest per insensibilem euaparationem, fit euacuatio, hoc falsum est, quoniam non est adeo tenue excrementũ Gallici, at quũ excrementa corporis quotidie per sudorem copiosissimum excernũtur, vt inde integram sperare possimus euacuationẽ, in hoc laudo, ut non exibeantur medicamenta purgantia

An capud tegendum

Pharmacum.

tia cutis enim recipit excrementa, natura morbi propellit excrementa, ad cutim, & ideò per sudorem euacuantur, si autem non sit sudor copiosus, expurgandum pharmaco. Verum Gal. in lib. de atrabile cap. 4. dicit quod per sudorem euacuantur tenuiora excrementa, ideò aliquando Medicamentum purgans exhibendum, sed rarò, bis scilicet, ut excrementa crassiora educantur 20. scilicet die, & in fine. Medicamenta autem, quibus vtimur in expurgando corpore, sunt pill. cocchiæ. præparatæ cum Verato, aliquando sena, cum Epithymo, & hermodact. additis passulis in eodem syr. aliquando confectio hamech. solemus cum syr. miscere syrup. ros. sol. ut dulcior fiat potio, Iam vero ad uictus rationem descendentes dicamus.

Medicamenta purgantia.

De Victus ratione. *Cap.* LVII.

Victus ratio.

SVPERVENIT tractatio de uictus ratione dum assumitur decoctum; semper instituitur siccans & tenuis ob paucitatem uictus ratio. Hæc autem cõstat in pane biscocto, quem exhibemus primum, vt alimentum inde assumptum siccius sit, & sic faciat ad superationem tumorum. secundò quia huius modi panis biscoctus diutius manet in uentriculo, & ita soluatur fami, tardius etiam manditur, & ita non exrutiatur æger à fame. Tertia causa est. Cum panis siccus sit absorbet syrup. totum, & ideò uentriculus optime coquit utrunque, aliqui uolunt exhibere panem, ut retineatur syr. in uentriculo, ne facilè fluat, sed sciatis quòd diutius remanet syr. in uentriculo, quàm panis, quia non atrahitur à venis sicut alimentum, Quantitas autem panis solet esse ab unc. iii. ad iiii. vt plurimùm autem unc, iii. damus, si autem uentriculus imbecillus sit valde, exhibeatur panis communis, Cum pane ali-

Panis quantitas.

quid

quid datur, nam & obsonium requiritur. Hoc autē uariare solemus, primis, atq; vltimis diebus damus portiunculam carnis tostæ, aliquando elixæ, sed rarò, ad tres vel duas unc. in reliquis diebus cum pane passulas associamus. Ego vidi aliquos improbantes vsum passularum, quia integræ excernūtur, Non est verum, sunt folliculi puri passularum, qui excernuntur; sunt enim coriacei, cartacei, duri; sed tota medulla interna suggitur, concoquitur, & digeritur. Ego laudo passulas, quia contemperant uiscera. solent etiam loco passularum paruarum tribuere passulas maiores, & bonum est pōdere vnc. ii. aliquando pineos nucleos, pistachia, amygdalas; quamuis amygdalarum usum non laudem in uentriculis debilibus. (exhibent pineos nucleos, quia boni, ac crassi sunt succi, multumque nutriunt, ex Gal. lib. 2. de alim. facul. ap. 17. Pistacia verò, & si parùm nutriant, ad hepar tamen roborandum, & succos in ipsius iis infarctos, purgandos, utilia sunt, vnde Gal. non audet affirmare an ex ipsis stomaco ullum accedat commodum, aut insignis læsio, quemadmodum neque, quòd aluum deiiciant, aut sistant ex eodem lib. cap. xxx. Amygdalae uero nihil prorsus habent facultatis adstringentis, non subducunt uentrem, neque corpus multùm nutriūt sola enim tenuandi facultas, ac detergendi, in eis præpollet, ideò uentriculum imbellem infestant. ex Gal. eodem lib. cap. 29.) Aliquando concedimus Martium panem pondere unc. ii. Sed habenda est ratio ætatis, consuetudinis, habitus. Rustico dādæ unc. iiii. aut V. magis pueris, quàm senibus.

carnes tostæ *Passulæ.*

De Potu. *Cap.* LVIIII.

PRO potu bibat secundam aquam, de qua bibat quantum uoluerit æger, sed non credatis, quòd

Potus.

H quantò

quanto magis bibunt tanto citius sanantur, si autem bibere non possunt secundũ decoct. aliqui dant uinum paratum ex ligno, & cortice supra descripitum, dilutum tamen decocto secundo Gaiaci si ad 40. dies instituatur uictus ratio, primis. 4. diebus, atq; 4. ultimis carnes comedant, intermediis diebus biscoctum cum obsonio tantum.

Quid agendum post dietam, si intemperies calida hepati persistat. Cap. LIX.

PERACTA dieta statim obseruare debemus an hepar calidum sit, & ideo instituatur medicamentum temperans. & est saccarum rosſ. sacc. borag. & sacc. uiol. æquis portionibus, admixtis speciebus diatr. scandal. & aliquando ad 30 dies exhibemus. secundo obseruamus, quod ratione sudoris coaceruantur in externo corpore quædam excrementa, & ideo ad balneum arte factum mittimus ægrum pro corporis detersione, si sordidum fuerit, quae autem sint istæ stufæ audietis postea. Ista est uia regia certa, & tuta, qua Gallicum sanamus, & hac consulo uos ut utamini in uesttis ægrotis. sunt aliæ multæ, sed primum de quadam ratione satis leui, & facili agamus.

De radice china. Cap. LX.

SEQVITVR modo radix Cina, cuius Medici aliquot, præcipuè Galli, atq; Flandri habent maximam rationem, neque solum ad morbum Gallicũ, sed ad Phtysim, ulcera pulm. in stris hepatis, in Atrophia, in lepra græcorum, in Elephantiasi, & in Podagra utuntur. Hispani, & Lusitani deferunt hanc radicem, quo ex loco non constant. Appellãt chinam, cinam, & Achinam. Nos Cinam uocamus,

nondum

nondum ſcitur certo qua ex regione afferatur. Nonnulli dicunt ex Occidua India deferri, Nonnulli ex India orientali ultra Taprobanem Inſulam, & Calechut ex locis Sinarum, uel Siliana rum, & ideo Cina, quaſi Sina, uel ſiniana uocata Ego alias legi Epiſtolam Florentini cuiuſdam, in qua deſcribebat flumen magnum in Libicis littoribus Oceano ablutis. & inquit Flumen habere latiſſimum alueum ſcatentem arena, inqua copioſa eſt radix, & ſubdit quod huiuſmodi radix habet hanc uim, quoniam flumen illud habet facultates noſtrarum Thermarum; unde omnes Indi ad hoc confugiunt, abluuntur, potant aquas, & ab omnibus ægritudinibus liberantur. Sed quicquid ſit, ſiue ex Cilianis, ſiue Silianis, aut libicis, aut occiduis regionibus deferatur nihil refert. Radix hęc non eſt ualde longa, eſt admodum nodoſa, credo quod cognoſcitis plantam biſtortam dictam, hæc habet radicem penitus ſimilem. Vidiſtis radices Arundinum talis eſt radix Cina. color eſt ſub ruffus. pondus eſt mediocre, ſi bona eſt non eſt neque leuis, neque ponderoſa, odore, & guſtu deſtituitur penitus. de foliis, caulibus, fructibus, floribus nihil relatum eſt ab Hiſtoricis. Facultas iſtius medicamẽti qualis ſit a me non poteſt explicari reuera non dubito quod ſiccet. ſed quod calefaciat, aut refrigeret nihil eſt quod dicam, aut dicendum, quod temperata ſit, vel ſi recedit a temperato inclinat in frigidum in primo gradu, decoctum enim inſipidum eſt, ideo ſi agit in morbum Gall. propria ſubſtantia agit CAROLVS. V ſatis felicicum ſucceſſu partim ob morbum Gall. partim ob Atrophiam. partim ob dolorem articulorum, accepit huius radicis decoctum, & dedit ei maximam authoritatem. Ego non potui uires eius attingere. Vtor tamen feliciter ad Hydropiſim, ad

Cinæ deſcriptio.

Facultas Cinæ.

contemperandum humorem melancolicum, in lip pitudinibus calidis oculorum, in intemperie calidissima hepatis, uel uentriculi; at in morbo Gall. non utar; expertus enim ſum ter, & quater, & nunquam aliquid potui aſſequi. Primis temporibus 36. diebus dari cæpit, iam ad 18. dies terminus peruenit; eadem eſt quantitas radicis, nam exhibebatur decoctum duarum lib. ſicuti etiam iam fit. modò dicamus quomodo paretur decoctio.

Quomodo paretur decoctio Cin. *Cap.* LXI.

DECOCTVM hoc modo paratur. accipimus radicem iſtam, & in fruſtra tenuia incidimus. poſtea capimus unc. ii. huius, & 12. lib. aquæ puræ, calefacimus aquam, in qua infundimus per integram noctem, uel 24 horis, poſtea apponimus ad ignem, & bullit ad conſumptionem medietatis, ita ut ſex libræ remaneant. non facimus niſi unum decoctum quod ſtatim colamus, & taleolas extendimus ſupra tabulam, ut ſiccentur in umbra, quoniam iterum aſſumuntur ad uſum; decoctum ſeruatur in olla calida in cineribus, uel furfuribus, quia ſi tepidum non manet, aceſcit. Sed not. quod decoctum fiat in uaſe oris anguſtiſſimi, quod ſubere, dum bullit, clauſum maneat. huius decoct. exhibemus ſyr. matutina hora lib. 1. ueſpertina tantundem, uel unc. x. uentriculus facile amplexatur, quia ſuauis eſt potio; poſtea ex eodem decocto potat æger; eius ſapor inſipidus eſt, calor uero iuris pulli gallinacei. ſed aliquando uinum concedere ſolemus, aliquando purum, album, imbecille, aliquando magnum decocto admixtum, & hoc pro imbecillitate ægrotantis. Cibaria eſt panis communis, carnes, & elixæ, & toſtæ in moderata quantitate. ſolent accidere ſudores ualidiſſimi, & ideò non exhibendum

Cibaria.

dum

dum medicamentum purgans, nisi in fine. Et ita quotidie fit decoctum; nam ex duabus lib. accipimus quotidie duas unc. & sic integra radix duodecim diebus perdurat, postea repetimus eandem radicem siccatam, & eius quotidie unc.iiii.inconquimus, & sic perdurat. 6. diebus, donec tempus 18. dierum absumatur. si uerò 36 diebus exhibere uolumus sic sumimus unoquoq; die unc.1.radicis, & coquinus in 12. lib. aquæ, ut fecimus, post 24. dies sumimus repetitæ radic.unc.ii. & sic complebimus sed iam utimur 18. diebus. si autem fiat alui suppressio capimus decoct. cum ol. ros. & mell. ros. & addito sale clystere efficimus, & ita lenitur aluus. Ego usus sum isto medicamento in infirmitatibus uiscerum, in cancris exulceratis, & in lippitudinibus felici satis successu, sed nō in morbo Gall. Not. tamē quod ex u u radicis istius valde pinguis fit homo. reliqua miracula in nostro orbe edere respuit.

De electione Cinæ. *Cap.* LXII.

SI vultis eligere sumiter ruffam, ponderosam, non exesam carie. & in hoc diligentes estote, quoniam ex 100. rad non inuenietis 4. bonas. sed duo uitia habere solent; alterum quòd sunt spongiosæ, & leues; alterum qúod erunt exesæ a carie. si uos non habetis nisi istas (ut plurimum sunt) prauas, & uitiosas, semper eligatis exesam a carie, dummodo ponderosa sit; quoniam minus mala est. eius quæ leuis est decoctum putrescit, & non habet uim aliquam, nullum emolumentum inde trahit æger. Hæc est secunda ratio, qua Germani aliqui, atquè Galli tentant morbum Gall. superare, sed Nos ad Tertiam descendamus, quæ Regiam præfefert Maiestatem, & est salsæ periglia decoctum, quod ego expertus sum felicibus auibus, atque omine bono.

Electio.

De Salsa pariglia. Cap. LXIII.

INTER rationes ſanandi Gallici alias dixi eſſe Regias, alias non Regias. Regiæ ſunt, quæ tutò, & infallanter ſanant, non Regiæ, quæ non frequentius, & non ſine incommodo curant. Inter Regias, primas tenet dieta ex ligno Indico, quæ dicta eſt. inter has radix Cina numerabatur, quam ego non ualde probaui; ſuper eſt altera Regia ratio, quæ fit per ſalſam parigliam. Hæc radix delata eſt ab Hiſpanis & Inſulis Occiduis, & a quibuſdam ſalſa pariglia appellatur, eo quod cum ea nil aliud medicamentum comparari poſſit. alij ſparta pediglia uocant, quoniam ſpargitur hæc radix ueluti pes digitatus; Vulgò in Italia dicitur ſalſa pariglia; iſta, (ut audiui a fide dignis oculatis) oritur, in Inſulis Occidentalibus propè Maderiam, pullulatquè frequens in arena. iſtius eſt naturæ, ut producatur longa, & craſſa; profert tuberculum uariis in locis, ex quo erumpunt capillares radices infinitæ, fibroſæ, & longiſſimae. Radices autem, uel capillamenta illa, aliquando tenuia aliquando craſſa exiſtunt; alba intus percurrente fibra neruoſa, & dura, quae anima uocatur, cortex durus eſt, ita quod uidetur ueluti concreta caro circa medullam; Duum autem eſt generum; alterum, quod habet corticem plenum, pinguem, & craſſum; alterum, quod habet corticem tenuem, & ſiccatum; utrunque bonum eſt, dummodo nõ ad ſit in exteriori ſuperficie praeter modum nigredo; & quanto longiora capillamenta, tanto praeſtantius, dummodo album ſit non exciccatum, ut palea. Radix haec inſipida eſt habens ita parum amarorem, ut uix ſentiatur; nullum habet odorem; ſolemus habere craſſam; ſed ſi habet colo-

Salſapariglia.

duo genera ſalſæ.

rem

rem intus subluteum, & apparent uestigia, ueluti uermium, haec mala est, ueluti exesa, paleacea ef fecta; fugite illam; sed magis istam; quamuis ple na sit, & habeat carnosum corticem; fugite, ueluti uenenum, hanc, quia pessima est. Alias credebam esse radicem Ebuli, & perstiti in ea sententia plurimis diebus, donec Hispanus ad Ducem Flor. integram apportauit plantam, & hinc patuit error meus. & uide esse radicem smiliacis asperae de qua Diosc. lib. 4. & scriptores antiqui mentionem fecere. Quod magis confirmaui experientia; Nam cum in monte Sancti Iuliani Pisis uidissem smilacem asperam curaui effodiendam, & semper usus sum loco salsæ periglię, & per biennium illud, quo ibi fui semper felici cum successu plurimos a lue Gallica liberaui. cum igitur uiderem eandem materiam, easdem notas, & facere eandem, imò maiorem experientiam, deueni in sententiam dictam. Tota Romandiola scatet hac planta, in agro Ariminensi similiter copiosissima reperitur. est Coenobiũ sancti Benedicti in quo pleno est copia cornu, inuenitur etiam inter Pisaurum, & Fanum. Est tamen differentia inter nostram, & Indicam; quia illa, quæ defertur ex Hispanis habet radices maiores, crassiores, carnosiores; nostra, breuiora capillamenta habet, quia illa nascitur in solo arenoso, nostra in saxoso, & cum non multum alatur fit tenuior. in reliquis, isdem est sapor, isdem cortex, eadem medulla, & facultas, imò uiuacior in nostra. Cum ego detexerim quod smilax aspera sit Salsa pariglia, ueni ib hanc sententiam, quod medicamentum sit optimum ad profligandum morbum Gallicum. Dimittamus experimentum, cui nolunt credere pertinaces. Diosc. dicit habere uim antidotam in morbis contagiosis, & connumerat folia, & grana inter ea medicaméta, quæ uenenis exhiben-

Smilax aspera easdem cum salsa pariglia.

Differentia inter nostrã salsam & Indicam.

tur, ideo Regium est hoc auxilium, & antidotum ad fugandam luem istam, & hac ratione ego fido salsæ magis quàm ligno. imbecillior est certè ligno habet tamen ipsa nobiles uires, quibus superat Gaiacum. & est quòd si post superatum Gallicum restent ulcera, Rhagades circa sedem, duplo citius sanat hæc, quam lignum Indicum. Erat scolaris Papiensis, qui tofis osseis, & lapideis laborabat circa pedes, & Tibias, ego breui discussos illos uidi ope salsæperigliæ. & prima uice usus sum hac in milite Luccensi, qui dicebatur il Capitan Capon; hic habebat in capite tumores, & gummata, quæ per decē dies euanuerunt omnia. Cum ergo in Gallico adsunt vlcera ad hoc medicamentum confùgio, tanquam ad certissimum, & tutissimum auxilium. & si non facit prima dicta, facit saltim secunda, uel tertia. Præstans est Gaiacum, tamen ego utor salsa in leuibus. soleo etiā miscere hæc duo simul. sed prius doceamus modum conficiendi decoctnm salsæ.

De modo conficiendi decoct. salsæ.
Cap. LXIIII.

Decoctū salsæpariglia.

EGO semper seruaui hanc normam, sicuti accepi ab Hispanis. accipio salsæ vnc. iiii. & aquæ lib. x. comminuo salsam in partes minutas, & quia adsunt capillamenta, & tubercula, aliqui proiciunt tubercula. sed malè faciunt. capite totam salsam, & secate in frustra parua, postea macerate in aq̃ua calida per spatium 24. horarum. si est nostra salsa macerate tantum una nocte. sed notate quòd nostra uiridi uti non debemus. siccate, & maceretur per integram noctem in eadem quantitate aquæ. sed quæret quis cur siccanda, si uiridis esse potest? Quoniam in radice uiridi continetur humiditas

miditas quædam, quæ dissoluit ventriculum, ut nihil magis. humiditas enim aquea cruda id facit; & hac ratione cæpi sicca vti ubi est macerata coquitur ad consumptionem medietatis, postea colatur, decoctumque seruatur ad syrupum. deinde eandem capimus salsam, & addimus aquæ lib. 15. & sine infusione bullit ad consumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum ualet pro cæna, & prandio. Verum est, quòd aliquando facio secundum decoctum cum vino, hoc modo: facto primo decocto accipio aquæ lib. 15 & eandem quantitatem salsæ, & bulliunt ad consumptionem medietatis de inde antequàm auferam leberem ab igne addo uini albi, impotentis, subdulcis lib. iii. & post unicam ebullitionem ego colo. admisceo autem uinum, aut quando volo vt æger domo egrediatur, & vires stent; aut quando ventriculus imbecillis est; in reliquis nunquàm vinum admisceo. soleo etiam miscere corticem Gaiaci cum salsa, & ita accipio salsæ vnc. iii. totidem Gaiaci, aliquando corticis unc. ii. non vtrunque, hoc enim rarissimè accidit, nunc hoc, nunc illud addo. Recipe ergo salsae vnc. iiii. ligni unc. iiii. vel corticis unc. ii. addo aquae lib. 12. bulliunt ad consumptionem medietatis. Ad potum pro prandio, & caena, accipio lib. 18. aquae, quae bulliunt ad consumptionem tertiae partis quando addo corticem, eadem etiam sit quantitas aquae, quamuis duae sint tantùm vnciae cortici, Aliquando quum habeo aegrum satis delicatum, & nolo exhibere hæc, coquo salsam in 12. lib. aquæ ad consumptionem medietatis, quum facta est ista coctio ego habeo in catino vel scobē Gaiaci, vel corticis puluerem; & ibi colo decoctum feruentissimum, & ita maceratur, & acquirit uires; & hoc modo paratur syr. pro prandio, & cæna exhibeo tantùm decoctum secundum salsæ. Ratio,

Secundū de coct. salsæ cū uino.

Salsæ cum cortice Gaiaci mixtio.

Ratio, qua admiſceo eſt, quia leuiter offendit ventriculum ſalſæ pariliæ decoctum, aliquando ſoluit ventrem, ideo guaiacum admiſceo. Secunda ratio eſt, quando habeo morbum, quem uolo eradicare, & opus eſt uti ſalſa. Tertiò quando habeo inueteratum gallicum vtrunque ſumo, & lignum, & ſalſam, aliquando his addo, ſed raro, corticem, & exhibeo huiuſmodi decoctum ea ratione, qua lignum ſyr ueſpertinus eſt unc. 6. matutinus 8. aliquando, quum uolumus ægrum domo egredi, tantùm vnum damus; tribuimus autem decoctum aliquãdo ad ſuperationem ſitis. Dies ſint ad ſummum 25. minor terminus eſt 15. dierum. aliquando præbemus ad 30. & 40.

Terminus aſſumendi decoct.

De uacuantibus quum bibitur decoct. ſalſæ.
Cap. LXV.

INTEREA dum bibitur decoctum damus neceſſario medicamentum purgans. 8. diebus ſingulis, & ſolemus vti eodem ſyr. ſed infundimus ſenã, epithymum, & hermodact. ſcilicet, foliorum ſenae vnc. ſemis, epithymi dra. iii. puluer. hermod. drac. ii. liquir. drac. i. paſſularum vnc. ſemis, ſyrup. unc. 8. & calefacio ſyr. cui infundo hæc per totam noctem matutina hora bullit, ita quod tertia pars conſumitur, aliquando loco hermod. addere ſoleo corticum rad. helleb. nig. ſcrup. ii. aliquando ſoleo addere præter hæc ſyru. roſ. ſol. vnc. ii. verùm ſi æger nollet accipere potum aliquãdo exhibeo pill. cochias, vel pill. de hermod. vel conf. hamech. dum aſſumitur ſeruatur eadem norma, quæ in Guaiaco ſeruabatur. Notate tamen unum, quod decoctum ſalſæ ſemper agit omnibus temporibus; Decoct. gaiaci non agit hiemali tempeſtate.

De

De ratione uictus. Cap. LXVI.

Dvm exhibemus decoctum, ratio uictus est ex pane communi, vel biscocto, aliqui comedunt passulas, vel panem Martium ex suo instituto; mihi uero placet, ut comedant carnem assatam; si quis autem uti uoluerit tenuissimo uictu, ut animo suo satisfaciat, utatur, non enim impeditur actio, tamen ego semper concedo panem communem, & carnes matutina, & uespertina hora, aliquando ouum, aliquando aliquod genus edulii leuis con coctionis, Nec dabimus fericula, nec acetaria, nec fructus, nec carnes salitas & hæc de ratione uictus breuiter.

De cura symptomatum superuenientium. Cap. LXVII.

Si symptomata adsunt eorum cura habenda, Curamus adstrictam aluum, sicut in Gaiaco, aliquando succedit lienteria, salsa enim soluit aluum, relaxat enim uentriculum aliquantisper, nō intollerabiliter. Lienteria cædit purganti medicamento. ego prius dubitabam postea doctus experientia unico ciatho uini sano affectionem istam, dimitto enim salsam, & mando, ut in prādio, & coena bibat uinum, uel misceat cum medietate decocti. sed interim à syr. non desisto. & unica die hoc modo sanatur hic fluxus sine incommodo, si uenter comprimitur; clysteriis leniendus, atque humores sunt interim pharmaco purgandi, pro ut dictum est in Guaiaci tractatione.

Lienteri.

De

De alijs salsæ facultatibus: Cap. LXVIII.

In catarrho
In cancris, & tumorib.
In scrofulis.
In lienis tumore.

SED notate quòd hæc salsa non modo Indicam luem propellit, sed ad multa alia utilis est, ut in catarrho destillante à capite, qui salsus, & acris sit; in cancris non vlceratis, in tumoribus difficilis discussionis, Et ego expertus sum, quod fæliciter succedit in scrofulis. exhibeo autem hoc modo, per 40. dies accipio puluer. salsæ, & pulu. radicum Rusci, vel bruschi æquis portionibus, & quotidie dò huiusmodi puluer drach. i. cum vino albo, bono, dulci, & fæliciter succedit, Expertus etiam sum hunc pulu. dum cum vino, vel aceto passulato exhibeo in lienis tumore, addita tamen Myrica, sequuntur non Regiæ rationes.

De suffumigiis. Cap. LXIX.

Suffumigia.

APVD Empiricos suffumigiis quandoque Indicus morbus profligatur, quæ ratio curandi non est Regia, ut prædictæ. causa est, quia sæpe ac sæpius grauissima succedunt incommoda, nec ita tutò procedit talis curatio. quare semper probaui, ut talem (Quantum fieri potest (fugiamus. aliquibus enim pessima, & lethalis est ut in macilentis, in habentibus temperaturam calidam, & siccam, in his, quibus adest pectoris angustia, vel propter obstructa vasa, vel quando destillat aliquid à capite. Perniciosa est quinetiam illi, qui sputum cruentum quandoque edidit. Qui peripneumonia laborant, si suffiuntur, pereunt, postremo illi qui disenteriis, vel lienteriis corripiuntur ab his suffumigiis vacare debent. ego nunquàm vsus sum his, nisi stante vna conditione, vel ad summum gemina, & non miremini. Prima est, quando ex morbo gallico succedit lip-

Quibus suffumigia uitanda.

Prima occa

pitudo

pitudo rebellis, vt adnatam inflammet membranam, & corneam excoriet. in hoc casu, vsus sum cauteriis, decoctis, & aliis, & tamen symptoma in suo robore perstitit, deueni ad suffumigia, & sic sanatus est æger.

sio utẽdi suffumigiis.

Primus aũt curatus fuit Notarius quidam, qui in aliis multum me fatigauit, & postea mulier quædã suffitib. ipsum incolumẽ reddidit. Alia occasio est, in hominibus magnæ authoritatis, cum Indica labe infestentur timent imminens capillorum defluuium, & quia homines sunt, qui habent grauia, & maxima negotia, ideo prohibendum est defluuium illud, & quando non potest alio modo prohiberi, ad suffumigia deuenimus, quia firmant cadentes pilos, & purgant Viros illos à dedecore, & infamia, tamen tentanda sunt alia, antequam istis operemur. Præterea sint homines robusti, validi, ac robore virium valentes. in aliis occasionibus fugite hæc vt diabolus crucem, Not. autem quòd Antiqui vsi sunt suffitibus ad varia, ad exiccandum thoracem, & capud, atque ad expurgandum, quia trahitur materia ad pulmones, ad palatum, & inde sic euacuatur. hac ratione nostri vtuntur suffumigatione, suffumigiis, suffimentis suffitione, suffitu. suffimine, quæ synonima sunt. His expurgant capud, vt faciebant antiqui, vnde quandoque miror uim artis nostræ, quæ nihil reliquit intactum, Vacuamus per sectam venam, per secessum, per uomitum, per lotium, per sudores per insensibilem euaporationem, demum per suffitus. hinc patere potest quot modis expurgetur hoc miserum corpus.

2. occasio.

Vsus suffituum notus antiquis.

De

De suffimentorum uiribus. Cap. LXX.

SVFFIMENTA ista habent hæc, primum aperiunt omnes meatus corporis; sua natura statim penetrant per corpus, penetrando alterant, detergunt uiscera, Et primum cor, & cerebrum ipsum est, quod alteratur, per pulmones communicatur cordi, per nares cerebro, per venas hepati; quod patet experientia, suffimenta enim semper soluunt ventrem, & deducunt excrementa ad intestina, sicut pharmacum purgans ergo penetrant ad intima viscera. Nec est dicendum hoc facere, non quia penetrent, sed exprimendo sua frigiditate, ratio est quia sunt calidissima medicamenta, secundò fumus est calidissimus, à quo excitatur quidam maximus sudor, ergo suffumigium permeat vniuersum corpus, & ita alterat viscera præcipua, præter alterationem id efficit, quòd vacuat, & vacuat ea ratione quandoque per secessum, licet rarò; quandoque & ferè semper per pulmonem, ac fauces, & hoc vt plurimum, per 7. vel 8. dies expuit catinum sputi per singulos dies ad quantitatem lib. x. vel 6. Tertio vacuat per sudorē insignē.

De diuisione suffitus. Cap. LXXI.

HAEC agunt suffumigia quæ vniuersa sunt, Alia sunt, quæ particularia dicuntur, verbi gratia ob defluuium pilorum, debilibus vtimur in capite; quandoque in manibus exulceratis suffimus manum; idem fit in pedibus Rhagades passis, alia sunt communia, de quibus cæpimus agere, quæ uacuant per cutim, per os, ac superant deindē morbum Gall. alterando viscera, Rursus distinguātur tales suffitus siue communes, siue particulares

Particulares suffitus.

res in leues, ac intensos, leues, ac moderati sunt, qui ex leui materia fiunt, qui in morbo vix incipiente conueniunt, alii verò ex materia valida admodum; hiq; sunt duum generum, quia materia illa valida vel est uenenosa, vel benigna, Imprimis de illis loquamur, quæ cõmunia sunt, quibus suffimus corpus vniuersum, quæ licet sint valida, constant tamen ex materia non venenosa, & benigna sunt.

Leues.

Validi.

De Modo suffumigandi uniuersum corpus materia ualida, sed non uenenosa. Cap. LXXII.

PRIMVM non est adeò ineptus Empiricus, qui non expurget corpus ante vsum istorum, vel vnica, vel duplici, vel triplicata vacuatione, pro ratione humoris peccantis, habitus, & morbi. si malum confirmatum est, sit etiam vacuatio robusta; quas rationes vacuandi petatis ex suo loco, ubi tractauimus, de euacuando corpore incipiente morbo, vel robusto existente Empirici dant mel rosꝰ. duabus vel tribus diebus, deinde pill. de hermodact. vel pul u. hermod.† cum iure pulli. faciatis hoc, vel illo modo, prout uidetur vobis. Expurgato corpore reficiat vires per duos, vel tres dies, concedimusq; bona cibaria. deinde venimus ad operationem suffituum. Et primo oriente sole duo oua sorbilia damus, mox affam panis in maluatico uino infusi, tum parum bibat; postremo hoc facto coclear assumat saccari rosꝰ. demum per octauam partem horæ quiescat. Interea paramus talamum paruum, quem valide calefacimus, ut fit sudatorum, uel balnei locus; deinde paramus papilionẽ, uel padionem, uel tentorium ex materia, densa sub quo ollam carbonibus flagrantibus plenam imponimus, ipsumq; ægrũ nudũ collocamus subtet, qui sedeat in sede parua, ac habemus materiã paratam,

Vacuatio

† Alius codex addit turbit.

ratam,quam sensim igni inspargimus, & fumus in tentorio circumuoluens se detinet; corpus ipsum attrahit; & cum materia deficit subministratur alia,atque alia,atque ibi(si potest)per horam stet integram,aut dimidiam,aut per quartam,vel terti am horæ partem,pro vt valet pati æger. Notate tamen,vt,dum est sub papilione,semper eum interro geris,ne deficiat animo,quia sæpe incidere solent. ideo loquamini secum,vt cadat ab illa angustia,Et si leui voce respondet statim extrahatis, vel si dicat superuenire deliquium animi,eripiatur subito; quia aliqui ferre non possent. Ego autem occurro huic, ne superueniat. appono arundinem longam ac perforatam quae extra papilionem tendat, per quàm impositam in ore aerem attrahit non perpetuum quidem, sed quando est maxime calefactus, oportet enim attrahere suffumigium non solum per porositates,sed etiam per os,atque nares. Aliquando mando, vt teneat nares extra papilionem facto foramine in illo. Sed si concidat animus vino, vel aqua frigida inspersa in faciem excitatur. At si non incidit in deliquium, cum sudauit obuoluimus ipsum linteo, atque in lecto locamus, vt stragulis tectus sudorem perficiat, atque ibi duabus horis sit. Hac ratione suffitus parare solemus Suffimus autem hac norma,vt primis tribus diebus semper suffumigia faciamus,postea tribus, ac tribus aliis,ut sint.9. aliquando per plures dies suffu migamus,prout morbus est, nam si tertia die vide mus,quod exulceratur palatum, & quod materià emanat statim cessamus,præterea si superuenit flu xus alui desistimus,uel sit hoc in.3. vel 4. vel 5. vel 6.die,Tamen semel indie suffumigamus,matutina. s.hora,post sudorem ipsum siccemus, postremo co medat, & bibat dilutum uinum, in aliis victus sit plenus.

Deliquium animi ne superueniat.

Ad deliquium.

Norma suffitus.

Semel indie suffumigandum.

De symptomatibus superuenientibus.
Cap. LXXIII.

SVCCEDVNT in suffitibus symptomata quædam, aliquando alui solutio, aliquando corruptio palati, aliquando labefactatio omnium dentium, quæ solent succedere etiam in inunctione ex Hydrargyro, & cum de hac agemus de his omnibus pertractabimus.

Symptomata.

De suffitibus ex materia benigna.
Cap. LXXIIII.

DIXI quod duplex est ratio suffitus, altera, quæ recipit materiam benignam, altera vero, quæ recipit materiam malignam. Primo de suffitibus materiam benignam suscipientibus dicamus. inter quas hæc est prima formula valida tamen, sed inter validas mitior. Recipe thuris mas. aloes Myrrhæ ana drach.i. Cinnam.pulu. Cipri appellati, storacis siccæ, spicæ nardi, nucis mos. ana drach.semis ambræ, vel carabæ vnc. semis musci grana duo, hæc simul misce, & teruntur leuiter, ita vt potius contusa sint, & cum paruo cocleari subministrantur supra carbones ardentes. secunda compositio Hæc est recipe sandal.alb.rubr. & citrin.ana drac.i.nucis mos.maceris, squinanti, gario phyl canforæ, assari ana drach.semis, corticum mali appioli siccatorum, ambræ ana vnc.semis, miscentur, & terantur, & addita terebentina fit pasta; ista diuiditur postea ĩ pillulas, quæ super carbones imponuntur sensim, ac sensim, Tertia compositio, & validior hæc est. Recipe storacis siccæ, belzuini, ligni aloes, gall.mo cat. ana drach. semis, gũ

Prima descriptio suffitus benigni

3. compositio.

mi heder.drac.i.ladani scrup.ii.squinanti,cinnam. ana drac. semis, albi animæ, ambræ ana unciam semis,misce,teruntur, & cum stirace liquido formatur pasta,ex qua pill.vt supra. Sed facta est mentio de quoddam medicamento,quod non ita reperitur in officinis,scilicet album animæ, quod sacrum est,& genus quoddam resine concretæ,limpidæ,lucidæ admodum,ita vt videatur saccarum rosſ. & est duum generum, vna nigra,alia alba, & sublutea, & utraque uocatur agnimen ab Hispanis uulgatiter. Nam Petrus Martir ab Anglaria quandoque animum, quandoque animam uocat in quadam historia.quomodocuuque tamen sit,nō tefert: sciatis tamen,quod istum album est illud, de quo loquor,& defertur ex Canibalibus regionibus(ut refert Petrus Martr.)& emanat ex arbore, quæ habet effigiem ficulneæ in ramis frondibus , &c.& præstantissima est arbor.quia primo prefert quasdam palmulas,ex quibus conficiunt cibum,& potum,& enim detracto cortice emanat ex ea farina quædam,ex qua possunt fieri fercula,& panes. Vltimo scatet hæc resina,quæ preciosa est, & optimo odore prædita, & per suffitus siccat. Hæc apud Hispanos, & Romæ apud CARDINALES habetur in usu ex omnibus ad siccandum caput, ut si accipiamus parum huius resinæ, & supra carbones flagrantes imponatur roborat capud, thoracem, & hepar exiccat, neque grauis est eius gustus.Sequitur ut iam de malignis suffitibus agamus.

Album animæ quid.

De suffitibus malignis. *Cap.* LXXV.

SVPERATVR affectio Gallica suffitibus, qui penetrantes per uniuersum corpus siccant cerebrum,cor,hepar,& totum habitum, Hi sunt duum

generum

generum, alterum particularium, alterum communium, alii uero sunt leues ex his, alii autem robusti; alii ex materia benigna, alii ex materia maligna. Quæ sint ex materia benigna diximus, nunc de formulis ex materia maligna tractemus. quæ tres numero sunt in usu, & basis earum est cinnabaris † artificialis, sandaraca græcorum, & auripigmentum; & ista tria sunt quæ (cum sint uenena mala) sua natura uenenosam infectionem suggere solent; & ut redigamus rem ad summam, sciatis quod tota res consistit in Hydrargyro, uel in alia materia consimilis naturæ cum eo, ut est arsenicum, sandaraca, cinnabaris artificialis, & præcipitatum. condiuntur ista cum aromatibus, ut uiscera roborentur, Nam aliter offenderentur, & aromata sunt præcipue Resina, & gummatum genera. Prima uero formula hæc sit. Recipe cinnabaris unc. iii. & intelligo per cinnabarim, arte factum, quod vulgo cinabrium dicitur. Myrrh. Thuris; Masticis ana unc. i. aloes hepatic. sandaracæ Arabum, stiracis siccæ, belzuin, ana drac. iii. miscentur hæc, & tunduntur non valde, & fit puluis, qui supra carbones inspergitur. Secunda ratio hæc est. Recipe cinnab. unc. iii. sandaracæ græcorum drac. i. s. myrrhae, thuris, ligni aloes, ladani, ammoniaci ana unc. i. tunduntur haec crasso modo, & cum terebent. miscentur, & parantur pillulae, quae imponuntur supra carbones, ultima ratio est. Recipe cinnab. unc. iii. auripig. sandaracae graec. ana unc. semis, praecipitati dra. iii. thuris, aloes hepat. masticis, myrrhae electa, belzuin. storac. siccae, ladani, ammoniaci ana unciam semis, miscentur, c assus fit puluis, qui inspergitur supra carbones flagrantes. Talis est ratio cõponendorũ medicamẽtorũ, quae habent uim uenenatã, & inimica natura expellunt,

† d. artificialis quoniam duplex est alter factitius qui hodie habetur, fit. n. ex sulf. & arg. uiuo. nec colore, nec uirtute cum naturali conuenit. Præsentaneum enim uenenum est, alter est uerus cinnab. qui non adhuc constat qui sit, lis est sub iudice.

Prima malig. suf. descriptio.

2. descriptio

3. descriptio

De inunctione ex hydrargyro. *Cap.* LXXVI.

PRIMA ratio empirica, qua ſanatus eſt morbus in Italia fuit ab argento viuo ſumpta; quoniam cum cæperit graſſari morbus, chirurgici, qui nitebantur omnem lapidem mouere, cum legiſſent Hydiargyron nimium valere ad ſcabiem rebellem, cumque primis temporibus lues hæc ulcera afferret, experti ſunt argentum uiuum, & fæliciter quidem. vnde multi diuites facti ſunt; inter quos Iacobus illæ Carpenſis, cum ſolus calleret ſecretam hanc medicinam, ita opulentus redditus eſt ſolo iſta quæſtu, vt teſtatus fuerit mumeratam pecuniã 40000 ſcutatorum, præter argentam materiam, quæ omnia Duci Ferrar. reliquit, omnis enim aqua ad mare currit. Hic ita erat infenſus Hiſpanis, vt (cum eſſet Bonon.) geminos ex eis laborantes morbo gallico cæperit, & viuos anathomicis ad miniſtrationibus deſtinauerit; qua de re profligatus Ferrariæ obiit. Præterea teſtatum reliquit laureatur ille Poeta Fracaſt. totam vim ſanandi gallicum poſitam eſſe in Hydrargyro. & ita viget authoritas huiuſcemodi medicamenti, vt eo tota Gallia vtatur. In Germania, in Italia etiam exercitati nõ pauci maximam fidem adhibent, & præter hanc rationem ſumptam ab experimento, uidetur ea uis in natura medicamenti ineſſe, ut quaſi diuinum ſit mixtum, nam ego dicebam ſub Sole duo eſſe mixta, quæ mihi pariunt admirationem, & miracula uidentur, alterum eſt magnes, alterum uiuum, ex quo poſſumus oſtendere reſurrectionem. Videmus medicamentum hoc conuertiri in cineres, & leuiſſimo labore propriam in formam redire, non ergo eſt mirum ſi poteſt uincere hanc labem. Qua ratione hoc faciat, ut ingenuè fattear, neſcio.

Iacobus Carpenſis primus inuentor, inunctionis ex Hydrargyro.

Quæ

Quæ ſit huius medicamenti facultas, ignoro. Quae dicant alii optimè noui, & quoniã locus hic non requirit, ut proponam has opiniones, & diluam, hac ratione reſeruo in alia occaſione, & tantùm tractabo, quæ faciunt ad empiricum, Et licet oratio mea videatur ita fauere huic, eique tantùm tribuere tamen non probo vſum eius. ſuperat quidem morbum, ſed ſi habemus Regias rationes curandi, quæ vt plurimum, & certiùs ſanant ſine corporis incommodo, & ſi non ſanant, leniunt ſine noxa, non proritant affectum, cur vtemur Hydrargyro, ex quo non ita certa, non ita tuta ſuccedit ſanitas? ſi non ſanantur proritatur, ualentior fit lues, labefactantur viſcera, & partes ſolidae corporis, & aliquando huiuſmodi medicamẽtum remanet in humano corpore. multi maraſmo corripiuntur ob inunctionem, multis ſuccedit dentium caſus, palati corruptio, his oſſa capitis exeſa manent, illi os, & facies intorta. si non ſanat protrudit omnem colluuiem ad capud, Ego reperi homines inunctos per triennium ante, & venientibus gummatibus in tibiis detecto oſſe vidi collectum ibi argentum viuum. Hac ratione ego non probo medicamentum, vtor aliquando, quando non potui via Regia aſſequi intentum. ego vidi adoleſcentem laborantem Gallico, in quo omnia Regia infeliciter experta ſunt, Empiricus Hydrargyro curauit, quare in rebellibus affectibus, & deſperatis uſus ſum, & praecipuè cum tentarim prius alias vias, omnia genera medicamentorũ, & quando utor hoc ſemper Gallicam ſeruo rationem, quæ eſt, ut primò expurgetur corpus. Empirici ſtatim poſt purgationem inungunt, poſt expurgationem exhibent decoctum Gaiaci per decem dies, quia ualidè operatur Hydrarg. & propter decoctum magis agit. ſunt nugae. ego praebeo decoct. ad robur uiſcerum,

Hydrargyri unctio periculoſa.

Quando ad Hydrargy. confugiendũ

capitis, cerebri, & hepatis, & tunc uenenosum medicamentum non ita offendit; hac praeparatione facta inungimus. Antiqui solebant inungere post prandium, & caenam, ut uires robustiores essent. Verum Posteriores melius instituerunt matutinam unctionem, statim expergefacto aegro imponitur clyster, nisi solutam habeat aluum, postea accepta testa cum carbonibus inunguntur internodia omnia exceptis manibus. Primum inungunt pedes per transuersum, ubi est tarsus, postea internodium tibiae, deinde media faemora, medias vlnas, & media bracchia, postea totum dorsum semper fricando ad partes inferiores, dum autem internodia ungunt faciunt per transuersum, & ista iunctio fit fricando, ut penetret, postea imponunt stuppam, uel ex lino, uel canabe, & ita ligant calidam; Si poterit sudare, sudet intecto capite. si sudare non potest. dormiat ad duas horas. Postea surgat ita inunctus, & linteis obuolutus, comedat res bonas, & bibat uinum praestātissimū leue, & (si potest haberi) suauissimum, & dulcissimum: Solent inungere per tres dies primos, & postea per tres. & demum per tres alios usq; ad 9 aliquando ad 12. & 15. sunt aliqui; in quibus apparent symptomata in 3. diebus in aliquibus non apparerent nisi 15. superuenerint. in his solent interpolare potionem Gaiaci per 8. aut 10. dies, & uacuare, & postremo ualidius parant unguentum & iterum inungunt. aliqui sanati sunt in prima unctione, nonnulli in secunda aliquot in tertia, sed sciatis quod quando perueniunt ad 15. Semper cessant Empyrici, aliqui nebulones ùltra 15. procedunt. & nihil faciunt, quia tunc non penetrat argentum uiuum. & ideo ita tarde symptomata non apponunt; & propterea noua expurgatione, & praeparatione est opus. Sed videte an mirum sit hoc. si bibatur ar

Hora inungendi.

Modus inungendi.

Terminus inunctionis.

gentum uiuum illud non facit, quod facit unctum uidi mulieres quae libras eius biberunt, ut abortum facerent, & sine noxa. Ego exhibeo in uermibus puerorum, & nullum parit symptoma, solùm necantur uermes. ex hoc credatis, quòd est occulta intima uis, & facultas huius medicamenti. Est aliud notandum quòd solent Empirici (postquam aliquem per sex dies inunxerunt, & non succedunt syptomata) addere maiorem quantitatem argenti uiui, nunc unc. I. nunc ii. & ad placitum est hoc, & sine noxa fieri contingit, Cum superuenerint symptomata cessate ab unctione, Horum autem symptomatum quaedam frequentia sunt; quędam rara. Saepe accidit, ut inuncti homines habeant palatũ inflatum, & excoriatum, linguam crassam; loqui nõ possunt, non deglutire, dolet lingua in tollerabiliter, quia maxima fit inflammatio, ad haec succedit tãta copia saniei, ut uix tãtũ expuere possint dentes omnes labant, vacillant, suo dimouentur loco, & sordes tanta colligitur circa os, ut non apareant, & saepe, ac saepius concidant. Medicamentum sua natura, veluti auis volat ad palatum, In eo casu instituatis uictus rationem facile concoquibilem, contusum scilicet ex carnibus delicatis, uinum subdulce sit fercula ex iure satis pleno, vel ex pane; & ita copiose alimus, quoniam insignis fit euacuatio, aliquando enim 7. 8. & 10. unc, humiditatis expuunt per spatium 6.7.8.10. & aliquando 20. dierum. Secundò opus est, vt uideamus, an prætermodum intumeat lingua, oportet enim (si hoc est) ad reuellentia deuenire. Ego timebam aliàs secare uenam, uidi tamen suffocari homines ratione tumoris, imponebam cucurbitulas, postea ausus sum secare, & benè successit. secui venam Capitalem, & non cessauit fluxus ad palatũ materiae malae, sed solùm sanguinis, qui cur-

Victus ratio.

rit cum illa materia, & facit illam inflammationem, retrahitur ſanguis, ceſſat tumor, & inflammatio, & non retrahitur materia. & ratio eſt, quia colluuies illa ſequitur hydrargyron collectum in illis partibus: nam cum incipit in caleſcere materia euaporat, & agitatur ad partes ſuperiores, Patet hoc. Nam illi, qui faciunt bagatellas. ſolent anulũ formare, vel æreum, vel argentem, qui excauatus impletur argento viuo, & ponunt ſupra carbones, quum incaleſcit ſaltat, per ſpatium quartæ partis horæ, & hoc fit ratione Hydrargyri, qui agitatus requirit exitum ad ſuperiora, & cum ſit corpus ponderoſum exagitat anulum; non tamen totus explendus anulus ſed dimidia pars, præterea colligatis etiam ex hoc, quando in agro Vincentino faciunt Malgama; in illis enim montibus, in quibus argentum effoditur, aliquando pauca eſt materia argenti, admixti ſunt lapides. Recipiunt metallum illud, & moliunt molendino, veluti farinam, poſtea puluerem cum lotio, aqua ſalita, & argento viuo reddunt in paſtam, quam abluunt; tota materia lapidea egreditur; & remanet in fundo catini argentum viuum cum argento. Hæc aliquando pãno colant, ſed ſæpe non ſuccedit, quia aliquãdo Malgama toſtum factum eſt; tunc accipiunt boccian vitream, & imponum capitellum uitreum ad deſtillandum ad ignem, aſcendet argentum uiuum & per narem deſcendit. Ita ſublimatur hoc medicamentum in corpore humano egrediens per palatum noſtrum; ideo cum medicamentum petat palatum ſecum fert colluuiem mali, Præterea ſolemus vti frictionibus, cucurbitulas parare ſcarificatas, & vltimo ad localia venire, quæ cohibeant fluxionem, detergant materiam, & moderate ſiccent.

præſtigiatorum anulu

Malgama

Ad corrigenda symptomata. *Cap.* LXXVII.

OBSERVANDVM quinetiam est, vt (quantum fieri possit extrahamus Hydrargyron imbibitum in palato, & dentibus, & est, vt æger seruet anulum aureum in ore, vel nummum aureum purum vetustum, & bis, & ter extrahetis plenum argento viuo, Cum videtis aureum imbutum arg. viu. accipite tunc carbones non admodum flagrantes, in quibus anulum proicite, & hydrarg. euanescet; & iterum frigefactus aureus aut nummus, aut anulus ori imponitur. At ægri os lacte abluitur, si fuerit dolor magnus; non ita sæuiente dolore scrutatur, addita aqua ordeacea, si nullus dolor, admisceatur mel ros. ad detergendum, si autem aliquando st reprimendum cum aqua ordeacea addimus syr. Myrtinum, vel diamoron appellatum, vel papauer. vel nenufar. aliquando venimus ad aquam solani; vel plantag. aliquando ad vsum succorũ repellentiũ, veluti ad succũ fol. rubi, fol. plãt. aliquando ad succum fol. vitium, aliquando vtimur Prisana Ordeacea mel. ros. syr. myrtino vel diamor. simplici purissimo ad detergendum, De rimis, & vlceribus oris non sitis solliciti, statim sanata lingua a melle ros. sanantur et Rimæ. Ad detersionem autem, præter dicta, aliquando vtimur oximellite bene cocto, & val de acri, aliquando ut detersio, & mitigatio fiat simul miscemus mel ros. uel oximel cum butiro, Sed Not. quod cessante fluxione ita labant per menses plures, dentes, ut cadant, necessarium est ergo sistere, ne uacillent semper, aut cadant. igitur soleo duobus medicamentis uti. primum utor medicamento siccante, & detergente sordem, & exedente gingiuas corruptas, & est oleum de sulfure uel purum, uel mixtum

Quomodo extrahitur arg. uiuum à palato & dentibus.

ad dolorem oris.

detersio oris

Rimæ.

ad dentium motum.

cum aqua plantag. Cum fuerint mundati, recipe fol. plantag. folior. oliuae, & folior. ſalu. & coquo in uino albo auſtero, & huiuſmodi decocto col luitur os, & dentes, & firmantur, vt non timeamus, quod cadant, Aliud ſymptoma ſuceedit, & eſt, quia ſoluitur aluus, & fit diſenteria, aliquando enim excernitur ſanguis purus, vel ramenta, ut in diſenteria ipſa excernuntur, in hoc caſu ſi uires ro buſtae ſint non ſiſtamus fluxum, ſed leniamus, & efficiamus, ne excoriatio maior ſiat; primùm infun dendo lac calibeatum, vel in quo extincti ſint lapil li nigri, uel ſuccum ptiſanae cum lacte puro, aliquã do decoct. ordei cum ol. amygd. dulcium, aliquan do accipimus capud veruecis, & facimus decoctio nem cum ordeo, & fol. maluarum ſimul coctis. Quandoque (imbecillis uiribus exiſtentibus) de uenimus ad adſtringentia, & ſic vtimur ol. Myrtin. infuſo, vel ol. onfac. infuſo ſuccis plantag. uel ru bi. admiſcemus bolum arm. lapidem haematitem; Vtimur aquis adſtringentibus, aliquando ſecamus venam, aliquando ad laqueos, & alia genera reuul ſionum deſcendimus. Si autem ſymptomata haec non ſuperuenerint bene nutrimus, & nihil aliud agendum.

Fluxus alui et diſenteria

De uarijs unctionum generibus. Cap. LXVIII.

VNCTIONVM autem genera varia ſunt, ego duo tantùm proponam, quae mihi experientia confirmauit, iſti cum vtantur multo Hydrargyro ſemper habent eum præparatum; & ipſi teſtantur, quod puplo citius agunt, Præparatio fit per æſti uos calores, ſputo enim humano macerant Hy drarg. qui utuntur Hydrarg. ſemper dicunt, Reci pe Hydrarg. extincti &c. hoc aſſumptum à ſcripto ribus probant Empyrici. habent uaſculum ligneũ

Præparatio hydrargy.

In quo ponunt Hydrarg. matutina hora, expuunt, & in mortario percutiunt, & collocant ad Solem ſpacio 30. dierum, Ego vtor rarò hoc medicamento, & mando vt tunc temporis in arundine ſaliua èxtinguatur, ſi vos eritis conſumpturi magnam cõpiam præparate illud, & ſemper habete, Iam venio ad varias formulas compoſitionum. quarum haec eſt vna. Recipe Hydrarg. extincti ſaliua vnc. iii. olei veteris vnc. iiii. olei thuris (fit autem hoc, ut oleum maſticinum) vnc. ii. ol. maſt. vnc. 1. pingued. porcinæ unc. ii. & ſemis, olei lau vnc. 1. & ſemis, cæræ propolis, ſeu uirginis vnc. ii. dialtheæ vnc. 1. Thuris, maſticis an. unc. 1. ſagapeni vnc. 1. & ſemis eliquando liquantur, terenda teruntur, & miſcentur, addita tanta cæra, vt fiat linimentum molle. & cum voluerimus extrahere ab igne, & medicamentum incipit refrigerari, addimus Hydrargyr. & diù concutimus, vt optimè miſceatur, Cumque vſi fueritis hoc medicamento per 6. vices, & uidebitis, quòd non incipiant ſigna aliqua, addite nouã quantitatem Hydrarg. vnc. ii. uel iii. & iterum inungatis ad 9. dies vel plus, Secunda formula hæc eſt. Recipe ping. gallinæ, aſſungiæ porcinæ, aſſung. vrſinæ an. vnc. iiii. ol. lil. alb. ol. laurini an. unc. ii. Hydrag. extincti vnc. 6. pinguedines non eliquantur ad ignem, ſed detractis pelliculis teruntur in mortario diligentiſſimè, deinde ſenſim, additur Hydrag. extinctum nouiter ſaliua. & ducitur medicamentum in mortario per duas, aut ſaltim unam horam. deinde infunditur oleum, & optimè agitatur piſtillo, poſtea adduntur iſti pulueres Thur. maſt. Myrrh. ammon. ſtiracis, pulu. ſaluiæ pul. ſticados lithargyrii, ceruſſæ an. unc. ſemis; & ex his fit puluis tenuiſſimus, qui ſenſim infunditur in mortario, & fit præſtantiſſimum medicamentum; & ſexta unctione certò agit, ut plurimùm.

Prima compoſitio ung.

2. compoſitio.

De

De præcipitato, quod exhibent per os. Cap. LXXIX.

SCIATIS autem, quòd non solùm, Empyrici sanant inunctione ista, sed exhibito argento viuo per os, non quale est, sed praecipitato, & sunt Chymistae qui profitentur inuenisse secreta, & facere praecipitantum praestantissimum pro morbo Gall. aliqui commune praecipitatum exhibent. De ratione conficiendi praecipitati communis non loquar, quia nota est. sed secreta illa à mè explicabitur, vt vos possitis praeparare, & non cedatis istis nebulonibus; nam Medicus debet omnia nosse, & bonum, & malum, praeparatur igitur hoc modo. Recipe arg. sublimatum (in quo est Hydrargyr. nam fit ex eo. & quamuis auditur sal. & alumen, tamen Hydrarg. est quod fit arg. sublimatum) & supra marmor terunt, postea multam miscent farinā cum hoc, & affundunt aquam, & faciunt masiam, quam inunctis digitis butiro capiunt, & orbiculos efformant; postea ponunt hos in Elambicco, ex quo extrahunt liquorem, cuius ope praecipitatum efficiunt. Accipiunt enim 6. partes huius aquae V.C unc.6. auri unc.6. miscent, & optimè amalgamant. (Mixtura, quæ fit ex Hydrarg. cum metallis, vel aquarum fontium cum metallis amalgama dicitur) & ista aqua absorbet aurum, postea recipiunt vas uitreum latioris, & collocant hoc in furno chymistarum, & sepilliunt dimidiam partem uasis in cineribus calidis, & subiecto leto igne in calescit materia, quam ponunt in vase illo, interea fit pellicula, crusta leuis in superficie, quam colligūt cocleari, & in vase vitreo reponūt. & hæc crusta continuò, & continuò crescit, quum cessant crustæ auferunt uas, & postea coquunt has pelliculas ī vase vitreo donec appareat puluis

Præcipitati præparatio. chymica.

Amalgama quid sit.

sub

ſub ruffus; & hoc eſt praecipitatum. Demum præ parant. Nam affundunt. aquam ardentem ſupra praecipitatum, & poſtea ſupra calidos cineres vſ que ad euaporationem aquae imponunt. & hoc ter fit. iſtud exhibent formatum in catapocia pro mor bo Gallico, aliqui dant commune praecipitatum, ita praeparatum. Propinatur autem pondere ſcili cet vel 7. gran. ad ſummum 10. ſed rarò. poſtea mi ſcent medicamento, & addunt fucum. Medicamen ta addita ſunt aloes hepat. Myrr. Maſt. uerbi gra- tia aloes ſcrup. ſem. Myrr. & Maſticis gran. iiii. præ cip. gran. 5. miſcent cum mell. roſ. & efficiunt duas pillul. aliquando fucant cum carbone trito auella narum, uel ſalicis tantùm quantùm fucent praeci pitatum. iſti Chymiſtae uolunt cooperire fuco i- ſto, ne timeatur praecipitatum, Depraehenditur fucus accipiendo aurum, cuius contactu attrahi tur argentum viuum, quod in propriam rediit for mam. Aliqui exhibent has pillul. matutina ho ra, aliqui ueſpertina, aliqui ſtatim ante prandium, vel poſt prandiuum. Incommoda autem ſubſequi ſolent non pauca ex aſſumptione tallium pill. ſol- ùitur enim aluus copiosè; vomitus mouetur uio- lentiſſimus; diſenteria inducitur; rumpitur in pe- ctore uena. Medicina haec pro aſinis, & ruſticis ſeruetur, atq; à talamo viuentium hominum ex- cludatur. Iſta ſunt genera medicamentorum, quae hominum induſtria, & Morbi Gallici uiolentia in uenta ſunt. Iam relinquitur, vt à ſymptomatum tractatione nos expediamur.

Præparat.

Not.
Ho. exhiben di præcipita tum.

De numero ſimptomatum Gallicum ſequentium atq; de ordi ne, quo tractabuntur. Cap. LXXX.

Caries.
Bubo,
Gonorea.
Pil. deflu.
Cap. dolor, & articul.
Tumores oſſium corruptio.
Puſtulæ cap.
Vlcera palati ſedis, et ſinus.
Lichenes.
Rhagadis.
Calli pedum
Cephalea
Difficultas reſpirationis.
Maraſmus,

ANTEQVAM de tam amæna decedam prouincia non erit ab re ſymptomatum habere tractationem, quorum numerum, atque ordinem, quo tradere iuſtitui, ſimul aperiam. Primùm enim uos docebo cariei, vel tarulorum curationem, ſecundò bubonum Gallicorum ſermonem inſtituam; tertiò inſtruam vos rationem curandæ gonoreæ Gallicæ, quartum erit capillorum, atque pilorum defluuium, in quo declarabo quomodo reſtituendi, quomodo prohibendi, atque detinẽdi ne cadant. Quintum continet dolores capitis, & internodiorum. Sextò ſunt Tumores gummoſi, & ateromatici. ſeptimo erit oſſium corruptio & perihoſtiorum, atque neruorum 8. in loco ſunt puſtulæ, quæ ſuboriuntur ſupra capud, & faciem & per totum. Nonò ſunt vlcera maligna in palato, in ſede, & in ſinu muliebri, & in omni parte corporis. Decimò ſunt Lichenes, uel Rhagades, uel calli in ueſtigiis pedum, & vola manuum. Vndecimò ſuccedit inſtitutio ſermonis de Cephalea, hoc eſt ſtabili dolore cap. Duodecimò, eſt difficultas reſpirationis. decimotertiò eſt maraſmus, quæ duo poſtrema inſanabilia ſunt ideò de his ne verbùm quidem faciam. (Addite decimoquarto in loco aurium tinuitum, quem omiſit fortaſſe, quia (vt infra dicet) eius ignorat curationem per localia enim inſonabilis eſt & niſi decocto auferatur in ſuperabilis, erit ac penitus rebellis.)

De

De cariei Gallicæ causis. *Cap.* LXXXI.

VLCERA quædam, quæ in cole adolescentum, aut in sinu mulierum solent superuenire, pustulae uirgæ appellatæ sunt à chirurgis, qui etiam & ulcera virgæ uocant. nos vulgo taro os, vel carolos nominamus ad similitudiuem cariei, quae ligna excedit, quoniam virga ab his vlceribus exeditur, Antiqui Scriptores Græci, & Arabes veluti Paul. Aetius, & Auic. locuti sunt de vlceribus depascentibus colis, Sed differunt illa à carie. similiter chyrurgici posteriores loquuntur de his, sed non sunt eadem cum his, quorum curationem dare intendimus. Superiores chyrurgici loquentes de depascentibus, dicunt duplici ex causa fieri, vel ex turpitudine alba, vel nigra collecta inter glandem, & præputium. hanc turpitudinem sordem appellant; volunt igitur, quod quoties sordes ista continetur inter praeputium, & glandem, bulliens faciat huiusmodi cariem, Vnde monent, ut continuo abluamus pudēdum rina cum farina tempore hiemis, estate vero aqua frigida, quum cognoscimus mulieres; sed de his non loquemur nos, loquemur autem de carolis. Quae variis occasionibus prouenire solent; aliqui per contactum, quoties pudendum hominis contangitur à fæmineo pudendo infecto, sicut enim manus infecta scabie inficit manum sanam, ita pudenda inter se, hac ratione quia communicatur sanies, vaporue malignus Gallicus ab infecto pudendo, qui solet exoriri per exesam cuticulam, & per hoc genus dicti ulceris. aliquādo huiusmodi vlcera nascuntur, quia in ipso coitu, excremēta per actritionē incalescant, & sic putrescendo inficiant pudendum virile. Nam erit mulier, & vir, qui laborarunt Gallico, pudenda non infecta

Caries.

Causa carie ex alijs.

1. occasio cariei.

2. occasio

vlcere,

ulcere, tamen quia casu retinetur sordes, uel in sinu mulieris, uel in pudendo uiri, per illam frictionem sordes incalescit, & putrefit. ex quo apta est ad generationem cariei Gallicæ, & hinc est, quod multi mirantur, quod adibunt meretrices, & uidebunt partes mundas, & tamen carie inficiuntur, sordes fuit causa ulceris communicatis uaporibus malis redundãtibus ex Gallica muliere, Et domini hæc est causa cur multi a pudendo non carioso cariem contraxerint, Vultis uidere? si adolescẽs bibat lac mulieris infectæ, inficitur. multo ergo magis in sordibus illis latet minera putredinis. Tertio inficitur hepar, & transmittit excrementum ad superiores partes, & ita facere solet ulcera in ore, & palato, si ad partes inferiores uel est tenue, & transmittit ad priapum, & facit cariem; uel est crassum, & transmittit ad inguina, & facit bubones. si uero utraque materia luxuriat facit utrunque Quarto oritur caries ratione laboris, quando quis uiolenter equitat, & diu, & retinentur sordes in pudendo, satis longas patitur tentigines, eo magis præputium in calescit, & est causa cariei, quia illa est apta putredini, cum sit uia ad expellenda excrementa, x Gal. s. in lib. Methodi, aliquando nascitur caries per astritionem, Sunt meretrices, quæ ut uideãtur uirgines, & sibi, & ado lescentibus augeant delectationem solent uti aquis adstringentibus; Iuuenes habentes magnam, atq; crassam uirgam uiolenter impellont, attritione illa (fortasse existente glande molli nascuntur caries, & ulcera, superiores illas medici excalefactiones uocant, has posteriores excoriationes. Nos nõ loquemur de omnibus his, sed de ueris Gallicis tarolis dictis siue carolis. Qui sunt ab aliis distinguendi, calefactiones, excoriationes &c. facile sanantur (ut docebo quando locus dabitur, & occasio) sed caries non ita facile,

Not. solutio tionem pro ble.

3. occasio.

4. occasio.

5. occasio.

De tribus cariei Gallicæ speciebus. Cap. LXXX.

GALLICAE cariei tria sunt genera, vel sit caries ob contactum, vel ab hepate originem ducens, vel quia sordes reperitur. Vnum est, quod cõtinet cariem benignam, gallicam tamen, secundum mediocrem includit, tertium est quod habet malignam, à qua Deus omnes fideles Christianos liberet, Signa cariei benignæ sunt. Primum enim suboriuntur pustulæ quædam paruæ, & candidæ, quæ quidem non excedunt crassitiem vnius grani panici minimi, pustulæ erumpunt; his ruptis remanet ulcusculum rotundum in medio habens punctum cãdidum, penetrans aliquantulum simplex, uel duplicatum, aliquando tota corona glandis inficietur huiusmodi ulceribus, quandoque simul copulantur, & ex duobus, vel tribus, vel quatuor vnum fit, ita, vt sit veluti linea cingens, & coronans glandem, ista est sine dolore; leuis, & moderatus pruritus; facillime cædit medicamento. Secunda species seuior est, & ista est genus quoddam vlceris rotundi, sed in medio non adest punctum album, adest liuor in vlcere, & labra leniter attollũtur purpureo colore infecta, aliquantisper profundum est hoc ulcus, Hæc est secunda species. Vltimo in loco est pessimum, & valde malignum ulcus, non rotundum, sed uaria figura figuratum ac uariis depictum coloribus, liuido, purpureo &c. callosa habet labra. serpit sæuissime, & aliquando nome coniunctum habet, hoc est putredinem. Has species oportet distinctissime cognoscere, & diligentissime tractare, benigna enim moderate tractamus, & non timemus. at de duobus reliquis formidandum de valida infectione, Si caries erit per calefactionem, aut per actritionem sanatur facillime. Re-

Cariei triū genera.

Benignæ cariei signa.

Secunda cariei species.

Ters. species.

Cariei ex calefactione.

& actritione curatio. cipe aquam plantag. & aqu. rof. & his madefactum linteum imponite, & ftatim fanatur. Si refiftat. Re*Secunda ratio.* cipe ung. diapompholig. & duorum dierum fpatio fanatur. Si aliquando requiritur medicamen*Tertia ratio.* tum robuftius recip. aqu. folani, & aquam plant. & diffoluatis minimam portionem aluni. rocchæ, & *Cariei gallici non leuis, curatio.* tunc linteolo locum madefaciatis, Si autem fuerit caries vere Gallica, & non leuis, fed maligna, vel maligniffima fugite valide, & purè repellentia, *Prima ratio curandi.* quia nafcerentur bubones, fed medicamento aliquo quod robufte exiccet, & fuperet malignã vlce*Secunda & tertia ratio.* ris naturam, vtimini, folemusq; aliquando decoctione aliqua abluere matutina, & vefpertina hora & hæc fit decocto gaiaci folo, aliquando admixta aqua plantag. Quandoque recipimus vinum album aufterum, & incoquimus lignum Indicum, & rofas, & hoc abluimus, poft ablutionem infpergimus aliquem pulverem robuftum ficcantem. Medicamentum hoc eft præftãtiffimum antiquorum. *Puluis primus.* Recipe cinerem feminum aneti, & fquam. æris præ parat. & iinfpergamus fupra lienteolum madidum *Puluis fecundus.* decocto eodem, vel aqua rof. Aliquando Recipimus fquam. æris, aloem hepa, & tutiam præparatam, & infpergimus æquis portionibus, Quandoq; venimus ad validia præfidia, quando exedit intus caries, & non apparet in fuperioribus, in eo cafu puluis non eft oportunus, quia non ita penetrat, *Quarta ratio curandi cum non apparet ulcus.* Ego foleo vti vng. Aegyptiaco, & accipio ftilum acutiffimum, quod vix intingo Vnguẽto, & poftea impono in foramine carieĩ, excitat ftatim dolorem, fed ceffat, & eft medicamentum certnm, & non imponatis fupra linteolum, fed tantum guttu lam, veluti millii, infundatis. fupra autem vlcus ac commodamus aut linteum, aut goffipium madidum rofacea, vel aliqua alia aqua refrigerante, vt

his

his impediatur inflammatio, aliquādo oportet ue nire ad medicamentum siccans robuste, quod insita facultate inimicùm sit huic morbo, in eo casu re currimus ad præcipitatum. Mea autem medicina semper est hæc in aliis, non in mè & in leusbus, & in mediocribus, & in robustis; sed ego diluo ita, ut nullum excitet dolorem. si moderata caries vtor præcipitato mixto cum vngu. rosar. mesu. & capio præcipitati drac. 1. vngu. ros. mesu. unc 1. & semper intelligo de præcipitato præparato, si rebellis caries inspergo præcipitatum purum vnica vice, aliquando bis, aliquando ter, vel quater, raro uenio ad quintam inspersionem. Insper o præcipitato impono linteum uel gossipium madidum aqua ros. Si uideam altera die æquale redditum ulcus, siccatum, rubicundum, tunc aut impono mixtū praecipitatum cum ungu. ros. vel vtor vng. diapompholig. vel ung. Isidis, sed ung diap. praestantius est. aliquādo utor linteolo puro madido aqua ros. uel plant. nam tota ratio [illegible]sistit, vt siccemus putredinem, & detergamus eam, & haec fiunt a praecipitato, Quandoque accidit ut caries ita maligna ita rebellis sit, vt vinci non possit a praecipitato, & tunc oportet venre ad argentum viuum, & in hoc casu (rarissime tamen vtor) conficio hoc medicamentum. Recipe assungiae porcinae unc. ii. turis, aloes, an. drac. 1. argenti uiui drac. ii. terantur haec in mortario extincto argento viuo, & fit vngu. quo in vngimus, aliquando caries ita procedit, ut exedat totum, uel dimidium pudendum, non totam solum glandem, in eo casu, si coepit putrescere pars est siccanda medicamento aegypt. & medicamentis explicatis in cura ulceris nomosi (quoniam hic non enumerantur medicaméta ista,

Quinta ratio curandi.

Sexta ratio.

Septima ratio.

Varia medicamenta quæ cariei applicari possunt.

eo quod Excellentissimus uir refert se explicatis, Ego tamen quia scribo uniuersis lectoribus, & non solum his, qui tunc temporis sub eius uexillo militabant, cumq; illi, qui Authoris libros de ulceribus Typis excudendos curarunt, ita mancos, ita obscuros habuerint, ut dimidium desideretur, postquam enim egerunt de ulcere cum osse corrupto, saltant ad vlcera cutis, omittendi malignorum ulcerum, herpetis, fagedenæ, ulceris nomosi, sinus, fistulæ, Gallici morbi, combustionis & cæterorum tam uniuersalium quam particularium omnium tractationem, miror equidem de his, qui tam imperfecte edunt res aliorum, utinam detur mihi occasio denuo imprimendi isthæc omnia, & ulcerum, & tumorum, & uulnerum speculationes, polliceor enim omni industria, omni diligentia, atque studio perfecta tradere. occasio autem erit, quãdo hæc quæ iam felicibus edo auibus uobis non ingrata fore sensero. Communi igitur studens commodo medicamenta illa istic enumeranda censui. quæ sunt quatuor generum, uel ex animalibus, uel lapidibus uel ex plant s, uel ex metallis, ex animalibus est cornu ceru. ustum, omnia ostrea usta, & corallium licet sit ex plantis tamen quia nescio quid habet lapidosi connumeratur inter medicamenta ex lapidibus, similiter lapis hæmatites, bolus armena, ex plantis habemus folia oleæ, Marrubium, scabiosam, tormentillam, & in summa omnes species pentaphili ut album & commune. acrimonium, eupatorium antiquorum, aristolochiam rotund. rosarum fol. betonicam rad. cucum. asin. citrulorum, ari, uel serpentariæ maioris, uel minoris, ex metallis est alumen, calcantum, flos æris, squama æris, præcipitatum, squama ferri, antimoniũ, diphriges, arsenicum, & infinita alia simplicia. Abluimus autem locum clystere per dimidiam horam, ut actra-

ctus

ctus liquor ui impellantur in ulcus, & penetret ad intimas eius parte et abluatur omne uirulentum puſ. ſolemus autem accipere aquam calibeatam, & in iſta incoquimus aliqua ex dictis medicamentis vel ex plantis, uel ex animalibus, & infundimus. hoc facto parare ſolemus pulueres, & inſpergimus erunt autem hi ex illis oſſibus exuſtis, & metallis & corralio, bolo arm. ac lapide hæmat. & his additur aliquid Thuris, aut maſticis. Verum aliquando non poſſumus inſpergere pulueres. ex ideo accipimus mel roſ. ſyr mirt. & uinum gran. & poſtea accipimus pul. partim ex plātis, partim ex oſſibus, partim ex metallis, & efficimus linimentum ſecundum hanc formam. Recipe pulu. ſcab. torment. an. drac. 1. pulu. eburis combuſti, corall. rub. an. ſcrup. ii. boli orientalis drac. 1. thuris ſcrup. 1. mell. roſ. ſyr. mir. uini gran. an. unc ſem. haec miſce in mortario, & poſtea goſſipio impoſito in ſpecillo inungimus locum. Verum ſi carie eſt in ſinu muliebri in hoc caſu ego utor medicamento ex terebēt. & primo abluo, impono poſtea peſſarium cum medicamento, quod tale eſt. Recipe tereb. lotae cum aqua ſcabioſae unc. 1. mell. roſ. unc. 1. pulu. ſcabioſ. tormentillae an. drac. 1. boli orient. eburis combuſti, cornuceru. uſti, aloes an drac. ſemis, farinae lolii ſcrup. ii. miſce, & imbuitur peſſarium, & faelici cum ſucceſſu, hoc genere emplaſtri uti poſſumus in cole uirili, quum uero incipiunt ulcera haec ſuppurari deuenimus ad detrgentia. & fit decoctum ex lupinis, ex lolio, & ordeo optimum eſt, ſi his ad miſcemus mel roſ. uel oxim. at ſi inſignis eſt putredo opus eſt cauſticis robuſtis uti. & primo liquore ex plantis confecto admiſceatis ung. aegyptio cum in bona quantitate, & per clyſtere abluatis. Madefaciatis quinetiam aqua alum. magiſtrali ſed non utamini hac eo modo, quo in officinis præ

Cariei in ſinu muliebri curatio.

paratùr, ego docebo infra quomodo soleo parare eam, utor etiam arsenici aqua.uel aliquo ex his, quae traduntur a Gal.4 de comp.med.per genera 10.quaedam componit Aetius lib.14.cap.49 Paul. lib.40.cap.44.vng.aegip. cum aluum. & calc.bonum est.si autem non superatur his deueniatis ad ferrum ignitum,semper tamen habenda ratio partis sanae, & prohibēda inde (quātum fieri potest) inflammatio, & sic ut imini empl.ex lente, & cortic.gran.empl.ex farina lolii & ordei,vel succis ex rubo,uel ex foliis vitium,uel plantag.uel scabios. uel poligoni,& si est hiems utimini istorum aquis cum linteaminibus,& non dubitate quod maiorem uimin his aquis uidi, quam in succis, & expertus sum in fluxu sanguinis narium,accepi succos,& nihil fecerunt, accepi aquam stillatitiam, & statim desrit;cum corruptela haec incipit superari oportet uenire ad detergentia ut ad succum appii,& postea carne expleatis,& talis erit curatio.) Praeter institutam dietam soleo balneare pudendum quotidie decocto Gaiaci. uel in quo sit decocta scab.& tormentil.& si essent cauernae ego clystere abluerem septies,octies, & decies. si mundum est vlcus deduco cicatricem per hos pulueres squam. aeris, squam.ferr.atq; pompho.ex his facio pulu. quem leuissimum inspergo ad ulcera aliquando sunt, qui cariem per tres annos ferent. sanabitis uos hoc modo, supra pulu.dictos ponimus ung. isid.uel solum, uel mixtum cum ung.diapomph.si mundum non est ulcus ponite prius praecipitatum postea dictos pulu.

Balneum pudendi.

De tumore præputii; ex carie. *Cap.* LXXXIII.

ACCIDIT deide in carie, vt intumeſcat praeputium, & non poſſit detegi glans, uel ſi detegitur cum maximo fit dolore, & excrutiat vnde in hoc caſu quotidiè detegatur glans, & ne exedatur, noua medicamenra ponantur, Secundò not. ne praeputio deuoluto glandem relinquatis detectã, quoniam tunc ad coitum laceratur; ideo aduertendum ne inuertatur praeputium, & agendum eſt, vt recurrat, cum dolore, & potius ut glans tecta, quam detecta maneat, ſed in eo caſu, in quo tecta eſt glans quid agendum? Si apex praeputii erit anguſtatus ſolemus dilatare cum fiſtula plumbea, poſtea facimus decoctum quod per clyſtere immitimus inter praeputium, & glandem, & hoc decies in die. facta iſta ablutione ſolemus recipere linteolum mundiſſimum molliſſimunq; imbutum medicamẽto oportuno ad exiccationem cariei, & ſpecillo impellere ad vlcus. cognoſcimus autem loca vlcerum ex dolore partium exteriorum, & ita quotidiè matutina & veſpertina hora medemur. decoctum tale eſt.

Tumor præputii.

Recipe decoct. ligni indici li. I. decoct. ſcab. agrim. beton. roſ. torm. plan. lib. iiii. tutiae praep. ſquamæ æris præp. aloes hep. boli orien. an. drac. I. & s. haec ſimul bulliant parùm; poſtea colatur medicamentum & infunditur clyſtere, Vnguentum autem eſt roſaceum meſu. cum praecipitato. in exterioribus partibus imponimus linteol. madidum iſto decocto, vel imbutum diapompholigos, uel aqua roſ. & plantag. aliquando vnguento facto ex linim. ſimplici, & diapalma ſimul mixtis, nam impedinnt putredinem, & ſiccant moderatè.

Decoctum.

Vnguen.

De callo præputij. Cap. LXXXIIII.

ALIQVANDO ita callosum fit præputium, ut non amplius possit detegi glans. in eo casu nostri chyrurgi, & bene, secant præputium, & uidetur co lis, veluti equus præsectis naribus, & omnes hucus que illud fecerunt, præterea dum intumescit glans dolet. iccirco uos ego docebo à mè inuentam nouam rationem curandi; omnes ego sano plumbo. verbi gratia habebo præputium ita angustum, vt non possit ingredi specillum, in eo casu accipio fistulam paruam ex plumbo & ita impono in foramine, & volo, vt æger per illam mingat, interim ego oleo amygdalarum dulcium inungo, uel pingu. gallinæ, uel pomata. secunda die ego impono parùm maiorem fistulam, tertia adhuc maiorem, & hoc modo procedo deinceps, ita vt spacio octo dierum possit detegi glans, & sic emollitus remanet callus, & præputium dilatatum. Ego his non solùm in cariebus vtor Gallicis, sed etiam quando est hoc à natura factum.

Nona ratio curandi callossum præputium.

Quomodo curandus tumor præputij ita ut recurrere non possit. Cap. LXXXV.

IN carie solet succedere hoc incommodũ, quòd aliquando ita stringitur præputium ob cicatricem, vt non amplius detegi possit glans, aliquando sanãt medici inepti ita vt recurrere non possit docuimus quomodo dilatandum præputium fistulis plumbeis. quãdo autẽ recurrere non valet inuersũ aliquot sanaui, aliquot nõ Primũ formamus instrumentum plumbeũ, rotundũ semicirculare, quod po nimus supra glandẽ, & postea fasciolis quibusdã tẽ tamus reuocare præputium supra plumbeum circulum, qui ponitur supra glandem, & ita per multas uices persistamus donec assequamur intentum.

De

De carie in canali uirgæ. *Cap.* LXXXVI.

SOLENT ſuboriri in canali etiam caries. cognoſcetis autem ex ſanie manante, & maximo dolore in tempore minctionis, has uerò curabitis ea dem ratione, qua in glande exiſtentes, atque exteriores, curaſtis.

De cicatrice calloſa et ueluti neruo poſt cariem remanente. *Cap.* LXXXVII.

HOC modo ſanatur caries, cui ſolet geminus affectus ſuperuenire; primus eſt calloſa cicatrix, mobilis loco, craſſa, liuida, dura, & rotunda, quae quandiu durat, tamdiù morbus Gallicus perſeuerat, & videntur ueluti bottones cicatrices iſtæ. ſolemus auferre huiuſmodi cicatricem primum ſanato uniuerſo corpore Guaiaco, uel ſalſapariglia, deinde ſupra locum poſita ſpuma decocti Gaiaci. Preterea ſolemus madefacere linteolos panneos in decocto primo ligni, quia in eo eſt vis attenuandi, & digerendi, Succedit quoddam aliud, vt aliquando quidam, veluti neruus poſt cariem remaneat, qui durus per pudendum percurret, iſtud eſt ſymptoma nondum curati Gallici, habet eandem naturam, & eandem rationem curationis requirit, quam cicatrix illa. aliquando ſuppuratur hic neruus, & ſuboriuntur fiſtulæ. Sciatis quòd tandem experientia reperi, vt ſecetur totus huiuſmodi abſceſſus, totus hic neruus per longum, nam ſtatim, aperto ſinu, ſanatur nunquam enim (ſi aliter fiet) ſuccedit agglutinatio, Quomodo autem ſanabimus huiuſmodi vlcus? eadem ratione qua cariem ipſam curauimus.

Cicatrix calloſa quomodo curatur.

ueluti neruulus reſtans poſt cariem

De

De uerucis siue poris. *Cap.* LXXXVIII.

Veruce siue porri.

VLTIMO sanatur caries in pudendo, & solet semper loco cicatricis sub crescere quædā veruca, veluti carunculæ, seu porrus in manibus natus, & ideo porri dicuntur, porrifimi, vel porrifichi. huius mudi carunculæ sub crescētes in pudendo Thymia ab Aet. dicuntur, hac ratione quia habent similitu dinē cū capitibus Thymi. Harum duplex est genus aliud Gallicum, aliud non Gallicū; maior pars non est Gallica, paucæ sunt meretrices, quæ non habent huiusmodi carunculas, si inficiuntur Gallico. inficiunt adolescentes, & tunc Gallicæ fiunt. Quae nō sunt Gallicae sunt duū generum, aliæ coutagiosae sunt, aliae non contagiosæ, in muliere munda, quæ continuo expurgat loculos huiusmodi carunculae non sunt contagiosæ, in immundis sunt cōtagiosæ, quoniam sanies impressa membro excoriat, indeq; su cedit carūcula, Sed siue sit gallica, siue non, eandem curationem requirit circa locum. Antiqui solebant carunculas istas sanare robusta ratione, veluti Aetius docet, vel caustico medicamento, uel candenti ferro exurere, candens ferrum nō probo, multùm enim acerbum est, alii sunt ex nostris, qui curant filo uinciendo eas, possunt tamen renasci, ego nunquam usus sum ferro, laudo vsum vinculi, dummodo uincire possimus, quoniam sæpe ita lata est basis, ita callosa, vt uinciri nō possit, Sed demus quò uincire possimus in eo casu debemus primùm abluere diligēter carunculas istas, & uidere an sint partit in plures partes, cum abluerimus vino debemus aut lineo, aut sericino filo ligare usque quo aeger dolorem incipiat sentire, ligamus autem du plici modo, vt quasi geminus sit nodus, facta deligatione debetis linteolum, vel gossipium madefactum aqua ros. imponere, & postea ducere praepu tium supra linteolum, & haec ratio tuta est ab in-

Libro 14. cap. 13.

Curatio carunculարum ex antiquis.

2. Ratio cur.

flam-

flammatione, altera die abluetis diligenter, si sunt mortuae apparent denigratae, uel liuidae, si rubicũdae non benè strictae sunt. si nigrae altera die cadent, si rubrae sunt, iterum trahamus capita fili, & stringamus optimè. Cadentibus istis, obseruandum, an relictae fuerint radices haerentes glandi, si radix relicta est, solemus madefacere aqua aluminosa magistrali, cuius descriptionem communicabo infra, minima ergo gutta istius aquae uel simplicis, vel temperatae madefaciatis. Alia est ratio, quã exercere solemus per praesectionem. Quando timeo ne sint Gallicae praescindo forcipe, non est magnus dolor, in eis enim non viget sensus exquisitus, & quia egredietur multa copia sanguinis, hac ratione laudo, facite ût exeat in maxima quantitate, post praesectionem, & cohibitum sanguinem vel squamae aeris praeparatae portionem, uel aquae dictae guctulam infundimus. si autem praecidere, aut ligare non possumus. multi multa faciũt. Ego tamen leniora tentare soleo cum medicamentis discutientibus, & habeo peculiare constans ex ammon. & accipio ammon. praeparati cum aceto vnc. I. assae faetidae drac I. calcanti usti & rubificati scrup. ii. ex his constituo massam, cuius portionem impono supra verucam, & quotidie abluo partem, & renouo medicam. sed oportet, ut aeger sit continens, quoniam validissimus fit pruritus, ita ut libentissimè ad fricationem incitet, si autem accidat, ut vsu istius medicamenti intumeat glãs, imponimus vngu. de cerussa in exteriori, & satis est, & eodẽ modo sanamus uerucas in faeminis, Aliquãdo venimus ad caustica, & primò est aqua illa aluminosa magistralis, aliquando ad oleũ sulf. aliquãdo ad olei calcanti vsum descendimus. verùm ego habeo pulu. ex ars. cristall. & auripigmento praeparatum, quod diuinum est, si non sciamus illo vti.

Signa quando sanatæ sunt.

Ad radices remanentes.

Tertia ratio curationis.

Quarta ratio curandi.

Si tumet glans.

Sexta ratio curandi.

Nam

Notabile medicam. Nam accipio huiuſmodi pulueres æquis portionibus, & miſceo ſimul. poſtea ſpecilli apicem madefacio ſaliua, & intingo in hunc puluer. & tãgo hoc verucam, & ita, ut minima huius portio ſupra uerucam maneat, poſtea ca piogoſſipium ſiccum, pono ſupra uerucam, & facio, ut præputium recurrat. Hoc exedit vnica uice ſine dolore, ſed ponite in minima quantitate, Præparatur autem arſenicũ hoc modo. Tero arſen. ſupra marmor, poſtea in catino aceti pono, ita ut acetum ſupernatet, tunc colloco ſoli æſtiuo donec exiccetur acetum, & tribus hoc facio uicibus. poſtea tribus aut quatuor uicibus macero aqua pura; Eodem modo præparatur aurumpigm. ſed nolite exhibere niſi in minima quantitate, ne accidat uobis, ut iuueni nobiliſſimo accidit hac æſtate. hic uerucam habebat, Medicus cauſticum impoſuit, quod uerucam, & mediam partẽ glandis exeſit, ſed quia ego dixi quòd caries oritur per contagium. ſciatis quod etiam oriri ſolet ratione hæpatis tranſmittentis, dimitamus hãc ſecundam ſpeciem loquamur de prima, atque quomodo iuuenis coiens cum infecta ab hac præſerue tur, & cariem non ſentiat.

Arſenici præparatio.

Auripigmẽ. præparatio.

De præſeruatione à carie Gallica.
Cap. LXXXVIII.

Ego nihil feciſſe uideor niſi doceam uos, quo modo quis uidens pulcherrimam ſirenam, & coiẽs cum ea, etiam infecta, à carie, & lue Gallica præſer uetur. Ego ſemper fui huius ſenteutiae, quod adſit ratio praecauendi, ne per contagium, huiuſmodi ulcera oriantur, ſed quae eſt iſta ratio? Ego dixi quod naſcitur caries haec per communicata corpuſcula ſanioſa, quae imbibita poris glandis faciunt cariem, ideo opus eſt, ut ſtatim ſaniem à glande ex purgemus,

Nota de præſeruatione.

purgemus, sed si imbibita sit in poris licet uino, lotio, uel aqua detergamus priapum, tamen eam detergere non possumus. & hoc sæpe accidit intectus, & mollibus glandibus. Quomodo ergo agendùm? semper fui istius sentētiae, quod ponamus aliquod habens uim penetrandi corium, & dissipandae materiae, uel extrahendae, uel siccandae & uincendae natura sua . ideo inuestigaui hoc medicamentum. Sed quia oportet etiam Meretricum animos disponere, non licet nobiscum unguenta domo afferre. propterea ego inueni linteolum imbutum medicamento, quod potest commodè asportari, cum faemoralia iam ita uasta feratis, vt totam apotecam uobiscum habere possitis, quoties ergo quis coiuerit abluat (si potest) pudendum, uel panno detergat, postea habeat linteolum ad mensuram glandis praeparatum; demum cum coiuerit ponat supra glandem, & recurrat praeputium, si potest madere sputo, uel lotio bonum est, tamen non refert, si timetis, ne caries oriatur in medio canali, habeatis huius lintei inuolucrum, & in canali ponatis, ego feci experimentum in centum, & mille hominibus & Deum testor immortalem nullum eorum infectum Notate autem obiter, quòd quælibet species linteoli mundi tantam habet vim in praeseruatione, ut nihil magis (addite quod gossipium nouū, molle, fidibus bene concussum glandi optimè lotae detergentibus, obuolutum mirum in modum praeseruat, & quum quis Gallicis scopulis lignum percussit post ablationē inspiciat; uidebit enim inuolucrum illud saniosum, aut citrino, aut pallido, vel subnigro colore infectum) ideo semper quis paruo linteolo obuoluat glandem per spatium quatuor, aut quinque horarum, & hoc non est molestum mulieribus; sed tamen praeparati lintei ratio est praestantissima. Praeparatur autem hoc modo .

Linteolum mundū. Gossipium.

Præparatio lintei.

Recipe

† in lectionibus 1555. habet dicta mum albũ. dosis uero omnium est drach. ii. 2. Formula pa randi lintei.

Recipe radicis gentianæ, Aristolochiæ longæ, Aristol. tenuls rotundæ † ana drac. 1. pulue. sand. alb, rubeorum, ligni aloes, an. scrup. ii. puluer. corallorum rubrorum, spodii ex ebure, cornuceru. usti. an. drac. sem. fol. scordii, sonchi, beton. scabios. tormentillæ an. man. 1, rosarum man. 1, & sem. scobis Gaiaci unc. ii. squamæ æris drac. ii. præcipitati præparati drac. 1. & semis uini maluatici optimi potentis lib. 1. & sem. aquæ sonchi, aquæ scabiosæ lib. ii. assumitur uinum & aqua, & in his infunditur scobs Gaiaci per 24. horas, deinde addũtur reliqua omnia, & bulliunt simul ad consumptionem medietatis, deinde colatur decoctum, & exprimuntur medicamenta ista diligentissimè in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus linteus purisinus, deinde siccatur in umbra, & hoc fit tribus uicibus, ter. enim maceramus, ter etiam siccamus. postea paramus frustra ad proportionem propriæ glandis, & semper habentur in marsupiolo, uel in cauo illius patris fæmonalium, quæ brachett. dicitur. (Sed quoniam diligẽter rem istam inuestigauimus in gratiam uestram addere decreuimus formulam eandem alio modo traditam cum uir iste excellentissimus 1555. profitebatur. ut diuersitatem uideatis, & in rebus subingredientibus, & in dosibus, & iuditium uos tum ex uobis ipsis afferre possitis utra istarum, melior, tùm & iam auxilio elegantissimi, atque probatissimi tractatus de dosibus quem anno superiori a uestro Excellent., & nobilissimo D. D. Hyeronimo Capiuaccio habuistis, sine cuius certa, atque benè considerata cognitione uix nouas formare receptas uix antiquorum examinare etiam exercitati norunt. formula talis est, Recipe rad. arist rotundæ, gentianæ, dictamis albi an. drac. ii. scordii, sonchi, rutæ an. unc. 1. & semis ligni aloes, sandalorum omnium, seminum citri an.

drac.

drac.1.rabarbari,tormentillæ,† Hyperici an. drac. ſem. Mithridaticæ con fect.drac. ii. Guaiaci linati unc.ii uini maluat. optimi, aquæ ſonchi an lib. 1. & ſemis lignum prius maneat in aqua & uino per totum diem; poſtea bulliat ad conſumptionem tertiæ partis, & tunc infundantur reliqua, & ſimul macerentur uno die poſtea bulliant ad conſumptionem mediæ partis, & colate & exprimite ſed obſeruate, ut vas, in quo medicamenta hæc bulliunt ualdè clauſum ſit. & ſi hoc fieret in balneo mariæ eſſet optimum. hoc facto, linteum lineum in hoc decocto ponite tribus diebus, aut duobus in illo macerando, poſtea in umbra loco calido ſiccato, iterum madeat iterumque ſiccato, tertiò madeat de ſiccetur, & pluries (ſi viſum fuerit) hoc ita optimè ſiccatum in carta, aut linteo compreſſum ſeruato ad vſum: poſſem hoc medicamentum multùm laudare, ſed uos experiemini, vos igitus uobis ipſis teſtes eritis. Si autem uos nimiùm timcatis, & quaeretis medicamentum robuſtius, & incipietis ſentire pruritum in pudendo, eatis domum, & hoc ſuffumigio, ſuffumigetis præputium, Recipe ollulam paruam, in qua ponetis unum, aut duos carbones accenſos, & inſpergetis puluerem deſcirbēdum, & ita ſenſim, & ſenſim ſupra fumum prudendum ſuſpendatis, poſtea recipiatis linteolum praeparatum, uel communem † & ſupra glandem ponatis, & ſic reuocabitur ab hepate materia contagioſa. puluis talis eſt, Recipe pulu.roſ.rub.abſynthii, ſandal.rub.an.ſcrup.1.& ſem. belzuini, canforae, Thuris, aloes, Myrrhae an. ſcrup. ii. cinnabaris drach, & ſem.praecipitati drac.1.miſce, & fit puluis craſſior, iſtoque ſuffimus, & impedimus, ne gignantur carioſa ulcera in glande. (Aliàs ſcriptum eſt loco ſandalorum rub. ſandarachae rubrae. de qua Galen. in 9. de ſimpl. medic. facùltatibus, quam dicit

† Hypericon herbam ſanctì Ioan. uocamus. de qua dioſ. li. 3. cap. 172. Hanc uocat dæmonifugā, eo quòd cæleſtium gratiarum noxios malorum dæmonum uapores à nobis arcere putatur. corallus etiam idē facit ex Marſ: Fic. in libr. de uita cælitus comp. cap. 14.

Suffumigiū pro præſeruatione.

† Vel goſſipium mundum.

,, cit urentis esse facultatis, & quòd meritò huius eā
,, digerentibus facultatibus, atque extergentibus cō
,, miscent. Chrimistæ arsenicum rubrum uocant, si-
,, cut auripigmentum arsenicum croceum est, licet
,, factitium ex cerusa usta fiat. cum igitur nos inten
damus abstergere, atque digerere non fuit ab re
huic particulari suffitui addere sanda rub. sed quia
uolumus, vt diuersitas dosiū pateat. postrema fuit
descripta superius, † prior autem hæc est. si sit in-
fecta mulier ita, ut ualidius præsidium requiratur,
quum eritis domi linteum auferetis, & assumetis
ollam paruam cum carbone accenso, supra ipsam,
folium cartæ in formam cornu compositum impo-
netis, & parum istius pul. & ita siccatum præputi-
um, ac glandem fumo illo suffietis tribus uicibus,
& tutissimi eritis. puluis erit. Recipe pul. rosf. rub.
absynth. sandarachæ rub. an. scrup. 1. & sem. belzui-
ni, canforæ, thuris, an. scrup. 2. zinnabaris scrupul.
duos, misce, & fiat puluis) In his, quæ pertinent
ad cariem gallicam vnum deest præceptum vt ca-
ueatis (quantum est possibile) ab his aquis erodi-
entibus, quibus utuntur barbitonsores. præsertim
,, ab ea, quæ separat aurum ab argento (Et quoniam
,, bonū est scire, & hoc oēs homines desiderāt. etiā si
,, malū sit, quoniam etiā malum suum bonum habet
,, usum, ideo hic obiter duas decreui in medium af-
,, ferre istius aquæ descriptiones. prima est Mariani
sancti Barolitani, hoc modo; Recipe salis nitri, a
lum. rocchæ, uitriol. roman. an. lib. 2. misceantur in
mortario molendo cum pistillo tandiu donec bene
misceantur, quo stante puluis grosso modo factus
ponatur in boccia, quæ sit illius pulueris capax,
& illuta cum orificiis omnibus, ne aqua exhalet,
sicque distillando aquam extrahetis; signum au-
tem suæ bonitatis est, quòd quando de ipsa parùm
in humum ceciderit statim ipsam ebullire vide-
bitis;

† 1565

Prima de-scrip. aquæ fortis.

hitis, secundam descrip. ponit Ioan. de Vigo Recip. uitriol. roman. alum. rochae an. lib 1. salis nitri li. 1. & sem. & uase vitreo elambiccetur. Hae autem aquae ad cariem gallicam perniciosæ sunt, ideo eis non utamini. Vtuntur autem aqua ex ærug. aeris, & aqua ros. & ista bona est. sed iam de his sit satis, ad aliud symptoma descendamus.

Aquæ fortis descri. 2.

Aqua bona pro carie.

De bubone gallico. *Cap.* XV.

IAM ad bubones, quae est passio corporum glãdosorum accedentes dicamus. haec corpora multos patiuntur tumores, quo nouit antiquitas, quandoque enim duros, & sirosos a nostris scrofulis dictos, solent tumores inflammatos pati, & praecipuè inguinibus, quos Graeci bubones uocant, & ueterum cognitionem attigerunt; sunt etiam alii calidi, parui, & maligni qui figetla a Graecis, a nostris phymata uocantur, qui, ut plurimum, pestilentes sunt. hos omnes nouit uetustas. Verùm in inguinibus tumores alii gallici suboriuntur, quos non nouit antiquitas, hi angi uocantur, codoscellae, tincones, & panocchie, dicuntur, codoscellę uocantur Mediol & in Insubrium regione. istius bubonis aliæ dantur causæ quàm aliorum, nam omnium bubonum inguinum causæ sunt aut motus uiolentus, aut ulcus, aut febris pestilens, & maligna. Quidam obambulabit per loca montana insuetus, inflammabitur uniuersum corpus, laborat ualdè, tunc solet pati inflammationem inguinum; aliquando suboritus ulcus in pede, uel crure, cum fiat attractio a superioribus succedet tumor in inguine. tertiò oboritur pestis, putrescit hepar, quod exonerat materiam ad inguina. hac de causa non oritur bubo gallicus, sed quia hepar infectum gallico tentat emissionem ad propria emunctoria,

Bubonum curia genera.

Causæ bubon.

1. causa,

si materia crassa, transfundit ad inguina, si tenuis, ad colem, aliquando ad dextrum, aliquando ad sinistrum, aliquando ad vtrunque latus, aliquando in media pube. Ego tres vidi bubones indicãtes maximas vires expultricis, & materiæ infectae copiam. Quomodo autem cognoscitur gallicus a non gallico? à scrofulis distinguitur, quoniam raro scrofulae nascuntur circa inguina, in axillis & ceruice fere semper suboriuntur, bubo gallicus non nisi inguinibus, distinguimus a bubone facto ex labore, ex praecedentibus causis: si peragrauit longin quum iter, cucurrit multum, non cognouit mulierem, iam agitur mensis, uel duo ergo non est gallicus. praeterea ulcus, quo crus laborat, patet. at si laborauit, aut laborat carie superueniente tumore in inguine, gallicus est, si dices præcessit dolor ob medicamentum impium positum in præputio, concedo, tamen caries gallica est, quia eius materia transmissa est ad hæpar secundo quum præcessit gonorea contagiosa est tumor gallicus, tertio cum adolescens cognouerit mulierem nuperrime, & nõ habet certam causam, cui referat bubonem illum, tunc gallicus est, nam solet oriri bubo absque gonorea, & carie. Natura huius tumoris vt statim incipiat erumpere tumor, qui duum est generum, aliquando colligitur mate ia circa glandes, in membrana vestiente glandulas, vel replente cauitatem inguinum, aliquando substantia propria glãdulae intumescit. Quoties glandula intumuerit, ita magnus fit tumor, vt excedat magnitùdinem panis vnius solidi, alia est ratio, qua cognoscimus huiusmodi tumorem gallicum, quod nunquam perue nit ad maturationẽ. turbat medicos ualde ista species tumoris in corpore glandularum, illius, qui est extra glandes primum signum est paruitas; secundum, celeris maturatio, tertio cognoscimus

Differ. inter gallicum bubon. & non gall.

Signa bubo. gallici.

Duo genera bubo.

ad tactum tumorem esse in membranis, & non esse aliquod corpus circumscriptum, quod intumeat. Sunt, qui quærunt præsagium maturationis, nunquam præsagiatis citam maturationem in his, qui sunt in corpore glandulae. citam prædicite in alia specie. præterea si est à materia frigida fit sine tubore, sine dolore, & qui laborant libere incedunt; ratio est, quoniam, ut plurimum, bubones gallici sũt ab hac materia frigida transmissa ab hepate. Sed accidit, ut aliquando calida portio misceatur, & tunc dolor, rubor, caliditas apparet, & de isto pronuntiabimus celerem, & bonam maturationem. Habemus naturam, & causam bubonis, & qua ratione cognoscere debeamus, & prædicere possimus. Iam ad curationem ueniamus.

Præsagium

De curatione bubonis. *Cap.* XCI.

In omni incipiente bubone primum respicite duos scopos, vt non solum impediamus fluentem materiam, sed eam trahamus, quoniam est materia maligna, & contagiosa, & experientia compertum est, iuuenes cum laborarint bubone, & hic expurgatus fuerit, quia est veluti emissarium a natura factum, absque alio medicamento sanatos esse. & omnes repellentes materiam includunt morbũ in visceribus. secundus scopus est doloris mitigatio, si adest. primo ergo mitigemus dolorem, & laxemus locum, ratione doloris ponimus ol. chamæm. ratione relaxationis ol. amygd. dulc. solemus accipere lanam redundantem sordibus, in qua est uis relaxandi, & molliendi, & inungimus eodem oleo, & ponimus. sed aliquando non satis est hoc. Aliquandoq; ego recurro ad motum, & mando, vt ludant gladio, vel pila parua, ut salliant, & motu illo fiat fluxio. præterea uenimus aliquando ad

Primus scopus cur.

Secundus scopus.

vſum cucurbitulæ, quum timemus maximam luem & maximam infectionem, hoc autem raro eſt. Nunquam ſecanda vena, vel exhibendum pharmacum purgans . nunquam repellentia . ſi ſecetis venam retrahetis materiam . ſi pharmacum valide purgans propinabitis idem fiet . & ex hoc concludimus, quod quando vos vultis ſecare venam, aut pharmacum exhibere, notetis ætatem bubonis ſi creſcat non faciatis. ſi conſiſtat, vel decreſcat tuto deſcedere poteſtis ad hæc. ego ſtatim venio ad relaxantia, & vt mundem viſcera, & non agitem materiam, quæ eſt in fluxu, præterea, vt ſyrupos præparantes exhibere poſſim exhibeo florem caſſiæ, nunquam ſeco venam, niſi fuerit maturatus bubo . ſunt quidam, qui non exhibent pharmacum, uel ſecant uenam, niſi ueniant ad maturationem bubones. ſed ſero ſapiunt Phryges. ſunt bubones, qui ſpacio trium menſium non maturantur. ſed poteſtis ſecare, & exhibere pharmacum, ſi bubo conſtiterit, & non creſcat amplius, & hoc modo uenit citius ad maturationem. hoc facto poſſumus uel reſoluere, uel concoquere bubonem, & reducere ad ſuppurationem. ego laudo utrunque, licet poſtremum magis probem, nam quamuis per primum reſoluamus, & diſcutiamus per uapores, tamen ſecunda ratio eſt commoda magis. quia non ſolum euacuatur materia, quae fluxit ad locum, ſed habemus irritamentum naturae, quo ipſa cogitur ad expellendum materiam, & ita per duos menſes, uel plures expurgamus hepar. ſecunda cauſa eſt opinio hominum. craſſe enim Mineruae homines credunt (quod quoties digeritur bubo, & in halitum uertitur, licet caliditas inſit medicamentis) quod facta ſit repulſio, ideo ne Medici habeant hanc famã, ſecunda uia deueniant ad maturantia. Inter maturantia ego habeo quaedam familiaria, quae etiam

Ad ſecanda uena, uel pharmacum propinandũ in bub.

 am

am Medici huius ciuitatis ex me desumpserunt. habemus alia ex farinis, & caricis uerbi gratia, Recipe rad. althaeae lib i. farinae communis unc. ii. caricarum coctarum in aqua unc. i. & sem. farin. sem lin. unc. i. pingu. gallinae ueteris, pingued porcinae an. unc. ii. misce, & cum decocto radicum althaeae, & carũ fit emplast. secundum est, quod constat ex fermento, caepis lil. alb. coctis, melle crudo, & rad. alth & misceo pro empl. Sed quia ita tardãt ad maturationem huiusmodi tumores, ut fatigati sint medici (aliquando enim per duos menses durant) hac ratione ego habeo empl. Diachilon ex gũmis, et est empl. officinarum, cui adduntur tria gũmata, ammoniacum, bdelium, & sagapenum. Ego accipio hoc dia. & dissoluo cum pinguedin e gallinae uetustioris. sed hieme Recipio diaco. unc. i. ping. unc. sem. in aestiuo tempore diach. unc. ii. ping. drac. ii. Quando autem rebelles sunt bubones Recipio diach. magnum mesu. & addo tria genera gummatum, & eadem portione pinguedinis utor. maturatum buboñe secamus. sed notate quod quidam stulti monent, ut debeamus secare bubones crudos, & praeter id, quod experiẽtia indicat, quod male agunt, si fuerit bubo in glandula exit foras, ita oportet auferre. deinde habeo authoritatem Gal. & Hipp. in 2. de off. medici, ubi Hipp. d. quod nunquam debemus secare turbecula immatura, & dantur ibi multae rationes a Gal. curate igitur, ut semper maturentur, maturatos secate, aut caustico aperite. si autem audaciorem habemus adolescentem sectio ualde oportuna est, ego laudo magis causticum, quia per eum auferimus quantitatem corii, & fit latius ulcus, & non remanent cauernae. Praeterea cum isti tumores sint, ut plurimum a materia frigida per caustica calefacimus, & siccamus, hoc autem notamus ex sanie exeunte post cau

Maturans bubonem.

2. Formu. empl. maturantis.

3. Empl. pro bubon. rebellib.

Quo tempore secandi bub.

Causticum sectione melius.

ſticum, quoniam videmus eam concreuiſſe, veluti viſcum . hoc autem factum eſt ex caliditate, & ſiccitate cauſtici . Not. ſi uolumus bene aperire per ferrum oportet, ad imitationem antiquorum ad folium Myrti. valde doloroſa eſt ſectio iſta, & niſi fiat hæc ſemper difficilis eſt curatio, hoc autem facit medicamentum cauſticum ſine dolore ſed ego aliquando etiam ſeco. & not. vt non pungatis tantum, ut aliqui faciunt, ego ſeco totum tumorem, & iſta ſectio fienda per ductum inguinis, non per rectum corporis, ſed per tranſuerſum . poſt ſectionem linamenta imponende, quibus oſculum aperiatur, ne ſuccedant fiſtulæ. ego miror de his, qui patiuntur bubonem per ſe aperiri per eroſionem factam a ſanie. miror primum, quia nimis diu manens ſanies facit cauernas; ſecundum, quia oſcula facta a ſanie plura ſunt, et parua, & imminet periculum fiſtulæ, ideo vel ſecetis, vel cauſtico aperiatis. facta apertione per medicamentum, in primis diebus vos imponatis medicamenta mitigantia dolorem, & ideo cum luteo oui terebentina, uel oleum abietinum ponitur. ad extra ponitur emplaſt. maturatiuum per tres, uel quatuor dies, ut ſi quid relictum eſt materiae congeſte maturetur. mitigato dolore, & concocta materia omnia facimus, ut ſeruemus apertum ulcus ad 40. dies uel ungu. Iſidis, uel linamentis ſiccis. ad extra ponatur Empl. diapalm ad moderandam fluxionem, ad impediendam putrefactionem. vel miſcemus cum diapalma linimentum ſimplex, ſi adſit caliditas, ceſſante caliditate imponimus diapalma ſolum . ſi creſcat mala caro medicamentis pro his dictis exedimus. ſi glandula aliqua promineat in eo caſu ego aliquando, intercidi filo glandulas, & feci, vt cadant, ſicut de caruncul is dictum eſt, aliquando cum trociſ o de minio deſcripto in abaco medicamentorum cauſticorum

Quomodo fienda ſectio.

Mitigantiam dolorem

ſticorum excedo, perforando eas. Aliquando pului rem inſpergo ex arſ. & auripigmento & ita cadit glans; poſtea expleo ulcus medicamentis oportunis, & deduco ad ſanationem. Quandoque ſuperueniunt fiſtulæ duæ, 3. 4. ſcilicet iſtae requirunt curationem fiſtularum. ſi ad ſit callus ſanatur de modo, quo vlcus calloſum curatur. Hæc quæ de bubonis ſanandi ratione dicta ſint.

Defluuium pillorum. Cap. XCII.

SVCCEDIT inter ſymptomata Gallici morbi capillorum, ſuperciliorum, & barbæ defluuium, quod quidem iam omni ſtudio, omniq; cura, & diligentia curandum eſt. hac ratione ut impediamus ne fiat, ſi incaeperit, ut ſtabiliantur pili, ſi ceciderint, ut cito renaſcantur. apud antiquos patuit ophiaſis, caluities, alopetia, quæ genera defluuiorum diſtant a noſtro, de quo tractamus. nouerunt etiam caſum pilorum in lepra. cum itaque incaeperit Gallicus ſolet ita afficere partes capitis, ut cadant pili. cadunt ea de cauſa, quæmadmodum in reliquis ſpeciebus depilationis ex Gal. 1. de comp. med. per gen. cap. 2. cadunt pili ea ratione, qua plantæ arborum. nam pili ſunt veluti arbores corio inſertæ, & ſicuti areſcunt arbores, ita pili. dixi areſcunt, quoniam ſi tangatis barbam uiri, cui immineat defluuium percipietis ariditatem veluti ſi ferrea eſſent filamenta. Plantæ autem areſcunt, aut quia deeſt alimentum, aut quia ſuffocantur a malo ita & pili. Et ſuppono pro conſtituto, & ab Excellentiſſimis Philoſophis, & Theoricis declarato, quod pili fiunt per ſubminiſtratas fuligines pingues, quæ ſenſim, & ſenſim delatae creſcunt in pilos circa meatus, & eadē eſt materia cū illa ungui

Defluuium pilorum.

Cauſa caſus pilorum.

um, & quam cornua habent.afferuntque pilos non fieri per ueram generationem, sed concrescunt addita particula post partem. hæc autem est concocta fuligo, & benè pinguis,quæ qualis est talem generat pilum seu nigrum, seu rubrum, seu album, deficiéte hac fuligine cadit pilus necessariò, neque amplius crescit, neque hærere potest. Solet autem deesse hoc alimentum uariis ex causis; in plantis deest, quia crusta terræ arida,ita si corium,desiccatum ualde, non generat fuliginem istam, quæ postea uertatur in pilum; nam ego teneo hanc fuliginem non esse communem uniuersi corporis, sed corii; quoniam nō ita uariarent pili ad uariationem cutis, nam si cutis, est mollis, molles generat pilos, alba, albos, nigra, nigros. siccantur plantæ, quia malè nutriuntur, pariter & in pilis hoc fit, quia sæpe in corio circa radices pilorum colligitur materia acris, & erodens, quæ resecat fuliginem, & radicem pili.istæ sunt geminæ causæ ariditas, & defectus alimenti, apparet incaluitiæ, elephantia, ophiasi, at in Gallico cadunt pili ob malum alimentum, non ob siccitatem, nam turgent genæ, incrassantur palpebræ, & lucidæ fiunt, & perlucent sicut bombices illi sericini, quando habent sericum maturum. hoc prouenit, quia uapor, & humiditas,multa infecta colligitur ibi, quæ, cum tenuis sit, facit splendorem. hoc ita posito incipit defluuium pilorum. Querimus quid agendum? cum hoc fiat a malo humore erodente indicatur,ut euacuemus malum humorem à loco affecto.secundò,firmemus pilos stringenti medicaméto,ut detineatur pilus,donec fuligo regenita reficiat exesam radicē.si aūt ciderint pili,indicatur eorū regeneratio, & primum de cadentibus dixi quæ euacuatur uniuersum corpus, & institutum est.sed mè conuerto tantum ad locum affectum,quid est agendū? ego

Causa lucidæ faciei.

soleo

ſoleo duabus rationibus euacuare, uel per interna, per externa. interna ſunt maſticatoria, & ſciatis, quòd non eſt medicamentum certius euacuans, quàm radix piretri. ſemen, ſtafiſagriæ, uel maſtix, piper etiam. Garyophillorum etiam fructus, & ita uolo, ut aegri quotidie mandant huiuſmodi. medicamenta, ut copioſiſſimo ſputo retrahant materiam a partibus cutaneis. non contentus ſum iſto, ſed per exteriora tento uacuationem, & hoc dupliciter, uel per ſudorem, uel per medicamentum; nam ego reperi, & expertus ſum, quòd in hoc caſu, ſi poſſum proritare ſudorem copioſum, mando, ut cooperiant capud, ſi illud æſtuoſum nō habent. ſi hoc non poſſum tento ablutiones lixiuio quodam digerēte, & utor ſapone habente uim abſtergendi, digerendi, & euacuandi, & hoc alternis diebus, uel tertio quoque die, uel quotidie, lixiuiū eſt hoc. Recip. fol. abſynth. beton. roriſm. calamen. montani pulegii, abrot. an. pug. I. aſſar. drach. I. roſar. man. I. nuces ſupreſſi contuſas numero 4. hæc bulliunt in lixiuio tonſorum, & poſt bullitionem colatur lixiuium, & ita abluitur capud diù, & fricatur diligentiſſimè, Et ſæpè ſoleo incoquere agarici drach. I. s. uel ii. ad maiorem euacuationem & non utor ſapone communi, ſed quod habeat ualidam uim ſiccandi, excernendique humorem; utor enim ſapore Conſtantini, qui deſcribitur a Paul. libre 7. & paro hoc modo. Recip. roſ. rub. aloes, gallarum, cortic. granat. malabatri, ſed loco eius nardi indicæ, ſarcocollae an. unc. I. balauſtiorum, myrrhæ, ſandarach. graecorum, notate, ſpicae nardi an. drach. 5. coſti, (& loco coſti accipimus Zedoariam communem) drach. ii. & ſcrupul. ii. ſaponis Gallici quantum ſuff & pro hoc ſumimus ſaponem candidum in uſu. conficimus ex his orbe, ſiue pillu. quibus fricamus capud, ego hanc de

Vacuatio.

Ablutio.

Sapo cōſtantini.

ſcriptum

ſcriptionem poſui, quia quædam mutaui. ſed not. unum, quòd antequam ueniamus ad uſum ablutionis ſoleo mandare, ut ægri abradant capud, ne inter abluendum cadant pili. & quoniam non poſſumus radere barbam, decurtemus more hiſpanico, & credo quòd hic vſus a callida illa gente fuit introductus quò defluuium pilorum non appareret. ſi poſſumus eorum caſum 8. dictus impedire, non amplius poſtea cadunt. facto hoc abluimus, poſt hæc deuenimus ad adſtringentia corium. ego habeo familiarem ladani ſuccum concretum, contudo enim lad. & macero in ol. myr. & ol. roſ. onf. & ita inungo locum ueſpertina, & matutina hora, & bene ſuccedit; aliquando non utor adſtringentibus, ſed digerentibus materiam per halitum inſenſibilem. & probaui hoc medicament. vt foueamus locum de coct. ſem. ſinapis. aliquando uidi aliquos uſos decoct. in aceto radicum rafani, quæ acres ſunt. & in ſumma omnia calida, & acria habentia uĩ actenuandi, & digerendi optima ſunt, ſed oportet poſtea. vt ſtringamus cutim. ad quod familiaria mihi medicamenta ſunt ex ladano, vt dixi. Accidit autem, vt aliquando non poſſimus detinere pilos, in eo caſu confugiendum eſt ad medicamenta non tuta. multi ſunt, qui potius deſiderarent dolores, & gummata, quàm quòd caderent pili, quia ridiculi fiunt, & ſæpè nõ cognoſcuntur. ne turpitudo hæc ſuperueniat ad ſuffumigia confugimus, & ſolemus ſuffumigare aliquando faciem tantùm, & capud. ſi autem ſæuiſſimum timemus morbum deuenimus ad uniuerſi corporis ſuffumigationem vt deſcriptum eſt ſupra. at ego utor in capite tantum, & facie. Aliquando accipio pro ſuffumigio ſand. omnium: Thuris, ligni aloes an. unc. ſem. mirrhæ unc. 1. cinnabaris, auripig. an unc. 1. miſce, fiat puluis, qui ſupra carbones inſpergitur, ſeruatur capud ſupra ſuffumigium,

Adſtringendam curim.

fumigium, & ſpatio trium, ſex, uel nouem dierum continetur defluuium. aliquando ad robuſtior a uenio. & ſic Recipio aloes, thuris, belzui, camphoræ an. drach. iii galliæ moſ. drach. i. ligni al. drach. ii. cinnab. auripigm. Marchiſitæ aureæ an. unc. i. miſce, fit puluis, qui inſperſus ardet ob ſuffitum. & quum timemus, ne ſuffitus hic particularis ſatis ſit deuenimus ad ſuffitum uniuerſi corporis, qui ſemper certò defluuium ſiſtit. Sed ſi ciciderint pili, & renaſcuntur quid agendum? debemus ſeruare antiquorum præcepta, ut expurgemus, & ſiccemus corium, & apponamus medicamenta, quæ ex alto educant. & primò habemus in uſu quaſdam ablutiones cum lixiuio, habemus aquas ſtillaticias, habemus inunctiones. Pro ablutionibus hæc uobis erunt familiaria. Recipe puleg. calamentum, & abrotanum, & coquo in lixiuio, & utor frequentiſſimè; nam ſiccatur locus, & materia educitur madefacimus autem aquis, & primum locum tenet aqua mellis ſtillatitia, ſecundum urina ſtillatitia, & non ſtillatitia. tertio in loco habemus aquã ſtillatitiam factam ex his. Recipe uini maluat. urinæ pueri, lactis uaccini an. lib. i. mellis communis crudi lib s. miſce & per elambic educitur aqua, quæ præſtantiſſima eſt breui ſpacio temporis. tertiò ſunt unctiones, inter quas una eſt, quæ euſorbium, tapſiam, & Gariophyllum admittit. & ego vtor etiam in alopeciis, quas patiuntur Venetae mulieres. Medicamentum hoc modo fit Recip. Euforb. drach. ii. tapſiæ, uel radic. tapſiæ unc. ſemis, turbit orientalis drac. i. garioph. pulu. drac. iii. olei amygd. dulcium lib. i. & ſem. teruntur terenda, & miſceo cum ol. in uaſe uitreo, quod ſit ualde capacius, quàm ſit quantitas medicamenti, hoc ponitur in caldario aquæ, quod bullit per octo horas, poſtea aufero ab igne, & altera die (ita vt tres ſint)

Remedia post caſum pilorum.

Ablutiones.

Aquæ.

Vnctionis.

ſint) bulliat per 8. ét. horas. demum per ſpacium quatuor, uel quinque dierum, ut deſideant feces ſeruo uas, & colligo olei partem integriorem, & ſeruo ad hunc uſum, ita ut unica die, & nocte uiderim erumpere pilos. Medicamentum hoc aere eſt, ideo parum inungamus; nam ſi copioſè uteremur faceret herpetem milliarem, & inflamm & eriſipel, oportet ego ut cautiſ[illegible]s, ſi ſuccedit ardor oleo uiol, uel lacte, uel ol. amygdal. dulcium utor. uos igitur moneo, ut utamini hoc medicamento, non quotidie, ſed alternis diebus, die potius, quam nocte, & in minima quantitate. Hæc faciunt ad incrementum pilorum, reſtat iam dicendum, quod primo loco explicandum fuerat ſcilicet quid indicat defluuium pilorum fieri ex defectu alimenti boni, quod non gignatur, quia nõ rectè nutritur pars, cutis, facies, atque palpebræ nam quodammodo tumentes atque liuidae redduntur, quae aqueſum alimentum, & incoctum eſſe oſtendunt ſed iam tempus eſt uos ad puſtulas deſtinare.

De puſtulis. *Cap.* XCIII.

Puſtulæ. Sequuntur puſtulæ, quae inter Gallica ſymptomata connumerantur. quæ cum in uniuerſo corpore ſuboriri ſoleant tria loca praecipua habent. primus eſt capud, & facies. ſecundus eſt palatum, & quae pertinent ad nucam, tertius eſt ſedes uel canalis inter utranque natem. Duum generum autem ſunt puſtulae, alterum eſt ſine cortice, cruſta, & ſquama, alterum cum his craſſis, & craſſiſſimis, quae ſunt ſine cruſta ſunt, vt eleuetur cutis aliquãtiſper veluti in eſcaris, uel exantematibus graecorum prominentibus ſit. forma aliquando lunga, aliquando rotunda. color in medio eſt albus, circumquaque, ueluti porcinae carnis ſalitae color. hic

Puſtul. duo genera.

Forma.

Color.

non

non poteſt explicari,non enim eſt ruber, non albus,non pallidus, ſed ſecate per tranſuerſum pernam, talis eſt color puſtularum ſine cortice, & tales apparent ſub palato, ſede, facie, & capite. ſecundum genus eſt habentium cruſtam, & iſtae rotundae ſunt,ut plurimum, & cruſtas adeo craſſas faciunt, & prominentes, ut uelnti cornum principia uideantur. iſti cortices aliquando aridi, áliquando turgentes ſanie ſunt. ſanies aliquando lutea, ueluti mel, aliquando alba, ueluti pituita. aliquando ſubnigra, tenax tamen, quandoque pituitoſa eſt inclinans in aliquam nigredinem. ex his quaedam integrae, quaedam rimoſae non ſunt ualde doloroſae, niſi ualde fricentur,aliquando etiam ſi excoriantur dolorem non pariunt,at maior pars nihil ſub ſe continet, & praecipue,quae naſcuntur in capite rotundae ſunt, cruſtamq; habent tenuem. quoties ego uideo puſtulas iſtas in capite,aut rhagades in manibus inditium certum profero gallici, caetera ſigna fallunt nos, hæc certiſſima ſunt. Et quoniam ſunt aliqui habentes hepar calidum, qui continuatam habent euaporationem a uentriculo, & hepate in capud,ideo poſſent aliqui decipi.ideo notate diſtinctionem inter has, & gallicas puſtulas.fricate utraque,& auferatis ſquamam ſupercreſcentem poſtea dimitte aegrum, ut quieſcat per ſpatium duarum,uel trium dierum,& non tangat puſtúlam ſi creſcet,& fiet maior,ſiue poenitus deleta remaneat, tunc eſt ſignum non eſſe gallicam ſi eſt gallica poſt tertiam diem in eodem ſtatu, in quo erat reperietis, & difficiliter mouebitur. Cauſae iſtarum puſtularum ſunt abundantiae humorum, ſi eſt bilioſus ſemper eſt mixtus cum melancolico,& pituitoſo uiſcido.huiuſmodi materia partim tranſmittitur,partim in loco aſcitur.quoniã praecipua loca

Saniei color.

Not. differentiam inter puſtul. gall.& non gallicas.

De cauſis.

ca habent a mè explicata.ergò loca illa concurrunt ad generationem harum puſtularum.tamen maiori ex parte ex fluxione ſunt, & qualis fluxerit materia, talem colorem puſtula, & ſanies contrahit.

Curatio.

Curatio iſtarum eſt. primò, ut ſanetur hepar, & ſimul & ſemel puſtulæ; aliter autem curamus puſtulas oris, aliter reliqui corporis. primum uerò medicamentum eſt aqua plantag. in qua decoctum ſit lignum indicum, & os abluimus. utimur Guaiaco ad ſiccandum, plantaginis aqua ad extinguendam inflammationem. ſi dolor, & inflammatio magna ſunt decoctum Gaiaci cum lacte miſcemus. ſi maior inflammatio aqua plantaginis, & lacte abluimus, aliquando aqua ordeacea cum fol.rubi, & roſarum. circa ſedem. ſolemus ſanare decocto Gaiaci madente linteolo bis, & ter, & quater in die. aliquando opùs eſt refrigerantibus, & ſiccantibus, & ſic madefacimus linteolum in aqua plantag. ſolan.& roſ.tertiò ſolemus accipere ung. iſid. & diapompholig. equis portionibus, & imponimus fæliciter. Sed non ita breuiter ſanatur affectus, ſæpe non cædunt medicamentis his, ideò ad robuſtiora venimus, & hoc peculiari utor. aqua ſcilicet aluminoſa magiſtrali. ſed quia hanc aquam pollicitus ſum deſcribere, ideo eam uobis communicare intendo. Recipe aquarum plantag. aq. roſ.ana lib.1.aluminis rocchæ, argenti ſublimati an.drac. ii. accipimus ſublimatum, & alumen, & terimus. deinde locamus aquam in phiala uitrea, in illo uaſe, quo utimur ad decoquendam aquam, quæ dicuntur inghiſtare di acqua cotta. ponimus uas in carbonibus accenſis ſupra craticulam ferream, & bulliat ad medietatis conſumptionem, poſtea reponimus per ſpacium quinque dierum, ut deſideat ſublimatum, & ſex aluminis & omnium, & poſtea extrahimus aquam limpidiſſimam, quã ſeruamus

Ad puſtulas oris.

Ad puſt. ſedis.

Aquæ aluminoſæ mag. deſcriptio. notabilis.

in uaſe

in uase uitreo. uoco aquam aluminis, ne deterrean tur gri. appello magistralem, ne seplasiarii misceant aquam cum alum. & dicant uobis esse aquã aluminis. Vtimur igitur aqua ista, sed non simplici, quoniam erodit. contemperamus nunc duplici quantitate rosaceæ, nunc triplici, nunc quatruplici, & si non rasaceæ, plantaginis, uel solani. hoc quidem uerum est, quòd in pustulis ani solemus uti pura aqua ista, & in uerrucis priapi etiam pura utimur. in pustulis ani, quando uidemus supercrescentem pustulam, uelut caruunculam. in ore nunquam pura utimur, nisi casu detectum esset os. vt dicã suo loco. sed nunquam frustratus sum ab opera istius aquæ. in pustulis autem faciei, & capitis primò solemus recurrere ad remedium commune, & est spuma decocti ligni indici, aliquando utimur sapone nigro purissimo, & inungimus. tertiò si non succedit soleo aliquando crustas vi auferre, & inungere locum præcipitato misto cum vngu. ros. mel. Quartò si neque præcipitatum, neque sapo, neque spuma succedit in hoc casu soleo recipere olio scorp. & ping. gallinæ veteris, & seuum hircinum æquis portionibus, & quotidie ungo, & sic siccantur. quandoque impotens est hoc, & confugio ad sacrum illud medicamentum idest ad oleum viperarum Ego enim accipio duas ueras viperas, aut sint mares, aut fæminæ, & ita viuentes seco in frustra, & expleo phialam oleo communi, & expono solibus canicularibus, & fit oleum acerrimi odoris, & acutissimi, & acerrimam, & acutissimam vim habet, & ego tot vires inueni, vt multis soleam uocare nominibus; & non alios docui, semper enim paraui domi. ad rem igitur recurrens, quando habeo pustulas ita rebelles hoc oleo utor, quod oleum facit, ut nõ cadant pili, si inungatur capud. si autem robustius ad huc requiritur medicamentum inungo locum

Pust. faciei & ca. cur.

oleũ uiperarum.

Pro defluuio pilorũ.

primò

primò hoc oleo, postea madefacio aqua magistrali purá alternatim, quandò sanatæ sunt pustulæ uestigia quædam remanant, quæ molesta sunt. ideo ad hæc penitus delenda recipimus radices uirides chelidonii maioris, & cotunde cum sulfure, & inũge, quia nigredo abire solet. si rubedo fit, cerusia, & lythargirie argento loto utor, & agrestæ succo dissoluimus, & vespertina [illegible] ungimus. uel dissoluimus cum succo limonum. Tertiò recipimus cortices ouorum siccatos, & molimus supra marmor, demum dissoluimus ue[illegible]onfacio, vel succo limonum. & loco apponimus. Hæc igitur sit curatio postularum. succedit ualdè sæuum symptoma, qui est articulorum dolor.

Vestigia pust. quomodo curanda.

De dolore articulorum. *Cap.* XCIIII.

Dolor.

PECVLIARE, & maximum est symptoma in morbo gallico dolor articulorum. primùm capitis vniuersi, vel dimidii, deinde articulorum superio rum, & inferiorum, & præcipuè internodiorum hic dolor die quiescit. noctu, vel ante caenam, vel post caenam solet excrutiare, & insomns reddere homines. dolor est pungens, quasi distendens, & lacerans. fit autem dolor ab excremento genito in partibus, & transinisso ex ventriculo, & hepate. est enim materia pituitosa, & melãcolica facta per adustionem. excrutiat autem nocte duabus de causis. tum quia humor frigidus est, & nox frigida, propter similitudinem naturæ. vel (quod certius est) cum tota die, & ob motus, & solem corpus habeat meatus apertos fiunt difflationes, & nocte stipantur pori, & ideò dolor aduenit. pungunt isti dolores, quia fiunt circa perihostia. solent esse cum tumore, & sine tumore. si cum tumore,

Doloris qualitas.

cur nocte infestet dolor.

Punctionis causa.

tractabo

tractabo quùm de gummis agam. si sine tumore, primum sanandi sunt per sanationem uisceris, per decoct. Gaiaci, & salsae, quod decoctum efficit maiores dolores per 2. dies uel 15. post 6. uel 8. diem ideò praenuntiate hoc, ne scandalo afficiantur aegri, ex acto 12. uel. 15. die cessare incipit dolor. sed circa loca affecta quid agendum? duo facere possumus. Empirici solent mitigare dolorem per euacuationem materiae à partibus intimis, & extimis. Vndè habent pulu. hermodact. qui bis, vel ter cum uino, uel iure exhibitus mitigat. pulueris haec est compositio Recipe Hermodact. & turbit ana drachm. iii. diagridii drach. ii. Zinzib. drach. 1. mastic. drachm. sem. saccari candidi, uel albissimi drachm. 6. misce, tunduntur haec, & fit puluis, cuius exhibent drachm. 1. vel cum iure, vel cum maluatico vino ante prandium per quinque horas, non est ualde tutum medicamentum, quia uomitum prouocat & robustè aluum soluit, tamen mitigat dolores. si uultis tutius medicamentum accipiatis pill. faetid. vel de hermodac. scrup. iiii. uel drachm. 1. circa locum affectum quae agenda sunt? applicanda ea, quae habent uim attenuandi, & digerendi, & quae non obstruunt, & hac ratione omnia emplastica fugio, quia obstruunt. & confusio ad digerentia, & attenuantia. inter ea, quae bona sunt, capio primum leuia. & primò est fomentum ex sacculo repleto furfuribus celidis. & ita calidum impono. replere etiam solemus sale, & millio callidissimis. aliquando haec non faciunt. & Recip. folior. puleg. fol. calamenti, florum chamaemeli, fol. salu. & rorisan. man. 1. haec bulliunt in aceto, postea habeo sacculum plenum furfure. infundo in hoc calidissimo aceto, exprimo sacculum, & impono loco affecto ita calidum. ali-

Vacuatio materiæ.

Medic. tutius pro sedatione doloris.

Fomentum primum.

Aliud fomentum.

quando loco aceti, incoquo in lixiuio acri, quandoque in uino potenti; verum, si quod est, quod mitiget, est oleum rutaceum, ol.lil. alb. completum. oleum scorp. & vltimo ol. viperinum, quod supra descripsi, & hic est praestantissimum.

oleum rosaceum ad doloris mitigationem

De Gummatibus Gallicis atque eorum curatione.
Cap. XCV.

VERVM accidit, ut post dolores, uel cum doloribus, tumores infestent circa articulos, internodia, in media fibula, in medio cubito, & his caput saepe coronatur, ut regni Gallici insignia praeseferat. isti tumores cum contineant materiam crassam, quae est ueluti gummi eliquatum, ideò gummata gallica uocantur à medicis. hi tumores duorum sunt generum, alter tophaceus est, alter autem minimè. tophacei sunt constantes ex materia paenitus lapidosa, & videntur ueluti tophiossei, uel materia illa, qua ligantur ossa fracta. secunda species tumorum est, quando materia est mollis, quae tripliciter apparet, nam aliquando est veluti laridum, aliquando est minus crassa, & est similis polentae, & est atheroma gallicum. tertia species est sicut mel, & dicitur melitiris gallica. in capite, vt plurimùm sunt vel substantia laridi, vel mellis, vel polentae. circa pedes, sunt maiori ex parte lapidosi, & tophacei, ita in tibiis, in intermediis nunc tofacei, nunc molles existunt. loca sunt ligamenta articulorum, corpora ossium, perihostia, in quibus tumores dolorissimi sunt; aliquando in superficie ossis crescit affectus iste. Materia est, ut plurimum, pituitosa, tenax, & melancolica, cum natura

Gumbata.

Gummatum species.

Loca.

Materia

natura bene concoquere non poteſt. aliquando miſcetur bilis, & ita fit meliciris, aliquando eſt pituita minus craſſa, & fit atheroma aliquando craſſa eſt, & melancolica, & fit tophus, uel ſteatoma. occaſiones tumorum proueniunt à viſceribus affectis, ſed ut in pluribus, poſt inunctionem. hidrargyri, qui non ſanarit ægros. Haec igitur eſt occaſio non leuis, quia cum inungantur partes illæ, imbecilles redduntur, & morbus petit loca illa, vnde accidit, vt cùm aperimus oſſa illa corrupta, hidrarg. incluſum reperiamus. cognoſcuntur tumores iſti, primò à duritie, ſecundo ex præcedenti us ſignis gallici, tertiò ex dolore in nocte, hoc dico, quia poſſunt ſuboriri tumores etiam in non laborante indica lue. ſed iſti, de quibus inſtituta eſt tractatio iſthæc, cruciant noctu tantum, illi verò noctuque diuque, vel neque noctu. Notandum autem eſt, quòd aliquando ſunt ſimplices tumores, aliquando habent oſſium, corruptionem, ſed qui habent os corruptum, duum ſunt generum, atheromaticus, ſcilicet & melleus, ut plurimum autem hoc accidit, non in omnibus, nec ſemper, & in laridaceo, & tophaceo integrum manet oſ. ſi igitur uidemus eſſe melleum, vel atheromaticum, & diuturnus ſic tumor, eadem eſt curatio, quia debemus aperire ſubitò, ne materia erodat os, & corrumpat, at in tophaceo, & laridaceo non neceſſaria eſt apertio. Omnes atheromatici, & mellei ſanantur, ſaltim per ſectionem, pereat os, uel non pereat, & curatio non eſt doloroſa. ſteatomatici difficillimè ſanantur, certò ſanantur per apertionem, ſed ſectio doloroſa eſt ualde, & ideò non curamus per ſectionem, ſed per digeſtionem. tophacei, ut plurimum non ſanantur ſuccedit

Cauſa. *Signa.* *Curatio.*

Salsa Regina in discutiendis tum.
Localia.
Aqua ardens.

tamen quandoq; curatio. sed primò deuenietis ad alterationem hepatis cum decoctis dictis. cæterum Salsa est Regina in hoc, quia discutit tophos quodam quasi miraculo, lignum etiam digerit sed non ita, nec tam facilè. si salsa digerit tophaceos, multò magis lardaceos. prætera localia nõ omittẽda, quæ digerant materiam, sunt qui maceranr rad. alth. in aqua ardenti, & hoc medicamento, inungunt tumores satis feliciter ardẽs aqua penetrat, rad. alth. mollit. aliqui ardenti aqua pura feliciter curãt & præcipuè laridaceos, alii aqua vel ol. sulfu. sed leuiter madefaciunt, ne exulceret, hoc autem non laudo. Ego soleo uti hoc empl. Recip. ol. laur. ol. mastich. chamæmill. anna vnc 1. ammoniaci, sagapen. bdellii an. drach. una semis. Myrrh. drach. 1. terebent. unc. ii. cæræ quantum sufficit, misce ad empalastri consistentiam; quod imponitnr satis fælici successu. uel loco eius utor ol. scorp. mixto cum ol. amygd. amar. quandoque accipio aliquod genus antiquissimæ pinguedinis, uel gallinæ, vel suillæ. quandoque utor medicamento Gal. Recip. suram porcinã salitam, etiam quod sint rancidae pinguedines, & incoquimus, & paramus ius, in quo caseum addimus tritum, & uetustissimum, & curamus incoquendum, & emplastro facto supra tophum, & atheroma utimur feliciter. aliquando impono medullam ex perna salita, torreo os supta craticulam & ex tosto medulam eripio, ultimò recurro ad ol. uiper. mixtum cum seuo hircino æquali portione, adiuuante tamen decocto salsæ. Verùm si sunt atheromatici, uel mellei non tentate discussionem, quia si succedet remanet folliculus, & sæpe detectum, os atque corruptum. & oporteret uenire ad opus chyrurgicum. & quamuis lardacei tumores ex sententia antiquorum folliculum habeant, tamen gallici

ol. sulfu.

non

non habent, & experiētia uos hoc docebit. & ideo dissoluentem sine apertione, curationem tentare potestis, in aliis autem non, quia auferendus folliculus, sed quid agēdum in his? videatis an corium attenuatum sit, uel folliculus putrefactus, si hoc est aperite. si corium est crassum, & folliculus integer, tentate hujus putrefactionem, illius uerò attenuationem. sed quomodo cognoscimus corruptionem folliculi? hac ratione, quoniam in omni tumore tali, quoties folliculus integer est possumus corium superius diducere hac, & illac, tumor autē manet in sua consistentia, in sua forma. qua ergo ratione macerandus folliculus? (quia, si non maceramus, oportet, ut uiolentia extrahatur medicamento erodente, uel instrumento chyrurgico, & fiunt dolores intollerrabiles,) sed dicet quis, quid refert si remanet folliculus? quoniam solet subcrescere caruncula quædam intra folliculum, quæ insanabilis est, & hoc fit duorum, vel quatuor dierum spacio. quomodo igitur macerabimus? Ego infinita maturantia proferrem. sed confugio ad diachil. magnum Mesu. cui aliquando ammoniac. aliquando sagapen. aliquando galban. addo. quandoque ping. gallinæ uetustiori dissoluo. Ex vsu ergo istius medicamenti per sex, uel decem dies tento putrefactionem folliculi facto hoc aperio caustico medicamento, nisi sit in fronte, uel in facie. quia apertio fit maior, secundò quia putrescunt aliquæ reliquię folliculi, tertiò quoniam calefacit locum, & roborat. sin minus ferro seco. facta apertione si reliquiæ restant folliculi extraho præcipitato, demum expleo carne locum. & hæc de tumoribus istis dicta sint satis, iam ad ossium corruptionem transeamus.

De ossium corruptione. *Cap.* XCVI.

ossium corruptio

SAEVA ualdè est in morbo gallico ossium corruptio, & adhuc sæuior, quia corrumpuntur ossa in illis partibus, in quibus sanari nō possunt. quoniam corrumpuntur ossa, quae facta sunt à natura pro cerebri tutela & coopertione, ita ut totum viderim craneum exesum, ego habeo infinita exempla, sed aliquando etiam corrumpuntur ossa palati ut totū palati os recedat, & non solum palati ossa id patiūtur, sed etiam narium. & sciatis quòd non in omni inueterato gallico hoc sit, sed tātum in illis, in quibus inunctio facta est Hidrar. si igitur fiat, ut corrumpatus os in morbo gallico, si sunt ossa tibię, ea ratione tractanda sunt, quam dedi in curatione vlceris cum osse corrupto. (Sed quia rem intactam relinquere nolumus, ne lectores ad alios tractatus demādemus, ut hanc nostram plenā, & omnibus numeris absolutam compleamus tractationē. hic breuiter curationem vlceris cū osse corrupto perstringemus, quoties ergo perforatur os ex humore acri atque putrescēte propter gallicam luem primum, quod indicatur est ossis ablatio, secundū præseruare partem sanā, ne erodatur, ablatio duplex uel manu, uel medicamento, quo proritemus naturam ad ossis separationem. sed primò de ea, quæ manu fit, uel instrumento loquamur, qua ratione, & quomodo, & quando datur occasio? occasio est, quando est ualde insignis quantitas ossis auferenda, quam dubitamus nō posse naturā auferre. secūda occasio est quando breuitas temporis urget, & citā quærimus sanationē ulceris, sed natura citò non potest hoc efficere, Nā uos debetis scire, quòd tardè recedunt ossa, si totum opus naturæ imperio demandatur,

sed

ſed nos ſpatio unius horæ imo citius agimus, Natura 30.40.60.aliquando 80.diebus,tertio quoties poſſumus tuto,& facilè ſecare materiam oſſis. ſed cum datur occaſio quomodo auferendum os? duobus modis,uel ſcalpro exciſorio cum malleolo, ueluti faciunt ſtatuarii,qui ſcalpro & malleolo ſtatuas effingunt; uel, ut perforemus os terebro fabrili in tribus, uel quatuor partibus, poſtea percurramus ſcalpro cum malleolo à foramine ad foramẽ. tertia ratio melior, non lædens eſt, ut ſcalpris raſoriis agamus,benignior, mitior,& tutior ratio eſt, licet aliquantiſper tarda. ſi perforamus terebra fit aſtrictio,& calefactio in oſſe, & poteſt inflammari pars ipſa ſana. quis autem erit modus uel terminus actionis? deſiſtemus quoties ablatum fuerit illud totum,quod perforatum eſt,ſecundo,quod eſt denigratum, uel liuidum, tertio quando apparet cruor aliquis ſtatim finem faciamus operi, poſtea ariſtolochiæ radix admixta Myrrhæ aſpergetur oſſi reducta in puluerem, ne iterum corrumpatur. Sed quia hæc inſtrumenta nõ ſemper ſunt apta ſeu ratione loci,ſeu ratione ægri timidi,ideò natura ſit illa, quæ ſeperet os corruptum. quomodo autem fiet hoc?ſi nos ſiccis medicamentis, & quæ habent uim penetrandi tentabimus ſiccationem oſſis, uel (ſi hoc modo non poſſumus) faciamus candenti ferro, natura enim non poteſt ſeiungere niſi os ſit omni ſanguine, & alimento priuatum, ut ait Hipp.exemplo ſint fructus, & folia, in quibus, cũ incipit alimentum deſiſtere,pediculi pars ſiccatur, & cadunt fructus,ita folia autumno cadunt,quum hnmido radicali deſtituuntur; hoc faciemus medicamentis ſicciſſimis, uel corpore ignito; ultimo cum medicamentis. quæ clauſis oculis non patefacta ipſorũ natura illud faciũt.& ut ab hoc tertio

genere incipiam sunt omnia illa, quæ sunt sicca, & frigida in quarto gradu, quæ uolunt medici, quòd habeant uim anferandarum squamarum, & separandorum ossium; quæ nisi à frigida illa qualitate veniat ma occulta prouenire dicam sed quum his uti mini, miscete ualde calido medicamento penetrante; ista sunt hiosciamus, uel papaueris omnis materia & huiusmodi, unde Paulus ponit medicamentũ factum ex foliis pap. silu. & foliis ficuum simul cõtusis, & impositis, nã primũ fol. pap. illud faciunt, & à ficulneis foliis habent penetrationem. subdit Paul. aliud medicamentum, quod constat ex fol. hiosciami, uel semine. & contundit cum calcanto usto. & hoc est præstantius, quia hiosciami semen priuat uita partem, & alimento. calcantum vstum ponimus, quia in eo fit attenuatio ustione, quod dico de papau. dico de mandrag. non de lactuca, & solano, quia non habent uim siccandi. secundum medicamentum est siccans, & primo est radix peucedani sicca. Iridis communis rad. etiã sicca, radix aristol. rotundæ, uel longæ, oppan. radix, uel succ. sagapeni uulgaris lachryma, squama æris exusta, ærugo &c. Recentiores laudant aquam sulfuris oleũ appellatum, ego laudo summopere. sed ea ratione ne corrumpat carnem. laudant calcanti oleum, hoc etiam ego laudo. præterea habemus aquam aluminis magist. qua non reperio medicamentũ præstantius, qua in omnibus vtor, & semper madefacio os corruptum hac aqua, quoniam non solet excitare dolorem, reliqua medicamenta quanto ualidiora, tanto dolorosiora. sed principatum tenet euforbiũ inter omnia, & hoc merito, quia medicamẽtum habet facultatem siccantem in quarto, & habet tenuitatem partiũ, & probatur à Diosco. qui non proponebat, nisi certa medicamẽta, sed huius medicamẽ

ti uſus debet cum arte adhiberi ne corrumpat áliã partẽ ſanã, nã ego ſoleo accipere paſtã, cui miſceo portiunculam Eufoıb. & pulu. ex rad. irios, & rad. peucedani, & ita compono medicamẽtum, quod po no ſupra os corruptum tantum, & non transſundi tur in partes ſanas. ſed ſoleo etiã caerotum quodã ex Euforb. ad eundẽ vſum conficere. hoc modo Recipe pulu. peuced. ariſtol. rotundæ, opopanacis, Eu forb. an. drac. ſem. tereb. unc. ſem. ol. lil. alb. caerae an. unc. ſem. hæc ſimul coquuntur ad ignem donec ſpiſsũ fiat caerotũ, & os ponimus loco affecto. Hip. 4. de art. 36 ſolet ſeparare fruſtrũ oſſis ex tibiis 60. diebus, in aliis locis 40. & 30. ſi huiuſmodi medic. robuſtiſſimis vtemur fiet in 20. diebus, & ego aliquãdo extraxi integrũ calcanei os, uel tali os, quæ ſunt fruſtra magna, et tunc neceſſario ueniẽdũ ad ignitũ corpus, quod penitus ſiccet os. & exurat pàr tem. ſed aduertatis, ut medicus diligẽtiſſime obſer uet partẽ, ubi tuta ſit uſtio. fugıte uſtionem in capi te, quãdo imminet periculũ inflammationis, in oſſibus thoracis ſimiliter, ne febris & mors ſuccedat, prætærea in uetebris dorſi fugite uſum feramenti ne in candeſcat medulla, & pereat æger, in reliquis locis utimini exuſtione uſque ad medullam, exuſſi mille Oſſa, uſque ad medullam ſine periculo, dum modo recte omnia reliqua tractentur. ſed quomodo parabıtur iſta exuſtio? primo uratis quantum exuri debet, ſecundo nõ exuratis partes carnoſas circũ poſitas. primum facimus, ſi ferramẽtnm ignitũ erit proportionatum parti exurendae, aliud, ſi ita in profundum exuremus, quantum opus eſt. ad profundum dupliciter uenimus, aut longa exuſtione ter, uel quater repetita, aut (ut leniorem faciant exuſtionem ſicut imaginati ſunt Recentiores)

ies) per foremus partem, & postea scastelem in illud foramen ponamus, & hoc fit commodius, quia repetitio cruciat ægrum, secundum obseruandum est, ne partes circumpositæ urantur, hoc fiet, si eas ita muniamus, habent fistulas ferreas, vel æneas, quas imponunt vlceri, & postea per eas imponunt ferramentum ignitum. sed notate, quòd istæ igni untur, & ignitæ exurunt labia, accipiatis fistulam, & uestiatis tela, & si potest esse lanea tela tenuis commoda est, & ita exuretis os sine exustione carnis. sed rarò uindicamus labia ab exustione, hoc facto statim extinguendus calos contractus in osse per impositionem medicamenti actu frigidi, ideo accipimus aquam ros. ol. ros. vel viol. album oui, & simul miscemus, & per spongiam, vel stuppam imponimus bis, vel ter. præterea mitigemus dolorem contractum in labiis, & ita per 24. horas relinquimus hoc medic. deinde uenimus ad maturationem escaræ labiorum cum butiro, vel tetrapharmaco habente uim con coquendi, & emolliendi. sed non supra os. quia supra eum ponetur pul. peucedani, vel alius, & postea medicamentum maturans. post hoc procedemus ad separationem ossis. vltimo cum sarcoticis curabimus vlcus. † In capite uerò, si tectum fuerit os, & corruptum, quomodo tractandum? nos secamus cutim, & detectum os abradimus separando malum a bono. at si totum os corruptum, totum est abradendum, totum sequestrandum, ego utor forcipe ad auferendum os sequestratum. sed antequam sequestretur non abrado, sed curo, vt natura ipsa separet, & solet facere si incsibamus siccationi robustissimæ. & primò decocto salsæ utimur, postea ad localia uenimus. sed primùm alternis diebus madefaciam os oleo calcant. vel ol. vitriol. vel aq. alum. magistr. quod mitius

Os capitis.

est,

est, & ego habeo gratias huic medicamento, quia non absumit carnem, non facit dolorem, & robustè siccat, & sic fit sequestratio a natura cum gene ratione nouæ carnis, postea madefacto osse bis inspergo puluerem capitalem dictum, tertiò ego impono medicamentum ex Euforb. quam compositionem uos docui, dum tractarem de vlcere cum osse corrupto, vel madefacio splenium in aqua alu. magist. & pono, labia, & partes carnosas munio vngu. isidis, vel tego linamento sicco, vel misceo vng. isid. cum ung. diaponf. sed aduertite quòd aliquando membrana detecta est, vos tegite eam linamentis siccis postea madefacite os huiusmodi liquoribus. hoc agimus donec sequestretur o, sequestrato osse surgit difficultas, quomodo ducenda sint vlcera ad cicatricē, quoniā durat vlcus virens ad annū, & ad duos annos. ego soleo vti vng. de plū bo, & satis feliciter successit, & deducit ad cicatricē; utor emplastro albo ex pipere Gal. quod siccat, & deduxi ad cicatricem, sed hoc difficillimè. abluo vlcus decocto adstringente veluti ex rosis, beton. chamæm. & gallis. & coquo ad ablutionem, & adstrictionem. utor aliquando purissima aqua aluminosa, & accipio aquam rof. & aquam beton. & addo parum alum. & sic fit aqua aluminosa. uinum austerum coctum cum rosis præstantissimum est. sed curatio accelerari non potest, ideo solari potestis ægros in hoc casu, vt patientes sint. quoniam membranae sunt in continuo motu, & magna deperditio facta est ossis. si corrumpitur os palati, ego semper utor hoc medicamento. s. aqua aluminosa magistrali, & sic citò, & commodè extrahere conor ossa corropta. ol. sulf. & calcanti dolorosa sunt, haec aqua non est dolorosa, & ideò utimur madefaciendo gossipium, & ponendo ad locum quotidie bis. postea tota die curo, vt abluat os de-

os palati.

cocto

cocto scabiosæ, cum aqua plantag. vel decocto huiusmodi cum aqua plant tertium decoctum est beton. agrim. & ros. in vino austero qua tum est decoctum salsæ in aqua plant. Demum mando, vt æger inungat os melle ros. quia detergit, & educit saniem. si esset cauitas, impono gossipium imbutum aqua magist. alum. quòd si aqua hæc videtur nimis potens contemperetur cum rosacea, vel aqua plant.

Remedia quùm cadit os palati. *Cap.* XCII.

CADIT os palati, sanatur homo, sed succedunt miseria, & angustiæ intollerabiles. primùm, vt non possit loqui, secundò vt non possit bibere, quia recurrit vinum ad ciathum ex naribus, non potest loqui, quia vox resultat per nares, & sic coarticulatio fieri non potest. In isto casu opus est, vt nos perpendamus coniectura an lapsus ossis multus sit. nam si tantum ossis ceciderit quantus est nummus, qui dicitur gazetta, tunc non speramus coniunctionem, sed oportet inuenire artificium, quo claudatur palatum, ergo est tentandum, vt citissimè fiat cicatrix circum circa gignitur, autem pedecocta adstringentia. post genitam cicatricem &c. cicatricem oportet explere foramen aliquo, quod non cadat. Hinc aliquando gossipio claudimus, & mùlti commodè gerunt. sed domini aliquando accidit, ut magnitudo foraminis non capiat gossipium tunc duo habemus instrumenta alterum cæreum, alterum ex argento.

Gossipium.

to. difficilia sunt hæc instrumenta fantastica. non possum lingua explicare, deferam uobis instrumentum ex cera constructum, atque docebo vos modum conficiendi, & sic ex argento, vel auro fieri potest. solemus quotidie auferre instrumentum, detergere, & iterum aptare. Cæterum aliud est instrumentum, quod gossipio obuoluimus, & ui imponimus in foramine. sed ego habui doctorem quendam habentem excesum palatum morbo gallico, ita vt non alius fuerit locus, vbi commendare potuerimus instrumenta, nihil enim erat palati. ego aptaui instrumentum ad nares, catenam, scilicet auream in parte vergente circa gurgulionem, quam feci recurrere per nares, & ne exedantur nares ab auro geminis laminis aureis succurro suppositis catenæ aureæ, si uerò magnitudo est parua exesi palati in eo casu speranda repletio carnis. sed opus est summa diligentia. necessarium enim est, vt non sinatis, quòd vlcus ad cicatricem deducatur, sed semper viride seruetur; hoc autem seruatur, si quinto quoque die, vel quarto madefiat parùm margo vlceris semel tantum currente gossipio, oleo vitrioli; sed oportet, vt ponatur medicamentum ualde sarcoticum, quod habeat vim regignendæ carnis. ego multos sanaui, & præcipuè illustrem Polonum. Duum generum vtor sarcoticis, alterum est decoctum gaiaci, in quo dissolùtum sit Myrrha, & Thus & mando, vt hac crebrò colluat palatum. secundum medicamentum est pasta quædam, ex qua conficio clauum, quem impono foramini, & fælici successu vsu sum sæpe. Medicamentum autem est huiusmodi. Recipe gumbi

Instrumentum in palato ubi os deficiat.

Sarcorica.

gumbi elimi, carabe an. unc. sem. resinæ pini colatæ vnc. 1. ceræ albæ vnc. 1. mastic. Thuris ana drach. 1. & sem. olei communis quantum sufficit, misce, & fit caerotum molle, quod accipio, & digitis formo clauum ad magnitudinem foraminis, sed si quarto quoque die videmus cicatricem fieri abluo aqua dicta vel ol. sulf. in pauca quantitate Aliquando aquis thermarum diui Petri abluo os, inspergendo pulu. rad. irid. & sic vtor faelici successu.

De ulceribus Gallicis. *Cap.* XCVIII.

Vlcerum curatio.

VLXERA gallica solent corripere vniuersum corpus, & per ulcera non intelligimus, quæ glandem, sedem, palatumue exulcerant. sed quæ nascuntur in vniuerso corpore callosa sunt, & aliquã do habent ossa corrupta, aliquãdo desinunt in fistulas. In curatione horum nos præter expurgationem totius corporis, & decoctum, tractare so emus hac ratione. si ad sunt fistulae, uti vlcera fistulosa tractamus. si calli adsunt reuertimini ad curationem, quam tradidi in ablatione callorum. si vero his factis non curantur tunc uenimu ad curationem expraecipitato, & vng. ros. mes. & solemus imponere hoc medicamentum. Recipe yngu. ros. mesu. & addimus portiunculam praecipitati præparati, & loti, vel, si neque praecipitato huiusmodi vlcera sanantur, venimus ad vngu. quod habet in se hydrargyron, & hoc ego utor. Recipe assungiæ porcinae, terebent. lotae ana. vnc, ii. butiri recentis, ol. lib, alb. an. vnc. 1 Mercur, extincti vnc. sem. caerae parum, misce, & fit medicamentum. tractamus autem vlcus, primùm madefaciẽdo aqua alum. mag. temperata copiosissima aqua ros. postea imponimus medicamentum hoc, in exterioribus autem

linteum

linteum magnum imbutum linimento simplici. & semper sanaui hoc modo.

De impetigine: *Cap.* XCIX.

POST vlcera sunt impetigines, quae solent suboriri, praecipuè in manibus, & pedibus, & curantur ea ratione, qua reliquae impetigines, & ideo habetis medicamenta propria. at in impetigine gallica oportet instituere dietam, quae leuat morbum sed non exhibeatis Guaiacum, quia non sanat, sed decoctum salsae parigliae, nam per illud decoctum Gaiaci non fit perpetua sanatio, & differtur curatio ad tres, vel quatuor menses.

Impetiginis cur.

De Gonorea atque aurium tinnitu. *Cap.* C.

POST impetiginem est gonorea, & tinnitus aurium. Tinnitus curationem non habet, ingenuè fateor eam ignoro. per localia omnia tentaui, curare non potui, & nisi per assumptum decocti sanetur, nulla alia ratione sanatur. ego uidi multos exhibito gaiaco per se incolumes redditos. Vidi etiam multos laborantes morbo gallico, qui non laborabant tinnitu aurium post principium assumptionis gaiaci sentiisse illum, quem sanaui de cocto salsae, aliquando incurabilis est. quandoque curabilis aquis Thermarum uillensium refrigerantibus uniuersum corpus. Gonorea decocto curatur. non per localia. sed quis quaeret quomodo cognoscitur haec gallica à non gallica? hoc opus, hic labor est. nam in Gonorea gallica, & adest isdē

Tinnitus.

Gonorrea.

color

color ſeminis,&uti ex coitu vna prouenit,ita & altera. habemus tamen coniecturas. & ego multas habeo. prima eſt quando incipit gonorea gallica non eſt ardor, vel pruritus ingens, qui eſt in non gallica, in qua exulceratur canalis vrinarius, & tunc ſuccedit ſtranguria,qui eſt appetitus ſemper mingendi. ſecundum inditium eſt diuturnitate, quia gallica longa eſt,non gallica citius caedit niſi fuerit ex catharro. Tertium quod in gonorea nō gallica,(ſi copioſa eſt)conſequitur corporis conſumptio;gallica etiam diuturniſſima non ita abſumit corpus. præterea gonorea gallica breui temporis ſpacio ſine moleſtia,& ſemel coeundo concipitur. Vltimo gonoreae gallicae non poſſunt caedere medicamētis localibus. reliquae per inunctionem teſtium, renium, et aſſumptione medicam.per os caedunt facilius, ſanamus autem gallicas per decoct.guaiaci,aut ſalſæ.ad localia raro venio, quia raro ſuccedunt.

Gallicæ gonoreæ coniectura. 1. 2 3 4 Quinta.

De Rhagadibus. *Cap.* CI.

Rhagades

POST hæc adſunt in pedibus, & manibus Rhagades,qui morbus perpetuus eſt,durat enim ad 30 & 50.annos. quoties igitur fit huiuſmodi exulceratio, quæ rimoſa eſt, ſi eſt gallica cognoſcitur ex præcedentibus,præterea ex eſu alliorum,& caeparum. ſi quis patiatur , & neget eſſe gallicus ſi ſpicam allii . uel parum caepe comederit tertia die dupplicatæ erunt Rhagades, & hoc eſt argumentum eſſe gallicas.ex hoc colligatis,ut ſemper ægri fugiant caeparum,atque alliorum vſum. ſed vnde proueniūt huiuſmodi Rhagades?ex materia phlegmatica,ſalſa, & aduſta melancolica phlegma generatur in ventriculo labefactato ſalſa,& melancolia

Signa. *Cauſæ.*

ex

ex epatè adusto. sed si ad sunt duabus rationibus sanandi calli huiusmodi communibus scilicet medicamentis, & localibus. communia medicamenta est decoctum salsae, & expurgatio totius corporis, exhibeant medici decoctum guaiaci quantum uolunt, non sanant, sola salsa est quæ curat. istas gaia cum lenit, sanat. non perfecte tamen. addatis autem localia, quia sine his non sanantur. incipiat primũ aeger bibere decoctum salsae per quatuor, aut, sex dies postea vtatur localibus. & primo sunt mollificantia. Recipe rad. alth. folior. malu. fol. uiol. rad. lapatii. ana man. ii. capud ueruecis unum aquæ quãtum sufficit, fit decoctio donec dissipetur capud, in hoc decocto macerantur manus, & pedes, matutina, & uespertina hora. Post hoc Recipe ol. amygdal. dulc. olei rosat. assung. porc. ana vnc. i. cerussæ hydrargy. extincti ana vnc. sem. ceræ alb. unc. i. misce, & liquatis liquandis in mortario conficitur linimentum, quo inunguntur rimæ, & sanantur. si calli non cædant solemus macerare prædicto decocto. postea nouacula emollitum auferre callum, uel linteo aspero fricare donec copiosus exierit sanguis. demum Madefacimus huiusmodi callos aqua al. mag. aliter non succedet, nam difficilis mor us est, sed sanatur quidem. si non sanatur Maceramus pedes eodem decoc. radimus semel, postea illa aqua madefacimus, & cum siccata est illinimus partes trociscis Andronis quos diluimus uino granatorum vel cum syr. mirt. ad mellis spissitudinem, & bis, & ter inungimus. sed accidit, ut nondum superentur, in hoc casu macero pedes cum succis quibusdam, in quibus ordeum, & lapatium incoctum sit. ego coquo ordeum donec di srumpatur, & simul folia lapatii, & expleo sacculum supra quẽ calentem impono manus, & pedes per horam cum

dimidia, postea inungo hoc medicamento, habente sublimatum uel argentum viuum. primum est Re- ci. ol. rosſ. completi, butiri recentis ana vnc. I. cerusſæ drach. ii. tereb. lotæ vnc. I. sublimati supra marmor pictorium moliti, & cum succo limonum loti scrup. ii. misce in mortario, & isto medicamento inunguntur manus, & pedes. Verum accidit, vt ægrotantes velint incedere, ego habeo in eo casu emplastrum ex quo conficitur solea, quæ [illegible]icitur pedibus, & ita incedũt. Medic. hoc est. Recipe ammon. præp. galban. ana drach. I thuris, mast. aloes, cerusſae ana drach. sem. pingued. Vrsi, Taſsi, Suis ana unc. I terebent. resin. pini, ana vnc. semis, olei rosſ. compl. unc. ii. auripigm. calcant. alum. rocchae ana drach. ii. & sem. arg. uiu. extincti unc. I. caerae quãtum sufficit misce, & fiat solidum caerotum, quod extensum supra linteum facit soleam. Verum ita rebelles sunt Rhagades, ut aliquando opus sit locum affectum suffumigare. utimur autem suffumigiis primum macerando, uel lixiuio communi, uel decocto dicto, postea inungimus sapone nigro fricando callos, quia attenuat eos, & diſsipat, postea iterum per spatium horae abluimus lixiuio & post siccationem suffimus; & huiusmodi suffitu omnes liberantur, post suffitum trociscum andr. uel caerotum ultimum imponimus Materia suffitus est hæc Rec. cinnab. auripig. sandarachi graec. ana unc. I. praecipitati unc sem. ligni aloes, gummi iuniperi, storacis siccae, belzuini Myrrhaec, Thuris ana drach. ii. teruntur haec craſso modo, & miscentur, atq; supra carbones insperguntur aliqui sublimati portiunculam addunt, at ego nunquam addidi.

Suffitur in rhagad.

De

De cephalea & reliquis symptomatibus. Cap. CII.

CEPHALEAE curatio fit per decoctum. Marasmus ex gallico, & asthma incurabiles sunt affectus, & ideo aegros solis pronosticis destinemus (Modo receptui canens. te lector oratum uelim, vt animum meum hilari fronte recipias. eum à calumniae, & obtrectationis metu defendens.)

PETRVS ANGELVS AGATHVS CANDIDO LECTORI S. P. D.

PLATO noster in 7. de legibus, hominem iocum esse prædicat, ludumq; Deorum. Mecum ipsi iam ludunt: aurum mundissimum, atque preciosissimum fulgens in sinum meum detrudentes, quod exquisitissimo meæ officinæ ignis examine excussis arenis enitet, usque adeo, ut æternitatis simulacro (qui sunt Typi ipsi) omnem orbem miro splendore repleuerit, Commentaria hæc aurum uoco, scio te summopere desiderare, at nondum absoluta sunt, qualiacunque tamen extent, ad te mitto. Vnum autem diligenter meditare: si quid in hac industria nostra, uel eloquentiæ, uel sapientiæ cognitionis eluxit, id omne mè ab illo accepisse, illumq; sibi suppeditasse, qui in cathedris uelut fulgens Pyropus elucebat, facilè existimari patior, & uolo. Cupio autem exclamare, Vtinam sicut Academia hæc inuenit excel-

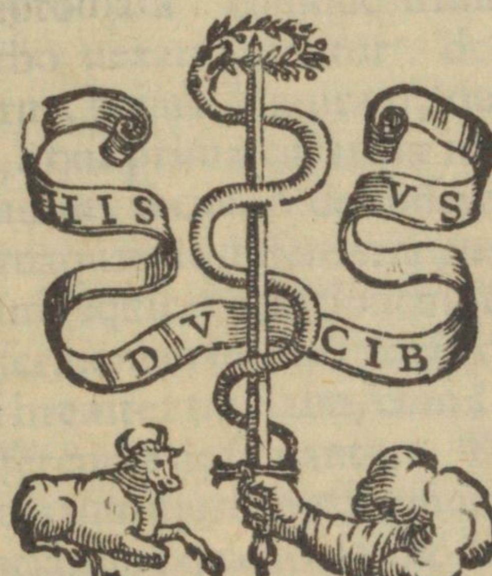
lentissimum

lentiſs. Falloppium ſecundum cor ſuum, ita Falloppius me uirum ſecundum cor ſuum reperiat: ſcio ego, quòd Barbara ingenia leui momento currunt ad obtrectationem, at obſtrepant, & obclangant inepti Milui, nigri corui, rapaces volucres, etiam noctuæ, atque ueſpertiliones: Mali his auibus aſſocientur, ſat eſt, ſi hæc placuerint bonis. Vale.

ANTONII FRACANCIANI DOCTORIS TEMPESTATE NOSTRA CELEBERRIMI,

De Morbo Gallico fragmenta quædam elegantiſsima ex lectionibus anni 1563. Bononiæ.

Secunda Editio.



VENETIIS,

Ex Officina Franciſci Laurentini, de Turino.

M D L X V.

PRAEFATIO.

CAP. I.

CVM Medici ſit finis ſanitas, ut benemereatur de genere humano, nihil utilius, nihilque his temporibus accomodatius fore cogitaui, quàm agere de Morbo Gallico, cum paſsim hodie uagetur, & ſummo pere ſæuiat, difficillima, & moleſtiſsima inferens ſymptomata. cumque difficillimè hoc morbo uexati ſanentur. de hoc morbo acturus, primò inquiram, quæ eius eſſentia, à qua primæ curatiuæ indicationes capiuntur. ſecundò de differentijs agam. cum vnaquæque differentia, uel ſpecies propriam requirat curationem, & de differentijs ſermonem inſtituens, de cauſis huius morbi breuiter tractabo, cum à cauſis etiam differentiæ de ſumantur. Tertio agam de ſignis tum morbi pathognomicis, tum differentiarum: quartò de modo curandi, qua uia etiam inceſſere plurimi, qui de hoc morbo tractarunt, & licet multi de hac re ſcripſerint, quoniam tamen, & à me obſeruata ſunt quædam, quæ utilia fore arbitror, agam & ego, ut hæc aperiam.

De essentia & natura morbi gallici. Cap II.

QVONIAM verò satis manifestum est quid nomen huius morbi significet, non erit opus in illius declaratione immorari; Vnde hoc prætermisso statim ad eius essentiam, & naturam declarandam deuenio. essentia verò non poterit aliquomodo reperiri, ni prius proximum genus habeatur, & postea differentiæ propriæ, ac essentiales, cum rei essentia, ex suo genere, & propriis differentiis constituatur. Primò igitur proximum inueniendum est genus; & cum hunc affectum omnes concesserint esse morbum, inquirendum est in quo nam genere morbi reperiatur. quod quidem difficile est, cum diuersa symptomata quandoque ostendant in uno, quandoque in alio genere collocandum. Vnde fuere qui dixerunt affectum hunc nullum sibi determinatum genus vendicare, sed quandoque in vno quandoque in alio constitui, quandoque simul omnia tria morborum genera complecti. ego uerò aliter sentiens proprium, & determinatum genus inueniri huius affectus credo, istudq; à posteriori inuestigandum arbitror, & necessarium mihi videtur unumquodque proprium genus habere. quoniam uerò inter ea, quæ gallicum morbum insequuntur unum tantum modò est symptoma, quod ipsum perpetuò comitatur, alia enim non semper, sed quandoque tantùm accidunt, ab eo, quod perpetuum est, genus, & essentiã inquiramus, hoc vero solum, & perpetuum symptoma exustio est; quæ non solum in progressu, sed etiam in primo morbi ingressu manifestè conspicitur, unde si quis carie afficiatur norunt non tãtum chirurgi, sed & inepti tonsores num caries illa gallica sit, nec ne; hoc vero non nisi ab exustione,

Exustio perpetuum simptoma gallici.

ne, & sorditie, quæ liuido, vel nigro colore, & ex callositate innotescit. Gonorrhea quoque si adsit eandem exustionem, tum substantia, tum colore demonstrat. Pariter & bubones duri; qui si suppurentur, & labia callosa habent, & exusta educta sanies videtur. Idem etiam indicatur ex doloribus (si ad sint) vehementissimi enim sunt, & ad vesperam inuadentes. eadem exustio conspicitur, quum gingiuæ, os, & palatum corroduntur, quum dentes cadunt, quum Pili, quum narium extremitas, quod sæpè etiam fieri consueuit, quæ quidem omnia ex adusta, & mordaci materia proueniunt. conspicitur, & eadem exustio in urinis semper, quicunque fuerint humores exusti. Cum itaque Res ita se habent, nec possit exustio fieri nisi ab intemperie calida, neque possit caliditas exurere absque adiuncta siccitate, cum humiditas calorem obtundat, necessarium erit asserere morbum gallicum esse intemperiem calidam, & siccam vnde à perpetuo hoc symptomate non tantum genus, sed etiam vna ex differētiis habetur. nec dicat aliquis exustionem oriri ex putredine, cuius vltimus terminus est incineratio, quoniam hoc dici non potest. nam licet in morbo hoc putredinem reperimus, tamen conspicua exustio, qualis conspicitur in hoc affectu non quantumcunque putredinem insequitur, sed insignem tantummodo, quā quidem in hoc morbo & præsertim in prīcipio nullus concedit; rectè igitur ex hoc symptomate genus & vnam ex differentiis inuentam esse credo. quoniam autem humores exusti apparerent non determinatæ alicuius partis, sed vniuersi corporis, ideo membrum, in quo primò fundatur hæc intemperies inquirendum erit. & cum nullum sit in corpore nostro, quod hoc possit facere nisi iecur, quod officina humorum est, à quo tanquam a fon-

te scaturiunt, in iecore dicimus hanc intemperiem calidam, & siccam esse, & ita aliam huius affectus differentiam habemus, & quidem essentialem, subiectum fit de essentia accidentis, & ita dicimus morbum gallicum esse intemperiem calidam, & siccam iecoris, & uenarum; at quonia sæpe iecur, & uenæ intemperiē calidam, & siccam patiuntur absque eo quod morbus gallicus infestet, pro perficienda hac definitione. & pro ultima differentia, qua destinguetur ab aliis intemperaturis calidis & siccis iecori, & venarum, dicendum quendam esse gradum huius intemperaturæ immanifestum nobis, qui exactè eius naturam. & essentiam integrat, & sicuti vltimæ rerum differentiæ sunt nobis ignotæ, ita & hic gradus, qui constituens essentiam huius morbi, nominatus est morbus gallicus, & gradus temperamenti, quæ proprietas temperamenti appellatur, & est, quæ constitui in esse unum quodque. & quoniam hæc proprietas temperamenti, uel gradus est occulta dici fortasse poterit hac ratione morbum hunc esse in occulta proprietate repositum. propriè tamen, ac uerè dicetur esse intemperies quædam iecoris, & uenarum calida, & sicca sed hic duæ occurrunt difficultates circa dicta quartum altera est, quoniam videtur hæc lues gallica morbus in forma, vel tota substantia, non autem in intemperie cum praeter intemperiem, quam quandoque adiunctam vidimus, ita foeuiat, vt totam substantiam corrumpat, nec possit sanari, nisi medicamentis à tota etiam substantia conferentibus, veluti est ligni decoctum. nec defuere, qui rationibus his assentientes hoc tenuere. altera est difficultas, quoniam & si hic morbus sit in intemperie in calida potius, & humida, quam in aliqua aliarum reponendus videtur. Primò, quoniam hic morbus incipit in membro humido,

nempe

nempe in pudendo quae humida sunt membra. secundo, quia ferè semper initium habet à morbo humido, videlicet à cariebus, vlceribus, ac pustulis qui quidem humidi sunt morbi. Tertiò quoniam per contagium contrahitur, & non datur contagium absque putredine, nec putredo sine insigni humiditate, & haec sententia habuit suos fautores. fuerunt & qui dixere morbum quidem esse in intemperie, sed frigida, & humida, quoniam videmus laborantes pituitosis, & crudis humoribus abundare, nec sanari nisi calefacientibus auxiliis, & exiccantibus veluti est ligni decoctum. ad hæc dicendum, & primò ad primam dubitationem non dari morbos in forma, seu tota substantia, quàm dicunt, cum substantiæ nihil sit contrarium, nec formæ substantiales, nisi forsan elementales, contrarietatem habeant. Præterea falsum est, quod dicunt lignum, & alia medicamenta à tota substantia conferre. sanant enim potius ob continuatam euacuationem, quam præstant. nec inferendum, corrumptit totam substantiam, ergo est morbus in tota substantia. hac enim rationeconclude re possemus morbum in intemperie esse in tota substantia, quòd si per totam substantiam proprietaté temperamenti intelligant, iam nihil diuersum ab intemperie proponent, sed potius illud idem, quod negare intendunt, affirmabunt. ad secundum dicimus impossibile esse hunc morbum esse intemperiem calidã, & humidam, cum semper habeat exustionem adiunctam, quam quidem humiditas pro hiberet. Nec verum est, quòd semper hic morbus incipiat in membro humido, & à pudendis, falsumque est pudenda in viris humida esse. Virga enim & glans, in quibus plerunque incipit, sicca sunt membra, non humida cum neruea, & dura sint. Præterea non tantùm in his initium habet, sed in omnibus

Solutio. morbum à tota substantia non dantur.

Ad 2.

Pudenda virorum non humida sunt.

nibus illis membris, quæ vel confricatione incalescunt, uel per contactum facilè sua natura contagium suscipiunt. Vnde sæpe contrahitur à pudẽdis, ab ore, à mammillis, & in consudantibus, à cuti, quæ sicca est ualde, licet huiusmodi membra interdum uon uideantur affecta. Neque valet secunda ratio, quoniam semper in Gallicis cariebus, vlceribus, ac pustulis exustio reperitur, quæ siccitatem indicat caliditati adiunctam, ut ex duritie, callositate, liuidoq; vel nigro colore demonstratur, etiã iis, qui parum periti sunt. Peccat etiam tertia ratio, nam licet concedamus (vt rei veritas est) morbum gallicum semper per contagium acquiri apud nos, quod aliqui tamen contradicentes historiis, & experimento, negarunt. nihilominus non sequitur propterea morbum esse humidum, quiá plurimi sunt contagiosi morbi sine putredine, ut ophtalmia. neque verum est, quòd ubicunque requiritur putredo, ibi etiam sit humida intemperies, quoniam licet materia, quæ putrescit, humida sit actu (quod in putredine requiritur) facultate tamen potest esse sicca, ut apparet in bile, ac melancolia putrescentibus, ad illos autem qui dicunt esse intemperiem frigidam, & humidam negamus hoc posse fieri, cum à tali intemperie nullo pacto proueniat exustio. quòd si ad sunt quandoque plurima excrementa pituitosa, & cruda in his, qui laborant morbo gallico illa quidem generantur ex vigiliis, doloribus, inconctionibus, & cruditatibus, quæ insequuntur. neque sanantur hic morbus medicamentis calefacientibus, & exiccantibus merito primarum qualitatum, sed ratione continuatæ euacuationis, quæ communis est omnibus auxiliis, quibus morbus iste sanatur. Natura enim per frequentes euacuationes exonerata, residuum propellit, & euacuata materia intemperiem superat. Quoniam

Ad 3.

Ad 4.

niã autem morbum hunc per contagium ab Occidentalibus Indiis fuisse ad nos delatum Hispanorum historiæ testantur neque visus est vnquàm apud nos aliquis, qui aliter in ipsum inciderit, estq; contagium infectio ex vno in alterũ facta, quæ quidem tripliciter efficitur uel ob contactum, uel per fomitem, uel etiam ad distans (vt dicunt) videndum est, quo contagii modo contrahatur. & breuiter dico quòd ex his tribus modis nunquam fuit morbus gallicus ad distans productus. sed feræ semper per contactum a cipitur, vt in vtraque venere contingit. per mammillas, per exosculationes, per consudationes. Varissimè autem per fomitem contrahi uidetur. Vidi ego semel tantùm hoc modo contractum à puella 7. annorum quæ pelliceam vestem cuiusdam infectæ mulieris induerat. sed quæret aliquis cum iste morbus ponatur esse intemperies iecoris, & venarum quomodo per venerem & alias contagii causas inficiatur? & dico quod infectio fit per vapores, qui arterias, & venas ingressi per humores in iecur ingrediuntur, & ipsum inficiunt. non inficiunt autem cor, quoniam non est sic aptum pati, hoc enim pro passi præparatione contingit, vnde inte dum extima quoque membra licet primò contangantur, non tamen conficiuntur. Iecur autem inficitur, quoniam facilius recipit, quàm alia membra, sic etiam, & humores, hi enim facilè suscipiunt; infecto tamen iecore necessum est, vt reliqua etiam principalia membra inficiantur, & ideo sæpè videmus in leborantibus hoc morbo patiente iã corde uitale robur imminutũ, & ipsos timidos affectos, sæpius etiam mæstos, & segnes ad motum, ac sensibus tum externis, tum internis torpescentes, ob communicatum cerebro affectum. Quod & pustulæ supra capitis coronam apparentes ostendunt, mate ia enim ab haepar cæte-

Quomodo fiat infectio.

cæteris membris principalibus, & uniuerso tandem corpori communicatur. Concludendum itaque, vt quod primò propositum fuit absoluatur, morbum scilicet gallicum esse intemperiẽ quandã calidam, & siccam iecoris, & venarum, quod si pro clariori doctrina uoluerimus addere per contagiũ factam, poterimus quidem, non tamen ad eius essentiam constituendam est opus, cum ad accidentis definitionem sufficiat genus, ac differentia, quæ sumitur a subiecto in quo primò, & perpetuò fundatur.

Deffinitio gall. completa.

De differentiis. *Cap.* III.

COGNITA tandem essentia essectus cõsequẽs est, vt de differentiis agamus, primoque de essentialibus, de quibus nemo hactenus verbum fecit, essentiales autem aliæ sumuntur a Magnitudine, & paruitate intemperaturæ. non enim quæcunque talis intemperies eodem modo est magna, sed aliqua minor. nec eodem modo se habet in subiecto. Aliqua enim in affectu, aliqua in habitu posita est, aliæ uerò sumuntur a qualitate. gallicus namque morbus quidam ferus admodum est, ita vt maximè vniuersum corpus infestet, quidam uerò mitis adeò, vt nihil fermè molestare videatur. alia sumùntur a modo motus, quem seruat hæc intemperies, interdum enim statim incipiens ad summum peruenit, ita vt ex leui aliqua infectione citissimè ad statum properare, ac pertingere uideatur. Interdum autem incipiens hic morbus tardus admodum est in augumento, & plures pertranseunt menses, antequam uel ab ægrotantibus, uel a Medicis adesse dignoscatur. alia tandem hauriuntur a subiecta materia, nam quandoque iecur tantùm occupat, ac consequenter uenas,

Vnde

Vnde in definitione dictum est a me clarioris doctrinæ gratia iecoris, & uenarum & ferè semper contingit, ut in principio tantum iecur occupet, quandoque uerò communicat uniuerso corpori, ita ut cor etiam patiatur, & cerebrum, ueluti ex læsis actionibus, aliisque symptomatibus ad uirtutem uitalem, & animalem pertinentibus, facilè deprchenditur, Neque turbari debet quis quòd posuerim aliquas differentias in magnitudine, & paruitate intemperiei, cum prius dixerim morbum Gallicũ consistere in determinato gradu, gradus enim ille diuisibilis, & latitudinem habet. sunt insuper aliæ differentiæ, quae communes sunt cæteris morbis, & quodammodo ad essentiales accedere uidentur, ut quæ sumuntur a tempore, cum dicimus morbum Gallicum uel nouum esse, uel antiquum, & sicuti quæ a materia capiuntur, quæ causa est efficiens, ueluti si dicamus ipsum, uel a sanguine, uel a pituita, uel ab atra, uel a flaua bile oriri, non enim semper iisdem peccat humor, sed quandoque unus, quandoque alius, ut ex natura corporum, & symptomatum diuersitate indicatur. Vnum tamen semper, & perpetuò reperitur in quocunque humore peccante uidelicet exustio, semper enim humores, qui peccant in hoc morbo, exusti apparent. Ab essentialibus tandem uisis differentiis, ad accidentales ueniamus, quas quoniam diligentissimè aliqui sunt prosecuti, ut fortasse ducentas, uel trecentas numerauerint, non omnes ego, sed aliquas tantum prosequar, quæ a morbis, & Symptomatibus cum hoc coniunctis oriuntur, una igitur est, quùm gonorrhea coniungitur, quae fit (ut causas etiam breuiter absoluamus) propter acredinem adusti sanguinis, & languiditatem uasorum seminalium ex ntemperie factum. redditurque faeda (ut aiunt)

accidentales differentiæ.

Gonorrhea.

& plurima excrementa per illam viã euacuãtur. Accidit verò sæpe gonorrhea iis praesertim qui rẽ habent cum infecta muliere, quae vteri profluuium patiatur, vt experimento sæpius est visum; & ratio etiam commonet, ut partes illæ iam contaminatæ, & malè affectæ contangentibus membris eandem affectionem communicent, Alia vero accidentalis differentia est, quum caries pudendorum adiungitur, quæ quidem est de genere morborum, & gignitur ex acredine humorum, qui per motum, & confricationem partium calidiores effecti mordacem illam facultatem accipiunt, & partes illas erodendo exulcerant. Alia est quum apparent verrucæ quædam scissæ, callosæ, ac duræ procedentes à materia crassa, & exusta, visumque saepius est ab istis gallicam luem incepisse. Alia quidem, quum adsunt in inguinibus tumores praeter naturam transmissa eò materia, tanquam ad partes laxiores, & imbecilliores fitque his apparentibus manifestum, iecur esse infectum; cum in huiusmodi partes hepar excrementa reiicere consueuerit, & hepatis emunctoria vocentur. Alia sane cum pustulae, ac parui aliqui tumores apparent in capite, & praesertim circa coronam, ubi capilli desinunt, qui diuersi contingunt pro diuersitate humorum in uenis abundantium, quoties in capud, vel transmittuntur, uel attrahuntur. Alia cum ulcera fiunt vel in corpore vniuerso, uel in aliqua tantum parte, prout maior, vel minor materiae copia redundat. quae quidem in principio, cum caepit morbus gallicus grassari, adeo erant saeua, vt vniuersum corpus eroderent & quandoque integra membra deciderent. Alia est quum tophi coniunguntur à crassa, & frigida materia facti, suntque & ipsi de genere tumorũ praeter naturam, apparent,

Caries.

Verruex

Tumores

Pustulæ.

Vlcera.

Tophis.

parent, autem in tibiis & brachiis, & præsertim in internodiis, pariter & in capite, & sæpius uisi sunt in costis, & aliis interdonus. Interdum autem etiam in osse yoidis apparuere, sunt vero hi tumores quandoq; in substantia ossium impacti, quandoque ossibus adhærent, quandoque perihostia tantum & partes circunstantes afficiunt. Alia differentia, est, quum dolores, vel vniuersi corporis, vel determinatae alicuius partis, copulantur, & hi raro articulos occupant sed semper partes inter articulos, quæ internodia dicuntur, excutiant quoniam hæc materia, quæ doloris est causa, exusta, mordax, & crassa non facile potest in cauitates atque neruosas partes penetrare, sed in internodiis residens ibi continui solutionem efficit, ac dolorem producit. Alia quidm est, cum coniungitur casus pilorum, qui vel est mo. bus in numero, uel affectio corporis immutata, de hac enim re Galenum uarie locutum reperimus, licet sibi nullomodo contradicat; solent autem prius concidere pili congeniti quam post apparentes, ut ciliorum, & palpebrarum, qui etiam ex coitu superfluo decidunt, cum post apparentes increscant cuiusmodi sunt capilli, barbæ & reliqui, vt notatum reliqui Aristo. in 3. de histan. Aliæ tandem fiunt differentiæ, cum vel casus dentium contingit, qui etiam est morbus in numero actus ab eadem exusta materia gingiuas ad dentium radices corodente vel vnguium, vel narium etiam extremarum, quod visum est quandoq;, vel palati ossium erosio. contingunt saepe impetigines quaedam ferae, praesertim in palmis manuum, & plantis pedum, sic & rhagades, & vlcera circa rectum intestinum. plurimaque alia mala, ut exanthemata, & alia. Neque est aliquod morbi genus, vel symptomatis, quod possit ab exusta materia prouenire quod

Dolores.

Pilorum defluuium.

Dentium casus.

ossium corruptio.

Impetigines

Rhagades.

quod nequeat cum hoc morbo copulari. vnde pro variis adiunctis uariæ quidem differentiæ fiunt, & facilè omnibus est ex plurimis, atque diuersis quæ combinari possunt plurimas etiam & diuersas huiusmodi differentias efficere. Mihi autem sufficiat, Hæc de differentiis dixisse.

De signis, *Cap.* IIII.

Signa.

De signis modò agamus, quorum aliqua pathognomica sunt, aliqua uerò assidentia, vel differentiarum, pathognomicorum autem alia indicant intemperiem calidam, alia siccam, alia simul talem intemperiem calidam, & siccam ostendunt. inter prima uerò, & primum, & certissimum est lotium, cum enim tota humorum massa sit exusta ex intemperie calida, & sicca in iecore, atque uenis, lotium erit signum necessarium; ipsum nanque certissimum est signum affectionis iecoris, & uenarum, nec non eorum, quæ in iis abundant; erunt itaque lotia flaua, & lucida, contentaque habebunt ueluti sabulosa, vel arenosa, vel etiam frustulosa, & instar scopuli cuiusdam scissi disrupta, & inæqualia. secundum signum capitur ab affectione corporis immutata, & ex pustulis, vlceribus, & aliis omnibus, quæ in cuti apparere solent, manifestè deprehenditur in colore liuido vel nigro, in tumore duro, & callnso. Tertium autem signum sumitur ex læsis actionibus, fiunt enim hoc morbo affecti, languidiores, & in progressu ratione malæ nutritionis, emaciantur, fiunt vigilantes, timidi, tristes semimelancholici, & nesciunt ipsimet referre quid patiantur. hæcque omnia contingunt affectione hac communicata cæteris partibus ab ipso hepate. hæc uerò signa, licet ostendant intemperiem calidam, & siccam iecoris, & uenarum,

Lotium.

Secundũ signum ab affect. corporis mutata.

Tertiũ signum ex læsis actionibus.

narum, non tamen sola possunt illam intemperiem demonstrare, quæ quidem est essentia morbi gallici, sed his addenda sunt illa, quæ constituunt concursum, a quo sumuntur signa huius affectus certissima. Vnde oportet addere quòd patiens cum affectis hoc morbo consuetudinem habuerit, & postea subsecuta sit, vel fæda gonorrhea, vel cariosi affectus, a quibus bubones, vlcera recti intestini, pustulæ ibidem, vel in virga, vel etiam capitis. Vlcera pariter vniuersi corporis, vel tophi, depilationesue, aut dolores, qui aduesperas exacerbantur, & huiusmodi alia. Hæc.n cū prioribus illis certa & manifesta sunt inditia morbi gallici, non tamen est necessarium, vt simul omnia symptomata iam enarrata concurrant, sed aliqua sufficiunt, hæc vel illa pro hac affectione demonstranda, nō enim semper omnia, sed quandoque plura, quandoque pauciora coniunguntur. signa uerò differentiarum & primò essentialium satis manifesta sunt ab ipsamet essentia, potissimum tamen capiuntur a symptomatibus, hæc enim sicut magna sunt, ùel parua, mitia, vel sæua, sic magnam, vel paruam, mitem, vel sæuam indicant intemperiem. ex iis etiam, vel incipientibus, vel increscentibus, vel consistentibus, vel inclinantibus habentur signa differentiarum, quæ sumuntur a modo motus, ipsa quoque indicant differentias, quæ capiuntur a materia subiecti; ex læsi enim act onibus, vel totius, stel quarundam tantùm modo partium indicatur, an iecur tantum sit affectum, & uenæ, an potius uniuersum corpus patiatur. idem quoque demonstratur ex affectionibus, & exeuntibus immutatis, quæ unicuique patere possunt, & iam superius aliqua posita sunt. Differentiæ autem, quæ sunt & aliis morbis communes, & uidentur quoddammodo ad essentiales accedere, si a tempore sumantur ex

Concursus signorum.

Signa differentiarum.

relatu facile cognoſcuntur. ſi vero capiantur a ma teria peccante innoteſcunt ex humoribus abundantibus in corpore, quorum ſigna non omnia ſunt hic ponenda; ſed habentur a ſymptomatibus, & a cauſis, a rebus naturalibus & non naturalibus, quæ neceſſario nobis occurunt. ſigna tandem reliquarum differentiarum, quæ omnino ſunt accidentales, & oriũtur ex complicatione diuer orum ſymptomatum, vel morborum, qui cum hac affectione coniunguntur, ſunt ſatis per ſe manifeſta, quare non erit in ipſis immorandum, ſed ſtatim ad ultimum propoſitum deuenio.

De præſeruatione. *Cap.* V.

An. præſeruatio ualeat.

ET ſunt quidam, qui ante curationem, præſeruationem ab hoc morbo proponunt, docentes aliqua parare, quæ a profundis aſtrahentia, & exiccantia poſſint homines cuſtodire, ne inficiantur hoc morbo, ſunt enim qui linteamina quædam lumine præcipitato, aliiſq; ficcantibus medicamentis imbuta, componunt, aliqui vero, qui electuaria putredini reſiſtentia præparant. ſed melius, quod fieri poſſit, eſt à meretricibus, & qualibet alia contagii cauſa cauere non enim in his iam dictis validè fidẽdum eſt, nec ſemper eſt putredo in morbo gallico, neque poſſunt linteamina uapores educere, aut inquinatum ſanguinem corrigere.

De curatione. Cap. VI.

OMISSA itaque præseruatione ad curationem accedo, quæ licet duo capita contineat euacuationem videlicet materiæ, & alterationem membrorum, hæc enim est uerissima methodus curationis omnium intemperierum cum materia, sæpius tamen est visum huiusmodi morbum sola prima intentione sanatum. natura enim euacuata materia solet sæpissimè relictam intemperiem superare. Vnde uidemus quandoque incipientem hunc morbum sola expurgatione, quandoque solo exercitio sanatum, neque aliter, quàm per continuatam euacuationem sanatur a suffumigiis, inũctionibus ex hydrargyro, ligni decocto, salsa pariglia, & China. si tamen ex his aliqui unquam sanantur. Sed dicet aliquis frustra nos perfectam huius morbi curationem inquirere, cum nequeat sic absolutè curari, quin semper aliquæ morbi reliquiæ remaneant; & huius opinionis fuere viri doctissimi comprobantes hanc sententiam, ex eo quòd si aliquis ab hoc morbo curatus fortè contingat uulnerari, uel aliquo alio morbi genere corripi magis omnia sæuient, ac difficilia fient in hoc, quàm in alio, qui nunquam fuit gallico morbo affectus quod quidem indicare dicunt remãsisse fomites, & reliquias prioris morbis, & sic uidentur nunquam perfectè sanari. sed aliter sensio, & uidi nonnullos perfectissimè sanatos, cum nullum symptoma in eis remansisse conspexerim, non enim restat morbus absque symptomatibus, cum hæc illum insequantur, veluti umbra corpus; uerum tamen est, quòd languida remanent membra, & iecur præcipuè paratum ad intemperiem suscipiendam, & humores exurendos, & hinc postea fit, vt in graues plerunque morbos

Curatio omnis morbi gall. fit per euacuationem.

An morbus gall. curabilis ex toto.

incidant, nec facilè ab illis liberentur ii, qui ſemel paſſi ſunt morbum gallicum; & ſicuti, qui peſtilentia laborarunt ob relictam languiditatem in corpore vniuerſo, & præſertim in membris principalibus cùm ægrotant, morbis etiam difficillimis affi ci ſolent, non tamen di endi ſunt præterea peſtilentia laborare ita neque ſemper dicendi pati morbum gallicum il li, qui ſemel curati afficiantur in terdum aliquo difficili morbo; non ergo fruſtra perfectam huius morbi curationẽ inquirimus. Proſequemur autem omnes curandi modos, qui uarii ſunt, vt uideamus quid boni, quidue mali ab unoquoque àuxilio ſperandum. non enim eſt facile auxilium quod ſtrenuè iuuet inuenire, quod etiã in aliquo non noceat, & plura ſunt, quæ maximè ſolita ſunt nocere. vnus curandi modus eſt per euacuationẽ, quæ fit & uenæ ſectione, & expurgãtibus pharmacis, in quo primò lenienda eſt aluus, deinde cum hic morbus plerunque ſit mali moris, & ideò magnus, uena erit ſecanda viribus conſentientibus, ac ætate, ſecetur uerò bel baſilica dextri lateris cum iecur perpetuò afficiatur in hoc morbo, vel media; ſi forte capud, ac vniuerſum corpus patiatur, extrahenda uerò eſt illa ſanguinis quantitas, quæ videbitur oportuna ſumptis indicationibus a virtute, magnitudine morbi, corporis habitu, & reliquis. præparetur poſtea corpus & materia concoquatur, vt pharmaco exhibendo educi facilè poſſit. & ſi quis eſt morbus, in quo præparatione ſit opus, & concoctione, hic eſt peccat enim materia craſſa, exuſta, & rebellis, præparantia uerò, & concoquentia diuerſa requiruntur pro diuerſitate humorum educendorum, ſemper tamen actenuãtia incidentia, & parum refrigerantia, & temperata conueniunt. Hinc ſyr. de fumaria, de betonica, oximel, & huiuſmodi probantur.

Venæ ſectio.

Præparantia.

bantur. ſic decocta borag. cicorii, ſtecados, iuæ, hy ſopi, & conſimilium. præparato autem corpore materia iam concocta euacuetur, non manna tantum, ſyr. roſ. & huiuſmodi mitioribus, & benedictis (vt aiunt) ſed fortioribus medicamentis, cuiuſmo di ſunt pill. de hermodact. fetidæ, confectio hamech. Hiera, diacolacHinthidos Aetii, pill. pariter a Galle. conſcriptæ in lib. de compoſ. med. ſecund. lo ca, & alibi, præ cæteris autem optimæ uidentur co chiæ Raſis cum eis additi fuerint cortices ; ad. elle bori nigri, qui etiam alii pill. addi debent in hoc caſu & aliis etiam medicamentis expurgantibus, Euacuationes verò continuatæ ſunt faciendæ, ut bis, vel ter in hebdomada, & in his diutius inſiſtendum, & ita teſtor me uidiſſe plurimos ſanatos ab incipiente morbo gall. ſine adminiſtratione alterius auxilii non ſanaretur autem inueteratus, neque omnes curandi hac uita, ſunt enim qui forte non poſſunt, vt qui habent ventriculum imbecillem, & qui a medicamentis purgantibus facilè reſoluuntur. Alia uero eſt curandi ratio per continuata exercitia; & uehementiora, quæ tum inſenſibiliter, tùm etiam ſenſi iliter per ſudores euacuare poſſint. Hæc autem prius exurpagionem corporis & pharmacum requirunt; & licet aliqui nulla præpoſita expurgatione ſolo exercitio fuerint priſtinae ſanitati reſti uti, non tamen tutum eſt, & præſertim, ſi corpora ſint cacochima; éxercitium enim fundit humores, & in huiuſmodi corporibus mala poteſt ſymptomata parere. Aliùs curandi mo dus eſt per ſuffumigia, quibus primò uſi ſunt uulgares quidam corpore non expurgato, non ſine maxima temeritate, ac detrimento infirmi ſic enim cum diffunderentur humores, & propellerentur vniuerſi corporis excrementa infauces, plu rimi ſuffocabuntur, & hac de cauſa rejecta iam

Euacantia.

Exercitatio.

Suffumigia.

ſunt hæc ſuffumigia, interdum tamen expurgata prius corpora ſanant. uerum tamen eſt, quòd cum hæc ſuffumigia duum ſint generum aliqua uehementiora, aliqua leuiora, tutò quidem, ſed ineſſicaciter vtimur leuioribus, quæ quidem conficiuntur ex aromatibus, gummis, & herbis calidioribus veluti Myrrha ſtyrace, belxuino, thure, dictamno, ſcordio, gentiana, & conſimilibus, hæc quidem ſudorem prouocant, ſed non poſſunt tantam euacuationem præſtare, quanta pro morbi ablatione ſuffi ciat; & ideo nunquam aliquis uiſus eſt ſanatus per hæc mitiora, uehementioribus autem reliqu s aliqui ſunt ſanati, quæ præter dicta recipiunt cinnabarim. quæ ex argento uiuo conficitur, ratione cuius funduntur humores, repelluntur, & ad fauces, & os conuertuntur. vnde corpore tandem expurgato per continuatam euacuationem, ſi quid reſiduum eſt a natura ſuperatur, & ita ſanitas inſequitur, hoc tamen auxilii genus periculoſum eſt, etiam quòd uniuerſi corporis expurgatio præcedat. poſſet enim fieri; vt uel reliqunm materiæ fuſum ac ad partes, quæ ſunt circa laryngem, & fauces propulſum ſuffocationis periculum inducat; vel ſi per fauces non educatur, adiuncturas, aut alia corporis loca ſecedat, reddetque morbum ſæuiorem, & quandoque inſanabilem, prætere a fædum eſt etiam, ac malum oris exulcerationem facere, quapropter aliqui, ut ipſam prohibeant, utuntur ſingulis diebus una ex pill. Alexandri, quæ uidentur eædem eſſe cum cocchiis Gal. deſcriptis primo de med. ſecundum loca, & alibi, ſed malè faciũt, iudicio meo, ſic enim contrarios ſimul motus efficiunt, neque tot uacuationes eodem tempore natura ferre poteſt. malè etiam faciunt, qui bis in die ſuffumigant, quique cooperto, non autem exerto capite id praeſtant, cogunt enim illi patientes inſpirare

ſpirare aerem hydrargiri uaporibus infectum, errant etiam, qui ſuffumigant repleto ventriculo, & tamen tutius eſt huiuſmodi auxilio non uti, quamuis aliquando profuerit. ſiquis tamen eo uti uoluerit, probo, ut ſemel in die ante prandium, & exerto capite utatur, neque diù, ſed per mediam horam, uel tres horae partes ad ſummum in ſuffumigiis aeger immoretur, & hoc faciat per octo tantum dies, uel etiam paulò plures, aut fortè pauciores, vſque quo materia copioſior in os, & fauces prorumpat. Alius ſanationis modus habetur ex iniunctionibus hydrargirum recipientibus, quæ quidem licet quandoque ſanare uideantur, tamen tanquam nimis uiolentum, & periculoſum iam nõ erat amplius in uſu. ſed nunc ſecundus agitur annus, morbo gallico rebelli, & contumaci maximè facto quòd multi ſint coacti, & quidem doctiſſimi uiri iterum ad praedictas inũctiones deuenire, quæ adinuentae uidentur empirico argumento per trãſitum ad ſimile, cum uiderint Auic. in ſcabiae ſaeua vti pro inunctionibus, Hydrargiro permiſcentur autem cum argento uiuo ea, quae laxant fundunt, & uim eius ad penitiora deducunt, ut inſimul infuſione, ac repulſione facta materia per os, & fauces erumpat. permiſcemus itaque axungiam porcinam, butirum recens, oleum laur. ſtyracem, maſtich. thus & ſimilia, ſunt uerò qui balauſtia roſas, camphuram, & gummi Arabicum addant. quae cum adſtringentem, ac refrigerantem uim habeãt, non probo, non tamen ſunt improbandi, qui conmiſcent Mythridatum, & Theriacen. haec enim in pauca quantitate poſſunt uim hydrarg. ad penitiora corporis deducere, in his tamen inunctionibus adminiſtrandis eſt etiam prius optimè corpus expurgandum, ne propulſa materiam, (ut ſaepius contingit) conſertim ad partes faucium & la-

Inunctiones.

ryngis suffocationem inducat, non tamen totum corpus inungatur, sed a genu infra usque ad extremum pedis. & a cubito vsque ad extremum manus, & ieiuno non repleto ventriculo, vt alii faciunt. nèc actu frigidum hoc medicamentum administretur, sed calidum, neque pillula ila Alexandri, qua vti solent aliqui est exihenda singulis diebus ob easdem rationes, quas diximus supra, cum de suffumigiis agebamus; tanto verò tèmpore inunctionibus est insistendum, donec in os, & fauces materia sufficienter erumpat. Hæ tamen unctiones & ipsæ sunt periculosæ etiam quòd hæc omnia rectè fuerint obseruata, quòd si non sanant morbum relinquunt incurabilem, ita vt & comitetur aegrum vsque ad mortem. sunt qui vtantur ceratis ex hydrargiro etiam confectis, extrèmis appositis partibus eodem modo. addunt autem ad praedicta caeram, resinam, & alia. de quibus idem dicendum, quod suprà de inunctionibus. & suffumigiis diximus.

Cærata ex hydra.

Digressio de Hydrargiro. Cap. VII.

SED cum de hydrargiro mentionem fecerimus operepraecium esse uidetur aliqua de eo dicere, ut scire possimus quonammodo agat, & operètur, & primò uideamus eius temperiem, deinde nunquid uenenum sit, uel antidotum, tertiò substantiam ipsius, quartò & ultimò difficultates aliquas ex eius usu emergentes dissoluamus. est autem maxima difficultas de primo ob diuersitatem opinantium, & scribentium, prius tamen ego quid uerum esse iudicem aperiam, & post opiniones aliorum in medium afferam, adductisque eorum rationibus respondebo. Rei ergo ueritatem esse crediderin

diderim argentum viuum esse calidæ temperaturæ, duabus potissimum rationibus, quarum prima est. illud, quod est incoagulabile calidam habet temperaturam, sed argentum viuum est huiusmodi, ergo, maior patet ex ar. 4. meteor. 43. & idē sentit Auer. ibi, minor autem sensu manifesta est, inquit enim Hydrargirum non coagulari; quod si quandoque videatur coagulari à chymistis illa potius est condensatio, quam coagulatio. secunda ratio sumitur ab experimento. interficit enim caliditate sua, sed illud, quod sua caliditate interficit, quis vnquam negabit esse calidum? Hydrargirum enim agens in corpus, & actuatum prius à calore nostro erodit partem illam, cui adhaeret. nec obstat quod aliqui dicant ventos etiam Boreales corrodere. quoniam id falsum est, cum illa sit mordicatio & solutio continui non autem erosio, quod autem arg. uiuum corrodat præter experimentnm, adsunt auctoritates probatissimorum virorum. & primo Nicander tenet lytargirum esse venenum, & calidum in suis alexipharmacis, eorum enim, qui ipsum sumpserunt, membra inquit incenduntur. Dioscorides autem, à quo Paul. Aetius & alii omnes transcripsere asserit idem, & ait postea eadem symptomata euenire illis, qui argentum viuum sumpsere, quae contingunt iis, qui lytargirum assumunt. sed in istis exustiones apparent, ergo & in illis, quare necessario calidum est argentum uiuum cum exurat, ut lytarg. Id etiam Gal. uoluisse competimus in libr. de simp. med. faculti. cap. proprio. sed contrarium sentit Auic. in 2. can. qui arg. uiu. frigidum. & humidum in 2. grad. constituit probatque suam sententiam ex eo quod frigidos pari morbos ut stuporem, appoplexiam, paralysim, soporem, & huiusmodi, ueluti patet in his, qui metalla fundunt, inaurant, & chymisticā exer-

Arg. uiuum calidum.

cent artem. verum hæc ratio nihil contra senten-
tiam nostrã molitur, soluitur autem ab aliquibus.
ex eo quod multiplex est arg. uiu aliud minerale,
& impermixtum, aliud vero cum aliis minerali-
bus admixtum. tertium autem, quod ex minio natu
rali efficitur, & ita dicunt, quod illud, quod sponte
sincerum fluit, frigidam temperaturam habet; illud
autem quod vi ignis extrahitur & permixtum cum
aliis mineralibus, & etiã quod sit cinnabar. calidæ
dicunt esse temperaturæ. sed meo iudicio isti male
constituunt vnam argentũ viu. speciem frigidam,
quoniam est eiusdem substantiæ cum aliis, & habet
easdem opes, & quodcumq; arg. v u. incendium pa-
rit. Alia est sententia Conciliatoris dicentis quod
argentũ viuũ facit ægritudiner calidas, & frigidas
indifferenter ob diuersitatem partium. Quæ qui-
dem sententia neque satisfacit, neque difficul-
tatem tollit, quoniam illud, quod quæritur est,
an tota moles argen viui & aggregatum ex diuer-
sis istis partibus sit calide uel frigidae temperatu-
ræ, quare dicendum arbitror, & rationibus, &
auctoritatibus praedictis, ipsum calidam tempera-
turam h bere. quod si frigidas parit ægritudines,
illud est, quia partes aquae tenues euaporantes
ui ignis ad caput cerebrum refrigerant & conden-
satae ad neruos descendunt, atque illas ægritudi-
nes efficiunt. De secundo vero an. s. venenum si
uel antidotum, nullam nobis fidem Gal. facere
potest cum se inexpertum fateatur de hac re, nec
aliud a fastitio nouerit. est autem omnium fere an
tiquorum auctoritas, qui modum, quo interfici-
at, docent. Diosc. enim testatur argen viu. interfice
re non secus ac misy. sory, calchantum, quæ qui-
dem non aliter interficiunt, nisi quia cum crassa-
rum sint partium diutius morantur in uentriculo,
& aliis partibus, & non distributa incenduntur,
&

Arg. uiuum an sit uene-num.

& comburunt veluti ferrum ignitum. est igitur argen. viu venenum calidum, & corrosiuum. sed contra instant aliqui dicentes esse hoc falsum, quia oppositum patet experimento nam apud Germanus et alios pueris pro vermibus absq; laesione exhibeatur. afferunt etiam historiam quandam ab Ausonio Eprigammate conscriptam de Muliere, quae viro toxicum propinauit argẽto viuo commixtum & uir inde nullam læsionem accepit. quare inferunt Hydrarg. esse potius antidotum, quàm venenum, cum illius veneni admixti vires hebetarit, ac prorsus abstulerit, & ita dicunt, quod veluti antidotum morbum gallicum sanat. sed mihi uidetur quod isti a ueritate declinent. periculosissimũ enim est argen. uiu. exhibere, quod si quandoque uisum sit iunocue pueris propinatum, dixerim hoc esse uel ratione paucae quantitatis, vel ratione fortis expultricis puerorum, & humiditatis, quae quidem in causa esse dotest, vt citissime dilabatur, & descendant priusquam ad actum talem deducatur, ut comburere possit. ad historiam vero dicerem, quod forsan illa mulier admiscuit argento viuo talia venena, quae cito ipsum deducere potuerunt. & ui caloris agentis postea cito euacuare, unde non multum immorans in corpore non potuit comburere nec interficere, concludimus igitur cum omnibus fere antiquis argentum uiuum esse uenenum. neque credendum est illis, qui dicunt naturale posse tuto exhiberi, non autem factitium, cum enim habeant easdem substantias (ut dictum est) habebunt easdem operationes, & ideo ambo erunt uenena. nec obstat Pauli auctoritas qui dixit in 7. lib. argentum uiuum combustum exhiberi a quibusdam, & mixtum cum aliis medicamentis in dolore ileoso, quoniam hoc Paul. afferit non ex propria sententia, sed aliorum dicta exponens. ne

que

que verum est quòd aliqui sanent morbum gallicum exhibito præcipitato in pillulis deuorando, hoc enim falsum est, & ita exhibitum sæuissima inducit symptomata, & tormina, maximeque laborantes affligit. De tertio cuiusnam substantiæ sit dictum est à Gal. ipsum esse crassarum partium, aliter autem sentiunt moderni & arguunt experimento, cum videamus, quòd si pellis confricetur cum argen. viuo, vel si eo marsupium impleatur, penetrat, exudatque, quod non posset contingere, ni tenues haberet partes. Cui respondendo dico, quòd licet aliquas habeat partes tenues, & aereas, quæ quidem exudant, & penetrant partes; tamen ad sunt terrestres crassæ, atque sulphureæ, quæ remanent, nec aliquo modo pertranseunt. sunt modo, aliquæ difficultates afferendæ, vt quartum propositum in hac re absoluam; prima difficultas est de eo, quod Diosc. & Gal. dixere argentum uiuum interficere, & corrodere sui grauitate, quoniam Auic. hoc reprobat, inquit que non posse mente concipi. sed quò modo id fiat manifestè demonstrat Gal. dicens, quòd ratione crassitiei partium nequit arg. viuu. distribui, quare diutius detentum accenditur, & erodit partes sui grauitate, quodam grauitas est in causa, vt tamdiù in corpore immoretur, donec illum calorem conceperit, quo postea immediatè interficiat. alia difficultas est vnde nam fiat, quòd arg. viu. fusum, & ui ignis euaporatum morbos pariat frigidos veluti apoplexiam, epilepsiam, paralysim stuporem, & huiusmodi, si verò inungatur, exulcerationem faucium, & oris efficiat? quòd si deuoretur exulceret ventriculum, & intestina? Ad quam difficultatem missa responsione, quam aliqui afferunt, dicentes hoc esse ab occulta Hydrargiri propietate, cum hae responsiones nihil doceant, dico quòd fuso argento uiuo, & ui ex-

Arg. uiuum cuius substãtiæ sit.

Difficultas.

Solutio.

Difficultas.

terioris ignis exagitato fit exhalatio partium aquearum, & frigidarum, quæ per nares præſertim actuactæ, & cærebrum refrigerant, & condenſatæ deſcendunt. & ſic morbos frigidos producunt. Inunctum vero admixtis oleis, quæ ipſum ad penitiora corporis deducunt attrahitur per arterias, & in eas receptum vi maximi caloris, qui in arteriis reperitur, funditur, & ſicut ui ignis in olla, deducitur ad partes ſupremas, & reſidens in ore, ac faucibus tanquam in partibus imbecillioribus ibi exulcerationem efficit. cum autem in ventriculum ſuſcipitur ubi remiſſa, & clixans caliditas non eſt tanta, vt ipſum fundere poſſit neque partes eius aqueas conuertere in uapores, & eleuare, diutius detinetur, donec vim igneam concipiat, cuius merito poſtea uentriculum & inteſtina corrodit. & exulcerat. & hoc eſt, quod in præſentia, ad hanc maximam difficultatem mihi dicendum occurrit.

Solutio.

De Radice Chyna. Cap. VIII.

Est alius modus curandi per decoctum Chynæ quo aliqui ſunt vſi, & primò fuere Medici, qui propinarunt hoc decoctum Carolo quinto Imperatori ſemper Auguſto, cuius auctoritate magnam deinde gloriam apud omnes homines conſecutum eſt? vnde poſtea plurimi nobiles vſum huius decocti ſuſcepere, & præcipuè Veneti. Hæc autem radix aduehitur ex Indiis & aiunt à regione chinarum, quae tartaris finitima, & antiquum eſt ſinarum Regnum. Extra eſt flaui coloris, intra uerò albicantis, raram habet ſubſtantiam, & fungoſam; cuiuslibet ferè ſaporis, & aliarum qualitatum expertem, habetur Ianuæ, Venetiis paſſim & alibi. conſueuitque ubique cariùs venundari

Chyna radix.

Notæ chynæ.

&

& afferunt quidam esse rad. harundinis, temperie frigidam, non tamen manifestè, atque siccam, habentem partes tenues, quibus, humores adeò fundit, vt quàm maximè sudorem prouocet. Modus vtendi est vt corpore prius optimè expurgato decoctum hoc propinetur, & mane, & vespere, & in prandio, & in cæna. Quantitas autem syr. est 15. vel. 12. vnc. quæ verò loco potus capitur, sumentis arbitrio permittitur. fit syr. capiendo huius rad. vnc. 1. & illam infundendo in lib. iii. aquæ per 24. horas deinde ad medietatis consumptionem bulliendo. pro potu autem eadem radix accipitur, & superadditi tribus libris aquæ bullit quousque duæ partes remaneant. cibus exhibetur boni succi, nec ualde tenuis. estque terminus assumendi hoc decoctum communiter usque ad tres dies. nullum tamen vidi ego ex huius radicis vsu, neque audiui sanatum. non nocet quidem, quia tum euacuat, tum etiam humores contemperat, sed neque multi est iuuamenti, vt experimento cognoscitur.

Modus vtendi.

Cibus.

De sarsa perilla. Cap. XI.

Sarsæperillæ notæ.

ALIVD auxilii genus est per sarsam per illam quam dicunt, quæ radix est ab Hispanis ad nos delata, tenuis, flexilis, intus albicans, exterius flaua, uel nigra, nullum saporem habens, nullum sensibilem odorem, nullamque acredinem; & crederem ego hanc esse radicem smilacis asperæ, quæ passim in Hetruria reperitur, & de aqua dictum est à Dioscori. quòd quandoque ponitur in antidotis, unde non esset fortasse ab Hyspaniis, uel Indiis petenda. Temperiem eius aliqui dixerunt esse calidam cum summopere discutiat, & tophos resoluat. sed aliter ergo sentio. cum nec odorem,

Temperies.

nec

nec ſaporem habeat acrem, uel amarum, nec os mã dentibus calefaciat neque decoctum aſſumentes in caleſcant. quare ſi tophos diſcutit, (vt reuera conſpicitur) illud præſtat ratione tenuitatis partium, non ſecus ac facit aſplenium, quod ſplenes ualdè induratos actenuat, & tumidos, non caliditate, ſed partium ſuarum tenuitate. ut Gal. & omnes fateantur. uſus autem eſt, ut poſt vniuerſi corporis expurgationem exhibeatur eius decoctum, quod quidem fit capiendo huius rad. unc. iiii. & in fruſtra ſecando, infundendoque per 24. horas in lib. aquæ x. vel 12. deinde bulliendo ad medietatis conſumptionem, & hoc poſtea colatum pro ſyr ſeruatur. Demum eadem ſarſa iterum bullit in 15. lib. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum eſt potus patientis ad libitum. de primo autem exhibentur quolibet mane, ac veſperi ſex uel octo vnc. per 25. 30. vel plures etiam dies. Victus verò exhibetur, tenuis & actenuans; vnde dantur panis communis, vel biſcocti tres vnc. vuæ paſſæ, amygd. auiculæ montanæ, pulli gallinacei parui ad pondus duarum, uel trium vnc. ſed licet ex vſu rad. huius aliqui dicantur eſſe ſanati, nullum tamen mihi contingit vidiſſe perfectè ſanatum. uerum quidem eſt, quòd tophos optimè diſcutit, ac mirificè ſymptomata remouet. ſed breui reuerti cõſueuerunt, & in aliquibus maximè ventriculum refrigerat & lædit.

Vſus,

Victus.

De ligni hetechen decocto. Cap. x.

Est aliud etiam auxilium ex decocto ligni cuiuſdam hetechen appellati, quod quidem ſpinoſum eſt, mediocriter craſſum, & intus pheuicei coloris & hoc Afri vtuntur, ut refert Ioann. aphricanus in ſuis hiſtoriis. ad nos tamen non peruenit adhuc

Herechen gnum.

adhuc vſus medicamenti huius, & ideo nihil de hoc certi afferre poſſum, ſicut nec de radicibus quibuſdam, quibus in hoc morbo utuntur. mulieres in inſula ſanti Thomæ.

De ligno Guaco. *Cap.* XI.

PRAESTANTISSIMVM vero auxilium ad hunc morbum gallicum ſanandum eſt Galaci decoctum, quod genus auxilii, ſicuti & morbus, ex Indiis Occidentalibus fuit nobis communicatum. Guaiacum autem nomen eſt Indum cuiu dam arboris, quæ his temporibus etiam nota eſt in Italia & præſertim Ianuæ, atque Pataui, habet enim corticem maculoſum, cineritii coloris, & nigri, mediocris eſt magnitudinis, foliis vero latioribus, & magis ad longum tendentibus, quam ad rotundum, fructus edit ſimiles duobus lupinis inſimul coniunctis, & ſi cædatur, nigrum, magis tamen, & minus oſtendi meditullium, & huius decocto vtuntur in inſula Hiſpana, & finitimis regionibus, ubi frequētiſſimus eſt hic morbus, regionibuſque illis endimicus; verum quia videntur duo genera lignorū circunferri, quorum alterum appellatur guaiacum, alterum vero lignum, vel palum ſanctum, inquirendum eſt num diuerſæ, vel eiuſdem ſint ſpeciei. ſunt qui dicant, quod ex inſula Diui Ioannis defertur lignum ſanctum ex Beata, Gaiacum, quodque lignum ſanctum, nigrum non habet meditullium, ſed totū eſt coloris lutei, & quod pluri mos ſanat morbos frigidos, quos Gaiacum non ſanat; unde cum & loco, ubi naſcuntur, & figura, & uiribus differant inferunt diuerſarum eſt ſpecierum. Dixerim tamen ego non eſſe diuerſæ ſpeciei, ſed eiuſdem; neque aliud colligi poteſt ex hiſtoriis, Gonſali de Ouiedo, qui dicit idem eſſe

Guaiacum

Guiacum et lignum ſanctum idem.

lignum

lignum, & quod palum ſanctum ſpecies ſit gaiaci:nec aliquid refert,quod & figurã, & colorẽ,& vires videãtur habere diuerſas cũ ratione ſoli,ac regionis hoc poſſit abſq; dubio fieri, ſicuti in aliis plãtis quamplurimis etiã apud nos plerunque contingit .eſt autem huius ligni temperies calida, & ſicca in fine ſecũdi gradus, calefacit enim & ſiccat manifeſte & ſatis intenſe.unde calefaciens etiã, & ſiccans erit eius decoctum,cum tale neceſſario decoctũ reddatur,quale illud eſt, quod decoquitur. ad hãc vero tẽperiẽ accedit partium tenuitas merito quarũ ſemper inſenſibiliter euacuat,ut patet in reſolutione tophorum,& quãdoq; ſenſibiliter per ſudorem,per urinam, & per aluum,maxime quidẽ, ſi ſatis amarum fuerit decoctum. lignum autem eligendum eſt ponderoſum, non ſciſſum, odorum, reſinoſum; quod cognoſcitur ſi redactum in ſcobem,atq; compreſſum ſit & ſcobes ſimul cohereat, et accenſum multam reſinam emittat, reddatq; decoctum amarum.ſed hic dubitatur, an ligni cortex efficatiorem, uel potius languidiorem habeat uirtutem ipſo ligno? & nonnulli aſſerunt corticem diſcutere magis, euacuare, ac ſudorem prouocare. alii uero contrarium tenent aſſerentes ignauiorem eſſe corticem, quoniam in cortice nec odor, nec, amarities,nec reſinoſum quod conſpicitur,quæ omnia manifeſte ſunt in ligno. Praeterea dicunt quod cortex cum afferatur lignũ pro nauiũ ſuburra ſordem, & ſitum contrahit,ita ut ueluti corrumpatur & impetum reddatur ad operandum; ſed oppoſitum experientia demonſtrat, apparet enim clare maiorem eſſe calefactionem, & exiccationem in cortice, quo aliqui ſolo puluerizato vtuntur, & faelici cum ſucceſſu, & iuuamento maximo, neque hoc mirum cum idem ſit omnibus plantis, ortex enim ſemper ex partibus tenuioribus conſtat

Temperies.

Electio ligni.

Dub. de cortice.

Ad rationes autem dicimus, quòd & si non tantus ad sit odor, neque sapor, neque tanta resinositas in cortice, quemadmodum in ligno, est tamen partium magis tenuium cortex, quàm lignum, neque semper (ut ipsi dicunt) pro nauium saburra defertur, quinimò sæpe solo penè hoc ligno naues onustæ ad nos deueniunt. De usu modò uideamus primò tamen dicendum quomodo corpus debeat præparari, cum necessaria sit corporis præparatio ante quam ligni decoctum absumatur, ut rectè possit operari, si enim aliter ad usum recipiatur, exagitatur materia, quae cum sit multa, nec possit euacuari, quandoque ad mala deducit symptomata, & perniciem, & uidi ego factam quandoque Epilepsiam, & apoplexiam ob exhibitum absque preparatione huiusmodi decoctum. In præparatione igitur primò lenienda, est aluus per cassiam, quæ retorridos etiam humores euacuat, uel alio consimili, deinde ad uenæ sectionem ueniendum, ubi magnus sit morbus, & aetas, & uires consentiant. nec obstat, quod aliqui à uenae sectione abhorreant, dicentes ipsam facere operationem contrariam naturae, quod natura à centro ad circunferentiam expellat, sectio autem uenae ad centrum à circunferentia retrahat, quia si ualeret haec ratio nunquam etiam esset pharmacis expurgantibus utendum in hoc morbo. Praeterea secat uenam Auic. etiam in Variolis apparentibus, quoties aliquod malum imminet, ac plenitudo adest; quoniam ubi plurima est materia non fit huiusmodi retractio, sed potius aliquantulum exonerata natura à parte materiae ueluti à sarcina potentius ad cutim, & extimas corporis partes residuum propellit, secta uena deueniendum est ad materiae coctionem, in qua quidem aliqui semper cum mirobolanis, corticibus ellebori nigri, senae foliis, & consimilibus procedunt;

Præparatio corporis.

Venæ sectio

sed

sed non rectè, quoniam haec potius coctioni resistunt, cum coctio fiat per quietum, & expurgantia medicamenta, cuiusmodi sunt praedicta; semper exagitant, & licet sena lene sit medicamentum, nō tamen est, quin humores educat exustos, quod uero cortices ellebori nigri exagitare possint manifestum est. & multo minus conueniunt mirabolani, nam si corpora sunt purganda fluida fieri debent, cuius oppositum faciunt mirabolani, non ergo conueniant similes syrupi. & hoc optimè contra Rasim annotauit Auic. uituperans mirabolanorum usum in febribus in principio. quare potius utendum est syr. de fumaia de betonica, melle ros. & similibus, cum decoctis fumar. beton. borag. aliisque huiusmodi, si materia sit pituitosa. Quòd si sit biliosa, syrupus conuenit acetosus, simplex, rosarū recens, de succo cichorii, endiu. atque consimiles cum decoct. eiusdem generis. si autem sit melancholica commodum est oximel, syrup. de fumaria, de pomis simplex, de succoborag. & eiusmodi cum decoctis correspondentibus. in expurgatione uero materiae iam concoctae pro diuersitate humorum peccantium diuersis utendum est medicamentis, licet ferè semper in hoc morbo adsit congeries omnium humorum, & semper incedendum est cum uehementibus, unde pillu. Alexandi conueniunt & cocchiae, de hermodactilis etiam, & faetidae, additis semper corticibus ellebori nigri, in quibus maxime sperandum. euacuat enim elleborum nigrum utranque bilem sine molestia, ut asserit Aetius, quod si aeger potius uoluerit pharmacum in potu, poterit fieri decoctum ex radicibus ellebori nigri, & seminibus odoratis, addendo postea, uel hieram pachii, uel diacolocynthidos Aetii, uel etiam confectionem hamech, quae poterant etiam exhiberi cum decoctione senae, ac epithimi, nō tamē

Coctio materiae.

Purgatio.

C semel,

ſemel ſed pluries eſt euacuandum quia materia in hoc morbo craſſa, & exuſta ſemper contumax eſt eductioni. Expurgato tandem corpore ad uſum huius decocti veniendum, quod quidem hoc modo paratur. aſſumuntur duæ vnciæ corticis, & una libra ligni, lignum in ſcobem reddigitur, cortex autem contunditur, & per 24. horas infunduntur in duodecim lib. aquæ, deinde ad medietatis cõſumptionem ebulliunt in vaſe vel teſtaceo vitro intus obducto, vel vitreo, vel etiam aeneo obducto ſtanno tandem percolatur hoc decoctum, & pro ſyrupo ſeruatur, eidem ſcobi poſtea ſuper imponuntur quindecim lib. aquae, bulliuntq; ad conſũptionem tertiæ partis, & hoc decoctum percolatũ deſeruiet loco potus in prandio, & caena. ſed quaeret hic aliquis num ſempe lignum ſit decoquendum in aqua, vel quandoque decoqui de eat in uino, ut aliqui faciunt, qui uel tantum in vino decoquunt, vel in aqua, & poſtea uinum admiſcent, cui reſponderem quod melius eſt facere decoctionem in aqua, ita enim coquitur in India, vnde huius ligni vſum recepimus, non tamen negare, quinetiam in vino quandoque factum, vel etiam cum uino per mixtum iuuet, in corporibus praeſertim ualde humidis, & frigidis, ſed in calidis & ſiccis omnino eſt fugiendum; poſſent enim facile ad tabem deduci; ut ſaepe uidimus, aduertendum tamen, quod ſi aliquis uoluerit vti vino in corporibus frigidis, & humidis, non debet in uino lignum decoquere, quia ſic ualde amarum & acre redditur decoctum, ſed potius admiſcenda eſt illa vini portio, quae ui debitur oportuna, poſteaquam decoctum paratum fuerit ex aqua, Sunt etiam, qui lignum decoquunt in aquis elambiccatis frigidioribus ut endiu. ſonchi. cicor. et huiuſmodi pro febricitantibus, & emacitatis; alii autem, qui decoctum alterant cum her

Vſus Gaiaci.

bis

bis in ipso incoctis frigidioribus, alii tandem, qui lignum decoquunt in iure pulli, sed crederem ego aquas illas elambiccatas minime cõuenire, cũ omnes aquæ per sublimationem factæ, sicut & pluuiales participent adstrictione, ut Galenus etiam sentit. quod si parua hæc adstrictio, quam habent, uideretur facere ad penetrationem. hoc utique esset, si paucis diebus exhiberetur, nihilominus, quia diu est exhibendum in tam longo temporis spacio stabimet ipsi uiam occluderet, unde laudarem potius usum decoctionum herbarum frigidarum cum ligno, quoties timemus calefactionem, & exiccationem superfluam, licèt ex ipsis decoctum reddatur imbecillius. Probo etiam illos, qui quidem ex iure pulli decoctũ faciunt, in imbecillioribus enim maxime conuenit, cum ius pulli iunioris & nutriat, & humores contemperet Non probo autem illos, qui cum hoc decocto medicamenta expurgantia miscent, est enim valde perniciosum cum fiat pugna in operationibus, decoctum enim expurgat per ambitum totius, medicamentum uero purgãs à circumferentia semper deducit ad centrum. Nec etiam ualde probo illos, qui commiscent quædam tanquam antidota, ut carduum benedictum, radices tormentillae, betonicam, & consimilia, quandoquidẽ licet hæc & calfaciant, & exiccẽt non tamẽ sunt admiscenda, quia nec Indi aliquid admiscent, & forte ĩ hac admixtione additur aliquid, quod tota forma ligno aduersatur enim sunt quædam repugnantiae à tota specie, quæ sunt nobis occultæ unde hoc adnotauit Mesues cauendum in compositione medicamentorum, & hinc patem multo deterius facere illos, qui & soluentia medicamenta, & antidota, & uinum, & aquam commiscent, syrupi autem quantitas exhibenda non est una in omnibus, ut plurimum tamẽ est octo, uel decem unciarũ

post cuius assumptionem quiescendum est in lecto & sudor prouocandus capite non cooperto, sic enim incommoda multa, quæ sequi solent euitantur, sicuti capitis repletio ac humorum eliquefactio, vnde cephaleæ, hemicraneæ, destillationes cæcitates, & huiusmodi alia plura oriri possent, nec ui prouocãdus est sudor, uel calfactis lateribus, uel pãnis, uel uessicis aqua calida plenis, ut quidã faciunt, his enim funduntur humores, spiritus, & calor innatus dissipantur. Victus uero conuenit mediocris, & actenuans, non enim ualde tenuis est oportunus, ut cõsueuit esse in usu primis illis tẽporibus, quoniam a tali uictu maxime languida redditur uirtus, ita ut neque concoquere, neque discutere, neque sensibiliter euacuare possit, dandus est itaque panis, neque semper biscoctus. hic nanque licet bene nutriat, aegre tamen conficitur. conueniunt etiam carnes auicularum montanarum, pullorum gallinaceorum, & fructus ueluti sunt passulæ, atque pistachia, quæ quidem & nutriunt mediocriter, & actenuant; nec penitus uituperanda sunt composita ex amygdalis, & saccaro, atque alia huiusmodi, licet non satir facile concoquantur. panis quantitas, ut plurimum solet esse trium unciarum, obsonium uero duum, uel trium, non tamen ista quantitas debet in omnibus ita mensurari, sed pro natura, & consuetudine laborantium uel augẽda, uel minuenda est. datur autem prandium per tres, uel quatuor horas ab assumpto syrupo, sit etiã & caena similiter. syr. autem, qui exhibetur ad uesperas assumitut post 7. horas a prandio. De secundo decocto bibant patientes in prandio, & caena quantum eis sufficere uidebitur, & quantum conficere possunt. sed inter prandium, & caenam, & a caena nihil bibere debent; & quum utimur hoc genere auxilii non sunt aegri semper in cubiculis

Victus.

detinendi,

detinendi, ut olim fiebat, sed permittendum est eis egredi quandoq; domo dummodo non sit uentosus, caliginosus, frigidusue aer, & talis, qui corpus nimium immutare, uel commouere possit, terminus autem est exhibendi hoc decoctum 40. dierum licet etiam per plures exhibeant aliqui. hoc autem fit, quia longus est morbus, & longa pariter continuata euacuatione indiget & 40. dies uidetur poni pro termino in morbis contagiosis ueluti in pestilentia. quo exemplo ducti credo, quod medici assumpserint hanc diem pro termino huius auxilii; uictus autem in principio, & fine crassior esse debet, in medio uero tenuior, quia tunc natura maxime contra morbum incitata ipsum aggreditur, nec est impedienda per cibum. Cauendum autem est, ne, cum hoc decoctum assumitur singulis 8 uel. 10. diebus (ut aliqui faciunt) purgans aliquod medicamentum propinetur, sit enim natura impeditur, & materia retrahitur a circumferentia ad centrum cum natura abhoc decocto adiuta semper insensibiliter per cutim euacuet, licet euacuare non uideatur. transactis uero 40. diebus, cum non amplius decoctum adhibemus omnino est utendum medicamento purgante, ut humores iam parati, & qui non sunt euacuati, euacuentur, suntque medicamenta purgantia, qualia descripsimus in praeparatione corporis. post euacuationem refrigerãdi sunt aegri et humectandi uictu, balneis, & medicamentis quibusdam leuioribus pro cibo igitur utantur, ptisana cicoraceis, lactucis, & huiusmodi. balneum sit solium aquae dulcis taepide. medicamenta uero saccarum ros. bora. quod si uberiorem ulterius uoluerimus expurgationem oportunum est serum lactis, & exhibitum more Gal. & antiquorum in debita, & magna dosi; Neque probandi sunt illi, qui a principio huius morbi non exhibent hoc

decoctum, & cunctantur ad minus per annum, dicentes in hoc morbo expectandam esse fermentationem, donec scilicet morbus ad unam formam specificam sit deductus, ut sanari possit ab auxilio agente etiam à forma specifica, quoniam fermentatio requiritur in mixtis factis ab arte, tuà natura deducantur ad unam formam, quod apparet intheriaca sed inter morbum, & nostrum corpus non uideo, quæ fermentatio fieri debeat. fermentatio autem inter vapores inquinatos, & humores nostris corporis efficitur quàm citissimè, ita ut in intemperie morbi principium eiusdem sit rationis cum ea progressa, ut uul Gal. ubique. Igitur quàmprimũ intemperies in ipit suum habet esse, & formam specificam, quod quidem dicendum etiam erit de morbo gallico, cum sit morbus in intemperie, vnde hoc expectare nihil aliud est, nisi permittere, ut morbus in habitum deducatur, Accedit etiam, quòd neq; verum est ligni decoctum sanare hunc morbum à forma specifica, vt supra quoque ostendimus. Ex hoc genere auxilii maxima habentur iuuamenta quandoquidem prætetquàm quòd morbum hunc sanant, ventriculum roborat, humidiora, & excrementosa corpora exiccat; cerebrum etiam destillationibus obnoxium ex intemperie frigida, & humida, sanat; Cæterum quandoque si valde siccis exhibeatur ad hecticam senilem deducit, interdum etiam in corporibus calidis, & siccis æstatis tempore exhibitum febres excitat, interdum quoque visi sunt aliqui ex potu decocti huius in hydropem deuenisse, resoluto calore naturali iecinoris ob discussionem, & continuatam euacuationem, ut refrigerato postea uiscere sequuta sic hydrops. veruntamen, si moderatè sumatur, innocuè semper capitur in quacunque temperatura, corporis habitu, & ætate, ita ut exhibitum quandoque

fuerit

fuerit pueris quatuor annorum felicissimè; sic etiã exhibetur in qualibet regione, anni tempore, ac cæli constitutione, fugiendus tamen est aer uel ualue calidus, vel ualde frigidus; frigido enim ae re corpore nimirùm constipato, insensibilis euacuatio prohibetur, in calido autem ob cutis rarita tem plurima fit resolutio, sed ubi res urget, alteran dus est aer, vel ad calidum, vel ad frigidum, ita vt reddatur temperatus, & postea tuto decoctum ex hibetur. sed quæret quis nunquid, quemadmodum sanatur hic morbus decocto guaiaci, possit etiam sanari (ut aliqui testantur) decoctis aliorum lignorum consimilium, ut Iuniperi, buxi, quærcus, & hebeni? cui respondendum nemini hoc succedere potuisse, quamuis multi, vt viri etiam doctissimi experimentum facere tentarint, & ego neminẽ vidi, nec audiui sanatum, Neque testimonium fide dignum adducunt ii, qui oppositum dicunt, nec se quitur propterea ligni decoctum sanare à forma specifica quoniam, licet in lignis enarratis reperiã tur aliquae manifestae qualitates consimiles guaiaco, non tamen reperitur illa partium tenuitas, qua quidem funduntur & actenuantur humores, & ideo non possunt illud idẽ præstare, quod si quis admiscuerit aliqua, ex quibus haberi possit penetratio, attenuatio, & fusio, neque habebit intentum, quoniam non potest ars ita perfectè admiscere medicamenta, ut naturam æquet, quae reperitur in gaiaco; ars enim nequit naturam exactè imitari, unde nec ita perfectas & veras mixtiões efficere potest, quandoquidem hoc solius est naturæ.

De ſymptomatibus & primo de Caric. Cap. XII.

SED iam de ſymptomatibus agamus, quæ quandoque ob vehementiam trahunt ad ſe curationem, non tamen de his diffusè tractare, nec ad nimis particularia deſcendere intendo, ſed in genere aliqua tantùm, quæ mihi vtiliora uidebuntur adnotare. Incipiam autem à carie pudendorum, quæ primò ſolet apparere, quùm quis gallico morbo inficitur. cognoſcitur vero eſſe gallica ex tumore, calore, atque ſordibus, & cruſtaceis quibuſdam excrementis. ſolet enim apparere liuida, phænicea, uel nigra, talia enim conſpiciuntur excrementa. labia tumida ſunt, ac dura, & vlcus inæquale, vnde his apparentibus tutum, & neceſſarium eſt vniuerſum corpus euacuare, poſtea verò ad localia deueniendum eſt, & in principio ſæpe viſum eſt cauſticis medicamentis totum virus cōceptum fuiſſe diſcuſſum, atque conſumptum; vndè imperiti etiam fæliciter quandoq; vtuntur aqua illa, qua quidē auri fabri vtuntur ad ſecernenda metalla, ſic etiam atramento ſutorio, vel præcipitato, aut aliis pulueribus, vel oleis adurentibus. Animaduertendum tamen eſt, ne vel corpus repletum ſit vel cacochimum, uel ualde acuti ſenſus, in talibus enim hæc & dolores & inflammationes abſque alio iuuamento, efficiunt. Nec alio modo ſanatur hæc vlcera gallica in pudendis, quàm curatione à Galeno propoſita in lib. 5. methodi medendi circa finem, cum iis, quæ ſtrenuè ſiccare poſſunt cum huiuſmodi membra ſuapte natura ſicciſſima, ſint uerum tamen eſt, quòd eiuſmodi exiccantia multò magis iuuant, ſi eis admiſceatur aliquid, quod expertum ſit in hoc morbo iuuare, ut eſt praecipitatum. Medicamenta uero Gal. ſunt colocynthis, & anetum combuſta,

Caries.

pompholix, aloes, molybdena, ſcoria æris præparata, & huiuſmodi alia. Hæc autem uel ſicca imponi poſſunt ſuperpoſito aliquo cærato exiccante, uel cum unguentis, & cæratis conſimilibus admiſceri.

De uerucis. Cap. XIII.

APPARENT etiam quandoque uerrucæ quædam ſciſſæ non nimis doloroſæ inaequales, & quae figura, ſubſtantia ficum praeſeferunt, ſymptoma quidem, quod & faedum eſt, & maximo impedimento. auferuntur autem hae, ſi penſiles fuerint, ligatura, ſi uerò ſeſſiles, medicamentis emollientibus, & corrodentibus, unde uſus ammoniaci cum ſquama aeris praeparata, & praecipitato eſt ualdè conueniens. & uidi ſaepius citiſſimè, ac facillimè remotas per aquam ſuperius dictam, ſed in hoc etiam ſymptomate curando neceſſarium eſt prius uniuerſum corpus euacuare.

Veruca.

De Gonorrheha. Cap. XIIII.

SOLET quoque hic morbus incipere à faeda gonorrhea, quae cum callica eſt ſtatim ex unico tātum congreſſu quandoque inuadit, ita ut manifeſtum appareat contagium, cognoſcitur tamen gallicam eſſe ex plurima educta materia, colore liuida curatur uerò, ſi poſt neceſſariam totius euacuationem, ſemen ſupprimetur, & uiſcidum reddatur praebendo aliquem tonum uaſis ſeminalibus cum iis, quae moderatè adſtringunt, cuiuſmodi eſt electuariū, quo maximè utor ex radicibus nymphee, ſeminibus lactucarum, & agni caſti, appoſito gummi draganti, maſtiche, ac thure addito aliquo genere terrae, ut bolo Armena uulgari, uel terra ſigillata

Gonorrhea.

ta

ta cum seminibus melonum, & cucurbitæ. cauendũ tamen est ab usu ualde adstringentium, & præsertim circa principia, periculum enim est, ne praua illa materia retenta laborantes ad peiora symptomata deducantur, ut sæpè multos ab imperitis deductos fuisse conspeximus.

De bubone. Cap. XV.

Bubones.

SOLENT bubones insequi gonorrhæam, uel pudendorum caries, & verrucas, & ex huiusmodi progressu cognoscuntur esse gallici, quanuis etiam gallici sine hoc progressu contingant, affecto iecore, sicuti perpetuo afficitur in hoc morbo. in horum verò curatione in principio neque vena est scindenda, neque pharmacum purgans exhibendum, præter aliquod lenitiuum ne fiat retractio materiae facientis inflammationem ad intra venas, nisi fortè summa fuerit repletio, uel cacochymia, tunc enim & uenam secare, & purgans aliquod medicamentum exhibere poterimus, non enim in hoc fiet retractatio materiæ facientis inflammationem intra uens;a et licet in ceteris inflammationibus prima intentio sit materiae repulsio, in hac tamen, sicut & in aliis, quæ accidunt in locis, in quibus mẽbra principalia superfluitates expellunt non conuenit repulsio; & qui materiã hãc repellere uoluerunt, multa mala symptomata induxerunt, & morbum gallicum confirmarunt, qua propter in bubonibus huiusmodi primum, quod intendunt Medici est materiae suppuratio, ut facta suppuratione, ac loco adaperto non solum èuacuetur materia, quæ in loco inflammato continetur, sed etiã corpus uniuersum expurgetur, seruando locum diutius apertum sic enim continuatæ fiunt euacuationes, unde saepius hoc modo sanatus est morbus iste gallicus

absque

absque alio auxilio, statim itaque ad ea, quæ suppurationem faciunt ueniendum; & si dolor adest intensus optimum erit cataplasma illud Gal. ex farina, oleo, & aqua, si durus sit tumor præstans est lenimentum ex butiro, axung. & ol. amygd. dulcium appositis lanis succidis. ad extrahendum autem quod necessum est, cum uidemus ad discussionem properare, & alia morbi gallici signa increscere, conueniens est emplastr. ex cæpis, radic. lil. alb. fermento, & caricis. Quòd si contumaces fuerint cucurbitulis extrahuntur, apposito etiam emplastro illo mollitiuo, quo passim Veneti utuntur, uel etiã diachilo simplici, vel consimilibus, suppuratione autem facta bubones aperiũtur, vel ferro, vel igne, vel caustico aliquo medicamento, apertione potius magna, quàm parua, & angusta, ne vlcus reddatur sinuosum, atque vt crassæ materiæ effluere possint. abstergatur uerò, mundificetur, & ultimò, cum diutius permanserit apertum. & multa ex eo fuerit educta materiæ ne amplius aliquid effluat, consolidetur.

De pustulis. *Cap.* XVI.

Frequentissimè consueuerunt etiam esse pustulæ in hoc morbo, quæ circa capud apparent, praesertimque circa partem illam, vbi capilli desinunt, quae solent etiam circa ipsum anum & in alis corporis partibus apparere. in his autem curãdis non est repellentibus utendum, ut quidam faciunt non sine maximo discrimine laborantium, sed si crustosae sint auferenda est crusta medicamentis emollientibus, deinde aqua, quae recipiat alumen, & sublimatum, & participet aliqua abstersionem, vt esset aqua farfarae madefieri debent pustulae, ac loca illa. si uerò appareant in ore con-

iungatur

iungatur alumen, & ſublimatum, vel præcipitatum cum aqua plantag. tun: enim ob periculum, quod imminens circa partes illas minantur, non eſt malum; quin imò debemus uti aliqua repulſione, ſed in his etiam eſt prius vniuerſum corpus expurgandum, & euacuandum.

De ulceribus. *Cap.* XVII.

Vlcera.

VLCERA pariter in hoc morbo gallico, ſæpiſſimè, contingunt quæ quandoque ita fuerunt exedentia, vt ipſorum malignitate integra membra conciderint, in quorum curatione poſt euacuationem, & expurhationem corporis uniuerſi conueniunt medicamenta ualidè ſiccantia; inter quæ numerantur præcipitatum, argentum viuum, ſublimatum, & ſcoria æris præparata. Hæc uerò debent miſceri cum his, quæ medicamentorum acrimoniā retundunt. & aliqui vtuntur cæratis & cæruſa, lythargirio, addito vel argento viuo, vel ſublimato, vel præcipitato. ꝗ ſi ulcera ſint in ore optimus eſt vſus illius aquæ, quam ſuperius diximus confici ex alumine, ſublimato. & aqua plantag.

De oſsium carie. *Cap.* XVIII.

oſſium caries.

ACCIDIT etiam in oſſibus caries, moleſtiſſimum quidem ſymptoma, & præcipuè ſi fuerint in palato, vel naribus, vbi oſſa facilè corroduntur, & ſi hoc ſymptoma in palato acciderit, laborantes naribus loquuntur, & omnia liquidiora quæ per os aſſumuntur ex naribus loquuntur, & ideo quam citiſſimè huiuſmodi periculo eſt occurrendū & cum caries in extimi partibus apparet, ſtatim diuidenda eſt pars affecta vſque ad os ſubiectum,

uel

vel ferro, vel caustico medicamento, & illud ossis, quod fuerit corruptum auferendum; & postea consolidandum vlcus. prohiberi etiam debet ossis putredo per medicamenta, quæ strenuè siccare possunt, cuiusmodi sunt ol. ex vlphure, uel ex calchanto, & aqua plantag. quæ receperit alumen, & sublimatum; vng. etiam aliquod, in quod præcipitatum admittatur. debent autem solliciti, & diligentes esse medici, quum uident pustulas & ulcera palati, ut occurrant (quantum fieri potest) corruptioni ossis. præexigitur etiam, & in hoc symptomate curando euacuatio, & expurgatio corporis vniuersi.

De tophis. *Cap.* XIX.

TOTHI etiam contingunt, ac tumores adeo duri, vt quandoque ossa uideantur, ii si ossei sint, nec cedant sarzæ decocto, aperienda sunt loca, ossa deinde abrahenda, & postmodum ulcera consolidanda. si uerò non fuerint ossei emolliendi sunt prius, & postea discutiendi. & caueatis in hoc symptomate a causticis med. periculum enim est ne per huiusmodi auxilia ulcus cancrosum inducatur; sicut quandoque vidimus contigisse. *Tophi.*

De Rhagadibus. *Cap.* XX.

SVPERVENIVNT quandoque Rhagades, & lychenosæ, quas dicunt, affectiones, in uolis manuū & plantis pedum, quæ nisi a ligni decocto superentur difficilimè possunt remoueri, tentanda tamen est curatio, præposita corporis euacuatione, per linimentum confectum ex ungu. ros. Mesue, uel ex pomata, etiam addito præcipitato. *Rhagades.*

De

De pilorum defluuio. Cap. XXI.

CADVNT etiam sæpe pili ciliorum, superciliorum, capitis, barbæ, ac partium reliquarum, in cuius symptomatis curatione nunquam ad adstringentia veniendum (ut quidam faciũt) qui ad usum ladani, olei myrtini & consimilium deueniunt. sic enim fit, vt materia repulsa excitet symptomata sæuiora. sed procedendum est eo modo, quo Gal. in consimili affectione procedit in primo de medic. sec. loca, euacuando scilicet prius vniuersum corpus, & capud, deinde materiam discutiendo, quæ continetur subcute, discussio autem præcipuè per tapsiam habetur, permixtam cum aliquo tenuium partium. quæ quidem tapsia radix est ex Gargano monte delata, & vulgo turbit appellatur, hæc enim & discutit, & pro pilorum generatione idoneam attrahit materiam.

Pilorum casus.

De casu dentium. Cap. XXII.

SOLENT etiam interdum (quod peius est) concidere dentes, & narium extremitates. cui quidem symptomati, expurgato pius corpore, occurrendum est repellentibus, & exiccantibus, vt cum aqua plant. balaustiarum, & similium, nec malum esset gingiuas, & narium extremitates madefacere aqua ros. & plantag. addito alumine, & pauco etiam præcip.

Dentium casus.

De dolore. Cap. XXIII.

INTER omnia verò symptomata nullum est, quod magis laborantes excruciet, quàm dolor, in cuius ablatione, quamuis tripliciter possit remo-

Dolor.

ri

ri vel per causæ remotioné,uel per anodina,vel per ſtupefatientia, nunquàm tamen in gallico dolore ſtupefacientibus eſt utendum; vt materia craſſa, & praua magis incrudetur, Vnde aliis duobus auxi liis procedendum,& primò anodinis verè, quæ con ficiuntur ex moderatè calefacientibus, & fouentibus calorem innatum cum leui di cuſſione. qualia ſunt decocta ex chamemælo, aneto, & ſeminibus odoratis addita quantitate aliqua Guaiaci, quibus poſtea; per ſpongias locus dolens foueatur, idem faciunt inunctiones ex oleo chamem. anetino, & conſimilibus. ſacculi etiam repleti floribus chamem. aneto,& furfuribus madefacti aceto calfacto deinde pro cauſæ remotione facta priùs euacuatione, vtendum eſt reuellentibus,repellentibus,& ultimò diſcutientibus. Non tamen mihi probandi uidentur,illi qui pro his doloribus remouendis utuntur a principio magnis medicamentis,purgantibus etiam ſine correctione.concocta enim ſunt uacuanda. & qui conantur in principio inflammationum materiam medicamento educere nihil a parte affecta euacuant,& ſanas,ac uicinas partes colliquãt, vt Hipp docuit, Neque pariter probandos cenſeo illos,qui,ad hanc intentionem vtuntur inunctionibus,& cæratis hydrargirum recipientibus applicitis ſupra loca dolentia,& maximè ſi dolor fuerit in capite, maius enim ex huiuſmodi auxiliis nocumentum,quàm iuramentum affertur. Verùm quandoque tam ſeuus eſt dolor,tamque rebellis,& contumax,vt temerè neceſſum ſit ununquodque auxilium tentare.Tutiſſimum uerò eſt auxilium & euacuans, & anodinum, & uniuerſi corporis humores contemperans ſolium aquæ dulcis tepidæ.

Quid

Qui faciendum post symptomatum mitigationem, *Cap.* XXIIII.

Symptomatibus aurem mitescentibus non est ab ulteriori curatione desistendum, sed tutum semper erit ad ligni decoctum deuenire. quo quidem gallica lues, quæ fomes, & radix est symptomatum, remoueatur omnino. Et hæc breuius quò fieri potuit, circa huiusmodi morbum, & symptomata ipsum concomitantia mihi uobis adnotasse sufficiat.

FINIS.

971